

**Міністерство аграрної політики та продовольства України
Житомирський національний агроекологічний університет**

Маслак Петро Васильович

**РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ
САМОВЯДУВАННЯ**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Житомир – 2015

УДК 338.242.4:338.24

ББК 65.050.9(2)2

В31

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського національного агроекологічного університету (протокол №8 _____ від 28 03 2012 _____ року).

Маслак П. В. «Регіональне управління та місцеве самоврядування»:

Навчальний посібник

Рецензенти:

Арешонков В.Ю. – кандидат педагогічних наук, доцент, Перший заступник голови Житомирської обласної ради.

Данилко В.К. – завідувач кафедри економіки, доктор економічних наук, професор. Житомирський державний технологічний університет

Ходаківський Є.І. - доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки. Житомирський національний агроекологічний університет.

Автор:

П В Маслак – кандидат економічних наук, доцент

У навчальному посібнику представлено наукові основи державного та регіонального управління.

Автор розкриває сутність і складові державного та регіонального управління й місцевого самоврядування в Україні, а також аналізує тенденції їх розвитку.

Навчальний посібник призначений для студентів, аспірантів та викладачів. Посібником можуть скористатись держслужбовці та фахівці органів місцевого самоврядування.

ISBN

©Маслак П.В.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АЕС – атомна електростанція
АПК – агропромисловий комплекс
ВВП – внутрішній валовий продукт
ГАЕ – гідроакумуюча електростанція
ГЕ – гідроелектростанція
ДАІ – дорожня автомобільна інспекція
ДРЕ – державне регулювання економіки
ДРЕС- державна районна електростанція
ДУ - державне управління
ЄС – європейський союз
МВС – міністерство внутрішніх справ
МДА – місцева державна адміністрація
МЗС – міністерство закордонних справ
Мін'юст – міністерство юстиції
МНС – міністерство з надзвичайних ситуацій
МО – міністерство оборони
МТБ – матеріально-технічна база
НТП – науково-технічний прогрес
ОДА – обласна державна адміністрація
ОМС – органи місцевого самоврядування
РДА – районна державна адміністрація
РНБО – рада національної безпеки і оборони
СБУ – служба безпеки України
СОТ- світова організація торгівлі
ТЕЦ – теплоелектроцентраль
ТСОУ- товариство сприяння оборони України
ЦООВ – центральні органи виконавчої влади

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Тема 1. Державне управління як тип соціального управління.....	8
1.1. Суспільна сутність, реальний зміст, характерні ознаки та специфіка державного управління.....	9
1.2. Принципи державного управління.....	13
1.3. Державна політика – прерогатива діяльності органів державної влади.....	15
1.4. Еволюція державного управління і самоврядування в Україні.....	18
Тема 2. Державна влада та державне управління.....	27
2.1. Державна влада – основа державно-владного механізму.....	31
2.2. Конституційні засади побудови структур державного управління в Україні.....	39
2.3. Адміністративний аспект державного управління.....	57
2.4. Об'єкти управлінської діяльності виконавчої влади.....	59
Тема 3. Законодавча влада	40
3.1. Парламентаризм в Україні.....	40
3.2. Структура та повноваження українського парламенту.....	41
3.3. Організаційно - правові засади роботи народного депутата України....	42
3.4. Уповноважений ВРУ з прав людини.....	43
3.5. Рахункова палата України (РП)	45
Тема 4. Виконавча влада.....	42
4.1. Кабінет Міністрів України.....	42
4.2. Особливості функціонування Кабінету Міністрів.....	43
4.3. Особливості функціонування місцевої виконавчої влади.....	46
Тема 5. Місцеве самоврядування.....	50
5.1. Система органів місцевого самоврядування.....	50
5.2. Особливості роботи голови та депутата місцевої ради.....	55
5.3. Автономна Республіка Крим (АРК)	57
Тема 6. Правоохоронні органи (система правосуддя)	62
6.1. Прокуратура України.....	62
6.2. Система судів України.....	65
6.3. Конституційний Суд України (КСУ)	70
Тема 7. Цілі та функціональна структура державного управління.....	83
7.1. Цілі державного управління, їх юридичне та ресурсне забезпечення.....	83
7.2. Функції державного управління.....	85
7.3. Функціональна структура державного управління.....	101
Тема 8. Регіональні органи державного управління.....	106
8.1. Місце і роль обласних та районних державних адміністрацій в системі органів виконавчої влади.....	106
8.2. Формування місцевих державних адміністрацій.....	107

8.3. Компетенція місцевих державних адміністрацій.....	111
8.4. Відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими ЦОВВ та органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами і організаціями.....	114
8.5. Організація і порядок діяльності місцевих державних адміністрацій...	115
Тема 9. Місцеве самоврядування та його особлива роль у державному управлінні.....	120
9.1. Організаційно – правова основа системи місцевого самоврядування.....	120
9.2. Структура і повноваження сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів.....	122
9.3. Повноваження сільського, селищного, міського голови.....	127
9.4. Структура та повноваження районних і обласних рад.....	129
Тема 10. Державна служба у сфері державного управління та служба в органах місцевого самоврядування.....	135
10.1. Закон України „Про державну службу”.....	135
10.2. Закон України „Про службу в органах місцевого самоврядування»	143
Тема 11. Ефективність державного управління та місцевого самоврядування.....	150
11.1 Загальна соціальна ефективність державного управління та місцевого самоврядування.....	150
11.2 Ефективність організації і функціонування суб'єктів державного управління та місцевого самоврядування.....	152
11.3 Ефективність діяльності управлінських органів і посадових осіб.....	153
11.4 Економічна оцінка ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.....	155
Бібліографічний список.....	163
Основна використана література.....	163
Рекомендована література для поглибленого вивчення курсу.....	165
Глосарій основних понять і термінів.....	167
Предметно-алфавітний покажчик.....	175
Додатки.....	176
1.Зразки актів органів регіонального управління та місцевого самоврядування.....	
2.Зразки розпорядчих документів керівників ОМС.....	

Вступ

В історичному процесі розвитку людства об'єктивно функціонує феномен влади – цілеспрямований вплив суб'єкту (держави) на об'єкт (населення країни).

Тульчинська О.С. у науковій статті «Підходи до визначення поняття «регіон» в сучасних умовах, де метою дослідження в своїх результатах досліджень робить висновок, що поняття «регіон» (походить від латинського слова «regio» - територія, місцевість, область, район) вживане в різних галузях знань з метою виділення територіальних частин за певними ознаками.

В словнику з регіональної політики наведено наступне тлумачення «регіон» - це територія, яка відрізняється від інших територій за рядом ознак і характеризується певною цілісністю.

Зростання ролі державного управління зумовлено міжнародним поділом праці, світовою глобалізацією економічних відносин та інтеграцією політичних систем, ознак розвитку світового співтовариства, які характеризують кінець ХХ та початок ХХІ століття. Ці процеси, світова фінансова-економічна криза 2008 року та її наслідки, охопили національні економіки більшості країн Європи, Латинської Америки, деяких країн Азії та Африки і навіть США.

У перехідний період від планової до ринкової економіки, наша держава послабила вплив на важелі управління суспільною діяльністю. Директивні методи управління втрачалися швидше, ніж відпрацьовувалися нові, притаманні вимогам нового часу, а саме процесам роздержавлення, приватизації, проведення земельної реформи тощо. Криза в країні, як і в світовому масштабі, не буде подолана без активного державного впливу.

Державне та регіональне управління у нашій країні базується на засадах Конституції. Державне управління, його центральні та регіональні структури, органи місцевого самоврядування, охоплюють основні сфери життєдіяльності суспільства: економічну, соціальну, духовну та політичну. Тому питанням державного управління та місцевого самоврядування надається велика увага не тільки у владних структурах, у теоретичному та практичному аспектах, а й у суспільстві.

Дієздатна система державного та регіонального управління і місцевого самоврядування є потужним фактором успішного соціально-економічного реформування в Україні.

Пропонований навчальний посібник написаний у повній відповідності з програмою навчальної дисципліни «Державне та регіональне управління». Мета – формування у студентів логічного мислення в галузі управління на національному і регіональному рівнях, набуття знань та вмінь, необхідних для виконання функцій сучасного менеджера. Посібник містить 7 тем, які викладені у послідовності згідно програми. В додатках наведена організаційно-розпорядча документація обласної, районної, селищної та сільської ради.

Автор розробив курс лекцій «Державне регулювання та управління», який апробований в Житомирському національному агроекологічному університеті протягом кількох навчальних семестрів для студентів стаціонарної та заочної форми навчання. В 2009 році був виданий (у співавторстві) навчальний посібник «Державне управління та державне регулювання економіки». До розділу «Державне управління» автором розроблені методичні рекомендації для проведення семінарських і практичних занять. Результати вивчення дисципліни «Державне та регіональне управління» надають можливість фахівцям: бакалаврам з менеджменту, менеджер-адміністраторам, спеціалістам і магістрам з менеджменту організацій і адміністрування, виробити навички застосування форм й методів державного та регіонального управління в майбутній практичній діяльності.

Посібник стане у нагоді державним службовцям та працівникам органів місцевого самоврядування.

Тема 1. Державне управління як тип соціального управління

1.1. Суспільна сутність, реальний зміст, характерні ознаки та специфіка державного управління.

1.2. Принципи державного управління.

1.3. Державна політика – прерогатива діяльності органів державної влади.

1.4. Еволюція державного управління і самоврядування в Україні.

Термінологічний словник

Державне управління — це цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи й громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави відображених у Конституції і законодавчих актах шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої через діяльність органів державної влади наділених необхідною компетенцією.

Державна політика – це соціальна діяльність у політичній сфері суспільства, спрямована, головним чином, на досягнення, утримання, зміцнення та реалізацію влади.

Основні ознаки суспільства: спільна територія; загальноприйнята система норм і цінностей, система культури, що є основою зв'язків між людьми; саморегуляція, саморозвиток; автономність (самоствердження без втручання зовнішніх чинників).

Основні підсистеми суспільства: економічна, культурна, соціальна, політична.

Принципи державного управління – це закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади на яких ґрунтується його організація та здійснення.

Суспільство – це система зв'язків і відносин, які складаються в процесі життєдіяльності людей, це природно-соціальна самодостатня спільність людей.

У широкому розумінні суспільство – це вся сукупність історичних форм спільної діяльності і спілкування людей, особливий ступінь розвитку живих систем способом яких є створення засобів життя.

У вузькому розумінні суспільство – це певний історично-конкретний тип соціальної системи, етап людської історії (феодалізм, капіталістичне, інформаційне суспільство, тощо).

У буденному розумінні суспільство – це сукупність людей, об'єднаних конкретними інтересами, потребами, симпатіями, або видом діяльності.

У соціологічному розумінні суспільство – це сукупність усіх видів, способів взаємодії і форм об'єднання, де має вияв їх всебічна залежність одного від одного.

У філософському розумінні суспільство – це система зв'язків та відносин у яких людина реалізує свою сутність.

Соціальне управління – це цілеспрямований вплив на суспільство для його впорядкування, збереження, удосконалення та розвитку.

Необхідність управління суспільними процесами:

- оперативне реагування на зміни, більш динамічне, ніж традиції і звичаї;
- менш догматичне, ніж релігійні норми;
- необхідність переконання у правильності запропонованої поведінки на основі раціонального і логічного обґрунтування.

1.1. Суспільна сутність, реальний зміст, характерні ознаки та специфіка державного управління

З філософської точки зору під управлінням розуміється функція організованих систем, здатність забезпечувати динамічний розвиток стабілізуючи структуру при постійних змінах внутрішнього і зовнішнього середовища.

В науковій літературі досліджуються різні види управління, які, в загальному аспекті, можна поділити так:

- соціальне;
- біологічне;
- технологічне (технічне).

Розглядаючи управління як суспільне явище, що створене і пристосоване людством для забезпечення своєї життєдіяльності, слід зазначити об'єктивну необхідність виникнення держави, як форми організації суспільного життя у народів різних країн світу. Аналогічно з'явилась потреба в управлінні – цілеспрямованому впливу необхідному для узгодженої спільної діяльності людей. На кожному історичному етапі існування й розвитку суспільства воно перебуває під впливом соціального управління.

Соціальне управління – це цілеспрямований вплив на суспільство для його впорядкування, збереження, удосконалення та розвитку. Соціальне управління відрізняється від технічного і біологічного тим, що впливає на свідомість, волю та поведінку людей. Соціальне управління є двох типів – саморегулювання і державне управління. В обох типах об'єктом є суспільство, але в першому типі саморегулювання є і суб'єктом управлінського впливу, в другому ж типі державному управлінню, як суб'єкту, належить визначальна роль.

Суспільну сутність державного управління можна охарактеризувати такими чинниками:

- суспільство є соціальною організацією, що постійно розвивається і не може існувати без наявності безперервного управління з боку держави;
- кожному типу соціальної організації суспільства притаманні певний зміст, свої форми і методи управління;
- державне управління віддзеркалює систему суспільних відносин, але разом з тим впливає на їх розвиток та вдосконалення;
- вплив державного управління зростає з розвитком продуктивних сил та інших факторів науково-технічного прогресу;
- державне управління - це організаційне забезпечення на всіх етапах (стадіях) управлінського процесу;
- мета є узагальнююча характеристика державного управління;
- динамічний курс розвитку і цілеспрямовані дії державного управління спроможні забезпечити прогрес суспільства;
- здійснення ефективного управлінського процесу неможливе без урахування соціальних і матеріальних умов життя суспільства, його зрілості, матеріально-технічної бази країни, традицій, культури та свідомості людей.

Державне управління – це цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи й

громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції, законах та інших нормативних актах, шляхом здійснення державної політики, виробленої політичною системою і закріпленою діючим законодавством через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією. В цьому полягає реальний зміст державного управління.

Виходячи зі змісту та особливостей державного управління, йому притаманні наступні ознаки:

- державне управління – соціально-політичне явище або вид суспільної діяльності, пов'язаної зі здійсненням державної влади в демократичній країні на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову;
- державне управління має процесуальний характер – вплив, що охоплює процеси цілевизначення та цілездійснення, які адекватні цілям, завданням та функціям держави;
- цілі державного управління формуються політичною системою і реалізуються через механізм держави;
- державне управління має політичний та адміністративний аспекти;
- органи державної влади, як суб'єкти державного управління, діють в межах компетенції, визначеної для них законодавчими та нормативними актами, що наділяють їх відповідними державно-владними повноваженнями;
- виконавчо-розпорядчу діяльність з реалізації зазначених цілей, в основному здійснюють державний апарат і органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених чинним законодавством;
- державний апарат формується на підставі законодавчих актів за дорученням держави.

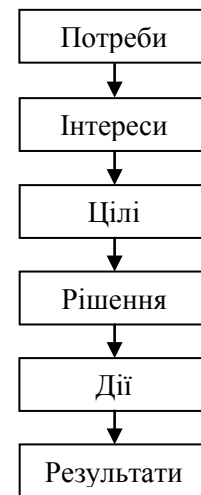

Схема 1. Соціальний механізм формування та реалізації державного управління

Соціальний механізм формування та реалізації державного управління можна схематично відобразити єдиним ланцюгом взаємопов'язаних суспільних явищ, опосередкованих державою як суб'єктом управління (схема 1).

Об'єктивне за змістом державне управління має суб'єктивну складову. Суб'єктом є орган управління (управляюча система), або посадова особа (державний службовець). Державне управління має свою специфіку, що відрізняється від приватного управління, а саме:

- державне управління спирається на владу – організаційну силу суспільства, здатною впливати авторитетом, переконанням, силою примусу;
- державне управління поширює свій вплив на все суспільство, на його найважливіші явища, процеси, взаємозв'язки;
- державне управління діє системно, поєднуючи функціонування механізму структур держави (державний апарат, державна служба) і публічних проявів суспільства (акції протесту, громадської непокори, мітинги, демонстрації, страйки тощо).

- державне управління здійснюється в правовому полі чинного законодавства у випадку порушення якого настає юридична відповідальність.

Державне управління повинно віддзеркалювати запити і потреби суспільства в цілому. Прозорість державного управління повинна проявлятися в підконтрольності народу. Проте, здебільшого, ця ідеологія нині має декларативний характер. Державне управління спрямоване також на надання населенню платних державних послуг, а саме реєстрація шлюбу, зброї, автотранспортних засобів, видача дозволу на забудову житлового будинку і т. ін. В народі подібні платні послуги часто називають державним «рекето́м». Іноді обов'язкові державні послуги доходять до абсурду. Наприклад, довідка про судимість громадянина, тощо. Все це можна віднести до «дитячої» хвороби молодого демократії в країні.

Держава, виступаючи суб'єктом управління та особливою інституцією суспільства, об'єктивно покликана виражати цілі та інтереси життєдіяльності всієї спільноти людей, їх інтегровані потреби. Держава через свої органи приймає закони та інші нормативні акти і забезпечує втілення їх у життя доступними їй методами. Державі належить легітимна монополія на законотворчість і примус при її реалізації. Підсумовуючи викладене, можна виділити наступні **суспільні функції держави**, на здійснення яких націлена вся система державного управління:

- політична (забезпечення цілісності того суспільства, формою якого вона виступає);
- соціальна (забезпечення прав і свобод громадян);
- економічна (створення умов ефективної економічної діяльності);
- екологічна (захист та безпека навколишнього середовища);
- зовнішня (забезпечення національної безпеки, співробітництво з іншими державами, сприяння розвитку міждержавних структур).

1.2 Принципи державного управління

Державне управління, як наука, базується на об'єктивних законах суспільного розвитку, які функціонують незалежно від свідомості та волі людей. Вияв законів здійснюється в залежності від внутрішнього і зовнішнього середовища, стихійно або через безпосередньо організовану діяльність. Проте управлінська діяльність має суб'єктивний чинник. Ним є свідомість людини (державного службовця).

Принципи державного управління – це закономірності, відносини, взаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтується його організація та здійснення. Їх можна сформулювати в певні правила та умовно розділити на три групи (схема 2):

Схема 2. Групи принципів державного управління

1.2.1. Загальносистемні принципи

Принцип об'єктивності державного управління є відправним і зумовлює необхідність врахування у всіх управлінських процесах вимог об'єктивних закономірностей та реальних можливостей суспільних сил. Він виражає залежність державного управління від:

- суспільних законодавчо визначених цілей, які поставлені та вирішуються у певний період;
- характеру рівня розвитку суспільства та його компонентів, та виступають як керовані об'єкти;
- наявних засобів і ресурсів, що підлягають залученню в управління;
- внутрішніх закономірностей функціонування і розвитку управління як суб'єкта в конкретний історичний період часу.

Принцип демократизму віддзеркалює народовладдя в державному управлінні і має базуватись на демократичних засадах в інтересах переважної більшості громадян.

Принцип правової впорядкованості державного управління зумовлює необхідність законодавчого визначення основних аспектів цілей (ієрархія цілей, функцій, структур, поділ влади тощо).

Принцип публічності державного управління передбачає доступність, прозорість, відкритість функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування, громадський і судовий контроль за дотриманням прав та свобод громадян.

Принцип поєднання централізації і децентралізації – це співвідношення (баланс, ініціатива, гармонія) у концентрації й розподілу влади центральних і місцевих органів державного управління.

1.2.2. Структурні принципи

Структурно-цільові принципи державного управління охоплюють: узгодженість цілей між собою, взаємодоповнюваність (одна сприяє іншій і доповнює її), підлеглість часткових (локальних) цілей загальним (стратегічним), послідовність у досягненні всієї сукупності цілей державного управління.

До структурно-функціональних принципів державного управління належать: диференціація, концентрація, інтеграція, комбінування управлінських функцій, але не допускаючи при цьому дублювання чи підміни органів державної влади.

До структурно-організаційних принципів державного управління належать: єдність системи державної влади, територіально-галузевий поділ об'єктів управління, поєднання колегіальності і одноосібності у прийнятті рішення, взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування.

До структурно-процесуальних принципів державного управління належать принципи відповідності елементів (методів, форм і стадій) управлінської діяльності функціям та організації роботи органів державного управління та місцевого самоврядування.

1.2.3. Спеціалізовані принципи

Спеціалізовані принципи державного управління не повинні суперечити системним і структурним, а навпаки доповнювати і забезпечувати їх реалізацію. Критерієм ефективності використання принципів державного управління є результати соціально-економічного

розвитку суспільства, регіону, відповідної території. Іншими словами – всі параметри ефективності, що безпосередньо впливають на поліпшення добробуту людини.

Принципи державної служби обумовлені конституційно визначеними принципами держави, державного устрою, державного механізму та державного апарату.

Принципи менеджменту включають: організацію, ресурси (матеріальні, людські, фінансові), функції, діяльність, цілі.

Принципи інформаційного забезпечення державного управління регулюються відповідними Законами України та іншими нормативно-правовими актами державної влади.

Принципи прийняття управлінських рішень об'днують моделі, методи, правила, регламент тощо.

1.3 Державна політика - прерогатива діяльності органів державної влади

Сукупність цілей, завдань та функцій держави, що нею практично реалізуються, засобів і методів, які при цьому використовуються, віддзеркалюють сутність держави, а їх формування і правове закріплення здійснюється політичною системою та має вираження у державній політиці.

Державна політика – це соціальна діяльність у політичній сфері суспільства, спрямована, головним чином, на досягнення, утримання, зміцнення та реалізацію влади. В інституційному плані державна політика полягає в корпоративних інтересах певних політичних суб'єктів (партій, класів, нації, професійних груп, індивідуумів, інших соціальних угруповань). В системно-структурному аспекті, політика є структурою політичних суб'єктів суспільства, а в системно-функціональному аспекті – є реалізацією політичних ідеалів, цілей, програм тощо.

Складові чинники що впливають на формування державної політики:

- практична діяльність органів державної влади і політичних суб'єктів з реалізації виробленого політичного курсу та досягнення конкретних політичних цілей;
- сукупність сформованих та законодавчо (конституційно) закріплених цілей, завдань, функцій, інтересів, якими керуються органи державної влади при здійсненні державного управління всіма формами суспільного життя;
- усвідомлення політичними суб'єктами інтересів, цілей, що спонукають їх до конкретної політичної діяльності;
- політична організація суспільства, як сукупність органів управління в державі (законодавчих, виконавчих, судових структур та органів самоврядування), партійно-політичних та професійних об'єднань, засобів масової інформації тощо;
- політичні відносини: взаємовідносини політичної еліти та виборців (електорату), політичної влади та опозиції, соціальних угруповань тощо.

Державна політика є оптимальним синтезом об'єктивних тенденцій суспільного розвитку. Поєднання суспільних інтересів закріплено в Конституції. Вони фактично характеризують основні ознаки держави, визначають суспільний устрій, становлять цілі держави тощо. Всяка державна політика реалізується в конкретних умовах:

- державно-правові умови полягають у створенні правового простору країни (напрацьована певна законодавча база);
- соціально-психологічні умови мають на меті усвідомлення загальних життєвих орієнтирів;

- діяльнісно-практичні умови сприяють здійсненню державної політики в заданих координатах (наприклад: роздержавлення, приватизація, земельна реформа тощо).

Державна політика віддзеркалює докорінні інтереси суспільства, вона вважається концентрованим виразом економічної системи й разом з тим впливає на економічну та інші сфери суспільного життя. Розробники та виконавці державної політики виділяють наступні її вектори: економічний, соціальний, національний, демографічний, аграрний, культурний, військовий тощо.

Державна економічна політика становить собою компроміс між численними та різноманітними інтересами громадян країни з метою досягнення максимального блага в межах чинного суспільного устрою. Зміст державної економічної політики в сучасних умовах полягає в реформуванні матеріального виробництва, соціальних умов життя та духовного буття на базі науково-технічного прогресу (новітніх технологій), проведення структурних реформ і взаємовигідного розподілу праці в міжнародному співробітництві (наприклад: СОТ, ЄС і т. п.).

Державна економічна політика повинна:

- **мати** системний характер і в комплексі охоплювати всі сфери життєдіяльності;
- **ґрунтуватись** на власних матеріальних, фінансових, енергетичних, трудових та інших ресурсах;
- **вирішувати** соціальні проблеми населення - розширювати і зміцнювати «середній клас», залучати людей до активної діяльності, нівелювати соціальну і політичну напруженість;
- **сприяти** рівноправному діловому та взаємовигідному співробітництву всередині країни – між регіонами, зовні – з іншими країнами;
- **викликати** у людини почуття гідності, гордості та віри у власні сили, спонукати її до підприємливості, активного життя.

Мета державної економічної політики – досягнення максимально можливого добробуту суспільства шляхом всебічного розвитку соціально-економічної системи та забезпечення соціальної і політичної стабільності.

Прерогатива **формування** державної економічної політики належить виключно до компетенції законодавчої влади (Верховної Ради України), а її **реалізація** – до органів виконавчої влади (Президент України та Кабінет Міністрів України).

Державна економічна політика віддзеркалює її вплив на соціально-економічний стан суспільства і включає:

- **розробку** і впровадження правових засад функціонування економічної системи в ринкових умовах (питання власності, в т. ч. на землю, податків юридичних та фізичних осіб, встановлення «правил гри» тощо);
- **визначення** пріоритетів макроекономічного розвитку, діагностику за певними критеріями цілей та наслідки їх вирішення;
- **реалізацію** соціально-духовних цінностей, рівень їх спрямування на задоволення потреб суспільства;
- **регулювання** економічної діяльності шляхом підтримки функціонування ринкового механізму і співвідношення сукупного попиту й сукупної пропозиції.

Критерієм оцінки ефективності державної економічної політики є досягнутий рівень життя населення, кожного пересічного громадянина порівняно зі стандартами розвинутих країн Європи та світу.

Це вимагає високого рівня професіоналізму в діяльності працівників владних структур всіх рівнів.

1.4 Еволюція державного управління і самоврядування в Україні

Розвиток України як незалежної держави передбачає постійне вдосконалення моделі державного управління. Тому використання цінного історичного досвіду державотворення є актуальним. На цьому наголошують такі відомі дослідники історії державного управління як В.Д. Бакуменко, М.В. Голубчиков, В.І. Луговий, С.П. Мосов, Н.Р. Нижник, В.О. Шамрай та ряд інших вітчизняних учених. На їхню думку, XXI століття повинно стати епохою наукового державного управління.

Процес розвитку державного управління на українських землях слід розглядати від часу появи на наших теренах перших державних утворень. Так, скіфи в VII ст. до н.е., створили у степовій і лісостеповій частинах українських земель державу Велику Скіфію. Хоча на її чолі був цар, однак його влада обмежувалася народними зборами – радою скіфів, яка була найвищим законодавчим органом. У Скіфії встановилася особлива форма військової демократії. Сармати, які витіснили скіфів, успадкували їхню модель державного управління.

У заснованих греками містах-державах Північного Причорномор'я, була більш демократична форма організації влади – народні збори. В них брали участь повноправні громадяни різних верств тогочасного суспільства.

У Київській Русі очолював державну владу Великий Князь Київський. Але, разом з тим, значний вплив на державне управління мали боярська рада і народне віче (загальні народні збори). Нерідко їхня думка мала вирішальну роль. Так Володимир Мономах був запрошений князувати у Київ згідно з рішенням віча. І навпаки, віче могло усунути князя від влади, як це сталося із князями Всеволодом та Ізяславом.

Традиції самоврядності набули продовження у нормах магдебурзького права, яке надавалося містам. На українському ґрунті відбулося поєднання нашого традиційного звичаєвого права і норм європейського самоврядування міських громад.

Українська гетьманська держава Б. Хмельницького являла приклад формування нової моделі державного управління, в якій поєднувалася влада гетьмана з можливістю участі в прийнятті державних рішень козацької ради.

А Запорізьку Січ М. Костомаров вважав козацько-християнською республікою, в якій вирішальну роль відігравала думка усього козацького товариства.

Подальший розвиток співвідношення гетьманської влади і впливу козацтва на проведення державної політики відбувався у процесі написання і затвердження Конституції Пилипа Орлика 1710 року. І хоча її не вдалося втілити у життя, цей правовий документ засвідчив зрілість політичної свідомості провідників українського народу.

Під час перебування більшості українських земель у складі Російської імперії можливості громадського самоврядування були втрачені через те, що російська монархія проводила сильну централізаторську політику, знищуючи залишки української автономії – Гетьманщини, запровадивши Малоросійську Колегію в Україні і остаточно зруйнувавши Запорізьку Січ – останній осередок демократичних традицій самоврядування.

З утворенням Української Центральної Ради з'явилася можливість відновити процес державотворення. Активну участь у національному державному будівництві брали широкі верстви суспільства, зокрема, організація та проведення Національного конгресу. Поряд із

представницьким законодавчим органом в Україні було утворено виконавчий орган влади – Генеральний Секретаріат. Напрацьовувалася законодавча база, йшла робота над вироблення Конституції Української Народної Республіки.

Наступником політичного курсу Центральної Ради стала Директорія УНР. У той період законодавчим органом влади був Трудовий Конгрес, делегатами якого обирали представників простих верств – робітників, селян, трудової інтелігенції (з числа інженерів, які працювали на виробництві). В умовах збройної боротьби проти різних політичних сил Директорія не змогла зберегти незалежність УНР.

У радянську добу, коли існувала Українська Радянська Соціалістична Республіка як «одна із 15 братських соціалістичних республік СРСР», вплив громадськості в управлінні державою був формальним і зводився до участі в безальтернативних виборах до законодавчих та місцевих органів влади. Особливістю державної влади було її поєднання з політичною владою КПРС.

З відновленням української державності актуальним стає завдання побудови громадянського суспільства, тобто суспільства активних громадян. Важливими і обов'язковими умовами для виконання цього завдання є зростання політичної і правової культури громадян, розвиток демократії, що полягає у розширенні можливостей реалізації прямої демократії, зокрема участі у референдумах. Адже є відомий вислів: «Демократія – це щоденний плебісцит».

Самоврядування в Україні регламентується нормами чинної Конституції України, Законами України «Про громадські об'єднання» № 4572-VI від 22.03.2012. р., «Про місцеве самоврядування» та іншими нормативними актами. Перед керівництвом незалежної України та її елітою стоїть завдання – подальший розвиток і вдосконалення теорії державного та регіонального управління.

ТЕСТИ

1. Державне управління це різновидність:

- а) біологічного управління;
- б) технологічного (технічного) управління;
- в) соціального управління.

2. Державне управління це:

- а) явище;
- б) функція;
- в) процес;
- г) усі варіанти правильні.

3. *Оберіть найбільш повне визначення державного управління:*

- а) Державне управління – цілеспрямований організаційний та регулюючий вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів, свідомість, поведінку та діяльність особи й громадянина з метою досягнення цілей та реалізації функцій держави, відображених у Конституції та законодавчих актах, шляхом запровадження державної політики, виробленої політичною системою та законодавчо закріпленої через діяльність органів державної влади, наділених необхідною компетенцією.
- б) Державне управління – це цілеспрямована, організаційно-регулююча діяльність держави (через систему її органів і посадових осіб),

спрямована на ті сфери і галузі суспільного життя, які вимагають її певного втручання; що в своєму здійсненні опирається на владу – організовану силу суспільства, здатною впливати авторитетом, переконанням та силою примусу; поширює свій вплив на все суспільство, піддаючи управлінській дії його найважливіші явища, процеси і взаємозв'язки; діє системно, поєднуючи функціонування таких структур, як державний апарат управління і публічні прояви суспільства.

4. Державне управління має зміст:

- а) ієрархічний
- б) об'єктивний;
- в) суб'єктивний

5. Держава виступає:

- а) об'єктом управління;
- б) суб'єктом управління;
- в) ваш варіант.

6. Державне управління віддзеркалює:

- а) потреби;
- б) інтереси;
- в) цілі;
- г) рішення;
- д) дії;

- е) результати;
- ж) усі варіанти вірні

7. Принципи державної служби належать до групи принципів державного управління:

- а) загальносистемних;
- б) структурних;
- в) спеціалізованих;
- г) управлінських.

8. Визначальними ознаками України як держави за Конституцією є:

- а) суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава;
- б) незалежна, правова держава із соціально-орієнтованою економікою;
- в) суверенна і незалежна, монархічна, правова держава;
- г) демократична, унітарна, правова держава із соціально-орієнтованою економікою;

9. Держава правова – це:

- а) демократична, соціальна, суверенна та незалежна держава повноваження, функціонування якої визначається Президентом України;
- б) цивілізована держава межі влади якої, повноваження, функціонування, суворо засновані на праві;
- в) демократична, соціальна, суверенна та незалежна держава, межі влади якої, а також формування, повноваження, функціонування, суворо засновані на праві, вище призначення

якого є визнання, дотримання й захист прав та свобод людини і громадянина.

10. Носієм суверенітету в Україні є:

- а) система органів державної влади;
- б) Верховна Рада України;
- в) народ;
- г) українці.

11. Найвищою соціальною цінністю в Україні відповідно до Конституції України є:

- а) людина, її життя й здоров'я;
- б) економічна рівність всіх членів суспільства;
- в) людина, її життя й здоров'я, честь та гідність, недоторканість і безпека;
- г) честь та гідність людини, її соціальний розвиток

12. Головним обов'язком держави є:

- а) проведення адміністративної реформи;
- б) утвердження і забезпечення прав і свобод людини;
- в) забезпечення національної безпеки та соціальний розвиток суспільства;
- г) утвердження і забезпечення прав і свобод певної частини суспільства;
- д) ваш варіант.

13. Зміст і спрямованість діяльності держави визначаються:

- а) державним бюджетом.
- б) керівними особами держави;
- в) правами і свободами людини та їх гарантіями;
- г) конкурентноздатністю держави на світовому ринку.

Ситуаційне завдання 1

Відповідно до Указу Президента України в рамках загальнодержавної виставкової акції «Барвіста Україна» відбудеться регіональний конкурс-виставка «Кращий товар року», який буде проводитися Житомирською ОДА на території ТРК «Глобал Україна». За умовами конкурсу товари та послуги підприємств-переможців отримують дипломи і медалі «Кращий товар року». При цьому у кожній з номінацій нагороди можуть отримати кілька видів продукції від одного або різних підприємств, якщо їх якість відповідає встановленим вимогам і очікуванням споживачів. Підприємство, яке отримує кілька нагород, відзначається кубком «Кращий виробник року».

Заступник голови обласної державної адміністрації дав доручення створити координаційний центр з відбору підприємств та організацій на конкурс.

1. Запропонуйте можливі критерії відбору товарів на конкурс.
2. Яка на вашу думку повинна бути реклама конкурсу – виставки і в яких засобах?
3. Запропонуйте план здійснення зазначеного заходу.
4. Визначіть перелік документів, що забезпечать організацію конкурсу у Вашій місцевій державній адміністрації та розробіть план здійснення зазначеного заходу.

Ситуаційне завдання 2

Діяльність центральної та регіональної влади спрямована на відродження галузей агропромислового комплексу України, зокрема тваринництва. Завдання полягає у забезпеченні населення якісною продукцією. Міністр аграрної політики і продовольства

повідомив про домовленість із головами державних адміністрацій та представниками агропромислового комплексу про створення ринків, де б господарства за своїми цінами реалізовували високоякісну продукцію і проводили в містах ярмарки з продажу сільськогосподарської продукції.

1. Скільки таких ринків на вашу думку необхідно створити на території вашої області? Обґрунтуйте свою думку.
2. Які додаткові заходи необхідно буде провести для створення таких ринків?
3. Визначте перелік документів підготовка яких забезпечить створення спеціальних ринків для товаровиробників сільськогосподарської продукції.

Запитання для самоперевірки знань

1. В чому полягає сутність ДУ ?
2. Сформулюйте цілі ДУ.
3. Назвіть основні ознаки ДУ та його специфіку.
4. Класифікуйте принципи ДУ.
5. Дайте визначення державної політики та наведіть характеристику державної економічної політики.

Основна використана література

- 1 Конституція України. Прийнята на 5 сесії Верховної ради України 22 черв.1996 р. Із змінами внесеними законом України від 8 груд.2004 р: № 2222 – IV. Станом на 1 січня 2006 року. // Офіційне видання. – К, 2006. – 122с.
- 2 Вергун М.Г., Маслак П.В. Державне управління та державне регулювання економіки: навч. посіб. / М.Г. Вергун, П.В. Маслак –Житомир: Рута, 2009. – 240с.
- 3 Гладун З. С. Поняття і зміст державного управління: адміністративно проавовий аналіз / З.С.Гладун. – Львів, 1996. – 21 с.
- 4 Гурне Б. Державне управління / Б. Гурне. - К. : Основи, 1993. – 226с.
- 5 Державне управління: теорія і практика / за ред. В.Б. Авер'янова.- К. : Юрінком інтер. 1998. – 432с.
- 6 Державне управління: навч.посіб. / А.Ф. Мельник. О.Ю.Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко; за ред. А.Ф. Мельник. – К. : Знання-Прес, 2003. - 343 с.
- 7 Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посіб. /В. Я. Малиновський. - Луцьк: Вежа, 2000. - 370 с.
- 8 Нижник Н.Р. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: монографія / Н.Р.Нижник. - К. : Вид-во при Президентові України, 1997. – 520 с.
- 9 Райт Г. Державне управління. / Г.Райт. - К.: Основи, 1994. – 191с.
- 10 Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник. / О.Ф. Фрицький. – К.: Юрінкомінтер, 2002.-536 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення теми

1. Гелбрайт Дж. К. Жизнь в наше время. / Дж.К. Гелбрайт - М. : Прогресс, 1986. – 405 с.
2. Государственное регулирование экономики: практика и проблемы / отв. ред. Н. Г. Чумаченко // Сб. науч. тр. НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. - Донецк, 1995. - 204 с.
3. Гуревич М. М. Государственное регулирование в условиях рыночной экономики./ М.М. Гуревич. -Харьков, 1993. – 37 с.
4. Мосіюк П.О. Економіка і організація аграрного сервісу /П.О. Мосіюк. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 345 с.

Тема 2. Державна влада та державне управління

- 2.1. Державна влада – основа державновладного механізму.
- 2.2. Конституційні засади побудови структур державного управління в Україні.
- 2.3. Адміністративний аспект державного управління.
- 2.4. Об'єкти управлінської діяльності виконавчої влади.

Термінологічний словник

Абсолютна монархія – це форма правління, за якої верховна влада зосереджена в руках одноосібного глави держави (монарха).

Аристократична республіка – при такій формі правління формальне право обирати і бути обраним належить лише вищим верствам населення (наприклад рабовласницькі республіки у Стародавніх Афінах, Стародавньому Римі).

Бюрократія (з фр. *bureau* — канцелярія, зелене сукно, яким покривають стіл посадових осіб державних канцелярій, і гр. *cratos* — влада, панування, буквально — панування апарату управління) — це система управління, в якій влада належить адміністрації чиновників.

Виконавча влада — це влада, що забезпечує безпосереднє управління державними справами яка складається із системи державних органів і установ.

Влада – це здатність, право й можливість здійснювати вирішальний вплив на долю, поведінку та діяльність людей за допомогою волі, авторитету, примусу, переконання.

Види влади: соціальна, економічна, політична, державна, духовна, сімейна

Громадянське суспільство – це спільність вільних, рівноправних людей, кожний з яких має можливість бути власником і активним учасником політичного життя країни; позадержавні асоціації людей за соціальною, етнічною, релігійною та іншою приналежністю; суспільство в якому існують суспільні (позадержавні) відносини.

Держава – це особлива організація політичної влади в соціально неоднорідному суспільстві, за допомогою якої забезпечуються цілісність і безпека останнього, здійснюється керівництво суспільством в інтересах домінуючої його частини, а також управління загальносуспільними справами.

Демократична республіка – при такій формі правління формальне право брати участь у виборах органів влади належить всім громадянам, які досягли певного віку, не визнанні судом недеєздатними або якщо їх право не обмежене на підставах, передбачених законом. Відомі три види демократичних республік: парламентські, президентські та змішані.

Демократія - це організація і функціонування державної влади на основі визнання, що джерелом влади є народ.

Державно-правовий режим – це сукупність засобів і способів реалізації державної влади, що відображають її характер та зміст з огляду на співвідношення демократичних і недемократичних засад. Розрізняють демократичний і недемократичний режими.

Демократичний режим та основні його ознаки:

- проведення виборів державних органів та органів місцевого самоврядування у центрі і на місцях;
- плюралізм у політичній, економічній, ідеологічній та духовних сферах життєдіяльності людей;
- різноманітність людей, гарантії здійснення ними своїх прав, виконання обов'язків;
- демократизм правосуддя, пріоритет методів переконання перед методами примусу тощо.

- демократичний правовий режим це – здійснення державної влади на засадах чинного права з використанням демократичних форм народного представництва, виконавчо-розпорядчої діяльності, правосуддя, контролю і нагляду,
- рівноправність населення, а також гарантування їх прав, свобод, законних інтересів, виконання кожним своїх обов'язків.

Державна влада — це політико-правове явище, сутність якого полягає у тому, що виражаючи хоча б формально волю всіх громадян держави, вона (влада) здійснює спрямовуючий, організуючий, регулюючий вплив на суспільство.

Державний апарат — це публічно-правова інституційна система органів державної влади, їх підрозділів і посад, віднесених до державної служби.

Державні комітети — центральні органи виконавчої влади, діяльність яких спрямовує і координує Прем'єр-міністр або один із віце-прем'єр-міністрів.

Змішана республіка — в такій республіці є елементи як президентської, так і парламентської форм правління (як, зокрема, в Україні).

Інститути громадянського суспільства:

- власність у встановлених законом формах; вільне підприємництво в умовах сумлінної конкуренції і соціальної спрямованості;
- екологічна безпека як система заходів, спрямованих на збереження навколишнього середовища;
- сім'я – природний і основний соціальний осередок суспільства;
- охорона здоров'я народу як система економічних, оздоровчо-профілактичних заходів;
- народна освіта, розвиток науки, культури і мистецтва;
- об'єднання громадян – політичні партії, масові рухи, професійні спілки, товариства тощо;
- засоби масової інформації, що діють на основі свободи.

Кабінет Міністрів (Уряд) — вищий орган у системі виконавчої влади; колегіальний орган, який спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади.

Класифікація функцій держави:

за соціальним значенням:

- основні (оборона, підтримання зовнішніх відносин, охорона правопорядку, інформаційна, економічна, соціальна, екологічна тощо);
- неосновні (управління персоналом, матеріально-технічне забезпечення та управління майном, правосуддя, контроль за видатками бюджету, бухгалтерський облік тощо);

за територіальною ознакою:

- внутрішні (економічна, культурно-виховна, охорона й захист усіх форм власності, соціальне обслуговування населення, екологічна, охорона правопорядку, громадянських прав та прав і свобод людини);
- зовнішні (організація співробітництва з іншими країнами та зарубіжними організаціями, захист державного суверенітету, підтримка миру в регіоні, мирне співіснування з іншими державами світу);

за часом здійснення:

- постійні (здійснюються на всіх етапах розвитку держави);
- тимчасові (здійснюються лише на певних етапах її розвитку, наприклад, захист від агресії, створення власної банківської системи, тощо);

за сферами суспільного життя:

- гуманітарні (забезпечення належних умов життя для кожної людини);
- економічні (розвиток господарства країни);

- політичні (забезпечення умов для формування і здійснення державної влади на засадах демократії) та інших сфер життя суспільства);

Монархія – це така форма правління, за якої верховну владу в державі повністю або частково здійснює одна особа, що належить до правлячої династії (фараон, король, шах, імператор тощо). Монархія буває абсолютною і обмеженою

Міністерство (від лат. *ministro*, що означає керую, службу) — центральний орган виконавчої влади, який здійснює державне управління в певній галузі чи сфері життя.

Недемократичні режими поділяють на тоталітарні та авторитарні.

Обмежена або конституційна, парламентська монархія - це коли законодавча влада належить парламентові, а виконавча – монархові чи кабінету міністрів, судова – суддям, які обираються чи призначаються.

Об'єкти управлінської діяльності органів виконавчої влади — це суспільні відносини, види діяльності та соціальні ролі, які безпосередньо пов'язані з відтворенням матеріальних і духовних продуктів та соціальних умов життєдіяльності людей.

Ознаки державної влади легітимність (законність), верховенство, суверенність, публічність, політичний характер, примусовість, загальнообов'язковість

Ознаки держави:

- суверенітет – верховенство, самостійність, повнота, єдність і неподільність влади в державі у межах її кордонів та незалежність держави у зовнішніх відносинах;
- територіальне розселення населення країни, територія якої поділяється на певні одиниці (адміністративні чи політико - територіальні), юрисдикція держави поширюється на всіх, хто проживає на її території, в тому числі і на осіб, що не є громадянами цієї держави;
- апарат управління і примусу – система законодавчих, виконавчих, судових та контрольно - наглядових органів: армія, правоохоронні органи тощо;
- виняткове право видавати закони – загальнообов'язкові правила поведінки, закріплені в нормах права;
- здатність стягувати податки, здійснювати позики, надавати кредити.

Охлократія – влада юрби.

Політична система суспільства – це державні і недержавні соціальні інститути, що здійснюють певні політичні функції.

Правова держава – це держава в якій функціонує режим конституційного правління та розподілу влади, існують розвинена і несуперечлива правова система й соціальний контроль за політикою держави. Громадянське суспільство є основа існування правової держави

Парламентська республіка – в ній президент обирається парламентом, уряд підзвітний парламентові і формується з представників партій, що мають більшість в парламенті. Парламент може висловити урядові недовіру, що тягне за собою його відставку.

Президентська республіка в ній президент обирається всенародно або за особливою процедурою. Президент є главою держави і здійснює виконавчу владу. Законодавча влада належить представницькому органу (парламентові). Президент має право вето та інші права (як-то, право розпустити парламент).

Політичний режим – це сукупність способів, засобів і методів практичного здійснення правлячими колами, головним чином, вищими посадовими особами, державної владної волі.

Республіка – це така форма правління, за якої верховна влада в державі належить колегіальним виборним органам і здійснюється ними. В історії права розглядають аристократичні і демократичні республіки.

Теократія - це форма правління при якій релігійний лідер є главою держави.

Форма держави - це організація і здійснення державної влади в країні, яка виражається у формі правління, формі державного устрою і формі політичного режиму.

Форма правління – це спосіб організації вищої влади в державі.

Форма державного устрою – це територіальна організація держави унітарна або складна.

Форма політичного режиму – це спосіб і засоби владарювання.

Функції держави – це основні напрями діяльності держави, у яких втілюється її сутність і соціальне призначення залежно від сфер суспільного життя. Розрізняють внутрішні і зовнішні функції держави.

Форми здійснення функцій держави – це спеціальні напрямки її діяльності, за допомогою яких держава виконує свої обов'язки. За правовими наслідками ці форми поділяються на:

- **правові** (такі, що тягнуть за собою правові наслідки: підготовка й прийняття законів, виконання законів, охорона правопорядку, нагляд за дотриманням законності, винесення обов'язкових для виконання рішень тощо);
- **неправові або організаційні** (такі, що на відміну від правових, не тягнуть за собою правових наслідків: підбір і розстановка керівних кадрів, організація недержавного контролю, організація виховання).

Форма правління – це організація верховної державної влади, порядок утворення й діяльності, компетенція і взаємозв'язок її органів, а також взаємовідносини з населенням країни. Відомі дві форми правління: монархія і республіка.

Форми народовладдя:

- **пряма** (безпосередня демократія, її спосіб вираження це - вибори, референдуми (всеукраїнський, місцевий), загальні збори);
- **непряма** (представницька демократія) її спосіб вираження: Верховна Рада України, Президент України, органи місцевого самоврядування

2.1. Державна влада – основа державновладного механізму

В попередній темі охарактеризовано державне управління як складне і багатогранне явище. Державне управління залежить від суті, змісту та форми держави. В світі існує близько 200 держав різних за формою.

Форма держави - це організація і здійснення державної влади в країні, яка виражається у формі правління, формі державного устрою та формі політичного режиму

Форма правління - це спосіб організації вищої влади у державі, порядок утворення й діяльності, компетенція і взаємозв'язок її органів, а також взаємовідносини з населенням країни. Відомі дві форми правління: монархія і республіка.

Монархія- це така форма правління, за якої верховну владу в державі повністю або частково здійснює одна особа, що належить до правлячої династії (фараон, король, шах, імператор тощо). Монархія буває абсолютною і обмеженою

Абсолютна монархія – це форма правління за якої верховна влада зосереджена в руках одноосібного глави держави (монарха).

Обмежена або конституційна (парламентська монархія) це така форма правління, у якій законодавча влада належить парламентові, виконавча – монархові чи кабінету міністрів, судова – суддям, які обираються чи призначаються.

Республіка – це така форма правління, за якої верховна влада у державі належить колегіальним виборним органам і здійснюється ними. В історії права розглядають аристократичні та демократичні республіки.

Аристократична республіка – при такій формі правління формальне право обирати і бути обраним належить лише вищим верствам населення (наприклад рабовласницькі республіки у Стародавніх Афінах, Стародавньому Римі).

Демократична республіка – при такій формі правління формальне право брати участь у виборах органів влади належить всім громадянам, які досягли певного віку, не визнанні судом недієздатними, або якщо їх право не обмежене на підставах, передбачених законом. Відомі три види демократичних республік: парламентські, президентські та змішані.

Парламентська республіка – за такої форми держави президент обирається парламентом. Уряд підзвітний парламентові і формується з представників партій, що мають більшість в парламенті. Парламент може висловити урядові недовіру, що тягне за собою його відставку.

Президентська республіка в такій державі президент обирається всенародно або за особливою процедурою. Президент є главою держави і здійснює виконавчу владу. Законодавча влада належить представницькому органу (парламентові). Президент має право вето та інші права (як-то, право розпустити парламент).

Змішана республіка – в такій республіці є елементи як президентської, так і парламентської форм правління (як, зокрема, в Україні).

Крім форми правління держави розглядають за формою державного або територіального устрою.

Форма територіального устрою - це національно- територіальна та адміністративно-територіальна організація державної влади. Територія держави поділяється на окремі національно-політичні чи адміністративні одиниці, які характеризуються співвідношенням частин держави та її органів із державою в цілому та між собою (наприклад, Автономна Республіка Крим, Київська область, Залізничний район, Корольовський район тощо). Теорія права розрізняє просту й складну форми державного устрою.

Проста (унітарна) держава – це єдина держава, що не містить відокремлених державних утворень котрі мають певну самостійність. Для державних органів характерна наявність: єдиної системи державних органів; єдиного законодавства; єдиної території; єдиного громадянства; єдиної загальнодержавної символіки тощо.

Складна держава - формується з відокремлених державних утворень, що мають певну самостійність. До такої форми держави належать: федерація, конфедерація, а за твердженням деяких авторів – й імперія.

Федерація – це суверенне державне утворення (союз держав) з особливою структурою державного механізму, що криє в собі як загальнофедеративні державні (суспільні) організації, систему законодавства, так і аналогічні організації та законодавство суб'єктів федерації. Федерація створюється на добровільних засадах, здебільшого згідно з укладеними відповідними угодами (наприклад, Російська федерація, США).

Конфедерація – це добровільне об'єднання самостійних держав для досягнення конкретної мети. У конфедерації немає єдиної (або подвійної) системи органів, законодавства, території, громадянства. Це нестійка форма об'єднання, яка з часом або розпадається, або перетворюється на федерацію.

Імперія – примусово утворена, зазвичай через завоювання одного народу іншим, складна держава частини якої повністю залежать від вертикальної влади.

Крім вище розглянутих форм держави існує ще одна - це форма політичного режиму. Форма політичного режиму - це спосіб і засоби владарювання.

Політичний режим або державно-правовий режим – це сукупність способів, засобів і методів практичного здійснення правлячими колами, головним чином вищими посадовими особами державної владної волі, що відображають її характер та зміст з огляду на співвідношення демократичних й недемократичних засад. Розрізняють демократичний і недемократичний режими.

Демократичний режим та основні його ознаки:

- проведення виборів державних органів та органів місцевого самоврядування у центрі і на місцях;
- плюралізм у політичній, економічній, ідеологічній та духовних сферах життєдіяльності людей;
- різноманітність людей, гарантії здійснення ними своїх прав, виконання обов'язків;
- демократизм правосуддя, пріоритет методів переконання перед методами примусу тощо.

Демократичний правовий режим - це здійснення державної влади на засадах чинного права з використанням демократичних форм народного представництва, виконавчо-розпорядчої діяльності, правосуддя, контролю і нагляду, рівноправність населення, а також гарантування їх прав, свобод, законних інтересів, виконання кожним своїх обов'язків.

Недемократичні режими поділяють на тоталітарні та авторитарні.

Тоталітарний режим – це сукупність таких засобів реалізації державної влади за яких уся життєдіяльність суспільства і кожного окремого громадянина (особи) абсолютно регламентована владою на всіх рівнях. Він формується однією чи кількома особами з правлячої верхівки, не контролюється населенням; тут відсутня будь-яка можливість вільного виявлення та врахування інтересів усіх груп населення. Найменші вільності негайно придушуються всіма засобами, аж до прямого насильства. Існує однопартійна система, звичним є втручання держави в особисте життя людини і громадянина.

Авторитарний режим – така сукупність засобів і способів реалізації державної влади за яких вона концентрується в руках правлячої верхівки. Допускається деяке розмежування політичних сил, легальні можливості через представницькі органи чи громадські об'єднання

обстоювати інтереси певних верств населення. Але якщо така поляризація політичних сил стає антагоністичною, включається механізм дії реакційного закону чи прямого насильства.

За іншими ознаками демократичні режими класифікуються як: *демократично-ліберальний, демократично-радикальний, демократично – консервативний та інші.*

Серед недемократичних режимів розрізняють: *військово-поліцейський, фашистський, расистський, терористичний, диктатуру певної партії, класу, іншої групи чи прошарку в соціально-неоднорідному суспільстві.*

Державне управління розкриває функціональні, організаційно-структурні та політико-правові параметри державної влади. Кожна держава, як організація політичної влади в суспільстві управляє суспільними справами.

Сутність державної влади полягає в тому, що відображаючи загальну волю громадян держави, вона справляє цільовизначений, організуючий, регулюючий вплив на все суспільство. Державна влада втілюється у діяльність органів (інституцій) держави наступними засобами:

- політикою;
- правовими нормами;
- адміністративними актами;
- економічними стимулюваннями;
- ідеологічним впливом та іншими засобами.

Це все забезпечує функціонування державно-владного механізму в усіх сферах життєдіяльності суспільства.

Таким чином, державна влада і державне управління є своєрідними сторонами однієї і тієї ж "медалі", статикою і динамікою єдиного явища, яке визначає управлінську сферу діяльності держави. Ефективність функціонування державновладного механізму прямо (безпосередньо) залежить від політичного режиму.

Політичний режим є сукупністю способів, засобів і методів практичного здійснення правлячими колами, головним чином, вищими посадовими особами, державної владної волі, який близький до поняття "стиль державного управління". Але стиль державного управління розкриває технологію керівництва, з точки зору оптимізації, раціональності та ефективності.

Політичний режим фіксує політичну сторону державного управління - реальну належність влади певним суб'єктам політичних дій, способом володіння і утримання її, тобто механізми її впливу на людей, який виступає каналом двостороннього зв'язку держави і суспільства, влади і людей. З однієї сторони держава має широко, достовірно й реально сприймати суспільні (людські) потреби, інтереси, цілі, з іншої - так організувати свою владу і управлінські процеси, щоб вони сприяли прогресивному суспільному розвитку. Це може забезпечити демократичний політичний режим.

Отже, форма держави характеризується відповідною організацією та реалізацією публічної влади, взаємозв'язком держави з особою і громадянським суспільством.

Конституція України (ст. 1) стверджує, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Суверенітет України поширюється на всю її територію, Україна є унітарною державою-(ст.2) Основного закону.

Правова держава - це держава у якій функціонує конституційне правління і розподіл влади, існують розвинена і несуперечлива правова система й соціальний контроль за політикою держави. Громадянське суспільство є основою існування правової держави.

Громадянське суспільство – це спільність вільних, рівноправних людей, кожний з яких має можливість бути власником і активним учасником політичного життя країни. Таке суспільство охоплює позадержавні асоціації людей за соціальною, етнічною, релігійною та іншою приналежністю. Це суспільство у якому існують суспільні (позадержавні) відносини.

Інститут громадянського суспільства передбачає:

- власність у встановлених законом формах;
- вільне підприємництво в умовах сумлінної конкуренції і соціальної спрямованості;
- екологічну безпеку як систему заходів, спрямованих на зберігання навколишнього середовища;
- сім'ю – природний і основний соціальний осередок суспільства;
- охорону здоров'я народу як систему економічних, оздоровчо- профілактичних заходів;
- народну освіту, розвиток науки, культури і мистецтва;
- об'єднання громадян (політичні партії, масові рухи, професійні спілки, товариства й інші об'єднання);
- засоби масової інформації, що діють на основі свободи

Демократія – це організація і функціонування державної влади на основі визнання, що носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Він здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та місцевого самоврядування. Право визначати та змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами. Ніхто не може узурпувати державну владу (ст. 5 Конституції України).

Демократія (грецьке походження, "демос"- народ, "кратос" - влада) – народовладдя, організація та функціонування державної влади на основі визнання, що джерелом влади є народ.

Пряма або безпосередня (інституційна) демократія передбачає постійну участь всіх громадян у розробці рішень. Формами безпосередньої (прямої) демократії є: референдуми (загальнодержавні, регіональні, локальні чи місцеві), вільні вибори, загальні збори, з'їзди, конференції громадян та представників територіальних громад. Це дає змогу людям висловлювати свої інтереси і волю (наприклад, схід села в рамках місцевого самоврядування

Опосередкована або представницька (репрезентативна) демократія є найбільш поширеною формою (типом) демократичної організації влади та суспільства. На її принципах базується модель виборів рад усіх рівнів: Верховної Ради України, обласних, міських, районних, селищних та сільських.

Для демократії характерним є верховенство закону, розподіл гілок влади, політичний, економічний, ідейний плюралізм, гласність тощо. При цьому в державному управлінні має місце бюрократія.

Бюрократія (від "бюро" - стіл, бюрократ - столоначальник (чиновник) -система управління при якій влада зосереджена в руках адміністрації чиновників. В основному функціонує два типи бюрократії:

- *імперська (традиційна)*, виникла в Азії (в основу покладено авторитет, обряди, чиношанування, культ посади);
- *раціонально - легальна*, існує в Європі та США (заснована в період переходу від традиційного аграрного до індустріального суспільства).

Для бюрократичної організації, за М. Вебером, характерні властивості (схема 3):

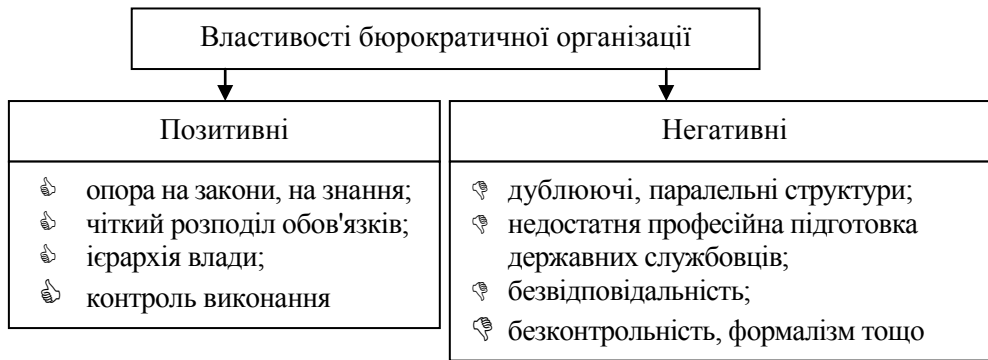

Схема 3. Властивості бюрократичної організації

Наприклад, на разі деструктивні тенденції у державному управлінні в Україні збільшуються. Корумпованість охопила всі структури державного управління. Постійна перебудова управлінських структур влаштувала управлінську чехарду. Апарат державного управління зріс, у порівнянні з першим роком незалежності України в 4,5 рази. Бюрократизм став нормою поведінки держслужбовців. Чиновницькому апарату притаманні можливість множитися (закон Паркінсона і Пітера - аксіома: чиновники намагаються помножити підлеглих, а не опонентів). Держслужбовці створюють роботу один одному. Армія чиновників зростає незалежно від того, збільшиться, зменшиться чи зведеться до нуля обсяг роботи. Однією із причин цього є суб'єктивний характер державновладного механізму.

2.2. Конституційні засади побудови структур державного управління в Україні

Державну владу можна визначити, як здатність приймати загальнообов'язкові рішення та забезпечити їх виконання. Це політико-правове явище є цілісним. Воно не підлягає диференціюванню. Згідно зі ст.6 Конституції України, поділяється не сама влада, а механізм її здійснення. Державновладний механізм структуризується за функціональною та суб'єктною ознаками. Основні функції діяльності держави: законотворення, правозастосування, правосуддя.

Виходячи з них, будується організаційний устрій держави або формуються різні види (інституції) державних владних органів: законодавчі, виконавчі, судові (схема 4).

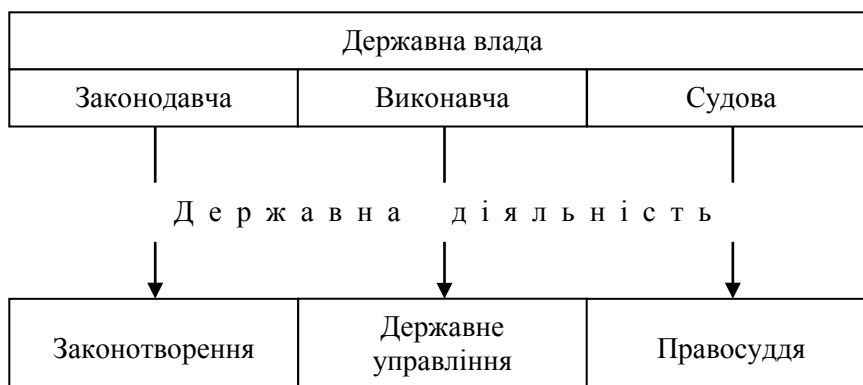

Схема 4. Види державних владних органів

Державне управління є одним із видів державної діяльності, який здійснюється системою органів виконавчої влади, відповідно ці органи, діючи від імені держави з метою реалізації управлінських функцій, здійснюють державне управління. Система органів

виконавчої влади має певний правовий статус та наділена повноваженнями. Компетенція органів виконавчої влади характеризується такими ознаками:

- відносна самостійність в загальній системі державної влади;
- організаційний характер впливу на суспільство, як об'єкт державного управління та суспільні відносини;
- ієрархічна підвладність і взаємозв'язок (субординація, реординація, координація) суб'єктів державного управління;
- безперервність процесу державного управління в часі та просторі (на підвідомчій території).

У відповідності до законодавства України та наведених ознак, можна сформулювати наступне визначення: - **виконавча влада** – це одна із трьох гілок державної влади, яка складається із системи державних органів і установ, що розробляють і реалізують державну політику в політико-адміністративній, господарській та соціально-культурній сферах шляхом здійснення владно-політичних та владно-адміністративних функцій, а також надають громадянам державні послуги.

Виконавча влада реалізується у безпосередньому виконанні приписів законодавчої влади, а розпорядча (державновладна) - у виданні від свого імені актів управління для виконання цих приписів. При цьому, виконавча діяльність є підзаконною, тобто базується на Конституції та законах, які є визначальними для її функціонування. Тому органи виконавчої влади здійснюють виконавчу і розпорядчу діяльність. Апарат державного управління практично вирішує всі питання життєдіяльності країни:

- в політико-адміністративній сфері (оборона країни, зовнішньополітична діяльність, охорона кордонів, державна безпека, юстиція, охорона громадського порядку);
- у національній економіці (промисловість, транспорт, сільське господарство, житлово-комунальне господарство);
- у соціально-культурній сфері (освіта, культура, мистецтво, охорона здоров'я, соціальне забезпечення).

Виконавча влада базується на **певних принципах**, тобто науковообґрунтованих і сформульованих ідеях, положеннях, які визначають характер діяльності її органів. Такими принципами є пріоритет прав людини, демократизм, законність, рівноправність громадян у державному управлінні, гласність.

Пріоритет прав людини при здійсненні виконавчої влади - одна з основних вимог побудови правової держави. Вся діяльність органів державної влади повинна бути спрямована на благо народу, підвищення його рівня життя, дотримання соціальної справедливості.

Демократизм означає залучення громадян до управління державними справами, їх максимальну участь у процесі обговорення та прийняття державно-управлінських рішень, звітність органів виконавчої влади та їх посадових осіб перед представницькими органами, контроль з боку громадськості за їх діяльністю, наявність колегіальних органів у окремих органах виконавчої влади.

Законність діяльності органів виконавчої влади - це точне й неухильне дотримання Конституції України, законів, створення режиму, який би забезпечував права і свободи громадян, а органи виконавчої влади, громадські об'єднання функціонували в межах своєї компетенції, посадові та службові особи виконували свої обов'язки належним чином. Законність і дисципліна є передумова й гарантія злагодженої та ефективної діяльності всього апарату державного управління.

Рівноправність громадян у державному управлінні – це гарантія реальної демократії. Дотримання принципу рівноправності в управлінні означає, що всі мають однакове право

доступу на державну службу, брати участь у вирішенні завдань держави, користуватись усіма закріпленими в Конституції правами і свободами.

Гласність – необхідна умова демократії, джерело інформації про стан справ у країні, засіб впливу на органи виконавчої влади з боку громадськості. Цей принцип проявляється у формі звітності органів виконавчої влади перед представницькими органами влади і громадськістю, донесення через друковані та електронні ЗМІ інформації про їх діяльність, найважливіші рішення та основні напрямки роботи. Принцип гласності закріплений у Конституції, законодавчих актах держави.

Виконавча влада безпосередньо впливає на соціально-економічний розвиток країни в цілому та, зокрема, кожного її регіонів. Тому, в цьому плані, для Української держави актуальною проблемою є:

- збалансування державного управління та місцевого самоврядування у напрямі більш якісного задоволення потреб населення в наданні управлінських і громадських послуг;
- усунення протиріч між загальнодержавними, регіональними, місцевими та галузевими інтересами з метою прийняття раціональних державно-управлінських рішень;
- удосконалення адміністративно-територіального устрою (як засобу ефективного вирішення проблем соціально-економічного та культурного розвитку держави і територій).

Конституцією України встановлено три організаційно-правові рівні органів виконавчої влади:

- вищий;
- центральний;
- місцевий

2.3. Адміністративний аспект державного управління

Особливості функціонування інституту президента в Україні

Конституційне визначення. Президент України (ПУ) є главою держави і виступає від її імені. Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина. Його повноваження у цій сфері визначені ст.102 Конституції України та покладають на Президента обов'язок приймати рішення та виконувати дії, спрямовані на захист і зміцнення державного суверенітету, збереження цілісності та недоторканності території України у межах існуючих кордонів.

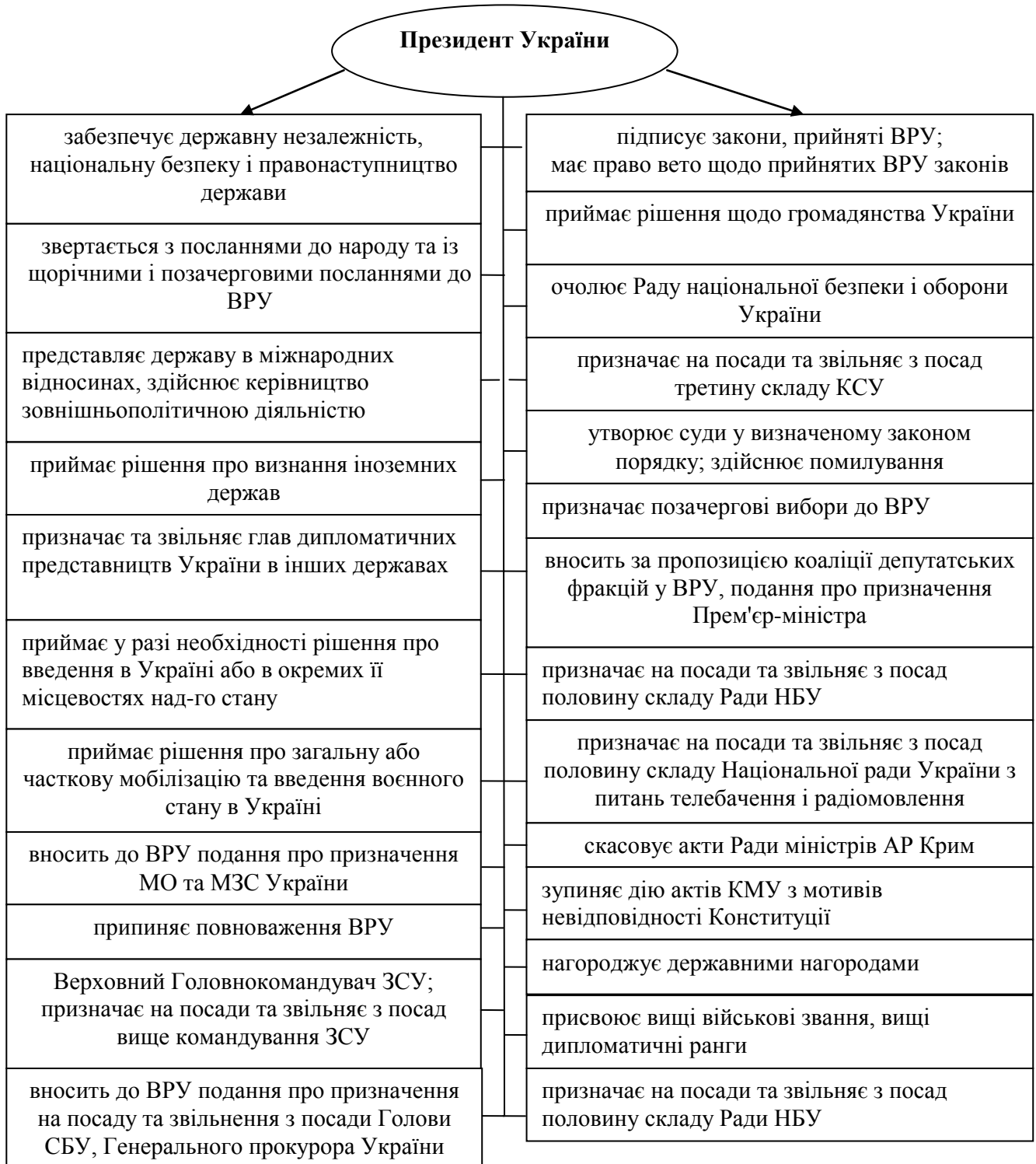
Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про вибори Президента України».

Формування. Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років. Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг 35 років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою. Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд. Чергові вибори ПУ проводяться в останню неділю останнього місяця п'ятого року повноважень ПУ. У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори ПУ проводяться в період 90 днів з дня припинення повноважень.

Новообраний ПУ вступає на пост не пізніше ніж через тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги народові на урочистому засіданні ВРУ.

Президент України складає таку присягу: "Я, (ім'я та прізвище), волею народу обраний Президентом України, заступаючи на цей високий пост, урочисто присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми справами боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу, обстоювати права і свободи громадян, додержуватися Конституції України і законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників, підносити авторитет України у світі".

Повноваження:

Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень. За посягання на честь і гідність ПУ винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону. Звання ПУ охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту.

2.2.2. Адміністрація (секретаріат) Президента України

Конституційне визначення. Адміністрація Президента України (*неофіційно - Банкова*) — постійно діючий орган, утворений Президентом України для здійснення його повноважень. Загальне керівництво Адміністрацією здійснює Глава Адміністрації. Основними завданнями Адміністрації є забезпечення здійснення ПУ його конституційних повноважень на засадах відкритості, гласності та прозорості.

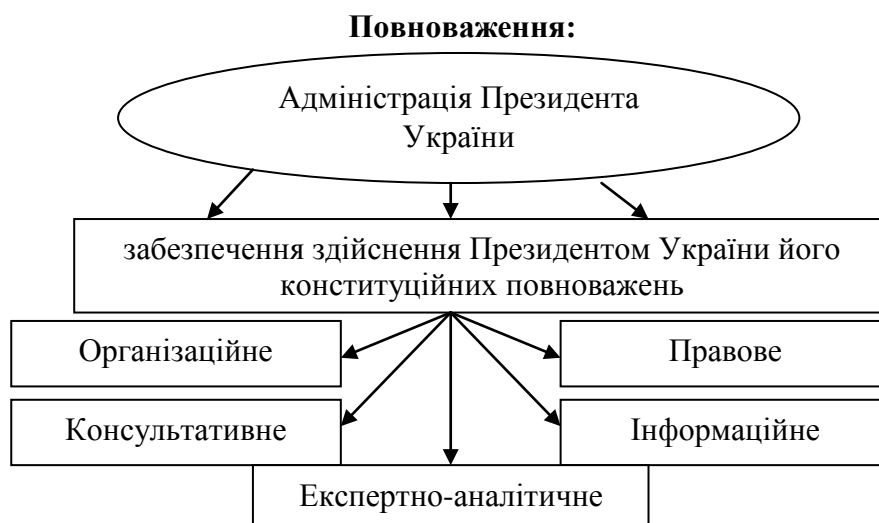
У процесі виконання покладених завдань Адміністрація відстоює позиції ПУ у взаємодії з ВРУ, КМУ, КСУ, правоохоронними, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами, організаціями

Законодавча база: Конституція України, Положення про Секретаріат Президента України від 4 листопада 2005 року, Указ Президента України від 25 лютого 2010 року № 265/2010.

Формування: формується Указом Президента України за його баченням у відповідності до Конституції України.

Склад. Структура. До складу Адміністрації входять: перший заступник Глави Адміністрації Президента України, заступник Глави Адміністрації; Прес-секретар ПУ; Групи радників та наукових консультантів ПУ; Постійний представник ПУ у ВРУ, Постійний представник ПУ у КМУ, Постійний представник ПУ у КСУ, інші постійні представники ПУ; головні служби, служби та інші структурні підрозділи.

Загальне керівництво Адміністрацією здійснює Глава Адміністрації, який призначається та звільняється з посади Президентом України. Адміністрація ПУ є юридичною особою.

2.2.3. Рада національної безпеки і оборони України

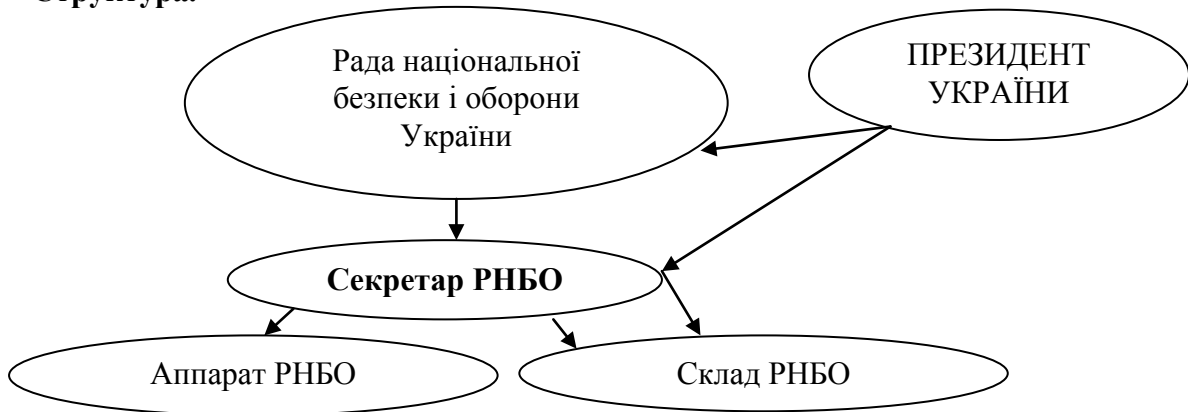
Конституційне визначення. Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України. Персональний склад РНБО України формує Президент України.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про основи національної безпеки України», ЗУ «Про Раду національної безпеки і оборони України».

Формування: формується Указом Президента України за його баченням у відповідності до Конституції України.

Структура.

Склад. Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України. До складу РНБО України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова СБУ, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова ВРУ. Рішення РНБО України вводяться в дію указами Президента України. Компетенція та функції РНБО України визначаються законом.

Секретар РНБО України призначається на посаду та звільняється з посади ПУ і безпосередньо йому підпорядковується.

Функціями Ради національної безпеки і оборони України є:

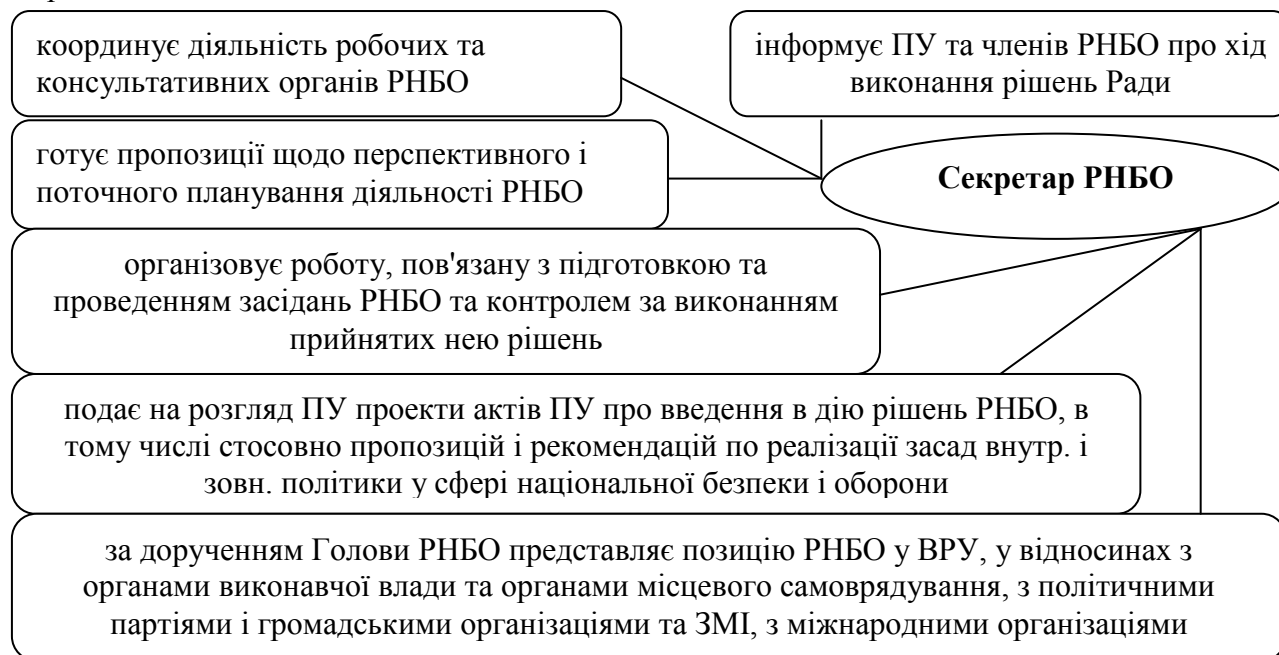
1) внесення пропозицій ПУ щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони;

2) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час;

3) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Повноваження:

Для опрацювання і комплексного вирішення проблем міжгалузевого характеру, забезпечення науково-аналітичного та прогностичного супроводження діяльності РНБО за її рішенням в рамках коштів, передбачених Державним бюджетом України, можуть утворюватися тимчасові міжвідомчі комісії, робочі та консультативні органи. Функції та повноваження цих органів визначаються окремими положеннями, які затверджує Президент України.

Національна безпека - захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам.

Національні інтереси - життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток.

Загрози національній безпеці - наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

Президентом України розробляються і затверджуються Стратегія національної безпеки України і Воєнна доктрина України, доктрини, концепції, стратегії і програми, якими визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва, а також напрями діяльності органів державної влади в конкретній обстановці з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України. Стратегія національної безпеки України і Воєнна доктрина України є документами, обов'язковими для виконання, основою для розробки конкретних програм за складовими державної політики національної безпеки.

2.3. Адміністративний аспект державного управління

Адміністративний аспект державного управління полягає у виконавчій та розпорядчій діяльності держави, яка реалізується органами виконавчої влади.

Виконавчий характер функціонування органів виконавчої влади - в державно-політичній діяльності, у практичному втіленні в законодавчих актів, оперативному та динамічному управлінні економікою та соціальною сферою.

Розпорядчий характер державного управління – це прийняття органами виконавчої влади постанов, розпоряджень, наказів, інструкцій, правил та інших підзаконних актів. Всі ці директивні документи базуються на Конституції, законах України, указах Президента, постановах і розпорядженнях Кабміну України. Виконавчо-розпорядча діяльність органів державного управління базується на пізнанні об'єктивного: природно-географічних і суспільних умов, культурно-історичної спадщини, матеріально-технічної бази і системи економічних відносин, науково-технічного прогресу та ін.

Саме матеріально-технічна база та система економічних відносин (відносини власності) спричиняє об'єктивний вплив і потребує раціонального державного управління. Економічний базис суспільства (поєднання виробничої бази з людським потенціалом) забезпечує відтворення матеріальних благ і широкого спектру послуг необхідних для підтримання життєдіяльності суспільства в цілому й кожної людини зокрема. Тому держава, як виразник загальних потреб та інтересів, а також цілей має створювати однакові економічні умови розвитку різних форм власності. Джерелом і постійним імпульсом об'єктивізації державного управління є духовна сфера суспільства, науково-технічний прогрес. Він створює зміни у всіх сферах життєдіяльності людей, корегує вплив об'єктивних природних умов у вирішенні суспільних проблем.

На виконавчо-розпорядчу діяльність органів державної влади суттєвий вплив має суб'єктивний фактор. Він уособлює свідомі дії індивідуума в практичному процесі ієрархії посад в органах державної влади. Складна структура суб'єктивного фактора активізує управлінський процес або його гальмує, деформує і навіть руйнує, що призводить до деструктивних конфліктів у суспільстві.

Керівники (державні службовці) - різні. Множина управлінських рішень - багатовимірне явище. Часто індивідуальні чи групові інтереси, потреби і цілі не завжди співпадають із загальними. Одні і ті ж рішення управлінці (чиновники) мотивують по-різному. Тим більше, потрібна об'єктивна, прозора демократизація державного управління та відкрита виконавчо-розпорядча діяльність органів державної влади.

2.4. Об'єкти управлінської діяльності виконавчої влади

Об'єкт державного управління є складовим, визначальним елементом у системі управлінської діяльності органів державної влади. Об'єктами системи державного управління виступають ті суспільні відносини, види діяльності й соціальні ролі, які безпосередньо пов'язані з відтворенням матеріальних і духовних продуктів та соціальних умов життєдіяльності людей. Держава управляє тільки тими об'єктами, що мають значення для всього суспільства, стосуючись реалізації загальних потреб, інтересів та цілей. Інші види життєдіяльності людей самоуправляються або керуються іншими видами управління (самоврядування, релігія, клуби за інтересами тощо).

Властивості, притаманні об'єктам управлінської діяльності органів державної виконавчої влади наведені у таблиці 2.

Таблиця 2.

Властивості, притаманні об'єктам управлінської діяльності органів державної виконавчої влади

Цілеспрямованість - формує основу для аналізу і класифікації об'єктів управління залежно від цілей, що ставляться, співставлення таких цілей з реальними об'єктивними можливостями
Самоактивність - виражається у здатності до активної взаємодії з навколишнім (зовнішнім) середовищем на основі внутрішніх спонукальних причин, шляхом перетворення власних взаємозв'язків або пристосувавшись до ситуації
Здатність до самоуправління своєю життєдіяльністю і своїм розвитком
Адаптація до умов і факторів природного й соціального буття
Залежність від суспільної життєдіяльності та об'єктивного відтворення процесів прогресивного розвитку

Об'єкти державного управління можна класифікувати за різними ознаками:

- за рівнем управління (людина, колектив, об'єднання колективів, суспільство);
- за територіальною структурою (АР Крим, область, район, місто, селище, село);
- за галузевим поділом:
 - а) промисловість (гірничо-рудна, машинобудування, хімічна, легка та ін.);
 - б) енергетика (АЕС, ТЕЦ, ДРЕС, ГЕ, ГАЕ);
 - в) АПК (сільське господарство, переробка тощо);
 - г) транспорт (залізничний, автомобільний, авіаційний, морський, водний, трубопровідний);

д) зв'язок (електрозв'язок, пошта та ін.);

- за функціональним критерієм (роздержавлення, інформатизація, приватизація).

Об'єкти управлінської діяльності можна умовно об'єднати у такі видові групи: економічні, соціальні, духовні, (гуманітарні) тощо.

З розвитком науково-технічного прогресу та демократії в Україні роль самоуправління буде зростати, а управлінський вплив держави у багатьох сферах життєдіяльності суспільства буде мати координаційний характер.

ТЕСТИ

1. Позначте основні ознаки організації державної влади в соціальній державі, за якої:

а) надаються всім членам суспільства соціальні послуги (організація в тому чи іншому обсязі безплатної освіти, медичного обслуговування, визначення максимального терміну робочого часу, обов'язкових днів відпочинку, оплачувана відпустка тощо);

б) здійснюється підтримка за рахунок державного бюджету і в інших формах тих прошарків суспільства, які знаходяться у найгірших економічних умовах (бідні, безробітні), проявляється особлива турбота про дітей, жінок, молоді, інвалідів;

в) підтримується соціальна рівність;

г) не виключається домінування певної соціальної групи «еліти» в суспільстві, яка вживає заходи щодо покращення добробуту населення держави.

2. Єдиним джерелом влади в Україні є:

а) Верховна Рада України;

б) Президент України;

в) народ;

г) правоохоронні органи.

3. Оберіть правильний вираз норми Конституції України:

а) державна влада в Україні поділяється на законодавчу, виконавчу та судову;

б) державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та соціальну;

в) державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову гілки влади.

4. Відмітьте що не відноситься до повноважень Верховної Ради України:

а) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього; контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;

б) затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків та міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених

Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням;

в) призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати;

г) призначення на посади та звільнення з посад міських голів.

5. Відмітьте повноваження Президента України щодо системи та структури центральних органів виконавчої влади:

а) утворює та ліквідує за поданням Прем'єр-міністра України, узгодженим із Головою Верховної Ради України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;

б) утворює та ліквідує за власним бажанням міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;

в) утворює, реорганізовує та ліквідує за рішенням суду міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;

г) утворює, реорганізує та ліквідує за поданням Прем'єр-міністра України міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

6. Кабінет Міністрів це: (можливі 2 відповіді)

а) вищий орган у системі судової влади;

б) вищий орган у системі виконавчої влади;

в) уряд;

г) вищий орган у системі законодавчої влади.

7. Центральний орган виконавчої влади який є головним у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в одній чи кількох сферах:

а) Антимонопольний комітет України;

б) обласна державна адміністрація;

в) міністерство;

г) політична партія, яка перемогла на виборах.

8. Порядок призначення та звільнення керівників центральних органів виконавчої влади:

а) Президент України призначає за поданням більшості Верховної Ради України;

б) Президент України призначає за поданням Прем'єр – міністра України;

в) призначає Верховна Рада України таємним голосуванням;

г) Прем'єр-міністр України призначає за власним бажанням.

9. Накази міністерства відносяться до виду актів:

а) законодавчих;

б) соціальних;

в) рекомендаційних;

г) регуляторних.

10. Міністр України призначає та звільняє:

а) призначає на посади за погодженням з головами відповідних місцевих державних адміністрацій, звільняє з посад керівників територіальних органів міністерства, призначає на посади та звільняє з посад заступників керівників територіальних органів міністерства;

б) призначає заступників міністра України;

в) призначає на посади та звільняє з посад усіх працівників галузі;

г) відсутня вірна відповідь..

11. Функція, яка не належить до компетенції центрального органу виконавчої влади

(державної служби, державної інспекції, державного агентства);

а) визначає пріоритетні напрями розвитку відповідної сфери;

б) узагальнює практику застосування законодавчих і нормативних актів галузі;

в) здійснює управління об'єктами приватної власності.

12. Індикаторами проведення адміністративної реформи є:

а) системність і єдність ідейної основи;

б) системність і комплексність практичного впровадження;

в) наявність відповідальної домінуючої політичної сили;

г) зміна сутнісної основи державного управління;

е) наявність результату у вигляді підвищення результативності та ефективності державного управління;

ж) усі варіанти вірні.

Ситуаційне завдання 1

Як повідомив в ході розширеного засідання Комітету з економічних реформ керівник державного органу влади, у рамках Національного проекту «Чисте місто» в областях України планується побудувати сучасні сміттєпереробні заводи. Серед різних закордонних технологій з утилізації та переробки твердих побутових відходів, починаючи від спалювання сміття і закінчуючи його переробкою в біопаливо. Була обрана оптимальна технологія переробки сміття на біогаз та електроенергію. Саме такий підхід дозволить використовувати отримані енергоресурси для потреб територіальних громад без істотного підняття тарифів для населення. Така технологія реальна, апробована часом і успішно працює в столиці Туреччини – Анкарі, яка висловила готовність поділитися цією унікальною технологією. До реалізації проекту залучено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, на яке покладено керівництво втілення цього проекту.

1. Запропонуйте можливий план заходів (2-4 заходи) щодо інформування громадськості про переваги саме такої технології утилізації відходів (виконавцем заходів може бути як Державне агенство з інвестицій так і міські ради).

2. Визначте черговість цих заходів та можливість їх фінансового втілення (який захід більш вартісний, а який менш), який на вашу думку більш ефективний, а який менш.

3. Сформулюйте перелік документів необхідних для реалізації цих заходів і проекту.

Ситуаційне завдання 2

З метою запобігання незаконній торгівлі Червонокнижних видів рослин, міською радою запланована ранньовесняна акція «Первоцвіт». Вам, керівнику структурного підрозділу виконкому міської ради, необхідно забезпечити виконання акції в рамках компетенції органу, де ви працюєте.

1. Запропонуйте можливий план заходів та їх виконавців.

2. Визначте черговість цих заходів.
3. Сформулюйте та підготуйте перелік необхідних документів для організації цих заходів та службову записку з пропозиціями щодо виконання зазначеної акції.

Теми для обговорення

1. Особливості повноважень президента при президентській і парламентській республіках ?
2. Роль Президента, як глави держави.
3. Вплив Президента України на формування та роботу органів державної влади та місцевого самоврядування.
4. За яких умов президент має право припинити достроково роботу ВРУ, та оголосити дострокові вибори ?
5. Яка роль Президента у формуванні міжнародного іміджу та авторитету України ?
6. Як залежить робота Президента України від Адміністрації Президента та Верховної ради України ?
7. З якою метою президент формує РНБО ?
8. Причини та процедура оголошення імпічменту?
9. Національна безпека України та загрози національним інтересам держави .
10. Майбутнє інституту Президентства в Україні.

Контрольні запитання

1. Роль і значення інституту президентства в Україні?
2. Історія інституту Президентства в Україні? Як обирається Президент України?
3. Особливості роботи та компетенції Президента України?
4. Вимоги щодо несумісності посади Президента України.
5. Роль Адміністрації президента України у організації його роботи ?
6. Які Повноваження Президента України в гуманітарній сфері ?
7. Які Повноваження Президента України в економічній сфері ?
8. Які Повноваження Президента України в оборонній сфері ?
9. Які Повноваження Президента України у сфері міжнародної діяльності?
10. Яке значення в процесах державотворення відіграє РНБО ?

Запитання для самоперевірки знань

1. В чому сутність державної влади?
2. Перечисліть різновиди демократичного та бюрократичного політичних режимів.
3. За якими ознаками поділяється механізм державної влади в Україні?
4. Накресліть схему організаційної побудови виконавчої влади в Україні.
5. Порядок формування Кабінету Міністрів України.
6. Компетенція уряду та інших ЦООВ.
7. В чому полягають виконавчий та розпорядчий аспекти ДУ?
8. Назвіть ознаки класифікації об'єктів ДУ.
9. Які характерні властивості мають об'єкти управлінської діяльності органів державної виконавчої влади?

Основна використана література

1. Конституція України. Прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Із змінами внесеними законом України від 8 груд. 2004 р: № 2222 – IV Станом на 1 січня 2006 р. / Офіц. вид. – К, 2006. – 122 с.
2. Авер'янов В.Б. Державне управління: теорія і практика / В.Б. Авер'янов. К. : Юрінком інтер. 1998. – 432 с.
3. Державне управління: навч. посіб. / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна Л.Ю. Гордієнко; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес, 2003. 343 с.
4. Гладун З.С. Поняття і зміст державного управління: адміністративно-правовий аналіз. / З.С. Гладун. – Львів, 1996. – 21 с.
5. Гурне Б. Державне управління / Б. Гурне К: Основи, 1993. – 226 с.
6. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: монографія / кол. авт.; відп. ред. Н.Р. Нижник. - К.: вид-во при Президентові України, 1997. – 520 с.
7. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посіб. / В.Я. Малиновський – Луцьк: Вежа, 2000. - 558 с.
8. Райт Г. Державне управління. / Г. Райт – К.: Основи, 1994, - 191 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення теми

1. Гелбрайт Дж. К. Жизнь в наше время. / Дж. К. Гелбрайт – М. : Прогресс, 1986. – 405 с.
2. Годованець В.Б. Конституційне право України : конспект лекцій. – 2-ге вид., стереотип. / В.Б. Годованець – К. : МАУП, 2001. – 216 с.
3. Про Концепцію державної регіональної політики: указ Президента України від 25 трав. 2001 р: № 341/2001. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 10.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування (укр/рос), Страсбург, 15 жовтня 1985. Хартію ратифіковано законом України: від 15 лип. 1997: № 452/97-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.
5. Кримінальна конвенція Про боротьбу з корупцією, підписана від імені України 27.01.99р. в м. Страсбурсі. Конвенція ратифікована законом України від 18 жовт. 2006 р: № 252-V. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.
6. Про вдосконалення структури служби Прем'єр-міністра України та Секретаріату Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 9 берез. 2000 р: № 466. // Офіційний вісник України. 2001. – № 22.
7. Про урядові комітети: постанова Кабінету Міністрів України від 12 лют. 2000: № 339. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 21.
8. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: указ Президента України від 21 жовт. 2011р: № 1001/2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.
9. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник / О.Ф. Фрицький. – К. : Юрінкомінтер, 2002. - 536с.

Тема 3. Законодавча влада

- 3.1. Парламентаризм в Україні
- 3.2. Структура та повноваження українського парламенту
- 3.3. Організаційно - правові засади роботи народного депутата України
- 3.4. Уповноважений ВРУ з прав людини
- 3.5. Рахункова палата України (РП)

3.1. Парламентаризм в Україні

Парламенти і парламентаризм у Європі мають давню історію.

Першим конституційним попередником **Верховної Ради України** була Центральна Рада УНР, утворена 17 березня 1917 року. Вона розпочала розбудову української державності шляхом видання Універсалів. Найвагомим став IV Універсал, ухвалений 22 січня 1918 року, який проголосив одним із важливих завдань створення Конституції України. На останньому засіданні Центральної Ради 29 квітня 1918 року було ухвалено проект Конституції Української Народної Республіки - "Статут про державний устрій, права і вольності УНР".

Парламенти - органи законодавчої влади

Другим попередником **Верховної Ради України** можна вважати З'їзд хліборобів-землевласників за участю 8000 делегатів, який відбувся у Києві 29 квітня 1918 року і проголосив гетьманом України П. Скоропадського. Цього ж дня було оголошено «Закони про тимчасовий державний устрій України», що мали слугувати за Конституцію держави до скликання **Сойму**. Проте Сойм так і не було скликано. За цією тимчасовою Конституцією влада в Україні належала Гетьману, який призначав Отамана Ради Міністрів, а той подавав Гетьману свій Кабінет на затвердження.

Безпосереднім попередником Верховної Ради України була Верховна Рада Української Соціалістичної Республіки.

Парламенти — це виборні і колегіальні загальнодержавні органи, які функціонують в умовах демократичного правління і компетентні здійснювати законотворчу діяльність.

Парламентаризм — це система взаємодії держави і суспільства для якої характерним є визнання провідної або особливої і досить істотної ролі у здійсненні державновладних функцій загальнонаціонального постійно діючого представницького органу. Його не слід пов'язувати з будь-якими конкретними формами державного правління. У кожній країні конкретні форми визначаються історично.

Парламенти визначають і забезпечують функціонування всього державного механізму, бо саме вони у більшості країн світу приймають або безпосередньо беруть участь у прийнятті Конституцій, які встановлюють державний і правовий механізм.

Залежно від ролі в державному механізмі **парламенти бувають:**

- типу *арени*, діяльність яких зводиться до обговорення ідей та напрямів політики, що формуються урядом держави;
- типу *перетворюючих законодавчих органів* - розробка та прийняття законів, визнання основних напрямів зовнішньої і внутрішньої політики, безпосереднє перетворення ідей на закони.

Верховна Рада України є парламентом типу перетворюючого законодавчого органу. Саме вона розробляє та приймає закони, визначає основні напрями зовнішньої і внутрішньої політики, здійснює безпосереднє перетворення ідей на закони.

ВРУ виконує такі функції: а) розглядає і вирішує питання державного і суспільного життя, що потребують врегулювання законами України; б) приймає закони України; в) здійснює установчі, контрольні, координаційні і міжнародні функції, передбачені Конституцією України. Деякі автори виділяють ще й освітню та ідеологічну функції парламенту.

Верховна Рада України здійснює: а) контроль за діяльністю уряду; б) контроль за бюджетними витратами; в) контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина тощо.

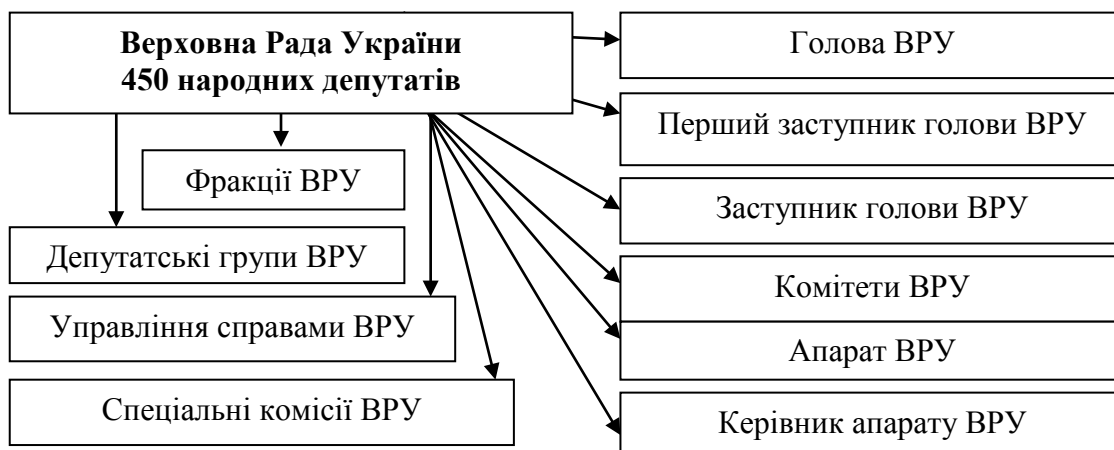
3.2. Структура та повноваження українського парламенту

Конституційне визначення. Ст. 75. «Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент - Верховна Рада України. Вплив Верховної Ради України на діяльність інших органів держави та органів місцевого самоврядування може здійснюватися виключно через прийняття законів, які обов'язкові до виконання на території України всіма без винятку суб'єктами».

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про вибори народних депутатів України», ЗУ «Про статус народного депутата України».

Формування. Пропорційна виборча система. Виборчі списки політичних партій. 3% прохідний бар'єр.

Склад. Структура

Перше засідання новообраної ВРУ відкриває найстарший за віком народний депутат України.

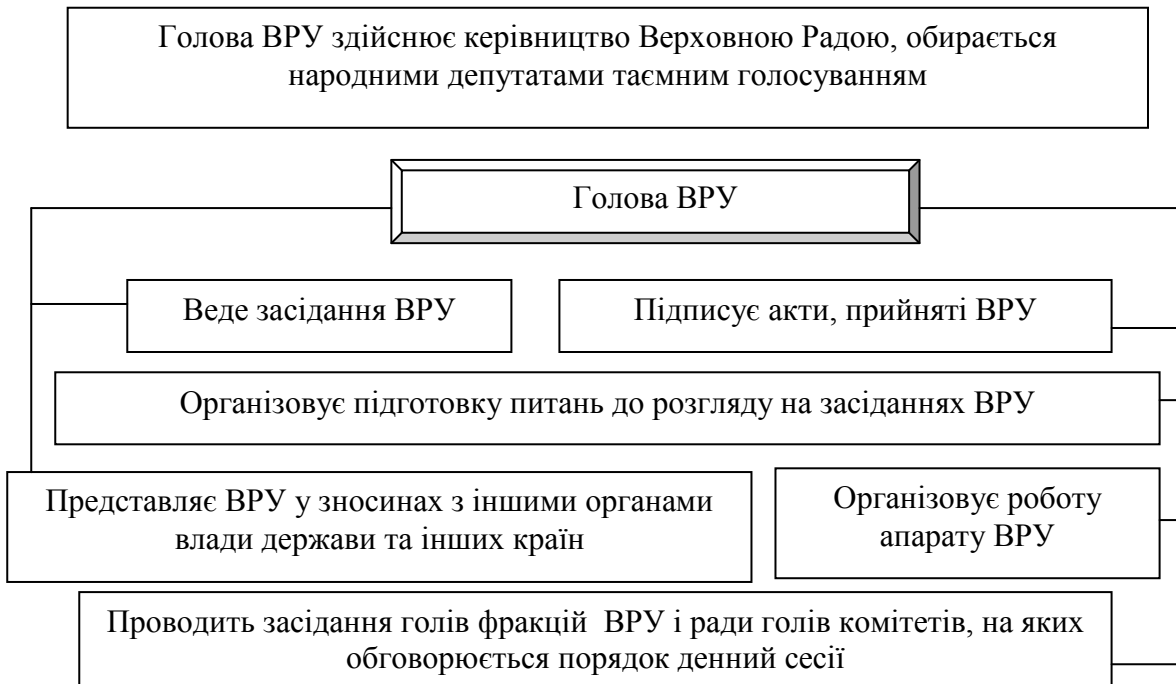

3.3. Організаційно - правові засади роботи народного депутата України

Верховна Рада України складається з однієї палати і обирається вільними виборами строком на 5 років. Депутати ВРУ входять до фракцій, створених на партій основі (як виняток фракція позапартійних) та до парламентських комітетів. Перелік комітетів:

- Комітет з питань правової політики; Комітет з питань правосуддя;
- Комітет з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування;
- Комітет з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності;
- Комітет з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією;
- Комітет з питань національної безпеки і оборони;
- Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин;
- Комітет у закордонних справах; Комітет з питань європейської інтеграції;
- Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та забезпечення діяльності Верховної Ради України; Комітет з питань бюджету;
- Комітет з питань фінансів і банківської діяльності;
- Комітет з питань економічної політики;
- Комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва;
- Комітет з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки;
- Комітет з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства; Комітет з питань транспорту і зв'язку;
- Комітет з питань аграрної політики та земельних відносин;
- Комітет з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи;
- Комітет з питань науки і освіти; Комітет з питань охорони здоров'я;
- Комітет з питань культури і духовності;

- Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму;
- Комітет з питань свободи слова та інформації;
- Комітет з питань соціальної політики та праці;
- Комітет у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів.

Остаточний порядок денний роботи сесії ВРУ затверджується на засіданні Верховної Ради. Верховна Рада України працює сесійно і є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу. ВРУ збирається на першу сесію не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів.

3.4. Уповноважений ВРУ з прав людини

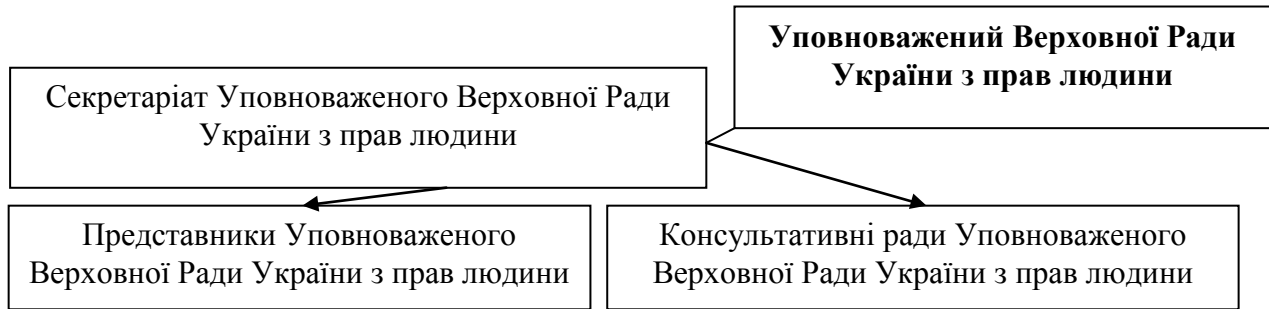
Конституційне визначення. Парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб. Діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не відміняє їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини».

Формування. Уповноважений призначається на посаду і звільняється з посади Верховною Радою України таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів.

Склад. Структура.

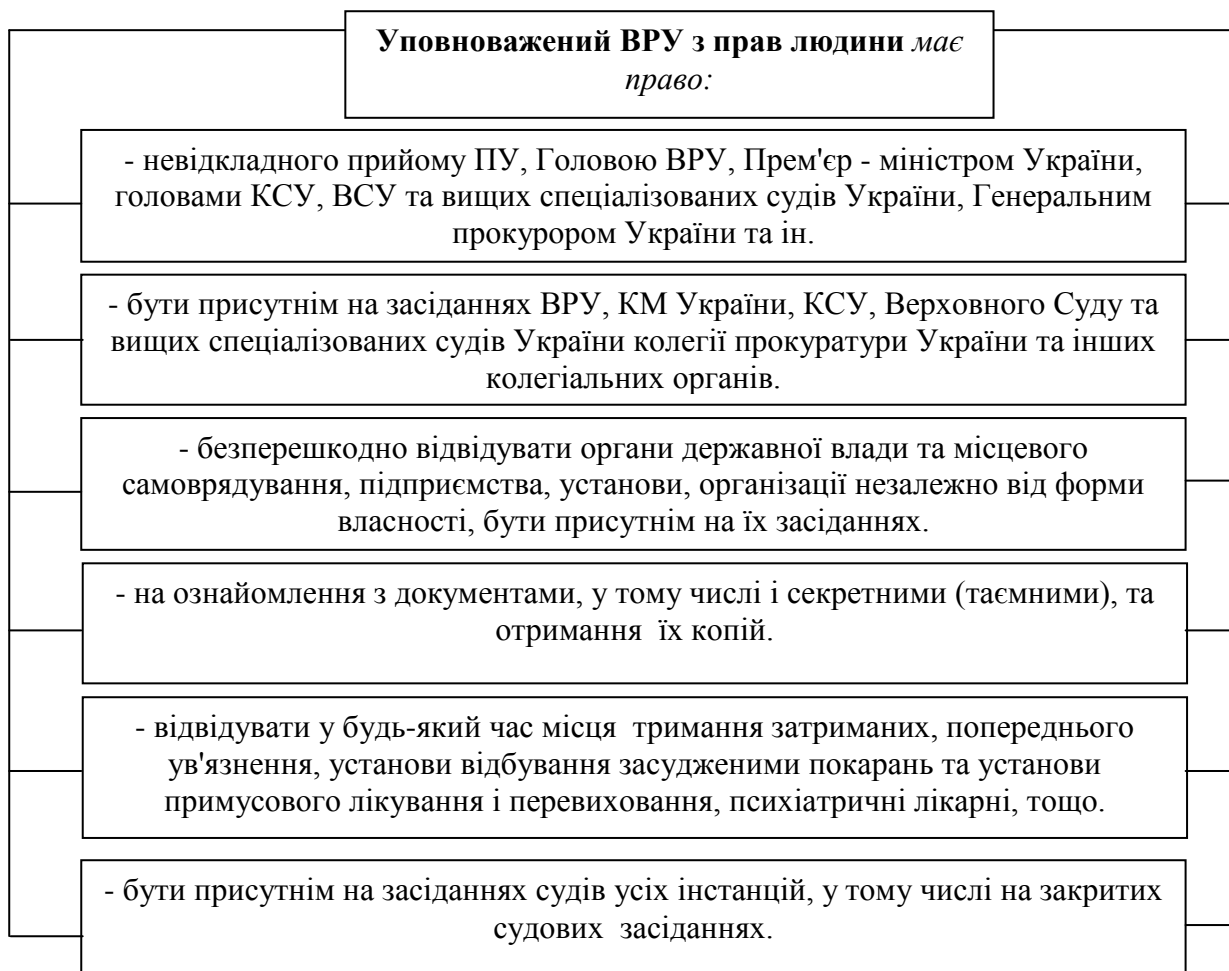

Повноваження Уповноваженого починаються з моменту складення присяги

Я, (ім'я та прізвище уповноваженого), заступаючи на посаду Уповноваженого ВРУ з прав людини, урочисто присягаю чесно та сумлінно захищати права і свободи людини і громадянина, добросовісно виконувати свої обов'язки, додержуватися Конституції України і законів України та керуватися справедливістю і власною совістю. Зобов'язуюся діяти незалежно, неупереджено, в інтересах людини і громадянина".

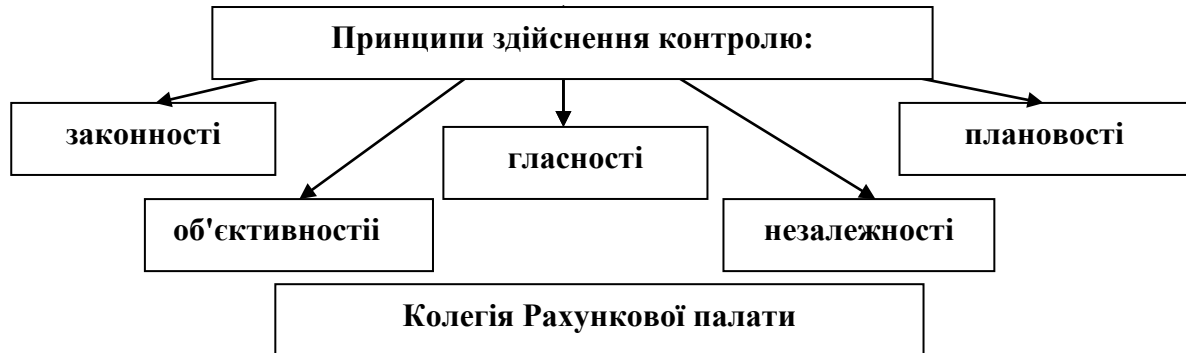
Актами реагування Уповноваженого щодо порушень положень Конституції, законів України, міжнародних договорів та угод України стосовно прав та свобод людини і громадянина є конституційне подання Уповноваженого та подання Уповноваженого до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб.

Повноваження

3.5. Рахункова палата України (РП)

Конституційне визначення. Рахункова палата є постійно діючим органом контролю, який утворюється ВРУ, підпорядкований і підзвітний їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

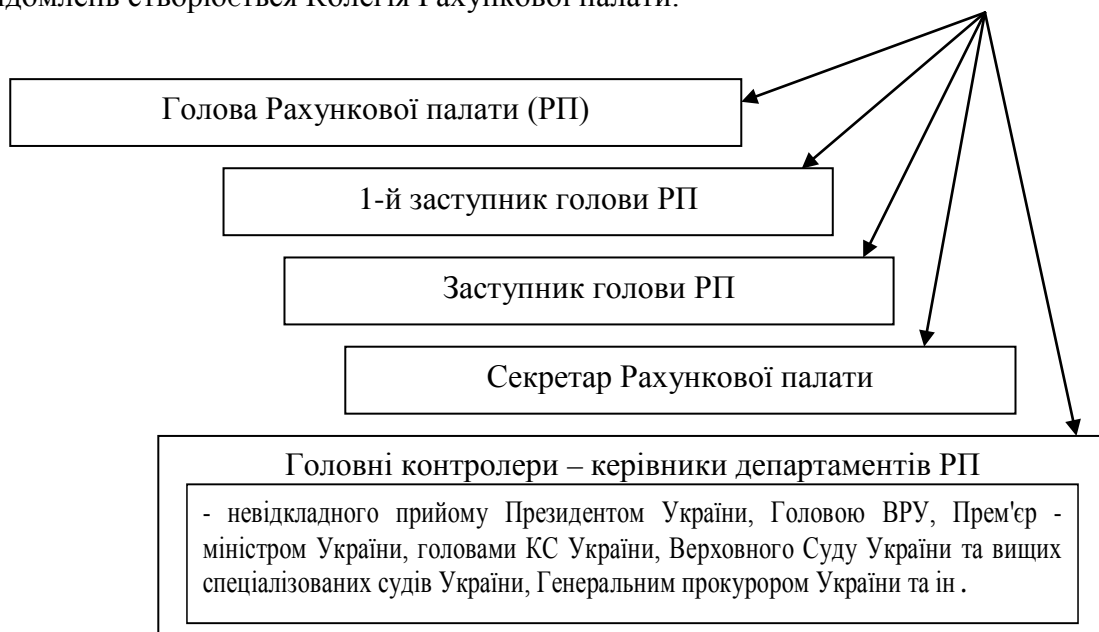
Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про Рахункову палату».

Формування. Голова РП призначається на посаду і звільняється з посади ВРУ таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів.

Склад. Структура. До складу Рахункової палати входять Голова РП та члени Рахункової палати: Перший заступник і заступник Голови, головні контролери та Секретар РП.

Для здійснення своєї діяльності Рахункова палата має апарат. Структуру і штатний розпис апарату РП затверджує Колегія Рахункової палати за поданням Голови РП в межах бюджетних коштів, передбачених на її утримання.

Для розгляду питань планування і організації роботи РП, методології контрольно-ревізійної діяльності, прийняття колегіальних рішень і підготовки висновків з матеріалів перевірок, ревізій, обслідувань та експертиз, а також підготовки звітів та інформаційних повідомлень створюється Колегія Рахункової палати.

Повноваження Рахункової палати

- здійснювати експертно-аналітичні, інформаційні та інші види діяльності, що забезпечують контроль за використанням коштів загальнодержавних цільових фондів, коштів позабюджетних фондів, за цільовим використанням фінансово-кредитних і валютних ресурсів під час здійснення загальнодержавних програм.

- проводити фінансові перевірки, ревізії в апараті Верховної Ради України, органах виконавчої влади, НБУ, Фонді державного майна України, інших підзвітних Верховній Раді України органах, а також на інших підприємствах.

- отримувати від керівників установ, що перевіряються, всю необхідну документацію та іншу інформацію про фінансово-господарську діяльність.

- організовувати і проводити оперативний контроль за використанням коштів Державного бюджету України за звітний період.

- проводити комплексні ревізії і тематичні перевірки по окремих розділах і статтях Державного бюджету України, у тому числі бюджетів загальнодержавних цільових фондів.

- готувати і подавати висновки до ВРУ та її комітетів щодо виконання Державного бюджету України

- направляти матеріали перевірок, ревізій та обслідувань Кабінету Міністрів України іншим органам центральної виконавчої влади

- у разі виявлення під час перевірок, ревізій та обслідувань фактів привласнення грошей і матеріальних цінностей, інших зловживань передавати матеріали перевірок, ревізій та обслідувань до правоохоронних органів з інформуванням про це Верховної Ради України.

Вимоги керівників РП та посадових осіб її апарату, пов'язані з виконанням ними своїх службових обов'язків, є обов'язковими для всіх державних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності і підпорядкування.

Керівники та інші посадові особи об'єктів, що перевіряються, зобов'язані **створювати належні умови** для роботи посадових осіб РП, які проводять перевірку або ревізію, забезпечувати їх технічне обслуговування і виконання вимог щодо надання необхідної документації.

Професійна таємниця - стан збереження матеріалів, документів, інших відомостей, якими користуються посадові особи РП та особи, які залучаються до здійснення функцій РП під час проведення перевірок, ревізій, обслідувань, і про які забороняється розголошувати у будь-якій формі до моменту прийняття рішення РП.

ВРУ спрямовує діяльність Рахункової палати на основі підзвітності і підконтрольності РП, її Колегії і посадових осіб щодо дотримання ними законності при здійсненні повноважень, передбачених Законом, та завдань, поставлених перед РП згідно з чинним законодавством України. РП за результатами проведених контрольних заходів направляє органам виконавчої влади, керівникам організацій, банків і кредитних установ, які перевірялись, постанови та висновки, затверджені Колегією РП, для відповідного реагування і вжиття заходів щодо усунення виявлених порушень, відшкодування збитків, завданих державі, поновлення правового режиму загальнодержавної власності та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні законодавства, безгосподарності та

марнотратстві. Постанови та висновки Колегії РП повинні бути розглянуті не пізніше ніж протягом 15 календарних днів з дня їх отримання.

Сфера застосування повноважень Рахункової палати.

Повноваження Рахункової палати поширюються на ВРУ, органи виконавчої влади, в тому числі їх апарати, НБУ, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України та інші державні органи і установи, створені згідно з законодавством України.

РП має право контролювати також місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, банки, кредитні установи, господарські товариства, страхові компанії, інші фінансові установи і їх спілки, асоціації та інші об'єднання незалежно від форм власності, об'єднання громадян, недержавні фонди та інші недержавні некомерційні громадські організації у тій частині їх діяльності, яка стосується використання коштів Державного бюджету України.

Рахункова палата щорічно не пізніше 1 грудня подає Верховній Раді України загальний **письмовий звіт про результати виконання доручень** ВРУ, проведених перевірок, ревізій та обслідувань, а також про витрати на цю діяльність. Звіт РП, затверджений ВРУ, публікується у виданнях ВРУ. Щорічний звіт про роботу РП перед ВРУ підлягає обов'язковому опублікуванню.

Про заходи реагування на отримані постанови і висновки Колегії РП вона повідомляється негайно. У разі виявлення в процесі перевірок і ревізій привласнення грошових або матеріальних ресурсів, а також виявлення фактів корупції та інших зловживань РП зобов'язана негайно за рішенням її Колегії передати матеріали перевірок або ревізій до правоохоронних органів та повідомити про це ВРУ.

Теми для обговорення

1. Історичний шлях парламентаризму в Україні.
2. Основні відмінності між парламентською і президентською республіками. Яка республіка нині є в Україні?
3. Який тип виборчої системи використовують України на виборах народних депутатів України? Чи є досконалою на Вашу думку ця виборча система України?
4. Які територіальні особливості діяльності народних депутатів у виборчих округах?
5. Які основні функції Українського парламенту є засадничими для економіки країни?
6. В чім проявляється стабілізуюча роль парламенту в Україні?
7. Як підвищити ефективність діяльності українського парламенту (шляхи вирішення проблеми)?
8. Депутатський імунітет і депутатські пільги: адепт радянської системи чи вимога часу?
9. Чи є реальний зв'язок виборців з народними обранцями ?
10. Перспективні шляхи розвитку парламентаризму в Україні?

Контрольні запитання

1. Які правові особливості організації законодавчої гілки влади ?
2. Основні права та обов'язки народного депутата України?
3. Як Конституція України створює гарантії діяльності народним депутатам України?
4. Які повноваження має Верховна рада України в галузі соціального та гуманітарного розвитку України?
5. Основні функції та компетенції РП України? Механізми впливу?
6. Основні функції та компетенції Уповноваженого з прав людини Верховної Ради України?
7. Роль, місце і значення парламентаризму для демократичного розвитку країни.
8. Робота народного депутата в комітетах ВРУ.
9. Фракційні обов'язки народного депутата України.
10. Законодавча ініціатива народного депутата України: механізм реалізації.

Тема 4. Виконавча влада

4.1. Кабінет Міністрів України

4.2. Особливості функціонування Кабінету Міністрів

4.3. Особливості функціонування місцевої виконавчої влади

4.1. Кабінет Міністрів України

Конституційне визначення. Кабінет Міністрів України (КМУ) є вищим органом у системі органів виконавчої влади. КМУ відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України (Ст. 113).

КМУ у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами ПУ та постановами ВРУ, прийнятими відповідно до Конституції та ЗУ.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про Кабінет Міністрів України», ЗУ, Укази ПУ, Постанови ВРУ.

Формування. Формує коаліція депутатських фракцій більшості ВРУ. ПУ вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у ВРУ, сформованої відповідно до ст.83 КУ, подання про призначення ВРУ Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції. Крім цього він вносить до ВРУ подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, голови СБУ.

Склад. До складу КМУ входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри.

Структура.

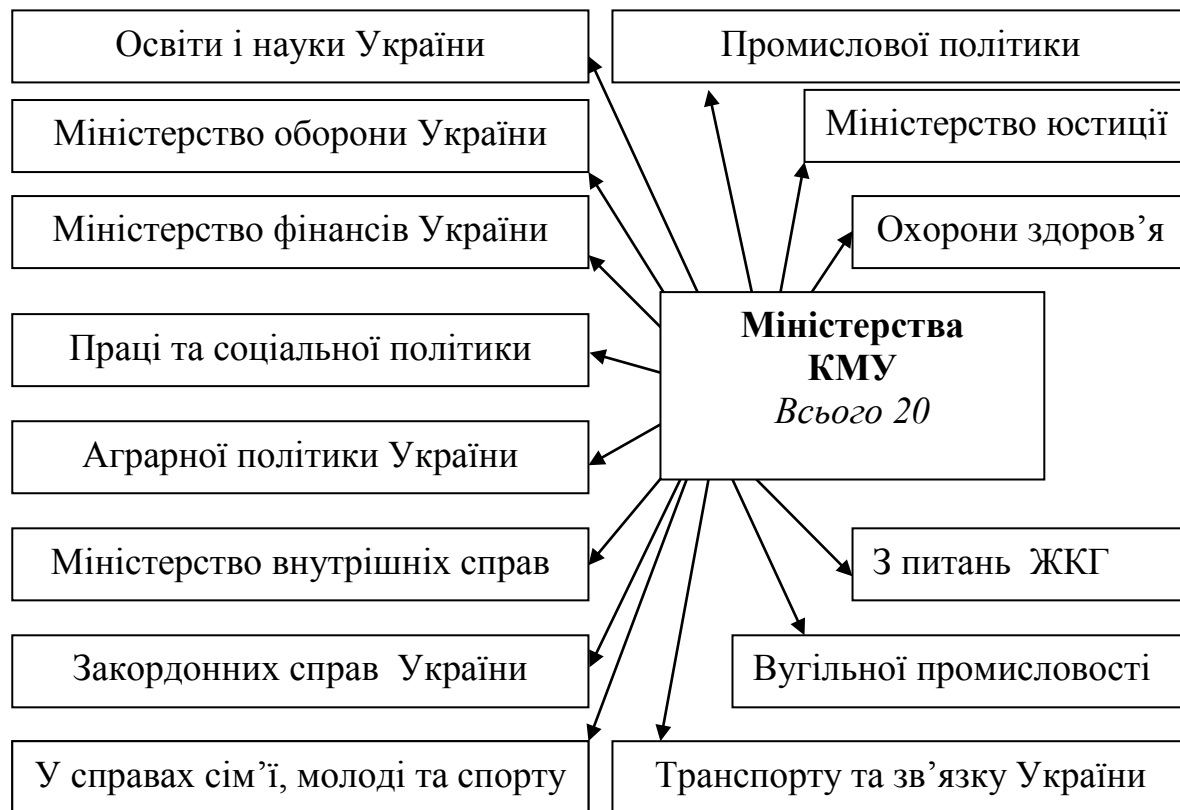
Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності КМУ, схваленої ВРУ. КМУ складає повноваження перед новообраною ВРУ. Відставка Прем'єр-міністра України, прийняття ВРУ резолюції недовіри Кабінету Міністрів України мають наслідком відставку всього складу КМУ.

Повноваження.

4.2. Особливості функціонування Кабінету Міністрів

(орієнтовна структура підрозділів КМУ)

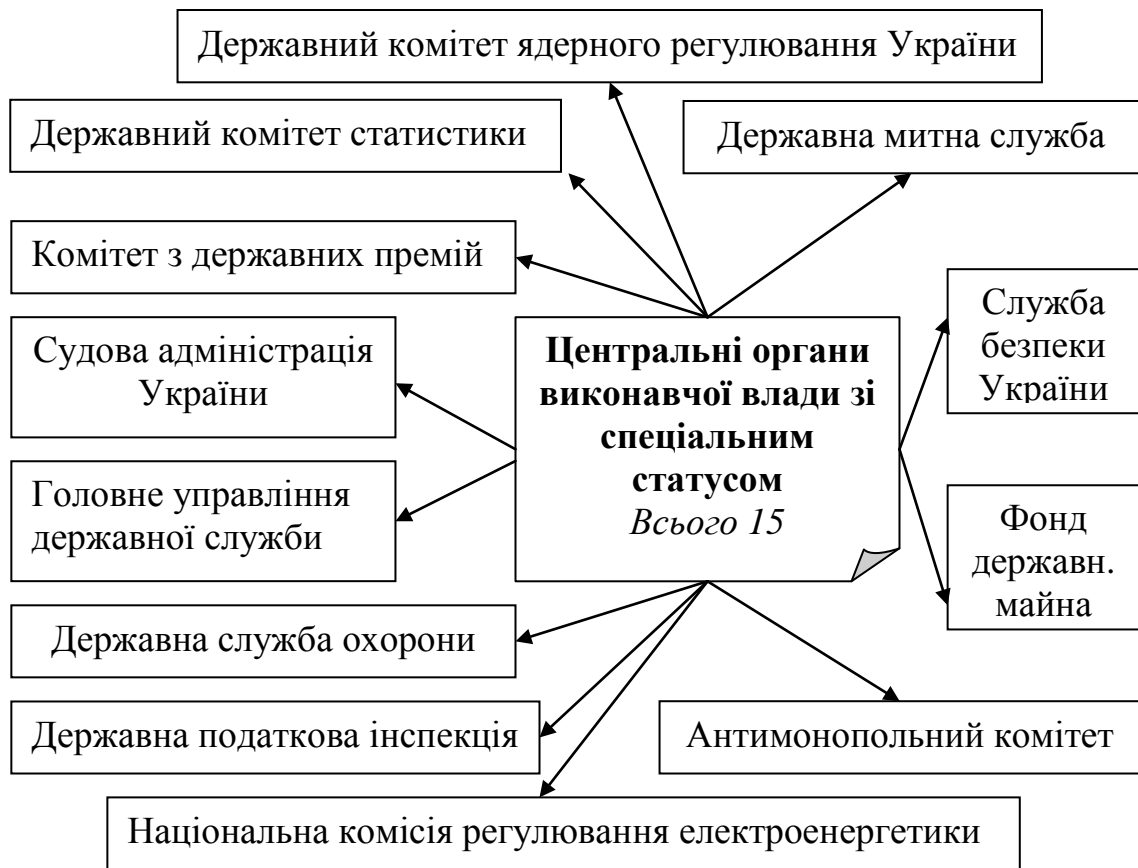
Міністерства

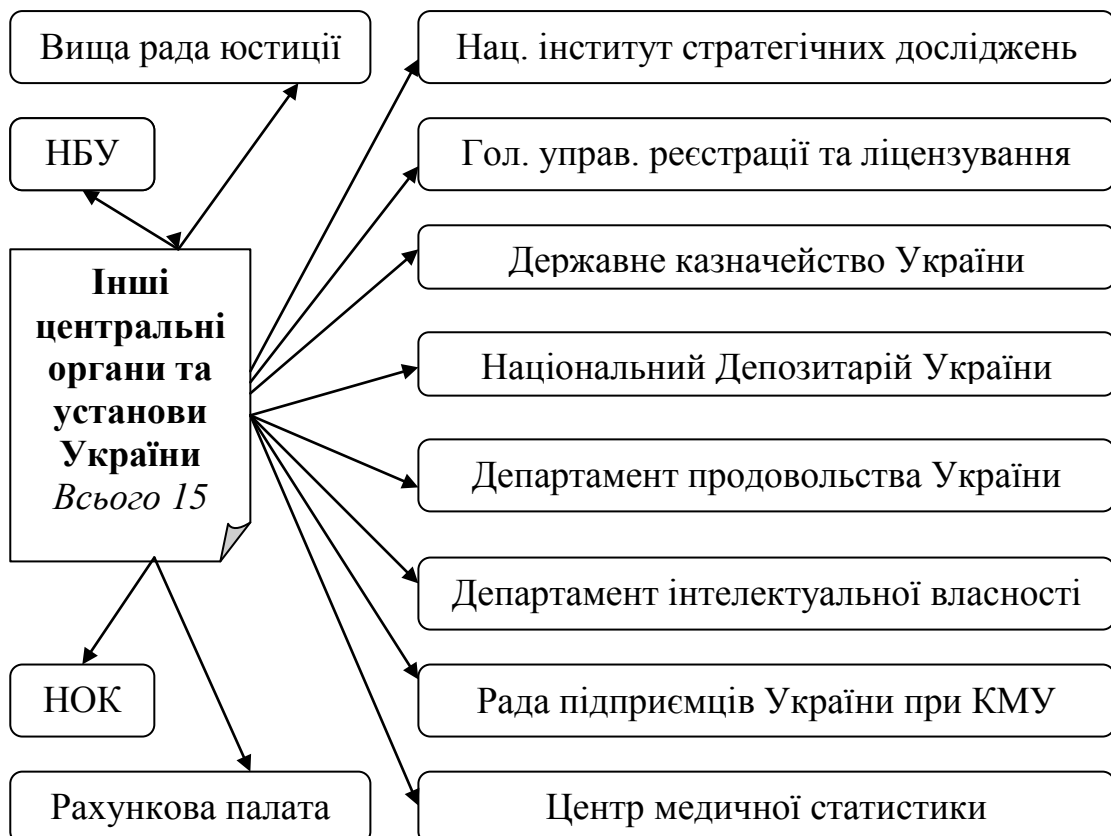
Державні комітети

КМУ здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів АР Крим та МДА, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів.

Діяльність центральних органів виконавчої влади, керівники яких не входять до складу КМУ, спрямовується і координується міністрами.

4.3. Особливості функціонування місцевої виконавчої влади

Конституційне визначення. Місцеві державні адміністрації (МДА) є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. МДА в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження делеговані їй відповідною радою. Виконавчу владу в областях, районах, районах АРК, у містах Києві та Севастополі здійснюють обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про місцеві державні адміністрації», ЗУ «Промісьцеве самоврядування в Україні».

Голова МДА в межах своїх повноважень видає розпорядження, керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів – накази. Розпорядження голів МДА, прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими для виконання на відповідній території всіма органами, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами та громадянами

Формування. Голова місцевої державної адміністрації призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України. Головою виконкому місцевої ради є як правило сільський, селищний чи міський голова, що обирається територіальною громадою.

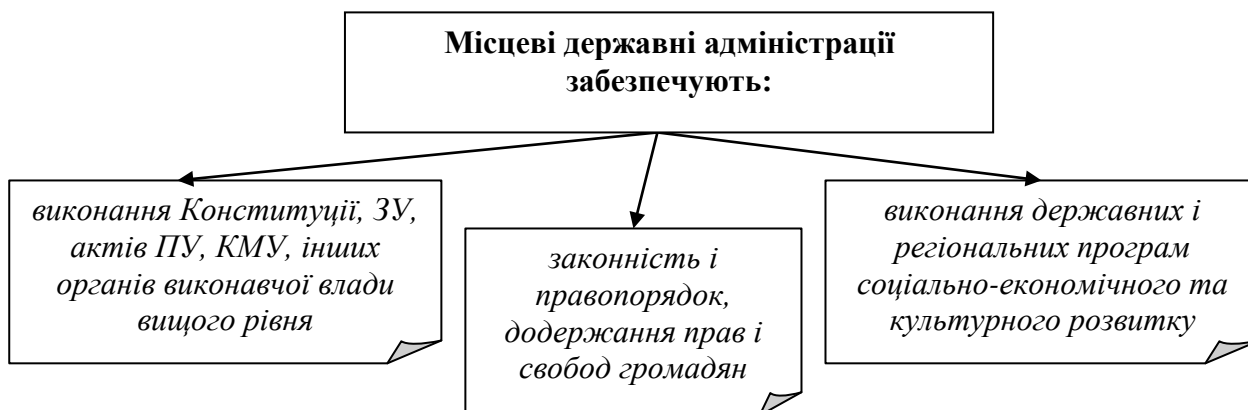
Голови МДА не можуть бути народними депутатами або суміщати свою службову діяльність з іншою, в тому числі на громадських засадах, крім викладацької, наукової, творчої діяльності у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства чи іншої організації, що має на меті отримання прибутку.

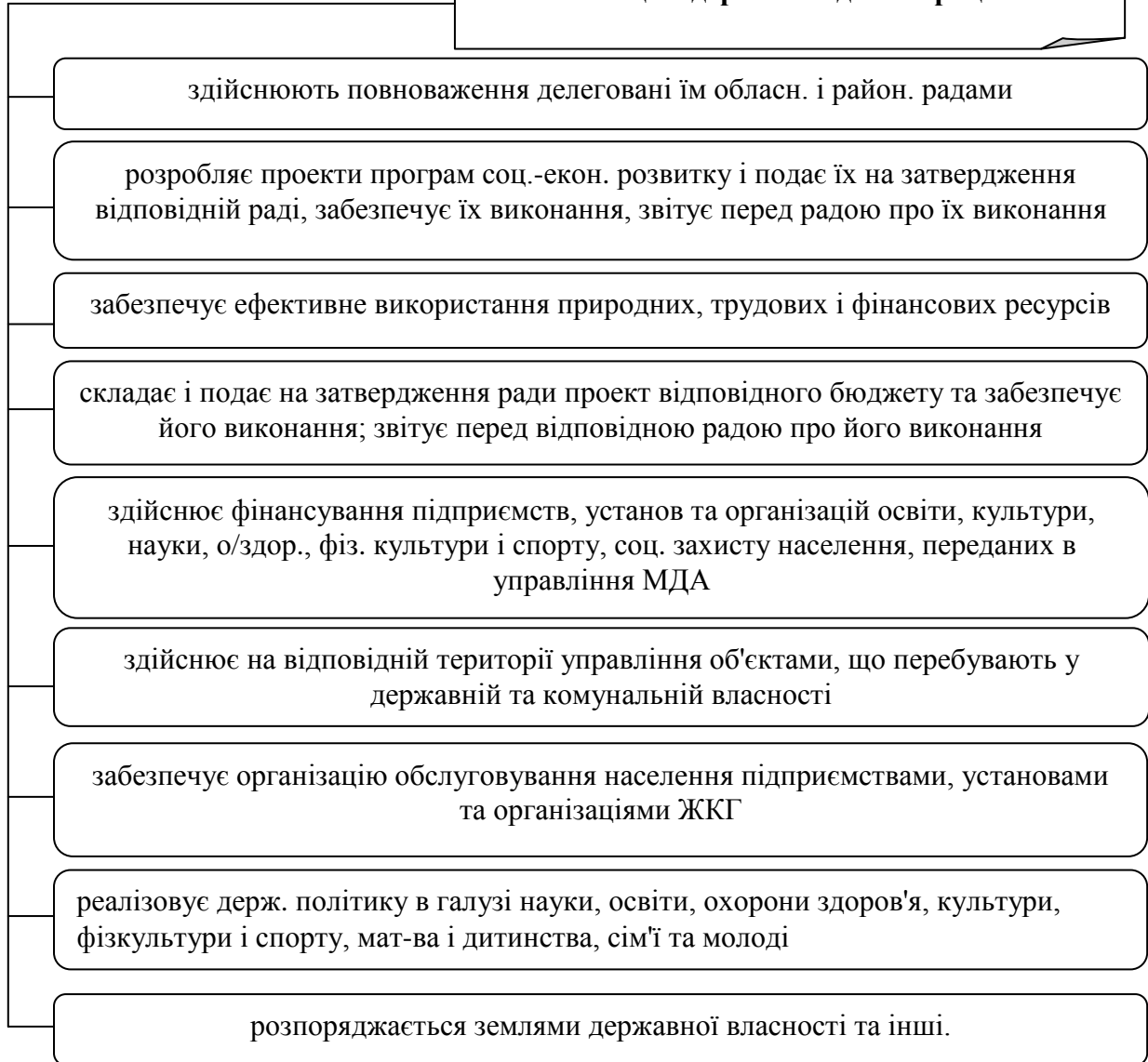
Не можуть бути призначені на посади в МДА особи, які мають судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку.

Склад. Структура.

У межах бюджетних асигнувань, виділених на утримання відповідних МДА, їх голови визначають структуру МДА. Примірні переліки управлінь, відділів та інших структурних підрозділів МДА, а також типові положення про них затверджуються КМУ.

Повноваження:**Місцеві державні адміністрації**

Для правового, організаційного, матеріально-технічного та іншого забезпечення діяльності МДА, підготовки аналітичних, інформаційних та інших матеріалів, систематичної перевірки виконання актів законодавства та розпоряджень МДА, подання методичної та іншої практичної допомоги МДА та органам місцевого самоврядування головою МДА утворюється апарат МДА в межах виділених бюджетних коштів.

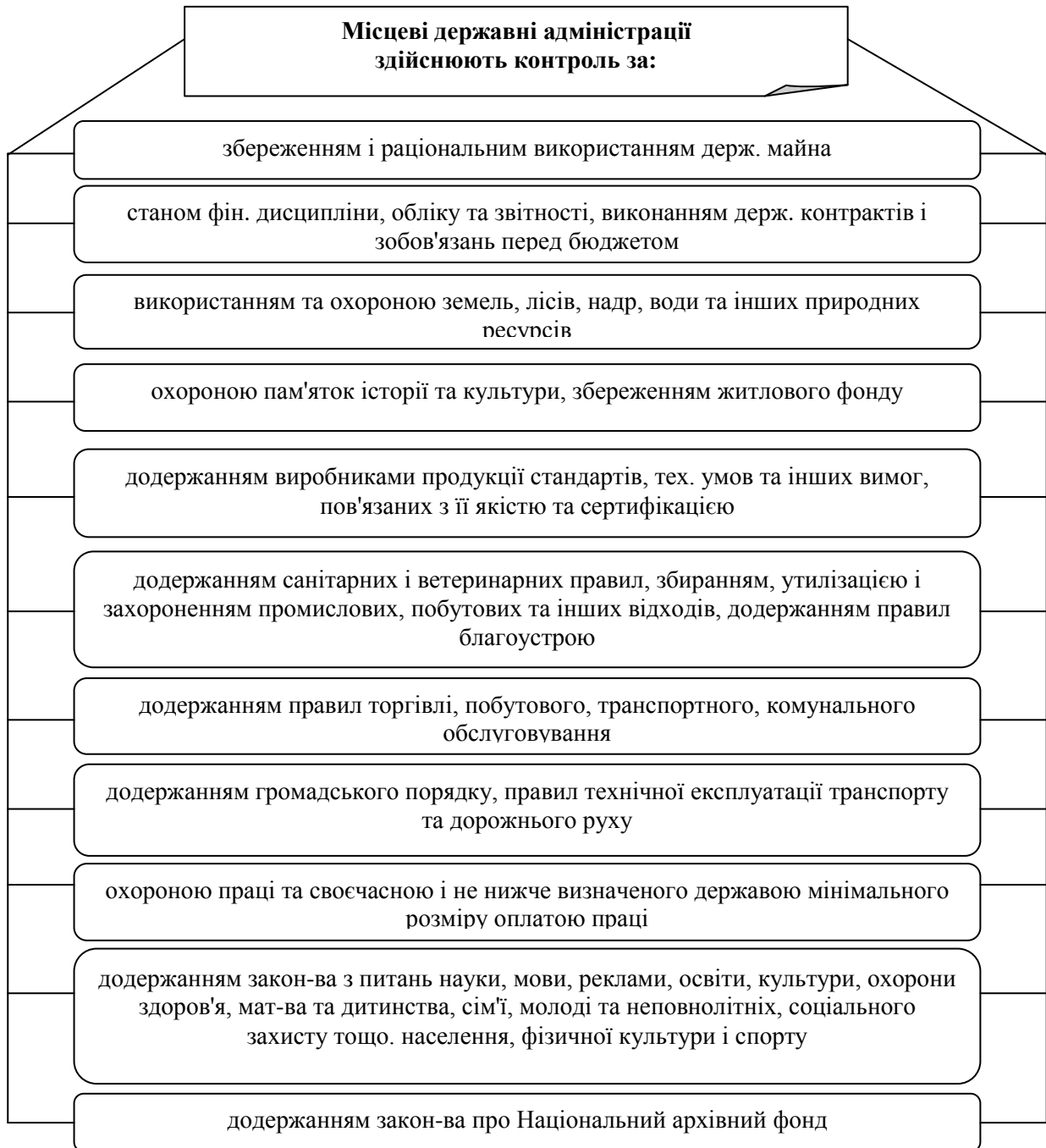
Керівник апарату МДА організовує його роботу, забезпечує підготовку матеріалів на розгляд голови МДА, організовує доведення розпоряджень голови МДА до виконавців, відповідає за стан діловодства, обліку і звітності, виконує інші обов'язки, покладені на нього головою МДА. З цих питань керівник апарату МДА видає накази.

Теми для обговорення

1. Характерні риси інституту виконавчої влади в Україні.
2. Роль коаліції у формуванні урядової програми розвитку країни ?
3. Механізм підбору та призначення голів МДА.
4. Спектр повноваження та компетенцій МДА.
5. Дискусійна сутність делегованих повноважень у системі виконавчої влади.
6. Специфіка структури КМУ, система підпорядкованості та контролю у виконавчій владі країни.
7. Розпорядження та накази місцевих органів влади у системі нормативно-правового регулювання суспільних відносин.
8. Особливості несумісності посади державного службовця.

9. Служба в системі органів державної влади.
10. Умови за яких настає відставка Уряду.

Повноваження:

Контрольні запитання

1. Основні повноваження КМУ. Контрольні повноваження МДА.
2. Як формується КМУ? Особливості структури КМУ? За яких умов (причин) діяльність Уряду може бути зупинена?
3. Як формуються МДА? Основні принципи діяльності МДА.
5. Сутність співпраці Уряду, Президента України та Верховної Ради України у сфері досягнення соціально-економічного розвитку країни?
6. Конституційне закріплення діяльності КМУ та МДА.
7. Як здійснюється вертикаль виконавчої влади в Україні?
8. Чи існує громадський контроль за системою виконавчої влади в Україні?
9. Особливості компетенції обласної державної адміністрації і її голови.

Тема 5. Місцеве самоврядування

5.1. Система органів місцевого самоврядування

Конституційне визначення. Місцеве самоврядування (ст.140) є правом територіальної громади жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селищ та міст - самостійно вирішувати питання місцевого значення у відповідності до Конституції і законів України.

В Україні визнається та гарантується місцеве самоврядування, тобто держава не тільки визнає та гарантує його на рівні Основного Закону, а й розглядає місцеве самоврядування як фундаментальну засаду устрою держави та суспільства. Матеріальною основою місцевого самоврядування, як вказано в ст.142 Конституції України, є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, кошти, земля, природні ресурси, що є власністю територіальних громад, сіл, селищ, міст, районів у містах, а також - об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних та обласних рад.

Законодавча база: Конституція України (засади функціонування органів місцевого самоврядування та обрання його головних посадових осіб викладені у ст. 141 Конституції України), ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», ЗУ «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Органи місцевого самоврядування (ст.144) в межах повноважень, передбачених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на певній території. Цей принцип є важливою гарантією, закріпленого Основним Законом, права територіальної громади на місцеве самоврядування, тобто на самостійне вирішення питань місцевого значення в межах КУ та ЗУ.

Відповідно до ч.2 ст.144 Конституції України, рішення органів місцевого самоврядування можуть зупинятися з мотивів їх невідповідності Конституції чи ЗУ з одночасним зверненням до суду. Зупиняти дію актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у визначеному порядку, з одночасним зверненням до суду, мають право місцеві державні адміністрації, на які, відповідно до ст.119 Конституції, покладається її виконання та законів України, актів ПУ, КМУ, інших органів виконавчої влади, законності та правопорядку, дотримання прав і свобод громадян на відповідній території.

Захист місцевим самоврядуванням своїх законних прав та інтересів, відповідно до ст.145, здійснюється у судовому порядку.

Формування. Сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення), районні, обласні ради формуються з депутатів, які обираються населенням відповідної території на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Депутати сільських, селищних, міських рад та сільські, селищні, міські голови обираються громадянами України, які належать до відповідних територіальних громад. Депутати районних, обласних рад обираються громадянами України, які належать до відповідних територіальних громад у межах району, області. Депутати ВР АРК обираються громадянами України, які проживають на території АРК.

Принципи діяльності.

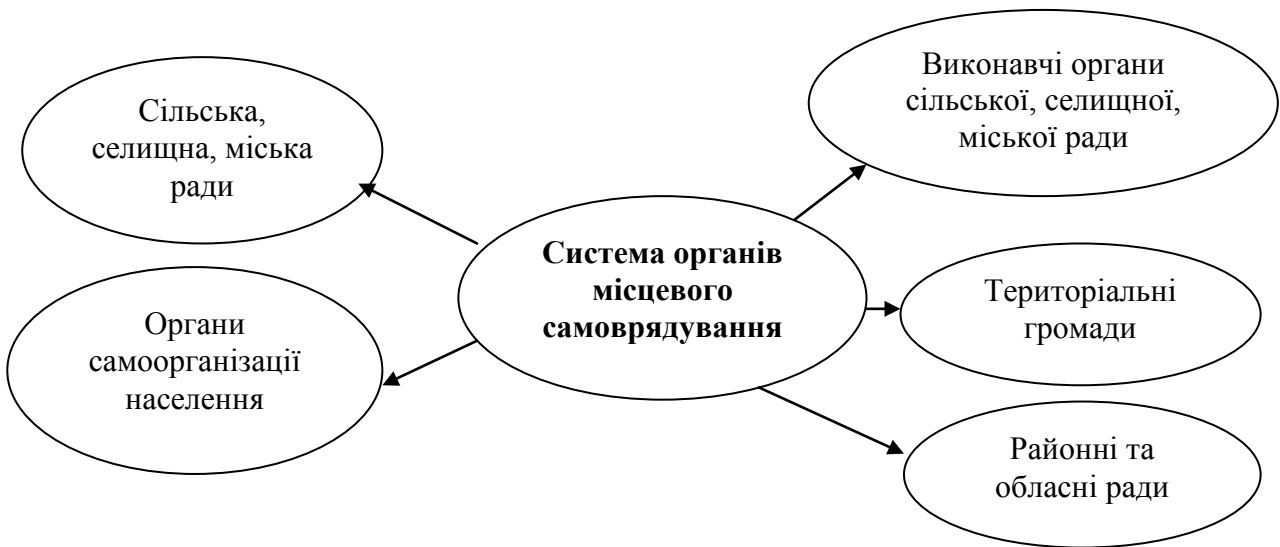
Склад. Структура.

Суб'єктом місцевого самоврядування є *територіальна громада* – населення, що проживає в межах відповідного населеного пункту чи іншої самоврядної території і реалізує своє право на здійснення місцевого самоврядування безпосередньо або через діяльність утворених нею органів місцевого самоврядування.

Депутат – особа обрана до представницького органу місцевого самоврядування. Правовий статус депутата місцевої ради встановлений КУ та ЗУ “Про статус депутатів місцевих рад”.

Представницьким органом місцевого самоврядування є виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення. До представницьких органів законодавство відносить сільські, селищні, міські ради. Вони представляють громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені КУ та ЗУ.

Виконавчі органи місцевого самоврядування є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи і є підконтрольними і підзвітними відповідним радам (сільські, селищні, міські, районні у містах), а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів державної влади – відповідним органам виконавчої влади.

Сільський, селищний, міський голова є головними посадовими особами територіальної громади відповідного села, селища, міста. Голова здійснює три основні функції:

- 1) представляє територіальну громаду у відносинах з іншими територіальними громадами, органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями;
- 2) головує на пленарних засіданнях відповідної ради;
- 3) очолює виконавчий комітет відповідної ради.

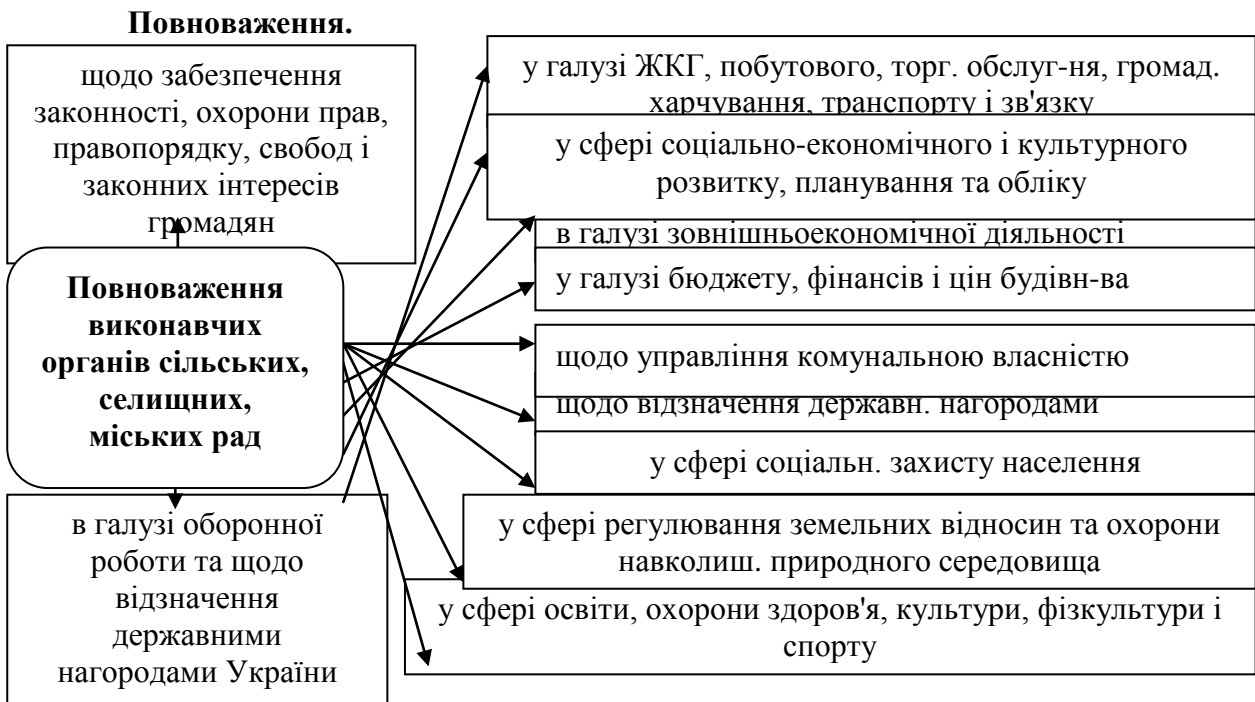
Місцеве самоврядування являє собою специфічне соціальне явище – це самостійна форма народовладдя і воно відрізняється від державної влади за рядом ознак:

по-перше, місцеве самоврядування – це особлива форма публічної влади, яка має принципово інший характер ніж влада державна. Так, якщо державна влада характеризується суверенітетом (верховенством, самостійністю та незалежністю), то місцеве самоврядування – це влада підзаконна, яка діє в межах та у порядку, визначених законом;

по-друге, сфера компетенції місцевого самоврядування у порівнянні з державною владою досить обмежена. Як правило, її становлять лише питання місцевого значення, які пов'язані із задоволенням повсякденних потреб населення, та обмежене коло питань загальнодержавного значення, повноваження щодо вирішення яких делегуються органам місцевого самоврядування;

по-третє, місцевого самоврядування – це публічна влада територіального колективу, вона носить локально-просторовий характер, здійснюється в інтересах територіальної громади і функціонує лише в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць, в той

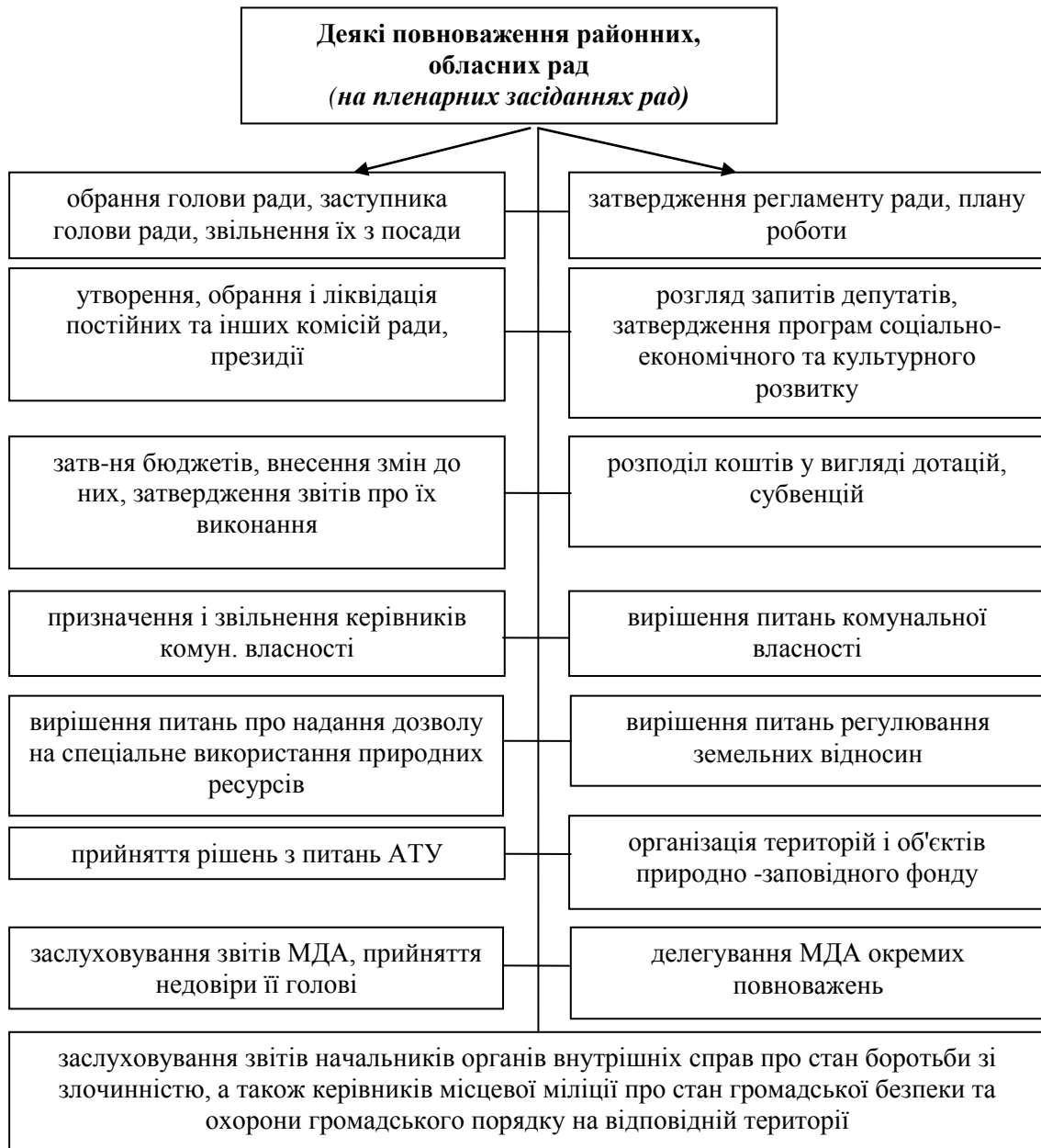
час, як державна влада – це влада всього народу, вона поширюється на всю державну територію.

Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

З метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування представницький орган місцевого самоврядування на основі КУ та в межах ЗУ може прийняти статут територіальної громади села, селища, міста.

При здійсненні наданих повноважень сільський, селищний, міський голова є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою, відповідальним - перед відповідною радою, а з питань здійснення виконавчими органами ради повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади. Сільський, селищний, міський голова не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами.

Перша сесія новообраної ради скликається відповідною територіальною виборчою комісією не пізніше як через місяць після обрання ради у правомочному складі. Її відкриває і веде голова цієї виборчої комісії. Він інформує раду про підсумки виборів депутатів, а також про вибори сільського, селищного, міського голови і визнання їх повноважень.

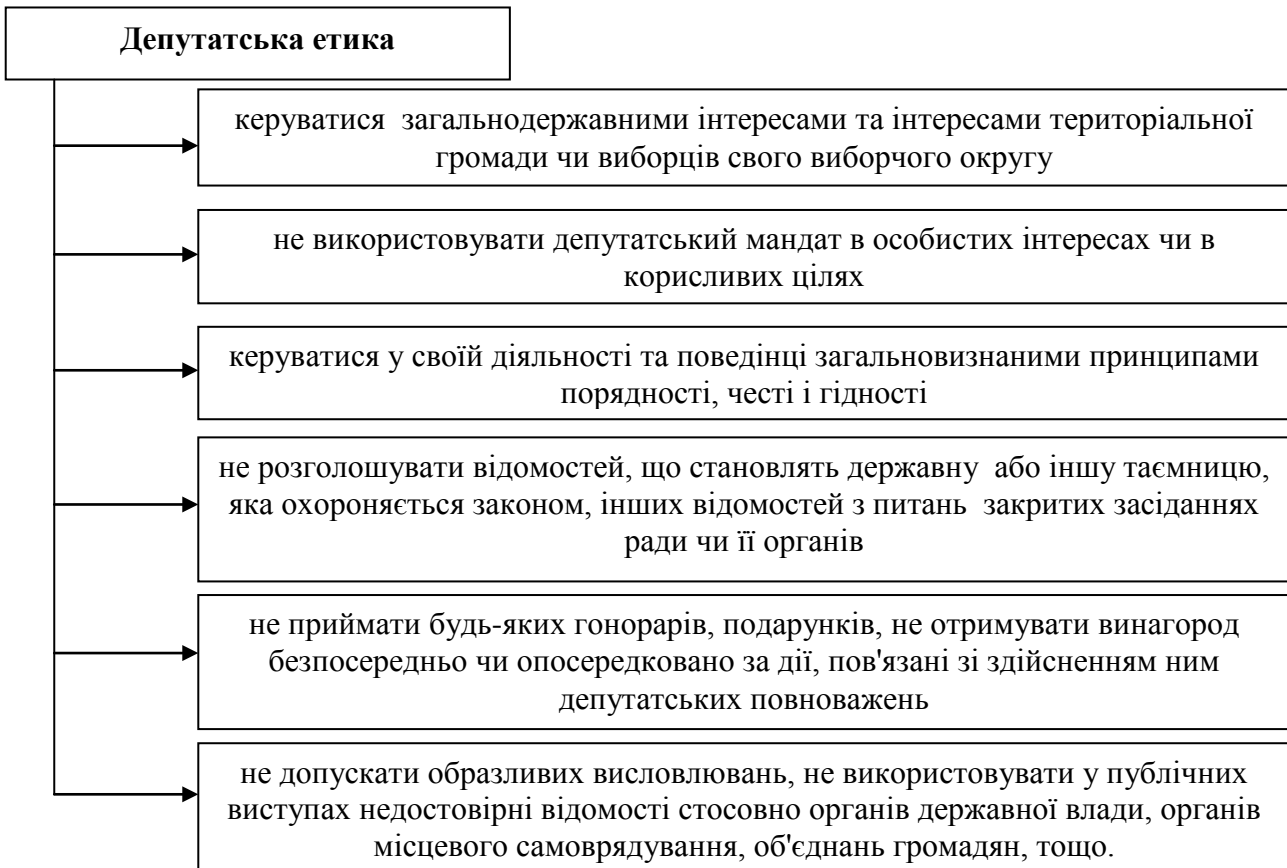
5.2. Особливості роботи голови та депутата місцевої ради

Конституційне визначення. Депутат місцевої ради є повноважним і рівноправним членом відповідної ради - представницького органу місцевого самоврядування.

Повноваження депутата ради починаються з моменту офіційного оголошення відповідною територіальною виборчою комісією на сесії ради рішення про підсумки виборів та визнання повноважень депутатів і закінчуються в день першої сесії ради нового скликання. Повноваження депутата можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», ЗУ «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рада сільських, селищних, міських голів».

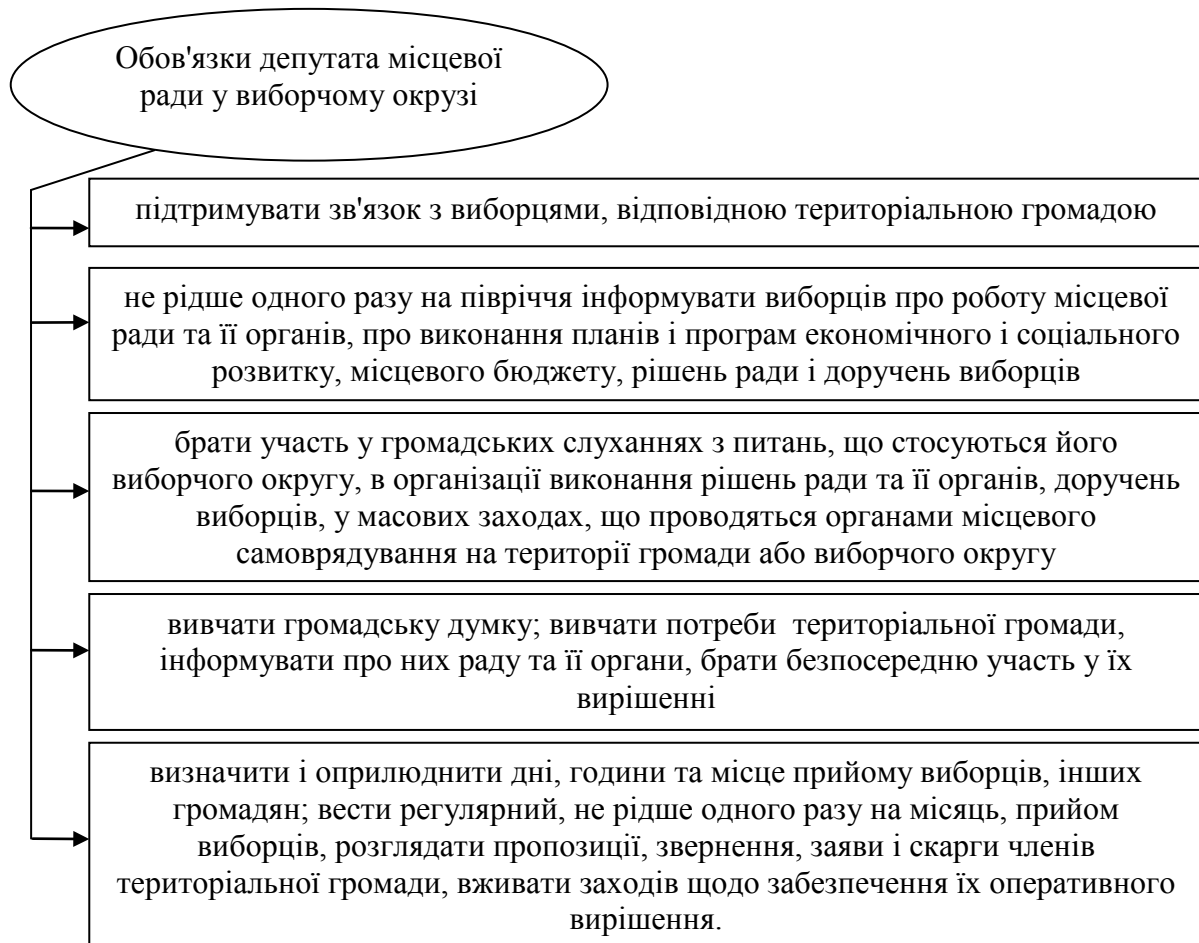
Формування. ЗУ «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рада сільських, селищних, міських голів».

Депутат представляє інтереси всієї територіальної громади, має всю повноту прав, що забезпечують його активну участь у діяльності ради та утворюваних нею органів, несе обов'язки перед виборцями, радою та її органами, виконує їх доручення. Депутат, крім секретаря ради та голови ради, повинен входити до складу однієї з постійних комісій.

На час сесій, засідань постійних комісій рад, а також для здійснення депутатських повноважень в інших, передбачених законом випадках, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середнього заробітку за

основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок відповідного місцевого бюджету. Депутат зобов'язаний брати участь у роботі сесій ради, засідань постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

У разі пропуску депутатом протягом року більше половини пленарних засідань ради або засідань постійної комісії, невиконання ним без поважних причин рішень і доручень ради та її органів відповідна рада може звернутися до виборців з пропозицією про відкликання такого депутата у встановленому законом порядку. Депутат має право ухвального голосу з усіх питань, які розглядаються на сесіях ради, а також на засіданнях постійної та інших комісій ради, до складу яких його обрано.

Депутат має право звернутися із запитом до керівників ради та її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих або зареєстрованих на відповідній території, а депутат міської (міста обласного значення), районної, обласної ради - також до голови МДА з питань, віднесених до відання ради. Орган або посадова особа, до яких звернено запит, зобов'язані дати усну чи письмову відповідь на запит на сесії ради у строки і в порядку, встановлені радою відповідно до закону. За результатами розгляду запиту рада приймає рішення. Пропозиції і зауваження, висловлені депутатами на сесії ради, або передані в письмовій формі головному на сесії, розглядаються радою чи за її дорученням постійними комісіями ради або надсилаються на розгляд підзвітним і підконтрольним їй органам та посадовим особам, які зобов'язані розглянути ці пропозиції і зауваження у строки,

встановлені радою, і про вжиті заходи повідомити депутатів та раді. Депутат має право знайомитися з будь-якими офіційними документами, які зберігаються у відповідних органах місцевого самоврядування, та робити виписки, копіювання цих документів.

Депутатське звернення - викладена в письмовій формі вимога депутата місцевої ради з питань, пов'язаних з його депутатською діяльністю, до місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, а також керівників правоохоронних та контролюючих органів, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території відповідної ради, здійснити певні дії, вжити заходів чи дати офіційне роз'яснення з питань, віднесених до їх компетенції.

Депутат місцевої ради на території відповідної ради має **право на невідкладний прийом** посадовими особами місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, керівниками підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, розташованих на території відповідної ради, з питань депутатської діяльності.

Депутатський запит - це підтримана радою вимога депутата місцевої ради до посадових осіб ради і її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, які розташовані або зареєстровані на відповідній території, а депутата міської (міста обласного значення), районної, обласної ради - також до голови місцевої державної адміністрації, його заступників, керівників відділів і управлінь з питань, які віднесені до відання ради.

Депутатське запитання - це засіб одержання депутатом місцевої ради інформації або роз'яснення з тієї чи іншої проблеми. Відповідь на запитання може бути оголошено на сесії ради або дано депутату місцевої ради в індивідуальному порядку. Запитання не включається до порядку денного сесії, не обговорюється і рішення по ньому не приймається.

Відповідна рада та її виконавчі органи забезпечують депутатів місцевих рад офіційними виданнями та інформаційними матеріалами ради, організують допомогу їм з правових питань депутатської діяльності, надають можливість депутатам ознайомитися з рішеннями ради та її органів, розпорядженнями відповідної місцевої державної адміністрації, актами підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території.

5.3. Автономна Республіка Крим (АРК)

Конституційне визначення. Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

Автономна Республіка Крим має Конституцію АРК, яку приймає Верховна Рада АРК та затверджує ВРУ не менш як половиною від конституційного складу ВРУ. Нормативно-правові акти Верховної Ради АРК та рішення Ради міністрів АРК не можуть суперечити Конституції і законам України та приймаються відповідно до КУ, ЗУ, актів ПУ і КМУ та на їх виконання

Законодавча база: Конституція України, Конституція АРК, ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні», ЗУ «Про статус депутатів місцевих рад», ЗУ «Про службу в органах місцевого самоврядування», ЗУ «Про вибори депутатів Верховної Ради АРК, місцевих рад сільських, селищних, міських голів», ЗУ «Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим».

Формування. Місцеві органи влади АРК формуються у відповідності до законодавчої бази та призначень ПУ за погодженням Верховної Ради АРК.

Представницьким органом АРК є Верховна Рада Автономної Республіки Крим. Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень приймає рішення та постанови, які є обов'язковими до виконання в Автономній Республіці Крим. Урядом АРК є Рада міністрів Автономної Республіки Крим. Голова Ради міністрів АРК призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою Автономної Республіки Крим за погодження із Президентом України

Повноваження, порядок формування і діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України та законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції. Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами, що належать до єдиної системи судів України.

Представництво Президента України в АРК є державним органом, утвореним відповідно до Конституції України з метою сприяння виконанню в АРК повноважень, покладених на Президента України. Представництво утворюється Президентом України і безпосередньо йому підпорядковується. Представництво очолює Постійний Представник Президента України в АРК. У своїй діяльності Представництво керується Конституцією України, цим та іншими законами України, указами і розпорядженнями Президента України та актами Кабінету Міністрів України.

Відповідно до Конституції України Представництво Президента у АРК:

а) вивчає стан виконання в АРК Конституції і ЗУ, указів і розпоряджень Президента України, актів Кабінету Міністрів України, вживає заходів до забезпечення належного виконання актів законодавства України Верховною Радою АРК і Радою міністрів АРК, районними державними адміністраціями і органами місцевого самоврядування в АРК;

б) сприяє додержанню конституційних прав і свобод людини і громадянина та досягненню міжнародної злагоди, соціально-економічної і політичної стабільності в Автономній Республіці Крим;

в) аналізує нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим щодо їх відповідності Конституції та законам України і в разі потреби вносить пропозиції про зміни, скасування або зупинення їх дії;

г) використовувати державні, в тому числі урядові, системи зв'язку та комунікації;

д) організовувати і проводити наради та консультації за участю представників Верховної Ради АРК і Ради міністрів АРК, правоохоронних і контрольно-ревізійних органів, районних державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян в АРК з метою підготовки для внесення Президентом України пропозицій щодо вирішення актуальних соціально-економічних та інших проблем в АРК;

е) залучати до вивчення питань та підготовки документів, пов'язаних з виконанням своїх повноважень, наукові установи, вчених, фахівців підприємств, установ, організацій, навчальних закладів (за погодженням з їх керівниками).

Повноваження

З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради АРК, КУ та ЗУ Президент України може зупинити дію цих нормативно-правових актів Верховної Ради АРК з одночасним зверненням до КС України щодо їх конституційності.

Повноваження Ради міністрів АР Крим з питань:

Верховна Рада АРК є представницьким органом АРК і здійснює представницькі, нормотворчі, контрольні функції та повноваження в межах своєї компетенції

Верховна Рада АРК є представницьким органом АРК, який представляє інтереси громадян, спільні інтереси населення, територіальних громад, місцевого самоврядування, АРК у цілому, і здійснює свої повноваження з метою сприяння і забезпечення реалізації їх прав і законних інтересів, а також вирішення питань збалансованого соціально-економічного, культурного та іншого розвитку АРК.

Верховна Рада АРК складається з 100 депутатів, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Строк повноважень Верховної Ради АРК становить 5 років.

Місьцеве самоврядування в Автономній Республіці Крим здійснюється згідно з Конституцією України і законами України.

Рада міністрів АРК є виконавчим органом Автономної Республіки Крим і здійснює виконавчі функції та повноваження в межах своєї компетенції.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим здійснює виконавчі функції і повноваження, віднесені до самостійного відання АРК.

АРК має Конституцію АР Крим, яку приймає Верховна Рада АРК та затверджує Верховна Рада України не менш як половиною від конституційного складу Верховної Ради України. Нормативно-правові акти Верховної Ради АРК та рішення Ради міністрів АРК неможуть суперечити Конституції і законам України та приймаються відповідно до Конституції України, законів України, актів ПУ і КМУ та на їх виконання.

Теми для обговорення

1. Місцеве самоврядування як демократичний інститут держави.
2. Перспективи проведення децентралізації і деконцентрації виконавчої влади в Україні.
3. Регіональні особливості розвитку місцевого самоврядування в Україні.
4. Державний контроль за роботою органів місцевого самоврядування в Україні.
5. Національні особливості розвитку місцевого самоврядування.
6. Демократичний інститут голови територіальної громади – світовий досвід та уроки для України.
7. Територіальні громади як базові одиниці адміністративно-територіального устрою.
8. Які перспективи реформування законодавства про місцеві вибори.
9. Чи має місцевий депутат достатній інструментарій впливу на рішення місцевих рад?
10. Адміністративно – територіальна реформа: проблеми та перспективи проведення.

Контрольні запитання

1. Які особливості інституційної взаємодії державного управління та місцевого самоврядування в Україні?
2. Який зарубіжний досвід проведення адміністративно-територіальної реформи цікавий для України?
3. Префект у Франції і голова державної адміністрації в Україні – спільні риси і розбіжності?
4. Які особливості організації місцевої влади в АРК та механізми державного контролю її в Україні?
5. Спільні риси та особливості територіальних громад міста, селища та села?
6. Чи потрібно використовувати в Україні зарубіжний досвід муніципального руху? Чому?
7. Чи достатньо має повноважень депутат місцевої ради для захисту інтересів виборців?
8. Чим відрізняються депутатський запит і депутатське звернення?
9. Особливості інституційної взаємодії місцевого самоврядування, виконавчої влади та центральної влади у АРК?
10. Які повноваження сільського, міського голів? Спільні і відмінні риси?
11. Які повноваження голів обласної та районної рад?
12. Чи існує в Україні дієвий механізм (процедура) відкликання депутата місцевої ради чи голови територіальної громади?

Тема 6. Правоохоронні органи (система правосуддя)

Правосуддя — особлива функція державної влади, що здійснюється через розгляд і вирішення в судових засіданнях цивільних справ зі спорів, що стосуються прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань і кримінальних справ, а також застосування встановлених законом карних заходів щодо осіб, винних у вчиненні злочину, або виправдання невинних.

1. Прокуратура України

Конституційне визначення. Прокурорський нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів КМУ, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами державного і господарського управління та контролю, Радою міністрів АРК, місцевими радами, їх виконавчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами і організаціями, незалежно від форм власності, підпорядкованості та приналежності, посадовими особами та громадянами здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про прокуратуру».

Правові основи діяльності прокуратури:

- повноваження прокурорів, організація, засади та порядок діяльності прокуратури визначається КУ, ЗУ «Про прокуратуру», іншими законодавчими актами;
- органи прокуратури у встановленому порядку в межах своєї компетенції вирішують питання, що впливають із загальновизнаних норм міжнародного права, а також укладених Україною міждержавних договорів.

Формування. Генеральний прокурор України призначається на посаду за згодою Верховної Ради України та звільняється з посади ПУ. Генеральний прокурор України не менш як один раз на рік інформує ВРУ про стан законності. Верховна Рада України може висловити недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади.

На посади прокурорів АРК, областей, міст Києва і Севастополя та прирівняних до них прокурорів призначаються особи віком не молодше 30 років, які мають стаж роботи в органах прокуратури або на судових посадах не менше семи років; на посади районних і міських прокурорів - віком не молодше 25 років із стажем роботи в органах прокуратури або на судових посадах не менше трьох років.

Склад. Структура. Систему органів прокуратури становлять: Генеральна прокуратура України, прокуратури АРК, областей, міст Києва і Севастополя (на правах обласних), міські, районні, міжрайонні, інші прирівняні до них прокуратури, а також військові прокуратури.

До органів військових прокуратур належать військові прокуратури регіонів і військова прокуратура Військово-Морських Сил України (на правах обласних), військові прокуратури гарнізонів (на правах міських).

Штатна чисельність органів прокуратури України в межах фонду заробітної плати затверджується Генеральним прокурором України.

Колегії прокуратур є дорадчими органами і розглядають найбільш важливі питання, що стосуються додержання законності, стану правопорядку, діяльності органів прокуратури, виконання наказів Генерального прокурора України, кадрові питання, заслуховують звіти підпорядкованих прокурорів, начальників структурних підрозділів та інших працівників прокуратури.

- На засіданнях колегій можуть заслуховуватись повідомлення і пояснення керівників міністерств, відомств, органів державного управління, нагляду та контролю, підприємств, установ і організацій, їх об'єднань, інших посадових осіб з приводу порушень законодавства.

- Рішення колегій доводяться до відома працівників органів прокуратури. В разі розбіжностей між прокурором і колегією він проводить в життя своє рішення, але зобов'язаний доповісти про це Генеральному прокурору України. Члени колегії можуть повідомити свою особисту думку Генеральному прокурору України, що може бути підставою для розгляду цих розбіжностей на колегії Генеральної прокуратури України.

Повноваження. Прокуратура України становить єдину систему, на яку відповідно до Конституції України та Закону покладаються такі функції:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
 - 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;
 - 3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
 - 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.
- На прокуратуру не може покладатися виконання функцій, не передбачених Конституцією України і Законом.

Завдання прокурорського нагляду за додержанням законів

Діяльність органів прокуратури спрямована на всемірне утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку і має своїм завданням захист від неправомірних посягань:

- 1) закріплених КУ незалежності республіки, суспільного та державного ладу, політичної та економічної системи, прав національних груп і територіальних утворень;
- 2) гарантованих Конституцією, іншими ЗУ та міжнародними правовими актами соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод людини та громадянина;
- 3) основ демократичного устрою державної влади, правового статусу місцевих Рад, органів самоорганізації населення.

Завдання прокурора в судовому процесі Прокурор, який бере участь в розгляді справ у судах, додержуючи принципу незалежності суддів і підкорення їх тільки закону, сприяє виконанню вимог закону про всебічний, повний і об'єктивний розгляд справ та постановленню судових рішень, що ґрунтуються на законі.

Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні прокурорами від імені держави процесуальних та інших дій, спрямованих на захист у суді інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом.

Підставою представництва у суді інтересів громадянина є його неспроможність через фізичний чи матеріальний стан або з інших поважних причин самотійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, а інтересів держави - наявність порушень або загрози порушень економічних, політичних та інших державних інтересів внаслідок протиправних дій (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб, що вчиняються у відносинах між ними або з державою. Формами представництва є:

- звернення до суду з позовами або заявами про захист прав і свобод іншої особи, невизначеного кола осіб, прав юридичних осіб, коли порушуються інтереси держави, або про визнання незаконними правових актів, дій чи рішень органів і посадових осіб;

- участь у розгляді судами справ;

- внесення апеляційного, касаційного подання на судові рішення або заяви про їх перегляд за нововиявленими обставинами.

- З метою вирішення питання наявності підстав для внесення касаційного подання у справі, розглянутій без участі прокурора, прокурор має право знайомитися з матеріалами справи в суді, робити виписки з неї, отримувати копії документів, що знаходяться у справі.

- Прокурор самотійно визначає підстави для представництва у судах, форму його здійснення і може здійснювати представництво в будь-якій стадії судочинства в порядку, передбаченому процесуальним законом.

Протест прокурора Протест на акт, що суперечить закону, приноситься прокурором, його заступником до органу, який його видав, або до вищестоящого органу. У такому ж порядку приноситься протест на незаконні рішення чи дії посадової особи. У протесті прокурор ставить питання про скасування акта або приведення його у відповідність з законом, а також припинення незаконної дії посадової особи, поновлення порушеного права. Протест прокурора зупиняє дію опротестованого акта і підлягає обов'язковому розгляду відповідним органом або посадовою особою у десятиденний строк після його надходження. Про наслідки розгляду протесту в цей же строк повідомляється прокурору. У разі відхилення протесту або ухилення від його розгляду прокурор може звернутися з заявою до суду про визнання акта незаконним. Заяву до суду може бути подано протягом п'ятнадцяти днів з моменту одержання повідомлення про відхилення протесту або закінчення передбаченого законом строку для його розгляду. Подача такої заяви зупиняє дію правового акта.

Припис прокурора Письмовий припис про усунення порушень закону вноситься прокурором, його заступником органу чи посадовій особі, які допустили порушення, або вищестоящому у порядку підпорядкованості органу чи посадовій особі, які правомочні усунути порушення. Письмовий припис вноситься у випадках, коли порушення закону має очевидний характер і може завдати істотної шкоди інтересам держави, підприємства, установи, організації, а також громадянам, якщо не буде негайно усунуто. Припис підлягає негайному виконанню, про що повідомляється прокурору. Орган чи посадова особа можуть оскаржити припис вищестоящому прокурору, який зобов'язаний розглянути скаргу протягом десяти днів, або до суду.

Подання прокурора Подання з вимогами усунення порушень закону, причин цих порушень і умов, що їм сприяють, вноситься прокурором, його заступником у державний

орган, громадську організацію або посадовій особі, які наділені повноваженням усунути порушення закону, і підлягає невідкладному розгляду. Не пізніш як у місячний строк має бути вжито відповідних заходів до усунення порушень закону, причин та умов, що їм сприяють, і про наслідки повідомлено прокурору. Колегіальний орган, якому внесено подання, повідомляє про день засідання прокурору, який вправі особисто взяти участь у його розгляді.

Постанова прокурора У разі порушення закону посадовою особою або громадянином прокурор, його заступник, залежно від характеру порушення закону, виносить мотивовану постанову про дисциплінарне провадження, провадження про адміністративне правопорушення або про порушення кримінальної справи щодо цих осіб. Постанова про порушення дисциплінарного провадження або провадження про адміністративне правопорушення підлягає розгляду повноважною посадовою особою або відповідним органом у десятиденний строк після її надходження, якщо інше не встановлено законом.

Право невідкладного прийому. Генеральний прокурор України має право бути невідкладно прийнятим Головою ВРУ, ПУ, Прем'єр-міністром України.

Прокурор АРК має право бути невідкладно прийнятим Головою Верховної Ради АРК і головою Уряду АРК.

Прокурори областей, міст Києва і Севастополя, районні, міські і прирівняні до них інші прокурори мають право бути невідкладно прийнятими керівниками, іншими посадовими особами відповідних органів державної влади та управління, підприємств, установ і організацій.

Постанови і вказівки прокурора щодо додержання встановлених законодавством порядку і умов тримання затриманих, заарештованих, засуджених до позбавлення волі та виконання інших покарань, а також осіб, до яких застосовано заходи примусового характеру, є обов'язковими і підлягають негайному виконанню.

6.2. Система судів України

«Коли тому самому обличчю або тому самому складу посадових осіб надані разом законодавча і виконавча влади, тоді немає свободи, тому що можна побоюватися, що монарх або сенат будуть створювати тиранічні закони, щоб тиранічно виконувати їх. Немає також свободи, якщо судова влада не відділена від законодавчої і виконавчої. Якби вона була сполучена з виконавчою владою, суддя володів би достатньою силою, щоб зробитися гнобителем. Усе було б загублено, якби та сама людина, або корпорація високопоставлених осіб, або стан дворян, або, нарешті, весь народ здійснювали всі три види влади: «владу створювати закони, владу призводити їх у виконання і владу судити злочини і позову приватних осіб».

Монтеск'є

Судова влада - одна з гілок державної влади. Суб'єктом, що здійснює її, є не будь який державний орган, а лише суд, що має властиві тільки йому можливості і спроможності впливу на поведінку людей, а через це - на процеси, що відбуваються в суспільстві. З урахуванням цього судову владу можна було б визначити як реалізовані займаючими особливе положення в державному апараті органами (судами) властивої їм можливості і спроможності впливу на поведінку людей і соціальні процеси.

Завданнями правосуддя є:

- всебічне зміцнення законності й правопорядку;
- запобігання злочинам та іншим правопорушенням;
- охорона від будь-яких посягань закріплених у КУ основних засад суспільного ладу, його політичної та економічної систем, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, проголошених і гарантованих КУ та ЗУ, прав і законних інтересів підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань;
- виховання громадян у дусі точного й неухильного виконання Конституції та законів України, додержання дисципліни праці, чесного ставлення до державного і громадського обов'язку, поваги до прав, честі й гідності громадян;
- виправлення й перевиховання осіб, які порушили закон.

Конституційне визначення. Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами, які відповідно до ст. 6 КУ є самостійною гілкою влади і діють незалежно від законодавчої та виконавчої влади. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства. Судочинство здійснюється КСУ та судами загальної юрисдикції.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про судоустрій в Україні», ЗУ «Про Конституційний Суд України», ЗУ «Про статус суддів », ЗУ «Про органи суддівського самоврядування», ЗУ «Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів України».

Формування. Перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України. Всі інші судді, крім суддів КСУ, обираються ВРУ безстроково, в порядку, встановленому законом.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є ВСУ. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди. Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.

Професійні судді не можуть належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

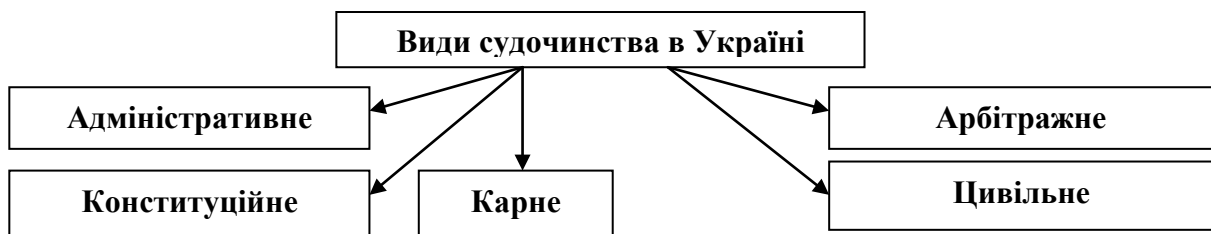
На посаду судді може бути рекомендований кваліфікаційною комісією суддів громадянин України, не молодший 25 років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як десять років і володіє державною мовою. Суддями спеціалізованих судів можуть бути особи, які мають фахову підготовку з питань юрисдикції цих судів. Ці судді відправляють правосуддя лише у складі колегій суддів. Додаткові вимоги до окремих категорій суддів щодо стажу, віку та їх професійного рівня встановлюються законом.

Склад. Структура. Судочинство здійснюється КСУ та судами загальної юрисдикції. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. КУ (ст. 125) визначила, що система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації.

Принцип територіальності тлумачиться, в основному, однозначно: як побудова судової системи згідно з адміністративно-територіальним поділом України, закріпленим у ст. 133 КУ. А от зміст принципу спеціалізації і, особливо, межі його реалізації розуміються по-різному. Перш, ніж розкривати сутність цих принципів, слід знати, що вони націлені на реалізацію вимог міжнародних актів щодо забезпечення доступності правосуддя та розгляд справи компетентним, незалежним і неупередженим судом.

Специфіка суду як органу судової влади також у тому, що для його діяльності встановлені особливі правила, процедури. Ці процедури, що відбивають загальнолюдський досвід, жорстко лімітують усе, що повинно відбуватися в суді при розгляді їм підвідомчого питання. Основна їх мета - забезпечити законне, обґрунтоване і справедливе рішення. Наріжним каменем усіх судових процедур є гласність, колегіальність (із деякими винятками), можливість участі представників народу у винесенні рішень, рівноправність сторін, що беруть участь у розгляді справ, і ряд інших, про які промова буде нижче. Встановлені для законодавчих і виконавчих органів процедури (регламенти, що існують у виконавчих органах як правила прийняття рішень і т.д.) не володіють тією старанністю, що характерна для судових процедур.

До цього часу склалося декілька варіантів процедур здійснення судової влади, що прийнято іменувати видами судочинства.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних. Основними засадами судочинства є:

- 1) законність;
- 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 3) забезпечення доведеності вини;
- 4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 5) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором;
- 6) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 7) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 8) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом;
- 9) обов'язковість рішень суду.

Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства в судах окремих судових юрисдикцій. За неповагу до суду і судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності.

Повноваження. Голова районного (міського) суду:

- 1) головує в судових засіданнях; призначає суддів як головуючих у судових засіданнях; розподіляє інші обов'язки між суддями;
- 2) організує роботу із народними засідателями;
- 3) веде особистий прийом, організує роботу суду по прийому громадян і розгляду пропозицій, заяв і скарг;
- 4) керує вивченням і узагальненням судової практики і веденням судової статистики; вносить подання в державні органи, громадські організації і службовим особам про усунення порушень закону, причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушень;
- 5) представляє до призначення судових виконавців і організує їх роботу;
- 6) керує роботою канцелярії суду;
- 7) організує роботу по підвищенню кваліфікації працівників суду;
- 8) організує роботу по роз'ясненню законодавства населенню, поданню правової допомоги товариським судам;
- 9) здійснює інші повноваження, надані йому законодавством.

Якщо до районного (міського) суду обрано одного суддю, він здійснює повноваження голови районного (міського) суду.

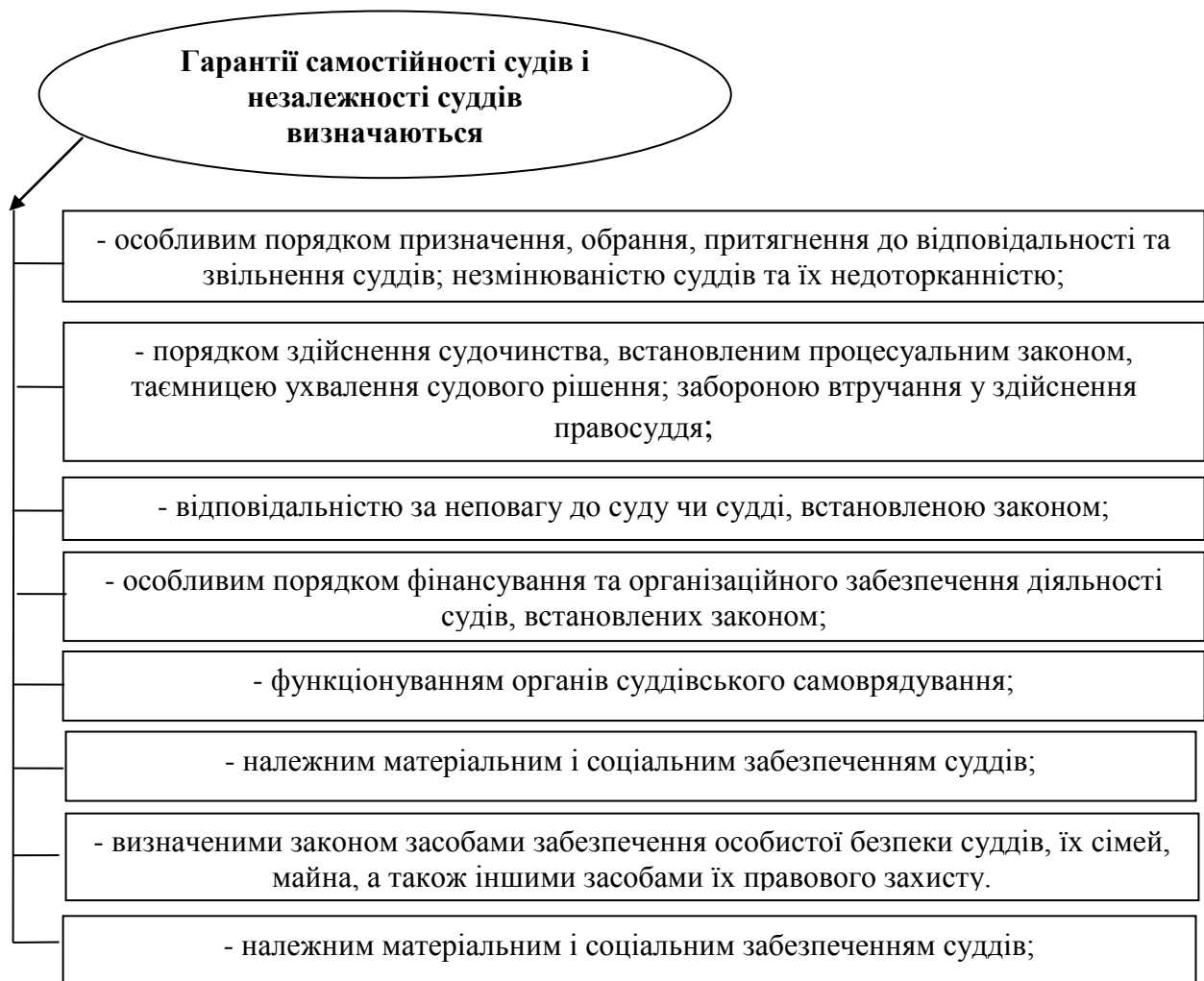
Завданням адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Господарський суд розглядає справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві, крім:

- спорів, що виникають при погодженні стандартів та технічних умов;
- спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін;
- інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України, міждержавних договорів та угод віднесено до відання інших органів;
- справи про банкрутство;
- справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, РП з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції.

Діяльність військових судів спрямована на охорону від будь-яких посягань на безпеку України, боєздатність та боєготовність її Збройних Сил, захист прав і свобод військовослужбовців, прав і законних інтересів військових частин, установ, організацій. Військові суди розглядають:

- справи про всі злочини, вчинені військовослужбовцями Збройних Сил, Прикордонних військ, СБУ та інших військових формувань, що створюються Верховною Радою та Президентом України, а також військовозобов'язаними під час проходження ними зборів;
- усі справи про шпигунство;
- справи про злочини проти встановленого порядку несення служби, скоєні особами начальницького складу виправно-трудових установ;
- справи про адміністративні правопорушення військовослужбовців;
- справи щодо скарг військовослужбовців на неправомірні дії військових службових осіб і органів військового управління;
- справи про захист честі та гідності сторонами, у яких є військовослужбовці або військові організації;
- справи про злочини, вчинені певними категоріями осіб, що визнаються законодавством України.

Судові рішення у справі ухвалюються іменем України.

Судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, об'єднаннями громадян та іншими організаціями, громадянами та юридичними особами на всій території України.

Обов'язковість урахування судових рішень для інших судів, органів прокуратури, слідства, дізнання визначається процесуальним законом. Судові рішення інших держав є обов'язковими до виконання на території України за умов, визначених ЗУ відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ. Невиконання судових рішень тягне передбачену законом відповідальність.

6.3. Конституційний Суд України (КСУ)

Конституційне визначення. Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Завданням КСУ є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Законодавча база: Конституція України, ЗУ «Про Конституційний Суд України». Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.

Завданням КСУ є гарантування верховенства КУ як Основного Закону держави на всій території України.

Формування. Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України.

Призначеною на посаду судді КСУ вважається особа, про призначення якої видано Указ ПУ, скріплений підписами Прем'єр-міністра України та Міністра юстиції України. ВРУ призначає суддів КСУ таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів. За результатами голосування Головою Верховної Ради України підписуються постанови ВРУ про призначення суддів КСУ.

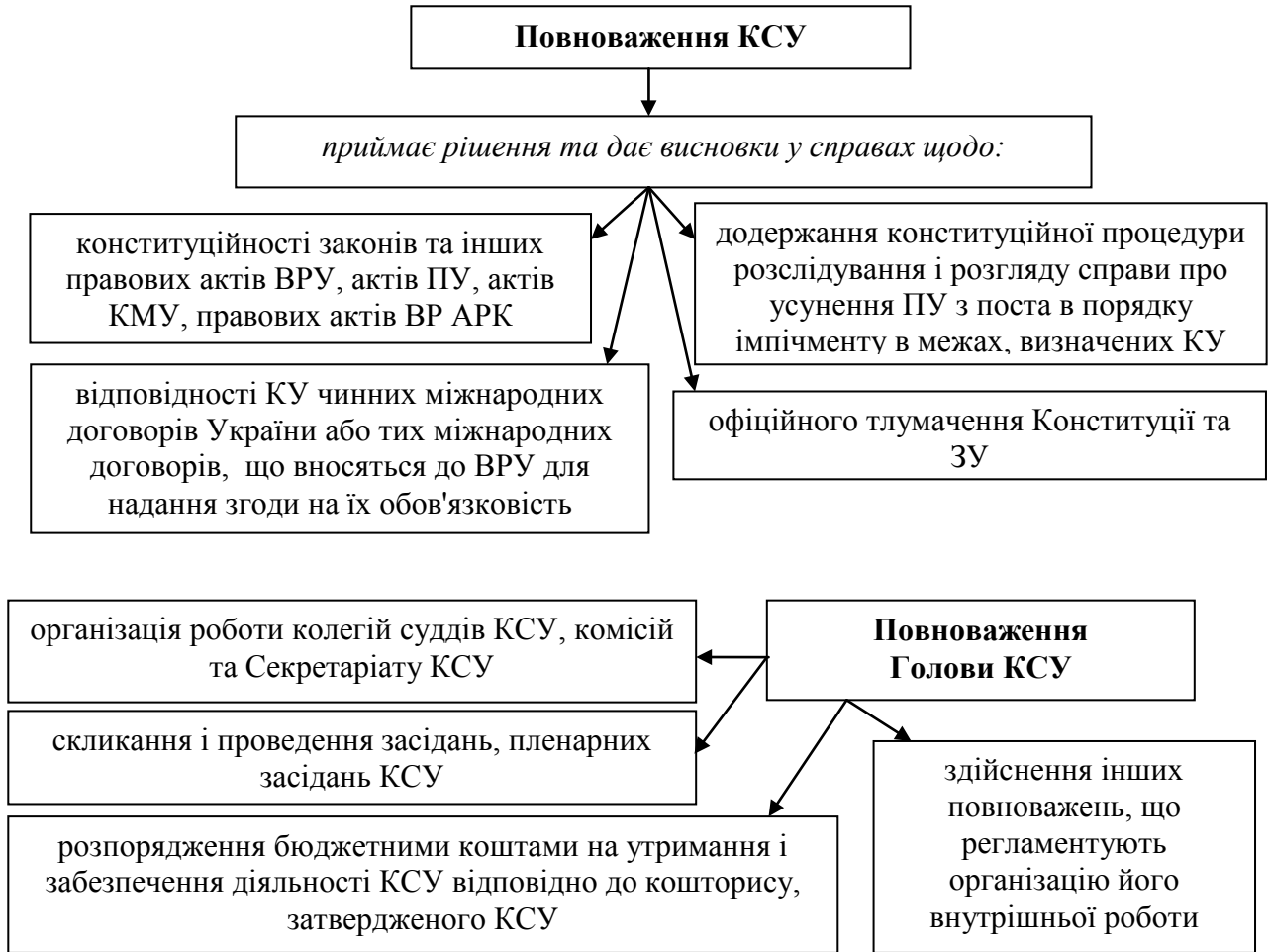
З'їзд суддів України за пропозицією делегатів з'їзду відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх делегатів з'їзду визначає кандидатури на посади суддів Конституційного Суду України для включення в бюлетені для таємного голосування. Призначеним на посаду судді Конституційного Суду України вважається кандидат, який у результаті таємного голосування одержав більшість голосів від числа обраних делегатів з'їзду суддів України. За результатами голосування головою і секретарем з'їзду підписуються рішення з'їзду суддів України про призначення суддів КСУ України.

Суддя КСУ призначається строком на 9 років без права бути призначеним повторно.

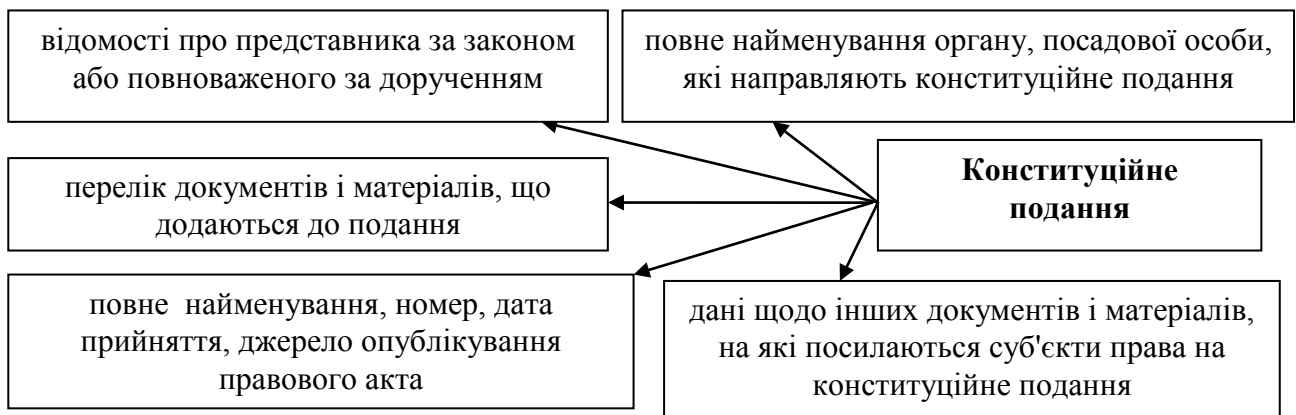
Склад. Структура. В складі КСУ вісімнадцять суддів. Суддею КСУ може бути громадянин України, який на день призначення досяг 40 років, має вищу юридичну освіту, стаж практичної, наукової або педагогічної роботи за фахом не менше десяти років, володіє державною мовою і проживає в Україні протягом останніх двадцяти років. Судді КСУ не можуть належати до політичних партій та профспілок, мати представницький мандат, брати участь у будь-якій політичній діяльності, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Голова КСУ обирається на спеціальному пленарному засіданні КСУ зі складу суддів КСУ лише на один трирічний строк таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів з будь-яким числом кандидатур, запропонованих суддями КСУ. У бюлетені може бути залишено не більше однієї кандидатури.

Головою КСУ вважається обраний кандидат, за якого проголосувало більше половини конституційного складу суддів КСУ.

Повноваження.

Конституційне подання - це письмове клопотання до КСУ про визнання правового акта (його окремих положень) неконституційним, про визначення конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення КУ та ЗУ. Конституційним поданням є також звернення ВРУ про дачу висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення ПУ з поста в порядку імпічменту.

Конституційне звернення - це письмове клопотання до КСУ про необхідність офіційного тлумачення КУ та ЗУ з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи.

Строк провадження у справах за конституційними поданнями не повинен перевищувати трьох місяців. У разі провадження за конституційним поданням, яке визнано

КС України невідкладним, строк розгляду такого подання не повинен перевищувати одного місяця. Строк провадження у справах за конституційними зверненнями не повинен перевищувати шести місяців. Строки конституційного провадження починають обчислюватися з дня прийняття процесуальної ухвали про відкриття конституційного провадження у справі.

У разі якщо до КС України надійшло кілька конституційних подань, конституційних звернень, що стосуються того самого питання, вони об'єднуються в одне конституційне провадження у справі.

Копії рішень і висновків КСУ надсилаються наступного робочого дня після їх офіційного оприлюднення суб'єкту права на конституційне подання чи конституційне звернення, з ініціативи якого розглядалася справа, до Міністерства юстиції України, а також до органу влади, що прийняв правовий акт, який був предметом розгляду в КСУ. У разі необхідності КСУ може визначити у своєму рішенні, висновку порядок і строки їх виконання, а також покласти на відповідні державні органи обов'язки щодо забезпечення виконання рішення, додержання висновку

КСУ має право зажадати від органів, письмового підтвердження виконання рішення, додержання висновку КСУ. Невиконання рішень та недодержання висновків КСУ тягнуть за собою відповідальність згідно з законом.

Теми для обговорення

1. Особливості прокурорського нагляду в Україні.
2. Права прокурора в судовому засіданні.
3. Значення та роль КСУ.
4. Хто найбільше має вплив на проведення судової реформи в Україні і які її напрямки?
5. Судова система в Україні – особливості формування в сучасних умовах державного будівництва.
6. Адміністративні суди в Україні.
7. Господарські суди в Україні.
8. КСУ і Уповноважений з прав людини ВРУ.
9. Вплив інститутів державної влади на формування судової системи в Україні.
10. Система правоохоронних органів в Україні.

Контрольні запитання

11. Які повноваження Генеральної прокуратури України?
12. Повноваження прокурора області?
13. Захист прав громадян прокурором в судовому засіданні?
14. Особливості роботи слідчих прокуратури?
15. Яке значення для розвитку державності в Україні має КСУ?
16. Які повноваження голови КСУ і як він обирається?
17. Як проходить процес формування КСУ?
18. Поняття правової культури і правосвідомості? Як вони формуються?
19. Особлива роль судів в Україні?
20. Кваліфікаційні вимоги до судді, прокурора, судді Конституційного суду України?
21. Принципи діяльності суду в Україні?
22. Які вимоги щодо несумісності суддів, працівників прокуратури та всіх органів державної влади і місцевого самоврядування?
23. Поняття кадрового резерву у органах влади?

**Орієнтовний перелік тестових завдань та завдань
для контрольної роботи з навчальної дисципліни
«Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні»**

Ступінь тесту "А".

I рівень:

1. Охарактеризувати систему державного управління в Україні.
2. Місцеве самоврядування в Україні це:
3. Головні функції законодавчого органу в Україні:
4. Чим відрізняється депутатський запит від депутатського звернення?
5. Який механізм взаємодії Президента України з законодавчою владою?
6. На яких принципах будується діяльність Кабінету Міністрів України?
7. До структури місцевих державних адміністрацій входять:
8. Як проводяться вибори до органів місцевого самоврядування в Україні?

II рівень:

1. До суб'єктів правовідносин відносяться:
 - а) підприємства, установи, організації державної форми власності;
 - б) національні меншини;
 - в) територіальні громади;
 - г) інше.
2. Органи державної влади виконують такі функції (за формою діяльності):
 - а) політичні;
 - б) законотворчі;
 - в) виконавчі;
 - г) соціальні;
 - д) інше.
3. Розташуйте в порядку пріоритетності складові діяльності народного депутата України:
 - а) робота над законопроектами;
 - б) участь у засіданнях комітетів і комісій;
 - в) участь у засіданнях Верховної Ради України;
 - г) виконання доручень Верховної Ради України та її органів.
4. За Конституцією, глава держави – це:
 - а) це одноосібний орган загальної компетенції, один з вищих органів державної влади;
 - б) конституційний орган і водночас вища посадова особа держави, що представляє державу ззовні і всередині країни, символ державності народу;
 - в) один з вищих органів державної влади який стоїть не над гілками влади, а між ними, забезпечуючи єдність державної влади і злагоджене функціонування її гілок;
 - г) інше.

5. Виборчий процес по виборах Президента України складається з кількох послідовних стадій. Розташуйте їх по порядку:

- а) передвиборна агітація;
- б) формування територіальних виборчих округів та виборчих дільниць;
- в) збір підписів на підтримку претендентів на кандидати у Президенти України;
- г) призначення виборів;
- д) голосування;

6. Організація взаємодії Президента України з органами місцевого самоврядування передбачає:

- а) візні візити Президента України в регіони;
- б) взаємозв'язок Президент України з місцевим самоврядуванням та його органами і посадовими особами через Національну Раду з узгодження діяльності загальнодержавних і регіональних органів та місцевого самоврядування;
- в) інше.

7. Упорядкуйте в хронологічному порядку етапи формування і припинення повноважень Кабінету Міністрів України:

- а) Верховна Рада України дає згоду на призначення глави уряду більшістю від конституційного складу і оформлює своє рішення відповідною постановою;
- б) безпосередній розгляд кандидатури на посаду Прем'єр-міністра у парламенті;
- в) попереднє узгодження кандидатури на посаду Прем'єр-міністра

8. Прем'єр-міністр України як глава уряду:

- а) керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на забезпечення виконання Конституції і законів України, актів Президента України, Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України та інших завдань, покладених на Кабінет Міністрів, керує розробленням та реалізацією внутрішньої і зовнішньої політики держави та державної регіональної політики, координує проведення в Україні адміністративної реформи;
- б) веде переговори і підписує міжнародні договори, підміняючи президента, у вільний час здійснює керівництво колегіальними органами (комітетами, комісіями, радами), координує роботу з проведення приватизації, може очолювати Урядовий комітет з питань оборони, оборонно-промислового комплексу та правоохоронної діяльності;
- в) інше.

9. До повноважень виконавчих комітетів місцевих рад у сфері розвитку території громади можна віднести:

а) забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

б) забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі тощо;

в) проведення тендерів на участь в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст серед приватних підприємств інших регіонів;

г) інше.

10. До конституційних повноважень місцевих державних адміністрацій належать:

а) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно-культурного розвитку;

б) перерозподіл державного бюджету України;

в) виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня;

г) інше.

11. До повноважень органів місцевого самоврядування відносять:

а) надзвичайні повноваження – ті повноваження на виконання яких виконавчій владі локальним законодавством надається виключне право;

б) делеговані повноваження - повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом (визначення Закону) з одночасною передачею необхідних матеріальних і фінансових ресурсів, реалізація яких підконтрольна органам державної виконавчої влади.

в) власні повноваження - ті права і обов'язки, які визнає за суб'єктами місцевого самоврядування держава і які забезпечують самостійне вирішення населенням питань місцевого значення;

г) інше.

12. Правоохоронну функцію у діяльності органів місцевого самоврядування:

а) складають повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян на підвідомчій території;

б) складає охорона правопорядку силами народної дружини;

в) складає охорона громадського порядку, що є необхідною умовою підтримання на території громади режиму законності, який забезпечується діяльністю всієї системи правоохоронних і судових органів, а також різноманітних державних служб, інспекцій, які здійснюють функції нагляду і контролю за дотриманням законодавства;

г) інше.

13. Депутатська група місцевої ради в своєму складі може мати:

а) 5 депутатів;

б) 3 депутати;

в) 1 депутат;

д) інше.

14. Сесія є головною організаційно-правовою формою діяльності Верховної Ради і включає:

а) засідання депутатських груп і фракцій;

б) проведення пленарних засідань і засідань комітетів і тимчасових спеціальних та слідчих комісій;

в) роботу народних депутатів у виборчих округах;

г) інше.

15. До обов'язків Першого віце-прем'єр-міністра України належать:

а) спрямовує, координує та контролює діяльність усіх міністерств а також об'єднаних підприємств, яким делеговано функції з управління державним майном;

б) у разі відсутності чи за дорученням Прем'єр-міністра України представляє Кабінет Міністрів України у відносинах з іншими органами та організаціями в Україні та за її межами, організовує підготовку та виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, організовує формування та реалізацію державної промислової політики, державної політики у паливно-енергетичному комплексі, у сфері використання та охорони природних ресурсів, з питань екологічної безпеки, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи;

в) інші.

III рівень:

1. Розкрийте основні положення Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21 травня 1997 р.

2. Охарактеризуйте основні повноваження Кабінету Міністрів України.

Ступінь тесту "Б".

I рівень:

1. Система органів місцевого самоврядування в Україні.

2. Які обов'язки народного депутата у виборчому окрузі

3. Які права і обов'язки має депутат місцевої ради?

4. Назвіть кілька функцій Президента України

5. Що являють собою місцеві державні адміністрації?

6. Які відділи та підрозділи є в апараті державних адміністрацій?

7. Яку структуру має Кабінет Міністрів України?

8. Які державні інститути належать до правоохоронних органів?

II рівень:

1. Державне управління в Україні:

а) діяльність Президента України спрямована на координацію роботи виконавчої та законодавчої гілок влади;

б) галузь державного і соціального управління, що містить комплекс державних і самоврядних функцій, форм та методів, спрямованих на керівництво політичною, правовою, економічною, соціально-культурною та іншими сферами суспільного життя з метою побудови незалежної, суверенної, правової, демократичної і соціальної Української держави;

в) централізоване керівництво державними інституціями, з метою їх розвитку в економічній, соціальній, культурній сфері що базується на правових засадах українського законодавства та не суперечить міжнародному;

г) інше.

2. Місцеве самоврядування в Україні це:

а) процес децентралізації державної виконавчої влади, що полягає в делегуванні певної частини державних повноважень територіальним громадам;

б) заміщення призначених урядом посадовців на вибраних шляхом голосування, проведеного в певній територіальній громаді;

в) самостійне джерело публічної влади;

г) інше.

3. Методологічну основу науки державного будівництва і місцевого самоврядування формують:

а) Конституція України;

б) загальнонаукові та конкретні методи дослідження її предмета;

в) конституційне, адміністративне та конституційне право;

г) інше.

4. Які з методів діяльності державних і самоврядних органів є зайвими в наведеній нижче класифікації?

а) стратегічні;

б) правові;

в) організаційні;

г) організаційно-правові;

д) наукові

5. На референдумі 16 квітня 2000 року народ України висловив свою волю щодо:

а) скорочення кількості депутатів;

б) скасування депутатської недоторканності;

в) утворення двопалатної Верховної Ради;

г) інше.

6. Сесія є головною організаційно-правовою формою діяльності Верховної Ради і включає:

а) засідання депутатських груп і фракцій;

б) проведення пленарних засідань і засідань комітетів і тимчасових спеціальних та слідчих комісій;

в) роботу народних депутатів у виборчих округах;

г) інше.

7. Що відноситься до соціально-економічних гарантій депутатської діяльності?

а) на період виконання депутатських повноважень народному депутату надається службове житлове приміщення для спільного проживання з членами сім'ї чи одноразова грошова компенсація для створення належних житлових умов;

б) народні депутати користуються правом безкоштовного проїзду залізничним, автомобільним, водним і повітряним транспортом в тому числі для приватних потреб;

в) право одержання винагороди за лобювання певних законодавчих проектів;

г) інше.

8. До методів діяльності Президента України належать:

а) метод управління органами місцевого самоврядування (через Національну Раду з узгодження діяльності загальнодержавних і регіональних органів та місцевого самоврядування);

б) метод вироблення рішень (через виробку актів Президента);

в) метод контролю (здійснюється шляхом проведення перевірок, планових і позапланових ревізій, обстежень, заслуховування звітів і доповідей, здійснення рейдів, оглядів, вивчення матеріалів по скаргах і заявах громадян тощо);

г) інші.

9. Організація взаємодії Президента України з Кабінетом Міністрів України передбачає:

а) у співпраці з Кабінетом Міністрів Президент України призначає, за згодою Верховної Ради, Прем'єр-міністра України, припиняє його повноваження та приймає рішення про його відставку;

б) Президент самостійно призначає Прем'єр-міністра, відповідно до президентської квоти;

в) за поданням Прем'єр-міністра України призначає членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій та припиняє їхні повноваження на цих посадах;

г) інше.

10. До апарату Президента України належать:

- а) Адміністрація Президента України;
- б) консультативні та дорадчі і допоміжні органи і служби;
- в) Рахункова палата;
- г) Уповноважений з прав людини;
- д) інше.

11. До обов'язків Першого віце-прем'єр-міністра України належать:

а) спрямовує, координує та контролює діяльність усіх міністерств а також об'єднань підприємств, яким делеговано функції з управління державним майном;

б) у разі відсутності чи за дорученням Прем'єр-міністра України представляє Кабінет Міністрів України у відносинах з іншими органами та організаціями в Україні та за її межами, організовує підготовку та виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, організовує формування та реалізацію державної промислової політики, державної політики у паливно-енергетичному комплексі, у сфері використання та охорони природних ресурсів, з питань екологічної безпеки, а також ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи;

в) інше.

12. Серед функцій органів місцевого самоврядування можна виділити (за сферою діяльності):

- а) нормотворча;
- б) дозвільно-реєстраційну;
- в) забезпечення комплексного розвитку території громади;
- г) контрольна;
- д) інші.

13. До делегованих повноважень контрольного характеру які регулюються органами місцевого самоврядування відносяться:

а) здійснення органами місцевого самоврядування численних контрольних заходів щодо перевірки діяльності посадових осіб, виконавчих органів місцевого самоврядування і депутатів (заслуховування звітів, повідомлень, розгляд депутатських запитів);

б) прийняття рішень про дострокове припинення повноважень посадових осіб місцевого самоврядування та притягнення їх до кримінальної відповідальності;

в) інше.

14. Метод інформаційного забезпечення діяльності місцевих рад полягає у:

а) всі рішення рада та її органи приймають на основі документальної чи фактичної інформації, яка отримується шляхом проведення постійними комісіями перевірок діяльності

підзвітних і підконтрольних рад і виконкому органів;

б) інформаційне забезпечення щодо будь-якого питання надається за вимогою депутата місцевої ради;

в) інше.

15. Функція соціального захисту населення як пріоритетна у діяльності органів місцевого самоврядування:

а) показує, що виконавчі органи місцевого самоврядування мають повноваження щодо вирішення, відповідно до законодавства, питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці;

б) спрямована, на пом'якшення наслідків нинішнього економічного перехідного періоду, на стабільне покращення рівня життя населення, на боротьбу з бідністю, безробіттям, забезпечення достатнього життєвого рівня, особливо для соціально незахищених верств населення);

в) інше.

III рівень:

1. Назвіть та розкрийте принципи діяльності органів місцевого самоврядування.

2. Розкрийте сутність посади Президента України.

Ступінь тесту "В".

I рівень:

1. Що мається на увазі під словосполученням "депутатський імунітет"?

2. Президентом може бути вибрана особа яка...

3. У чому полягає організація взаємодії Президента України з судовою владою?

4. Які обов'язки покладаються на особу яка займає посаду Міністра?

5. Які функції (за формою діяльності) виконують органи державної влади?

6. Наведіть ознаки місцевого самоврядування

7. Що являють собою державні комітети?

8. Яку структуру має місцева рада?

II рівень:

1. До суб'єктів правовідносин відносяться:

а) підприємства, установи, організації державної форми власності;

б) національні меншини;

в) територіальні громади;

г) інше.

2. До об'єктів правовідносин відносяться:

а) матеріальні та духовні блага;

б) депутатський мандат;

в) публічна влада;

г) дії і результати діяльності суб'єктів;

д) інше.

3. Який з перелічених нижче об'єктів не входить до системи органів держави?

а) Президент України;

- б) Національний банк України;
- в) Рахункова палата;
- г) органи місцевого самоврядування;
- д) інше.

4. Підставте відповідну країні назву парламенту:

- а) Польща - ...
- б) Україна - ...
- в) Російська Федерація - ...
- г) США - ...
- д) Німеччина - ...

5. Голова Верховної Ради України:

а) призначається указом Президента України;

б) автоматично ним стає найстаріший за віком із новообраних депутатів;

в) обирається на термін повноважень Верховної Ради таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів;

г) інше.

6. Народним депутатом може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг віку:

- а) 18 років;
- б) 21 року;
- в) 23 років;
- г) інше.

7. Що мається на увазі під словосполученням "імперативний мандат"?

а) стан здоров'я народного депутата України;

б) недоторканність народного депутата;

в) інше.

8. Функції Президента України:

а) координація діяльності всіх гілок влади;

б) законотворча функція (видання указів);

в) внутрішньополітичне і зовнішньополітичне представництво державних інтересів;

г) інше.

9. Які функції виконує представництво Президента України в Автономній Республіці Крим?

а) аналітично-інформаційна,

б) експериментальна

в) виконавча,

г) інше.

10. Центральний орган виконавчої влади в межах здійснення державного управління відповідною галуззю (галуззями) має право:

а) представляти Уряд України за його дорученням у міжнародних організаціях та під час укладання міжнародних договорів України;

б) скликати в установленому порядку наради з питань, що належать до його компетенції;

в) контролювати діяльність громадських організацій і професійних спілок;

г) інше.

11. Місцеві державні адміністрації це:

а) представництва Кабінету Міністрів на місцях;

б) єдиноначальні місцеві органи виконавчої влади загальної компетенції, наділені правом представляти інтереси держави і приймати від її імені владні рішення на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць;

в) інше.

12. Контроль за виконанням рішень місцевих державних адміністрацій виявляється у таких формах:

а) місцеві державні адміністрації під час здійснення своїх повноважень у сфері управління взаємодіють з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади;

б) управління, відділи та інші структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій є підзвітними та підконтрольними місцевим радам народних депутатів;

в) інше.

13. Систему представницьких органів місцевого самоврядування складають:

а) сільські, селищні, міські ради, районні в місті ради (у випадку їх створення), які представляють територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування.

б) обласні та районні громади;

в) інше.

14. Метод вироблення рішень місцевих рад:

а) група депутатів місцевої ради може автономно приймати рішення під час роботи у виборчому окрузі;

б) рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень, які приймаються на її пленарному засіданні після обговорення більшістю депутатів від загального складу ради, крім випадків, передбачених Законом "Про місцеве самоврядування в Україні".

в) інше.

15. Депутати місцевих рад усіх рівнів обираються строком на:

а) 5 років; але їх повноваження можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом;

б) 3 роки;

в) 4 роки, але їх повноваження можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених законом;

г) довічно, не пориваючи з виробничою або службовою діяльністю.

III рівень

1. Розкрийте роль Конституційного Суду України щодо законотворчої діяльності.

2. Поясніть, що являє собою координація - контроль як метод діяльності місцевих державних адміністрацій.

Тема 7. Цілі та функціональна структура державного управління

7.1. Цілі державного управління, їх юридичне та ресурсне забезпечення.

7.2. Функції державного управління.

7.2.1. Основні функції державного управління.

7.2.2. Загальні функції державного управління.

7.2.3. Допоміжні функції державного управління.

7.3. Функціональна структура державного управління.

Термінологічний словник

Владоздійснення — це функція органів державної влади, що здійснюється ними стосовно громадян держави, громадянського суспільства шляхом правозастосування та інших форм адміністративної практики у формі забезпечення виконання норм законів, реалізації цілей, завдань та функцій держави.

Компетенція органу державної влади — це владні повноваження органу, той чи інший обсяг державної діяльності, покладений на певний орган або коло передбачених правовим актом питань, яке може вирішувати цей орган, сукупність функцій та повноважень органу з усіх встановлених для нього предметів ведення.

Організаційна структура державного управління — це компонент системи державного управління, зумовлений її суспільно-політичною природою, соціально-функціональною роллю, цілями і змістом, який об'єднує в собі певну сукупність державних організацій, їх персонал, матеріальні та інформаційні ресурси, що виділяються і витрачаються суспільством на формування та реалізацію державно-управлінських впливів і підтримання життєздатності самого суб'єкта управління.

Функціональна структура державного управління — це сукупність функцій державного управління й управлінських функцій державних органів у їх взаємодії.

Функції державного управління — це специфічні за предметом, змістом і засобом забезпечення цілісні управляючі впливи держави. Управлінські функції державних органів — це юридично виражені управляючі впливи окремих державних органів, які вони мають право й зобов'язані здійснювати щодо певних об'єктів управління або компонентів певних структур.

7.1 Цілі державного управління, їх юридичне та ресурсне забезпечення.

Цілі ДУ виникають від потреб та інтересів людей, які об'єднані в державу. Головна мета і цілі держави полягає в тому, щоб сприяти матеріальному й духовному розвитку народу країни. Внутрішній стан суспільства і потреби, що його турбують є актуальним джерелом формування цілей ДУ. Вищим органом державної влади необхідно вивчати об'єктивні умови, які створюються всередині і ззовні суспільства, реально визначати можливості і силу суб'єктивного фактора, конкретно знати потреби та інтереси всіх об'єктів, на які спрямовуються управлінські впливи. Позитивний результат буде досягнуто за наявності цілепокладання в державному управлінні як об'єктивного та реального фактору державної політики.

Сутність державного управління вимагає (схема 6):

Наприклад, переважаючий розвиток групи А чи групи Б, або економіка (господарська діяльність) чи соціальна складова є домінуючою в діяльності вищих органів державної влади?

Дерево цілей – це продукт свідомості, суб'єктивне відображення об'єктивного.

Дуалізм – об'єктивна основа та ідеальний вираз її. В кожній цілі може бути різне співвідношення між реальним (дійсним) та ідеальним (уявним). Помилковою у формуванні цілей є позиція державних і політичних діячів, які бажане (ідеальне) вважають за дійсне (реальне).

Схема 7. Цілі державного управління за їх видами

Цілі державного управління можна ранжувати на:

- стратегічні;
- тактичні;
- оперативні.

Цілі державного управління мають бути:

- об'єктивно обумовленими;
- соціально мотивованими, тобто йти від потреб, інтересів та запитів людей;
- науково-обґрунтованими;

- системно-організованими (стратегічні, тактичні, оперативні);
- забезпеченими у ресурсному відношенні.

Обґрунтованість і дієвість цілей державного управління залежить від наявних природних й людських ресурсів. Проте вони обмежені і суттєвого їх збільшення в нашій країні не передбачається. Органи державної влади звертають увагу на такі ресурси, які можуть розвиватися і відтворюватися. Наприклад, в енергетиці – використання нетрадиційних джерел, або запровадження заходів щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні.

Юридичне забезпечення – це ресурси права, тобто цілі державного управління, повинні відповідати чинному законодавству. Вони здійснюються у конкретному правовому колі.

Цілі державного управління з мінімальними затратами і максимальними результатами можуть досягатись тоді, коли потенціал демократії включений у їх реалізацію, коли люди знають цілі, поділяють їх, беруть участь у їх здійсненні. У формуванні цілей ДУ, на особливу увагу заслуговує політика співвідношення цілей та засобів їх досягнення.

Наприклад, благородна і потрібна ціль, але реалізується такими засобами, що цілі державного управління втрачають життєвий сенс.

7.2. Функції державного управління.

Зміст державного управління найбільший вияв має у функціях. В управлінні, під функцією, слід розуміти основні базові види діяльності, які повинні здійснюватися управлінцями (держслужбовцями або чиновниками). Функції управління – основна складова структури системи, що управляє, і взаємодії у взаємозв'язку її компонентів. В державному управлінні функція виражає спеціалізований вид управлінської діяльності, який пов'язаний з певною метою – запланованим результатом.

Схематично управлінську діяльність можна віддзеркалити наступною тріадою (схема 8):

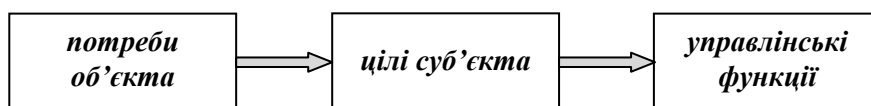

Схема 8. Тріада управлінської діяльності

Функції державного управління – це складові змісту управлінської діяльності, що характеризується певною самостійністю владно-організуючого впливу суб'єкта управління, спрямованого на забезпечення життєво значущих потреб об'єкта управління.

Крім цього, виконавча влада орієнтується на надання населенню різноманітних послуг:

- а) видача дозволів, ліцензій, сертифікація, атестація тощо;
- б) реєстрація (РАГС, автотранспорту і т.п.);
- в) призначення субсидій, пенсій та ін.

Класифікацію (групування чи розподіл) функцій управління запропонував Фредерік Тейлор (1856-1915) в дослідженні «Наукова організація праці». Цей основоположник

наукового менеджменту (США) поділяв функції управління на диспетчерування, нормування, інструктаж, контроль, роботу з кадрами.

Таблиця 3.

Наукове управління POSDCORB.

Р	О	С	D	CO	R	В
планування	організація	комплектація штату	керівництво	коорди-нація	звітність	складання бюджету
planning	organizing	statting	directing	coordinating	reporting	budgeting

Класична школа або адміністративна доктрина (адміністрування) розроблена французом Андрі Файоєм (1841-1925), в основі використані універсальні принципи передбачення, організація, розпорядження, координація і контроль.

Лютер Гулік (1892-1978) сформулював наступний підхід в науковому управлінні - акронім POSDCORB (США).

Доктрина «Людських відносин» Мері Паркера Фоллета (1868-1933) і Ельтона Мейо (1880-1949) заключається в тому, що ріст продуктивності праці забезпечується не тільки високою заробітною платою, а і соціально-психологічними чинниками. Цю теорію розвив Дуглас Мак- Грегор (1906-1964) і викреслив ще одну функцію управління – мотивацію.

Француз Б.Гурне класифікував функції права за ознакою завдань, які виконують органи державного управління:

а) головні (оборона, національна безпека, поліція, правосуддя, наука, соціальна опіка тощо);

б) допоміжні (управління персоналом, господарська діяльність, бухгалтерський облік, контроль і т. ін.);

в) командні (прогнози, програми, організація служб, зв'язки з громадкістю).

Але найбільш об'єктивною методологічно обґрунтованою класифікаційною ознакою є цільова спрямованість функцій державного управління та характер виконуваних завдань. Тому всі функції державного управління можна об'єднати в наступні три групи: **основні, загальні та допоміжні** (схема 9).

Схема 9. Функції державного управління

7.2.1. Основні функції державного управління.

Основні функції становлять основу діяльності апарату державного управління, адже саме для їх виконання й були створені політичною владою органи виконавчої влади.

Основні функції є різноманітними, але їх спільною ознакою є забезпечення колективних потреб суспільства. Тому, йдеться як про колективні потреби всієї спільноти, так і окремих її частин. З розвитком і вдосконаленням держави, політичним, економічним і соціальним реформуванням зазнають певної трансформації й функції державного управління, що належать до основних.

Таким чином, здійснення основних функцій є основною метою діяльності органів виконавчої влади.

Виконавча влада (державна та місцева), здійснюючи свої функції, повинна турбуватися, щоб її рішення та дії були спрямовані на досягнення у суспільстві стабільності, порядку, дисципліни, ефективного управління справами держави, а також забезпечення сприятливих економічних, соціальних і політичних умов для творчої діяльності окремої особи чи соціальних (національних) спільнот.

3.2.1.1. Політико – адміністративні функції державного управління реалізується у вирішенні завдань:

- оборона країни;
- національна безпека;
- охорона кордонів та митниця;
- зовнішня політика;
- забезпечення правопорядку;
- політика в інформаційній сфері.

До системи суб'єктів гарантування національної безпеки в Україні належать:

- ✓ органи законодавчої та виконавчої влади (Верховна Рада, Кабмін, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування)
- ✓ правоохоронні органи (прокуратура, суди, адвокатура);
- ✓ МО, МВС, СБУ, Державна прикордонна служба, Мін'юст, МЗС, МНС;
- ✓ громадські структури – ТСОУ.

Президент очолює РНБО, яка координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у цій сфері.

3.2.1.2. Економічні функції державного управління означають:

- визначення стратегії соціально – економічному розвитку країни;
- регулювання правових аспектів функціонування ринкової економіки;
- вплив на діяльність суб'єктів господарювання та інтенсивність інвестицій через систему економічних регуляторів (держбюджет, податки, кредитна політика, тарифи, ціни, амортизація тощо);
- інновації та структурна політика, з метою інтенсифікації виробництва, підвищення його конкурентноспроможності на світових ринках;
- коригування соціальних параметрів суспільства через важелі (субсидії, пільги і т. ін.).

Вільний (нерегульований) ринок неспроможний забезпечити ефективне вирішення всіх загальнонаціональних політичних і соціально-економічних проблем, не відповідає потребам суспільства в цілому. Таке явище в науці називають ефект «неспроможності ринку». Тому об'єктивно виникає потреба в регулюванні економіки.

Відомий вчений економіст Адам Сміт виступав за мінімальне втручання уряду в процеси виробництва, обміну та споживання, а Джон Хейкс ратував за те, щоб розширити роль уряду в галузі економіки.

Автор посібника розділяє підхід науковців школи академіка І. І. Лукінова прихильників посилення економічних функцій держави, - жорсткого державного управління і державного регулювання економіки в перехідний період.

До системи суб'єктів державного управління, які виконують економічні функції, можна віднести: Верховну Раду, Кабмін, Міністерство економіки, Міністерство фінансів, Національний банк, Антимонопольний комітет, місцеві державні адміністрації і, в певній мірі, органи місцевого самоврядування.

3.2.1.3. Соціальні функції державного управління полягають у наданні громадянам широкого спектру послуг в соціальній сфері.

На період розпаду СРСР і проголошення незалежності України (1991р). більше 30% нашого населення отримувало, в тій чи іншій формі, соціальні послуги (пенсії, субсидії, стипендії тощо) на що витрачалось більше 40% від ВВП. Такого фінансового тягаря не було в жодній країні з ринковою економікою. В зв'язку з обвальним спадом виробництва забезпечити соціальні потреби населення є надзвичайно проблематичним. Згідно з Конституцією України, людина є найвищою соціальною цінністю суспільства. Отож, відповідно до Закону «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», є потреба забезпечити збалансування свободи ринкової економіки із забезпеченням соціального захисту людини, гарантії соціально-економічних прав. Але, в період глибокої кризи, виконати статті цього закону непросто.

Складовою соціальних функцій державного управління є гарантування найважливіших прав особистості, зокрема: захист трудових прав громадян, захист прав споживачів, соціальний захист безробітних, охорона праці та безпечної життєдіяльності.

Суб'єкти системи соціальних функцій державного управління: Верховна Рада, Кабмін, Міністерство праці та соціальної політики, Пенсійний фонд, Міністерство охорони здоров'я та їх органи на місцях – регіональне державне управління і самоврядування; а також профспілки, об'єднання громадян (споживачів тощо).

3.2.1.4. Гуманітарні функції, є важливою складовою основних пріоритетів ДУ, до них належать:

- освіта (дошкільна, загальна середня, професійно-технічна, вища – рівні акредитації I,II,III,IV та післядипломна);
- наука є потужним важелем підвищення ефективності економіки (фундаментальні та прикладні дослідження, конструкторські розробки, підготовка наукових кадрів, формування державної інтелектуальної власності у вигляді патентів, ліцензій);

- національна культура (збереження, розвиток і активне використання культурної спадщини - музеї, бібліотеки, кінематографія і т. ін.);
- фізична культура, спорт, туризм тощо.

Суб'єкти системи гуманітарних функцій державного управління: Верховна Рада, Кабмін, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту, Національна Академія Наук України, Міністерство культури і туризму та їх органи на місцях.

7.2.2. Загальні функції державного управління.

Загальні функції державного управління - є об'єктивно невід'ємними складовими будь-якого управлінського процесу, без них управлінський процес є самоплив (система – без керма і вітрил). Це характерно для будь-якого процесу управління взагалі, а не тільки державного управління.

Під загальними функціями управління слід розуміти відносно відокремлені напрями управлінської діяльності, які забезпечують управлінську дію, що відображає її суть і зміст на всіх рівнях, у всіх сферах та галузях, підприємствах та організаціях тощо.

3.2.2.1. *Стратегічне планування* – це систематичний процес, за допомогою якого органи виконавчої влади прогнозують і планують свою діяльність на перспективу.

Процес стратегічного планування (ланцюгова модель, наведена на схемі 10):

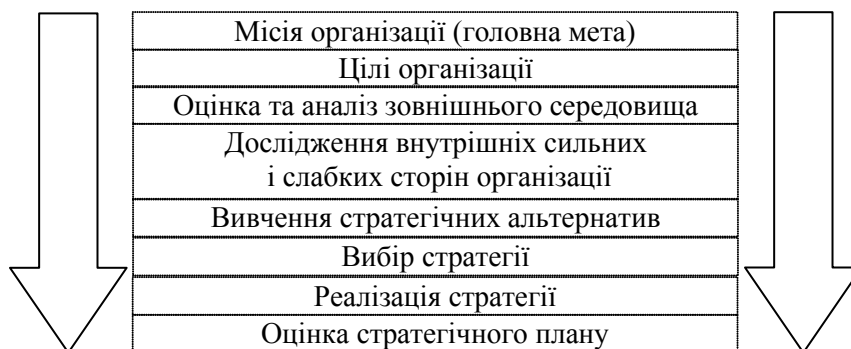

Схема 10. Ланцюгова модель стратегічного планування

Загальнодержавне стратегічне планування – це прерогатива структур політичного керівництва (Верховної Ради, Кабміну, Президента). Воно проводиться на підставі Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». Загальний стратегічний план розробляється як програма на тривалий період.

В межах функції планування виділяють такі етапи (підфункції):

- дослідження (аналіз) інформації;
- прогнозування;
- програмування.

Основні вимоги до управлінської інформації: повнота, якість, достовірність, точність, щільність, оперативність, доступність, актуальність.

Методи збору інформації: статистична звітність, офіційні документи, соціологічні опитування, особисті спостереження, соціальні експерименти тощо. Обробка матеріалів – комп'ютерна технологія.

Джерелами інформації є системи зовнішніх та внутрішніх факторів (таблиця 4).

Таблиця 4.

Фактори джерел інформації.

Зовнішні фактори:	Внутрішні фактори:
- держбюджет	- наявні ресурси (матеріальні, кадрові, інтелектуальні, інформаційні)
- ВВП (внутрішній валовий продукт);	- організаційно-управлінська структура
- демографічна ситуація	- набутий досвід (методи, процедури)
- географічні чинники	- соціальні чинники
- геополітичні чинники	- технологічні чинники
- конкурентне середовище	- технічний рівень

Прогнозування – це базовий етап стратегії планування, в процесі якого проводиться науково – обґрунтоване передбачення (оцінка) майбутнього стану розвитку системи країни в цілому, галузі, сфери або окремого регіону (об'єкту державного управління), а також альтернативних шляхів і термінів економічного та соціального розвитку.

Сучасні методи прогнозування базуються на математичних теоріях: функціонального аналізу, екстраполяції та інтерполяції, вірогідності, випадкових функцій і випадкових процесів, кореляційного аналізу тощо.

Програма або план – це документ, у якому визначаються цілі та пріоритети розвитку, засоби та шляхи їх досягнення. Стратегічний план дає можливість сконцентрувати зусилля на реалізації місії (головної мети) і досягненні цілей, що є важливою функцією державного управління.

Процес стратегічного планування.

Перед безпосередньою розробкою стратегічного плану слід усвідомити його необхідність та уточнити організаційні повноваження, а саме:

- визначити суб'єкти (виконавців);
- створити зворотній зв'язок для залучення фахівців;
- забезпечити доступ нових ідей;
- створити атмосферу консенсусу навколо цілей, що збільшує вірогідність їх досягнення.

Етапи стратегічного планування.

а) Розробка місії (головної мети) надання державних послуг .

б) Визначення цілей (загальні цілі на основі «життєвого кредо» місії або головної мети):

- довгострокові 5 і більше років;
- середньострокові до 5 років;
- короткострокові до 1 року.

в) Аналіз зовнішнього середовища або сканування (оцінка проводиться за параметрами – слабкі фактори, сприятливі сильні фактори, можливості загрози). **SWOT** аналіз: сильні сторони, слабкі сторони, можливості, загрози. Завдання - сильну сторону підсилити, слабку – послабити. **PEST** - аналіз: політико-правове, економічне, соціально-культурне і технологічне середовище:

- політичні чинники: політична ситуація, склад парламентської більшості, політика глави держави, законодавчі документи;
- економічні чинники: темпи інфляції, рівень зайнятості, стабільність національної валюти, платіжний баланс;

- соціальні чинники – демографічна ситуація, зміна очікувань у суспільстві, ставлення соціуму до влади.

г) Дослідження внутрішніх сильних і слабких сторін (критична оцінка переваг і недоліків).

д) Аналіз стратегічних альтернатив (стратегія зростання цілей і стратегія скорочення рівня цілей).

е) Вибір стратегії (стратегічний план і його реалізація):

- прагнення,
- що буде зроблено?
- хто відповідає за виконання?
- час (хронологічні рамки)?

є) Обґрунтування реалізації стратегії (після вибору загальної стратегії). Її реалізують через:

- тактику – короткостроковий план або інструмент (оперативні дії зі здійсненням стратегічних намірів);
- політику – загальні орієнтири для дій та прийняття рішень;
- процедуру – стандартизовані вказівки;
- правила – конкретне і обмежене коло питань.

ж) Управління реалізацією стратегії включає:

- бюджет, як метод розподілу обмежених ресурсів, виражених в кількісній формі;
- управління за цілями, як метод розподілу цілей певного рівня.

Ухвалення або затвердження стратегічного плану проводиться індивідуально чи колегіально.

з) Оцінка стратегічного плану означає порівняння результатів з цілями, наприклад:

- чи є стратегія внутрішньосумісна з можливостями?
- чи передбачає стратегія допустимий рівень ризику?
- чи вистачає достатньо ресурсів для реалізації стратегії?
- чи враховує стратегія зовнішню небезпеку і можливості?
- чи вибрана стратегія найкраща для використання ресурсів, тобто, чи засоби виправдовують цілі?
- мистецтво менеджера (у нашому випадку керівника органу державного чи регіонального управління або місцевого самоврядування).

3.2.2.2. *Прийняття управлінських рішень*

Процес вироблення (підготовки) і прийняття управлінського рішення, як будь-який інший процес за участю людини має об'єктивний і суб'єктивний аспект. До першого відноситься фактичний стан керованого об'єкта, до другого – відображення реальної дійсності в свідомості людини, як суб'єкта державного управління.

Отож, не зважаючи на суб'єктивний характер, прийняте рішення може бути і правильним і оптимальним. Чим краще підготовлений керівник (держслужбовець) та його команда, тобто особи, які готують (виробляють) науково обґрунтоване рішення, тим воно є потужнішим спрямовуючим фактором діяльності суб'єкта і об'єкта державного управління.

Ознаки управлінського рішення:

- Наявність можливих варіантів дій та вибору одного з них відповідно до обставин, інтересів і потреб.
- Вибір варіанта дій є результатом свідомої розумово-психологічної діяльності керівника (менеджера).

- Необхідність і основний зміст рішення визначається метою спільної діяльності та за цілями.
- Управлінське рішення активізує і організовує людей на позитивну діяльність.
- Управлінське рішення спрямовує (цілі), забезпечує (шляхи, способи, засоби), координує (узгоджує), стимулює (заохочує) продуктивні сили суспільства.

Етапи або процедура прийняття управлінських рішень схематично показана на схемі 11.

Між операціями та фазами в технологічному аспекті існують певні прямі та зворотні зв'язки.

а) Ідентифікація і виявлення проблеми.

Вихідний момент - виникнення ситуації, керівник повинен усвідомлювати проблему, її зміст (суть). Щоб змінити ситуацію, необхідно:

- шукати і аналізувати інформацію, яка всебічно стосується проблеми;
- визначити її важливість або узагальнити;
- використати відомі методи для її аналізу, а головне – оцінити потребу в прийнятті нового управлінського рішення.

б) Підготовка необхідної інформації.

Для оцінювання ситуації і підготовки рішення орган управління має бути забезпечений повною та своєчасною інформацією. Зміст процесу управління полягає у перетворенні інформації зворотного зв'язку на інформацію управлінських рішень.

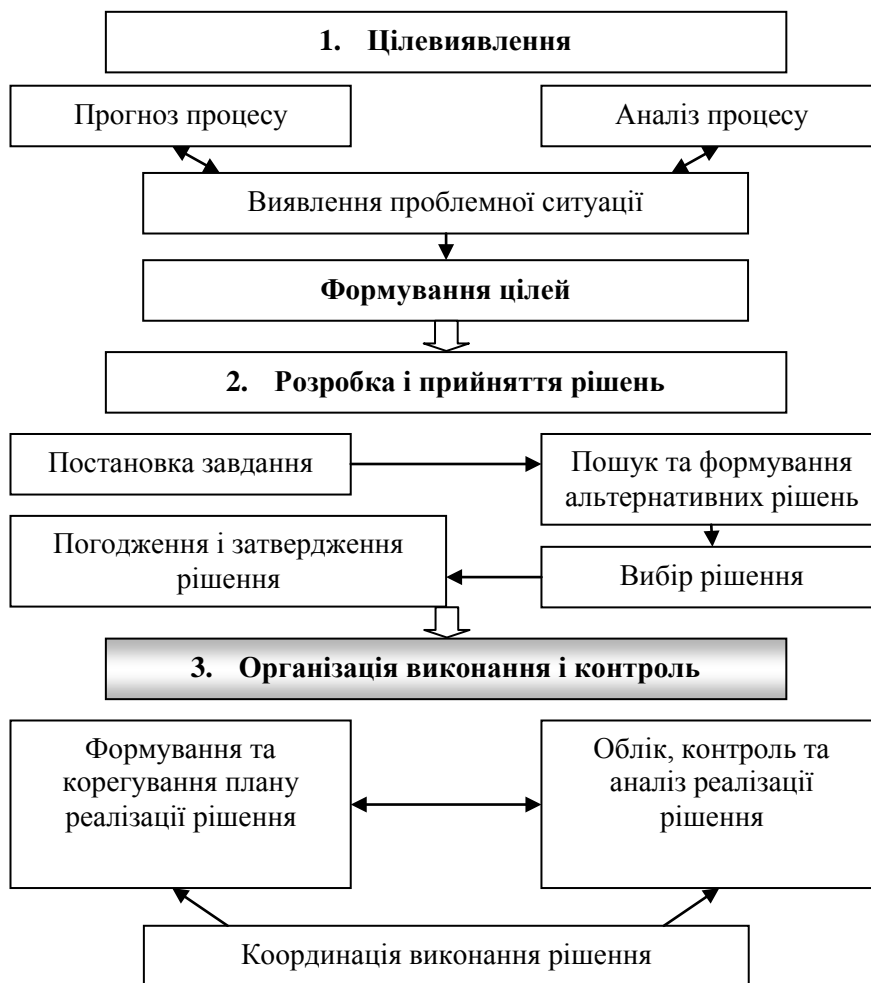

Схема 11. Процедура прийняття управлінських рішень

Зворотний зв'язок дає змогу коригувати помилки і відхилення, регулювати управлінські процеси. Для прийняття рішення потрібна наукова (ноу-хау), нормативна,

інструктивна, правова, статистична, планова та інша інформація, яка має відповідати вимогам актуальності, достовірності, достатності, доступності та автентичності.

Джерелами інформації для прийняття управлінських рішень, можуть бути норми законодавчих та інших підзаконних актів, звернення громадян до державних органів щодо реалізації своїх законних інтересів та суб'єктивних прав, обов'язкові вказівки вищих за організаційно-правовим статусом органів державної влади, які доводять, до виконання нижчим за цим статусом органам і забезпечують реальність державного управління, факти, відносини, які виявлені у процесі контролю, що відображають стан керованих об'єктів, проблемні, конфліктні, екстремальні та інші складні ситуації, що потребують оперативного і активного втручання державних органів, опитування експертів тощо. Крім того, створюються комісії або творчі групи для вивчення питання, проводяться анкетні опитування, інтерв'ювання і т.п.

У результаті глибокого і всебічного вивчення ситуації вдається виявити проблеми вирішення яких є передумовою розв'язання поставлених завдань. Виявлення проблеми – це усвідомлення того, що виникло відхилення від встановлених правил. Оцінка проблеми – це визначення її масштабів та природи тоді, коли проблему виявлено або окреслено.

Для діагностування проблеми вивчають її характер (економічний, соціальний, моральний, комплексний), встановлюють причини виникнення, фактори, що її зумовили, можливі наслідки невчасного розв'язання, її складність, межі та ін.

Про підготовку рішення може вестися мова у тому випадку, якщо для досягнення цілі продумано різноманітні варіанти, різні шляхи і засоби між якими можна зробити вибір. Альтернативи потрібно визначати з урахуванням конкретного місця (рівня управління) і часу (тривалості періоду реалізації рішення). Виявлення й вироблення повної сукупності альтернатив, які містять всі допустимі варіанти дій для досягнення поставленої цілі, належать до найбільш складних проблем державного управління.

Вироблення альтернативних варіантів рішень має базуватись на урахуванні досвіду вирішення подібних проблем, активізації творчого пошуку нових ідей, моделюванні варіантів управлінських рішень з різним поєднанням постановок і цілей, визначенні шляхів та розподілі ресурсів.

в) Генерування альтернативних варіантів розв'язання проблеми – це розробка максимальних варіантів альтернативних рішень, але з врахуванням обмежень і наших можливостей.

г) Визначення основних критеріїв (стандартів) для оцінки наслідків прийнятого рішення. Наприклад, законність, економічна доцільність, придатність до втілення у життя, можливість удосконалення та ін.

д) Аналіз можливих наслідків:

- чи виправдані затрати на реалізацію рішення?
- чи потрібна спецпідготовка персоналу для виконання?
- чи достатні наявні ресурси?

е) Прийняття (вибір) рішення – це процес. Головна роль належить керівнику (менеджеру). Управлінське рішення є продуктом творчого мислення, інтуїції та фантазії людини. Процес прийняття (ухвалення) рішення завжди вольовий акт, соціальна дія, яка виражає не тільки потреби і інтереси соціуму (певного кола суспільства), але й реалізує ці соціальні інтереси.

На вибір рішення впливають такі фактори:

- цілі (можуть бути поставлені вищестоящим органом);
- право керівника приймати (ухвалювати) рішення;
- наявність ресурсів;

- здібності (талант) керівника і його команди.

Вимоги до управлінського рішення :

- чіткість і конкретність;
- зрозумілість для виконавця;
- стислість;
- здійснюваність;
- підконтрольність.

є) Доведення управлінських рішень до виконавців (загального або в частині, що його стосується).

ж) Організація виконання рішень (розподіл, координація, регламенти, процедури, матеріально-технічне і фінансове забезпечення, психологічна підготовка, стимулювання працівників апарату, тобто всі організаційні аспекти).

з) Контроль за виконанням рішення.

і) Оцінка рішення за отриманими результатами.

Методи прийняття управлінських рішень.

Методи прийняття рішень – це сукупність розумових і практичних операцій, які використовуються в процесі державного та регіонального управління для усвідомлення проблеми, постановки цілі, збору необхідної інформації, розробки варіантів рішення, вибору оптимального рішення та організації його виконання.

Затвердження рішення є актом його прийняття (схема 12).

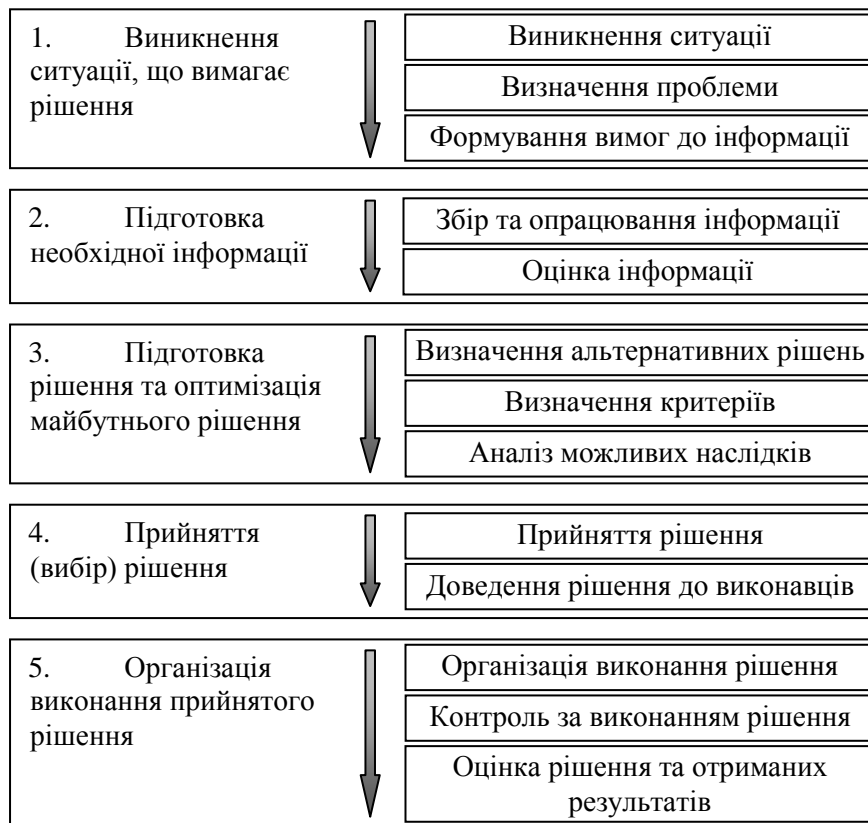

Схема 12. Основні блоки процесу вироблення та прийняття управлінського рішення

Оскільки існують аспекти у яких розглядаються рішення, методи їх прийняття доцільно досліджувати з різних точок зору. Класифікувати їх потрібно також по-різному. У найбільш загальному аспекті методи прийняття рішень потрібно розрізняти за їх спроможністю охопити процес вироблення рішення в цілому. За цією ознакою виділяються

дві групи методів: *загальні*, що охоплюють усі етапи процесу прийняття рішення і *локальні*, що застосовуються на одному чи кількох етапах. У свою чергу, їх можна поділити на два різновиди: *формальні* методи (формально-математичні) та *неформальні* (інтуїтивно-логічні).

До загальних формальних методів можна віднести систематичний аналіз, який служить методологією вирішення великих проблем, а також лінійне програмування. Загальними неформальними методами є способи прийняття рішень на основі управлінського та життєвого досвіду, рефлексії, інтуїції, тобто традиційні методи вирішення управлінських завдань.

Групу локальних (формальних і неформальних) методів за етапами вироблення рішень можна класифікувати таким чином: 1) з'ясування проблеми та постановку мети рішення; 2) збір і обробка інформації, необхідної для прийняття рішення; 3) аналіз варіантів майбутнього рішення, вибір і обґрунтування оптимального; 4) санкціонування відібраного варіанта рішення; 5) організація виконання і контроль за процесом його виконання.

До формально-математичних методів вибору оптимального варіанту рішення можна віднести всі методи економіко-математичного (тепер комп'ютерного) моделювання або дослідження операцій. Неформальними методами цієї групи для нескладних рішень будуть методи аналізу, порівняння, якісної оцінки альтернатив та ін., а для більш відповідальних – економічні експерименти.

Спосіб ухвалення управлінських рішень може бути (схема 13):

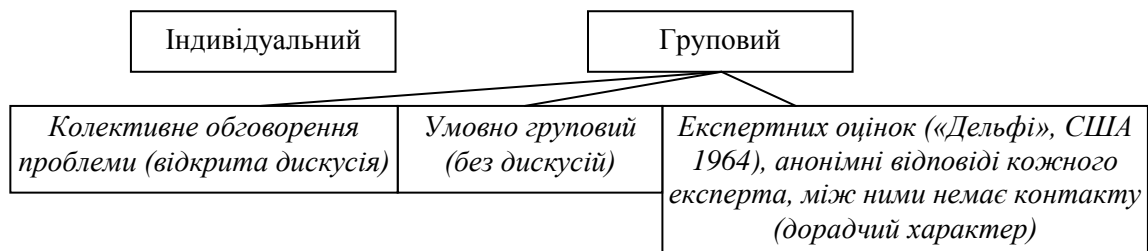

Схема 13. Способи ухвалення управлінських рішень

Управлінські рішення залежно від повної апріорної інформації на основі якої вони приймаються, поділяються на такі, що приймаються в умовах визначеності (повної та достовірної інформації), ймовірної визначеності (ризик) і невизначеності.

Модель Врума – Йеттона – Яго передбачає такі методи (стилі) ухвалення управлінських рішень:

- AI – автократичний – 1 (сам керівник);
- AII – автократичний – 2 (сам, але інформацію отримав від підлеглих);
- CI – консультативний – 1 (сам, але консультацію отримав від підлеглих);
- CII – консультативний – 2 (сам, але з врахуванням консультації підлеглих);
- GI – груповий – 1 (рішення приймається разом з підлеглими, але керівник прагне ухвалення його пропозиції);
- GII – груповий – 2 (рішення приймається разом з підлеглими).

Стосовно наведеної схеми в державному управлінні мають місце факти, що обмежують право підлеглих держслужбовців чи підпорядкованих органів влади нижчого рівня вносити пропозиції для прийняття рішень.

3.2.2.3. *Організація діяльності або організаційна функція держуправління* – це процес створення управлінської структури, дає можливість працівникам апарату та органів місцевого самоврядування ефективно взаємодіяти для досягнення поставленої мети.

Організація в державному та регіональному управлінні це:

- система (суб'єкт → об'єкт);
- стан упорядкованості (певна структура);
- діяльність (організаційна робота).

Організація – це один із найважливіших складових елементів управлінського процесу, без якого неможливо забезпечити послідовність у вирішенні управлінської задачі, це система свідомо скоординованих дій двох і більше осіб, що має на меті об'єднання і підкорення собі дій всіх її членів.

В сфері управління взагалі і ДУ зокрема діють закони організації:

- Синергії (властивостей, потенціалів, енергії, якостей організованого цілого, що більше арифметичної суми властивостей елементів складових даного цілого, ефект виникає на основі взаємодії елементів, які знаходяться в межах організованого цілого).
- Єдності і боротьби протилежностей (аналіз-синтез; спеціалізація – універсалізація, диференціація – інтеграція).
- Пропорційності (певного співвідношення між частинами цілого, наприклад, централізація – децентралізація).
- Композиції (мета діяльності підсистеми є однією з цілей діяльності системи).
- Самозбереження (кожна реальна система прагне себе зберегти як цілісне утворення).

Характеристика організації державного управління:

- ефективність - за рахунок розподілу обов'язків між міністерствами, департаментами, управліннями, відділами, секторами та держслужбовцями;
- ієрархія влади (субординація та реординація);
- формалізація і фіксація правил та інструкцій, що забезпечує однотипність діяльності органів державної та регіональної влади;
- безособовість адміністративної діяльності (емоційна нейтральність відносин).

Ці складові у повній мірі відносяться до організації структури місцевого самоврядування.

Структура організації – це логічне співвідношення рівнів (ступенів) управління і ланок (відділів, секторів тобто підрозділів), побудованих у такій формі, яка дозволяє найбільш ефективно досягати цілей організації. Організаційні структури бувають лінійні (вертикальні) та штабні (апаратні).

3.2.2.4. *Мотивація* відноситься до загальних функцій державного управління і є рушійною силою для задоволення певних потреб, спонукаючи людину діяти з максимальним зусиллям для досягнення особистих цілей.

З філософської точки зору ці механізми (важелі) трактуються по-різному. Тейлор називав виключно економічний стимул. Марксистсько-ленінська філософія визначала інструменти матеріального і морального стимулювання. Зигмунд Фрейд вказував на інстинкти, на підсвідомість, включаючи продовження людського роду. Ніцше обґрунтував свою теорію психологічними аспектами, фактором «волі», непомірно звеличував своє «Я», пригноблюючи тим самим інших. Абрахам Маслоу (1945р.) сформулював концепцію потреб, що визначають поведінку людини (особистості або індивідуума) (малюнок 1).

Рис. 1. Піраміда потреб по Маслоу

Потреба влади в державному управлінні відноситься до найвищої категорії потреб і не тому що мають місце формальні атрибути влади, а головне – «культ посади» державного службовця, політика чи державного діяча. Для амбітної людини, що прагне до державної влади, мотив «культ особи» (а вона уявляє себе саме таким унікальним індивідом) є визначальним чинником в боротьбі задля досягнення поставленої мети. Принагідно зауважимо, що «культ посади» і «культ особи» - поняття не ідентичні. «Культ посади» обмежувався часовими рамками. Він функціонує поки людина займає певну посаду на «ієрархічній драбині» державної влади. А «культ особи» існує в житті та історії суспільства і після фізичної смерті особистості в залежності від сили впливу індивідуума на процеси соціально-економічного розвитку країни.

3.2.2.5. *Контроль* відноситься до загальних, але однієї з найважливіших функцій державного управління. Контрольна функція не самоціль, вона запобігає незаконній діяльності управлінського апарату. Державний контроль – це одна із форм здійснення державної влади, забезпечення додержання законів та інших нормативних актів, які видаються органами держави.

В Україні функція контролю набуває надзвичайно актуального значення, тому що в органах державного управління має розповсюдження корупція. До державної влади прийшли сили різної політичної орієнтації та ідеології, окрім того глибока затяжна фінансово-економічна криза охопила всі сфери життєдіяльності суспільства. Тому контрольована влада зі своїми специфічними повноваженнями має бути незалежною від інших гілок влади.

Принципи контрольної діяльності:

- об'єктивність;
- дієвість (оперативність);
- універсальність, гласність;
- систематичність (періодичність);

- ефективність.

Види контролю. Зовнішній – це надвідомчий контроль з боку виборних органів державної влади, спеціалізованих органів та громадськості за законністю в організаційно не підпорядкованих їм об'єктах, який в основному стосується одного із аспектів їх діяльності. Внутрішній або відомчий.

Форми зовнішнього контролю:

- конституційний;
- парламентський;
- судовий;
- фінансовий;
- громадський;
- прокурорський нагляд.

Конституційний Суд України функціонує на підставі Закону України від 16 жовтня 1996 року.

До його юрисдикції належать розгляд справ про конституційність Законів, ухвалених Верховною Радою України, актів вищого органу виконавчої влади (Кабміну України), розгляд конституційних подань, розгляд конституційних звернень, Указів Президента України і трактування статей Конституції України.

Парламентський контроль – за діяльністю виконавчої влади (Кабніну України) з питань:

- використання позик від іноземних держав, фондів не передбачених Державним бюджетом;
- виконання загальнонаціональних програм економічно-соціального розвитку та охорони навколишнього середовища;

Суб'єктами парламентського контролю є комітети і комісії Верховної Ради та Рахункова палата. Окрім цього можуть створюватись спеціальні слідчі комісії, а також Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (ОМБУДСМЕН – народний правозахисник).

Судовий контроль за органами виконавчої влади здійснюють суб'єкти:

- ❖ Місцеві суди загальної юрисдикції:
 - районні;
 - районні в місті;
 - міські;
 - міськрайонні;
- ❖ Місцеві спеціалізовані суди:
 - господарські;
 - адміністративні окружні.
- ❖ Апеляційні суди:
 - загальної юрисдикції (кримінальна і цивільна палата);
 - спеціалізовані (господарські та адміністративні).
- ❖ Вищі суди:
 - господарський;
 - адміністративний.
- ❖ Верховний Суд України.

Зміст судового контролю як способу забезпечення законності полягає:

- **в оцінці** судом правомірності дій органів управління, а також посадових осіб правомірності прийнятих ними нормативних актів і рішень;

- у **викритті** порушень законності, обмеження прав громадян, організацій, підприємств, установ;
- у **встановленні** причин порушень і вжитті заходів, щодо притягнення до відповідальності осіб, які допустили порушення законності.

Фінансовий контроль поширюється на всі галузі державного управління.

Об'єктом фінансового контролю є всі господарські операції, які здійснюються з використанням коштів, цінних паперів та інших розрахунків.

Суб'єкти фінансового контролю є :

I підсистема:

Президент, Верховна Рада, Національний банк, Кабмін та інші органи виконавчої влади, Конституційний та інші суди, органи прокуратури і органи місцевого самоврядування, а також громадяни, політичні партії та громадські об'єднання, засоби масової інформації відносяться до громадського контролю .

II підсистема:

керівники, головні бухгалтери, інші посадові особи, ревізійні комісії та органи відомчого контролю, органи незалежного фінансового контролю (аудитори та аудиторські фірми).

Фінансовий контроль є зовнішнім і внутрішнім (відомчим) (таблиця 5):

Таблиця 5.

Зовнішній і внутрішній фінансовий контроль.

	Зовнішній фінансовий контроль	Внутрішній (відомчий) фінансовий контроль
Здійснюють	Рахункова палата Верховної Ради України	Керівник (розпорядник) коштів і частково Держказначейство
	Національний Банк України	
	Мінфін України	
	Держказначейство України	
	Державна податкова адміністрація	
	Державна митна служба України	
	Фонд державного майна України	
	Антимонопольний комітет України	
	Державний комітет зв'язку та інформації	
	Пенсійний фонд України	
	Міністерство праці і соціального захисту	

До державних органів з функціями зовнішнього контролю належать також спеціалізовані контрольні органи. Вони наділені широкими повноваженнями в різних галузях і сферах. До них відносяться: комітет зі стандартизації, метрології та сертифікації, держпознагляд, санепідемслужба, органи статистики, ДАІ, держтехбуднагляд, інспекція по контролю за цінами, держтехнагляд за охороною праці, міграційна служба, інспекція з охорони навколишнього середовища, карантинна інспекція рослин, інспекція з використання земель, енергочастотнагляд, ветеринарна інспекція тощо. Вони надають державні платні послуги (дозволи, патенти, сертифікати, ліцензії та ін.).

Громадський контроль. Згідно зі ст.38 Конституції України «громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами », але їх контрольні повноваження не мають юридично – владного змісту, рішення за результатами перевірок носять

рекомендаційний характер. Це стосується і Всеукраїнської громадської організації «Громадський контроль», профспілок та засобів масової інформації.

Прокурорський контроль – це загальний нагляд за правильним застосуванням і додержанням законів органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, незалежно від форми власності та посадовими особами і громадянами.

Прокурор виносить на протизаконні дії названих суб'єктів протест або постанову про порушення дисциплінарної, адміністративної чи навіть кримінальної справи у відношенні до них. Слід зауважити, що буває контроль: попередній (превентивний); поточний; кінцевий (підсумковий).

7.2.3. Допоміжні функції державного управління

Окрім основних і загальних функцій в державному управлінні застосовуються *допоміжні функції*, які забезпечують виконання перших і других. До них відносять:

- управління людськими ресурсами (персоналом);
- бюджетна;
- юридично-судова;
- діловодство і документація;
- зв'язки з громадськістю.

3.2.3.1. Управління персоналом – це планування, підбір, розвиток, використання, винагорода (заохочення) кадрів. Людина – головна продуктивна сила, основний ресурс і потенціал організації. Управління персоналом – це наука мистецького управління людьми.

Складові процесу управління персоналом:

Кадрова політика – це визначення стратегії і тактики роботи з кадрами, пов'язаних зі ставлення організації до зовнішніх факторів (політичного тиску, ринку праці, демографічної структури тощо) і внутрішніх (система винагород, вирішення соціальних питань і т. ін.).

Планування кількісного складу виникає при утворенні нової управлінської структури, організації, установи, або скороченні штатів (персоналу). Це питання загострюється при обговоренні бюджету. Планування якісного складу (підбір або добір) кадрів ведуть за діловими характеристиками (здібностями): освітній рівень, обсяг знань, професійні навички, досвід роботи, амбітність, комунікаційні, організаторські, аналітичні фактори тощо.

Кадровий розвиток спрямований на збереження, поліпшення і підготовку держслужбовців, перепідготовку та підвищення їх кваліфікації;

Служба управління кадрами повинна забезпечувати службову кар'єру – поступове просування працівника по службових сходинках, зміна можливостей, навиків, здібностей, посад і розмірів винагород, рангу, категорії, у відповідності до Закону «Про державну службу».

3.2.3.2. Бюджетна функція притаманна всім без винятку органам законодавчої та виконавчої влади, а, в принципі, кожній організації. Держбюджет – головний фінансовий документ країни.

Бюджетним Кодексом України визначаються стадії бюджетного процесу:

- складання проектів бюджету на кожний календарний рік;
- розгляд та прийняття Закону «Про державний бюджет», рішень «Про місцеві бюджети»;

- хід виконання бюджету, в т.ч. внесення змін до нього на протязі року;

- підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішень щодо нього.

До завдань бюджетного процесу належить:

- визначення доходів з кожного джерела;
- визначення величини видатків;

- контроль за надходженням і використанням бюджетних коштів;
- створення державних матеріальних і грошових резервів для постійного фінансування передбачених заходів.

Суб'єктами або виконавцями бюджетної функції є Мінфін України, його структури в регіонах, Держказначейство, ДПА та їх структури в регіонах.

3.2.3.3. *Юридична функція державного управління* полягає у забезпеченні відповідності рішень, розпорядчих документів органів виконавчої влади чинному законодавству, правовим нормам.

Суб'єкти цієї функції ДУ: Мін'юст України і його структури та юридичні відділи, сектори, юристконсульти. Юридичні установи надають правничі послуги – візування документів, реєстрацію, облік, експертизу і т. ін.

3.2.3.4. *Діловодство* – це сукупність процесів, що забезпечують документування управлінської інформації і організацію роботи зі службовими документами. У діловодстві базовим поняттям є «документ» (свідоцтво, доказ), тобто інформація, зафіксована на матеріальному носії з реквізитами, що дозволяє її ідентифікувати. Документи державного управління мають: державне, юридичне, науково-історичне та соціально-психологічне значення. Документування – це регламентований процес запису інформації на різноманітних носіях за встановленими правилами, що забезпечує її юридичну силу, та спрямований на збереження всієї документації, що стосується основних напрямків і процедур роботи органу державної влади та прийнятих рішень, протягом терміну, допоки ця документація становить цінність.

Суб'єкти управління діловодства та моніторингу і автоматизації: секретаріат, загальний відділ, канцелярія, група контролю, архів, архівний підрозділ, архівний відділ.

3.2.3.5. *Зв'язки з громадськістю* передбачають встановлення чесних, відкритих, доброзичливих взаємовідносин між органами публічної влади та населенням.

Форма зв'язків може бути різноманітною:

- особистий прийом громадян та розгляд їх листів, звернень, скарг, заяв, пропозицій тощо;
- прес – служба, телефон «гарячої лінії» чи довіри;
- круглий стіл, теледебати та зустрічі з різними категоріями громадян і, безумовно, ознайомлення з матеріалами «четвертої влади» - засобів масової інформації.

7.3. Функціональна структура державного управління

Функції державного управління в сукупності і взаємодії одна з одною утворюють складну, багаторівневу функціональну структуру державного управління.

Функціональна структура державного управління є сукупністю функцій державного управління й управлінської діяльності органів державної влади у їх взаємодії. Ця структура забезпечує управлінський взаємозв'язок держави як суб'єкта управління із суспільною системою та внутрішню динамічність її як системи, що управляє.

Базовою конструкцією функціональної структури державного управління виступають функції державного управління, навколо яких і для яких формується організаційна структура самих органів державної влади. У результаті кожна функція державного управління здійснюється через певний комплекс управлінської діяльності цих органів, розподіленої по «вертикалі» та «горизонталі».

На характер і конфігурацію функціональної структури державного управління впливають багато чинників, а саме:

- форма державного устрою;
- форма правління;

- сукупність цілей, завдань, функцій та повноважень держави, у тому числі соціальна спрямованість держави;
- стан розвитку громадянського суспільства;
- рівень розвитку місцевого самоврядування;
- рівень самоуправління об'єктів правління;
- рівень централізації й децентралізації.

Крім того, в Україні враховано територіальний та галузевий поділ органів виконавчої влади та місцевого самоврядування (схема 14).

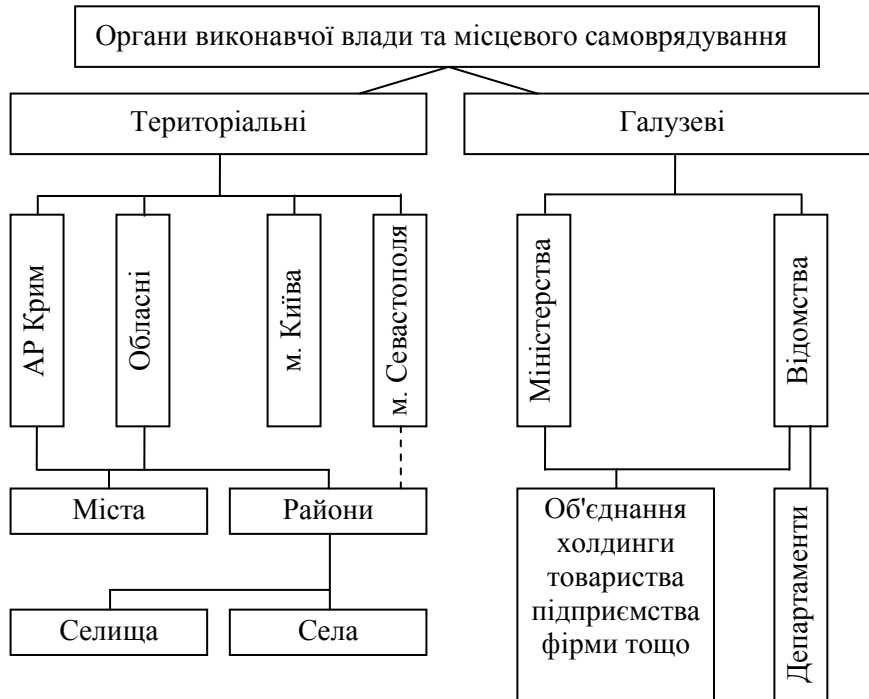

Схема 14. Територіальний та галузевий поділ органів виконавчої влади та місцевого самоврядування

Тому є реальні складнощі в тому, щоб у функціональній структурі державного управління підтримувати результативність і ефективність, з одного боку, - гнучкість і адаптивність до цілей, що змінюються, - з другого.

З метою забезпечення результативності й ефективності функціональної структури державного управління, в основу її формування слід покласти системно-функціональний підхід.

Це надасть змогу посилити об'єктивізацію функцій управління, тобто прив'язку до управлінських потреб та інтересів об'єктів управління, чітко окреслити перелік управлінських функцій, закріплених за кожним рівнем органів влади чи органів місцевого самоврядування, виходячи з того, що кожен вищий рівень має брати на себе реалізацію тільки тих управлінських функцій органів, які не в змозі здійснити нижчі за організаційно-правовим статусом.

Використання системно-функціонального підходу покликане забезпечити належне юридичне оформлення функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування і відповідне їх закріплення в компетенційних актах цих органів. У свою чергу, це сприятиме удосконаленню правового статусу органів державної влади та органів

місцевого самоврядування і поліпшенню їх управлінської діяльності, оскільки, правове закріплення (узгодження по вертикалі й горизонталі) управлінських функцій органів у їх компетенції дає можливість конкретизувати зміст управлінських впливів різних органів із врахуванням характеру їх, взаємозв'язків з об'єктами управління та іншими органами.

Системно-функціональний підхід дає змогу розкрити і такий аспект функціональної структури державного управління, як обґрунтування типових моделей реалізації управлінських функцій для різних ланок організаційної структури державного управління. Адже, якими б специфічними не були об'єкти управління або їх. територіальні й галузеві підсистеми, у них можна виділити певний набір потреб в управлінських впливах, якому має відповідати і набір управлінських функцій органів державної влади чи органів місцевого самоврядування. Правильно підібрана комбінація управлінських функцій зазначених органів, зумовлена цілями управління, значно сприяє підвищенню результативності та ефективності державного управління:

Перехід України до правової демократичної держави, становлення в ній соціальне орієнтованої ринкової економіки вимагає постійної уваги до коригування функціональної структури державного управління.

ТЕСТИ

1. Джерелом формування цілей державного управління є:
 - а) інтереси «еліти» суспільства;
 - б) потреби суспільства;
 - в) відсутня вірна відповідь.
2. Побудова «дерева» цілей це - продукт:
 - а) об'єктивного (реального);
 - б) суб'єктивного (ідеального);
 - в) обидва варіантом вірні.
3. До юридичного забезпечення державного управління відносяться:
 - а) державне та регіональне управління;
 - б) місцеве самоврядування;
 - в) діюче законодавство;
 - г) всі варіанти вірні.
4. До ресурсного забезпечення державного управління належить:
 - а) адміністративний потенціал;
 - б) природний фактор;
 - в) ваш варіант.
5. Функції державного управління є:
 - а) постійними;
 - б) змінними;
 - в) тимчасовими.
6. Економічні, соціальні, гуманітарні функції державного управління відносяться до групи функцій:
 - а) загальних;
 - б) основних;
 - в) допоміжних;
 - г) це різні групи функцій.
7. Для прийняття рішення органами державного та регіонального управління і місцевого самоврядування використовують SWOT – аналіз, що оцінює:
 - а) внутрішнє середовище;
 - б) зовнішнє середовище;
 - в) обидва варіанти правильні.
8. Процес підготовки (вироблення) і прийняття управлінського рішення органом державної влади (держслужбовцем) віддзеркалює:
 - а) суб'єктивний аспект;
 - б) об'єктивний аспект;
 - в) обидва варіанти вірні.
9. Компетенція органу державної влади це:
 - а) владні повноваження, які покладено на орган державної влади;
 - б) юридична адреса місця знаходження органу влади;
 - в) форма фінансової звітності органу державної влади.
10. Службова кар'єра в органах державної влади та місцевого самоврядування за класифікацією А.Маслоу відноситься до потреб:
 - а) первинного порядку;
 - б) вторинного порядку;
 - в) додаткових.
11. Контроль відноситься до важливої функції державного управління. Він запобігає незаконній діяльності управлінського апарату. Оберіть повний перелік органів (служб), підрозділи яких ведуть боротьбу з корупцією:
 - а) Національні агентства України з питань державної служби;
 - б) Міністерство внутрішніх справ України;

- в) податкова міліція;
- г) Служба безпеки України;
- д) органи прокуратури України;
- ж) інші органи й підрозділи, що створюються для боротьби з корупцією відповідно до законодавства;
- з) Антимонопольний комітет України.

12. Позначте усіх відомих Вам суб'єктів корупційних діянь:
- а) державні службовці;
 - б) народні депутати України;
 - в) депутати сільських, селищних, міських, районних, обласних рад;
 - г) посадові особи місцевого самоврядування.
 - д) усі варіанти вірні.

Ситуаційне завдання 1

З метою організації змістовного дозвілля дітей та юнацтва під час зимових канікул, належного рівня проведення новорічних і різдвяних заходів, вам, керівнику структурного підрозділу органу державної влади, необхідно забезпечити виконання заходів в рамках компетенції органу, де ви працюєте.

1. Запропонуйте можливий план заходів (5 заходів) та їх можливих виконавців.
2. Визначте черговість цих заходів та дайте приблизну їх фінансову оцінку (який більш вартасний, а який менш).
3. Визначте, які з цих заходів будуть найбільш цікавими. Спробуйте вилучити з запропонованого переліку той, який на вашу думку виявиться найменш цікавим для дітей або найбільш вартісним.
4. Сформулюйте та підготуйте перелік документів необхідних для організації цих заходів та службу записку з пропозиціями щодо виконання зазначеного завдання.

Ситуаційне завдання 2

Ви керівник структурного підрозділу районної державної адміністрації. З метою забезпечення реалізації та гарантування закріплених Конституцією України прав громадян на звернення до органів державної влади, виконання Закону України «Про звернення громадян», Указу Президента України від 7 лютого 2008 року № 109/2008 «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування», підвищення ефективності роботи зі зверненнями громадян, вам доручено розробити:

1. Порядок роботи із зверненням громадян, що надійшли поштою.
2. Організацію та проведення вашого особистого та виїзного прийому громадян.
3. Графік прийому громадян начальниками управлінь, відділів та інших структурних підрозділів органу державної влади.
4. Пропозиції щодо контролю якості надання послуг органами державної влади з питань звернення громадян.

Підготуйте перелік необхідних документів для організації роботи комісії та складіть план її роботи на місяць.

Запитання для самоперевірки знань

1. Як можна класифікувати цілі державного управління?
2. Що означає ресурсне та юридичне забезпечення цілей державного управління?
3. Поділ функцій державного управління на види та їх складові.
4. Назвіть суб'єкти системи до кожної з чотирьох основних функцій ДУ, до п'яти загальних та п'яти допоміжних функцій державного управління.

5. Наведіть приклад територіальної та галузевої структури державного управління.

Основна використана література

1. Афонін Е.А., Войнович Р.В., Гонюкова Л.В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. /Е.А. Афонін, Р.В.Войнович, Л.В.Гонюкова, – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 160 с.
2. Вергун М.Г., Маслак П.В. Державне управління та державне регулювання економіки: навч. посіб. / М.Г.Вергун, П.В.Маслак. – Житомир. : Рута, 2009. – 240 с.
3. Лахижа М.І. Система управління якістю в органах державної влади (вітчизняний та зарубіжний досвід). – Полтава. : РВВ ПУСКУ, 2008. – 132 с.
4. Пухтинський М.О. Проблеми децентралізації: національний та міжнародний досвід. Збірник матеріалів та документів. – К. : Атіка, 2006. - 744 с.
5. Про місцеві державні адміністрації: закон України від 28 груд.2007 р: № 107 – VI (107-17). // Відомості Верховної Ради України. – 2008. - № 7-8. – ст. 78; зі змінами; ост. ред. 06 лист. 2012.
6. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту.: підручник. / Г.В.Осовська, О.А.Осовський - 3-є, вид., доп. – К. : Кондор, 2006. - 664 с.
7. Якокка Л. Кар'єра менеджера. / Л. Якокка. – М. : Прогресс, 1991. – 384 с.

Рекомендована література для додаткового вивчення теми

1. Гелбрайт Дж. К. Жизнь в наше время. / Дж.К.Гелбрайт. – М. : Прогресс, 1986. – 405 с.
2. Мосіюк П.О. Економіка і організація аграрного сервісу /П.О. Мосіюка. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – 345 с.
3. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери. / О.М. Могильний Ужгород : ІВА, 2005 – 400 с.
4. Марчук В.М., Николаєва Л.В. Основні поняття та категорії права /В.М.Марчук, Л.В.Ніколаєва. – К. : Істина, 2001. – 143 с.
5. Про боротьбу з корупцією: кримінальна конвенція підписана від імені України 27.01.99 р. в м. Страсбурсі. Конвенцію ратифіковано законом України від 18 жовт. 2006 р: №252 – V. [Електронний ресурс] Верховна рада України. Законодавство України. - Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.
6. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011 – 2015 роки: указ Президента України від 21 жовт.2011 р: № 1001/2011 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. Законодавство України. - Режим доступу: //www.zakon.rada.gov.ua.
7. Толкованов В.В. Нові підходи та інноваційні інструменти в реалізації державної регіональної політики / В.В. Толкованов. // Вісник державної служби України. – 2012. - № 3. – С.6-10.
8. Толкованов В.В. Розвиток належного урядування на місцевому і регіональному рівнях / В.В.Толкованов. // Вісник державної служби України. – 2011. - № 3. – С.4-8.

Тема 8. Регіональні органи державного управління

- 8.1. Місце та роль обласних і районних державних адміністрацій в системі органів виконавчої влади.
- 8.2. Формування місцевих державних адміністрацій.
- 8.3. Компетенція місцевих державних адміністрацій.
- 8.4. Відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом України, Кабінетом Міністрів, міністерствами, іншими ЦОВВ та органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями.
- 8.5. Організація і порядок діяльності місцевих державних адміністрацій.

Термінологічний словник

Орган державної влади — це орган, пов'язаний із формуванням і реалізацією державно-управлінських впливів; є одиначною структурою влади, формально створеною державою для здійснення закріплених за нею її цілей і функцій.

Місцеві державні адміністрації — це ланка виконавчої влади в областях, районах, містах Києві та Севастополі, здійснюють її на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їм відповідними радами.

Місцеві органи (підрозділи) міністерств та інших ЦОВВ — це державні органи, які утворюються відповідними ЦОВВ для реалізації їх функцій та повноважень на місцевому територіальному рівні, тобто в областях або районах.

Відносини місцевих державних адміністрацій — складова державно-управлінських відносин, які виникають між органами державної влади у вертикальній та горизонтальній проекціях.

8.1. Місце та роль обласних і районних адміністрацій у системі органів виконавчої влади.

У попередній темі відзначалось, що виконавчу владу в областях, районах, у містах Києві та Севастополі здійснюють обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації. Правовий статус місцевих державних адміністрацій встановлюється Конституцією України, Законом України «Про місцеві державні адміністрації» та іншими законами України.

МДА є регіональним органом виконавчої влади і входить до системи органів державної виконавчої влади. МДА в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно – територіальної одиниці, а також реалізує повноваження делеговані їй відповідною радою. МДА в своїй діяльності керуються діючим законодавством, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади вищого рівня, а РДА в Автономній Республіці Крим – також рішеннями та постановами Верховної Ради АР Крим, прийнятими у межах їх повноважень.

Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Місцеві державні адміністрації діють на правових засадах:

- відповідальності перед людиною і державою за свою діяльність;
- верховенства права;
- законності;
- пріоритетності прав людини;
- гласності;

- поєднання державних і місцевих інтересів.

МДА мають статус юридичної особи. Вони мають відповідні атрибути, як от: печатки із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, рахунки в банківських установах України і відповідні поштові реквізити.

На будинках, де розміщуються МДА, піднімається Державний Прапор України та встановлюються вивіски з зображенням Державного Герба України і найменуванням розташованого там органу або його структурного підрозділу.

У відповідності до статті 2 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» МДА на підвідомчій території забезпечують:

- виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня;
- законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян;
- виконання державних та регіональних програм соціально – економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно – культурного розвитку;
- підготовку та виконання відповідних бюджетів;
- звіт про виконання відповідних бюджетів і програм;
- взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідних радами повноважень.

Згідно зі статтею 5 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та змінами внесеними Законом №514 від 21.12.2006р. Кабінет Міністрів України видає типову структуру МДА і затверджує типові положення для управлінь, відділів та інших структурних підрозділів.

У межах бюджетних асигнувань, виділених на утримання відповідних місцевих державних адміністрацій, їх голови визначають структуру МДА (схеми 15 та 16).

На схемах показана організаційна побудова структури Житомирської обласної та районної державних адміністрацій. Схеми містять перелік головних управлінь та управлінь і відділів, які замикаються на заступниках голови МДА. Там же відображені установи та організації з якими, відповідно до розподілу посадових обов'язків, співпрацюють заступники голови обласної та районної державних адміністрацій.

На виконання Конституції України, законів України, Указів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, міністерств та інших ЦОВВ, власних і делегованих повноважень голова місцевої державної адміністрації в межах своїх повноважень видає розпорядження, а керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів – накази.

Розпорядження голів МДА, прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими для виконання на відповідній території всіма органами, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами та громадянами.

8.2. Формування місцевих державних адміністрацій.

Місцеві державні адміністрації очолюють голови відповідних МДА.

Голови МДА призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на термін повноважень Президента України.

Кандидатури на посади голів ОДА вносяться Прем'єр – міністром України. Кандидатури на посади голів РДА вносяться головами відповідних обласних державних адміністрацій.

У відповідності до статті 9 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» повноваження голів МДА припиняються Президентом України у разі:

- ❖ порушення ними Конституції України і законів України;
- ❖ втрати громадянства, виявлення факту подвійного громадянства;
- ❖ визнання судом недієздатним;
- ❖ виїзду на проживання в іншу країну;
- ❖ набрання законної сили обвинувальним вироком суду;
- ❖ порушення вимог несумісності;
- ❖ за власною ініціативою Президента України з підстав, передбачених цим Законом та законодавством про державну службу;
- ❖ подання заяви про звільнення з посади за власним бажанням.

Повноваження голів МДА можуть бути припинені Президентом України у разі:

- прийняття відставки голови відповідної обласної державної адміністрації;
- подання Кабінету Міністрів України з підстав, передбачених законодавством про державну службу;
- висловлення недовіри простою більшістю голосів від складу відповідної ради.

У разі обрання нового Президента України голови МДА продовжують здійснювати свої повноваження до призначення в установленому порядку нових голів місцевих державних адміністрацій.

Стосовно першого заступника та заступників голів МДА, вони призначаються на посаду головою відповідно обласної, районної державної адміністрації за погодженням Кабміну Міністрів України. Перші заступники та заступники виконують обов'язки, визначені головами МДА та несуть персональну відповідальність за стан справ на дорученій ділянці робіт (схеми 15, 16, 17, 18 та 19).

Схема 15. Структура Житомирської облдержадміністрації

Перші заступники та заступники голови МДА заявляють про припинення своїх повноважень новопризначеним головам у цей же день.

У відповідності до статті 11 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів МДА очолюють відповідні підрозділи і несуть персональну відповідальність перед головами відповідних державних адміністрацій за виконання покладених на них завдань.

Керівники департаментів, управлінь, відділів та інших структурних підрозділів МДА призначаються на посаду та звільняються з посади головами ОДА та РДА за погодженнями з органами виконавчої влади вищого рівня.

Схема 17. Структура департаменту економічного розвитку, торгівлі та міжнародному співробітництва облдержадміністрації

Схема 19. Структура Житомирської районної державної адміністрації

8.3. Компетенція місцевих державних адміністрацій

Компетенція в юридичному тлумаченні, - це сукупність юридично встановлених повноважень, прав та обов'язків конкретного органу чи посадової особи.

До компетенції місцевих державних адміністрацій у межах і формах, визначених Конституцією та законами України, належить вирішення наступних питань:

- ✓ забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
- ✓ соціально-економічного розвитку відповідних територій;
- ✓ бюджету, фінансів та обліку;
- ✓ управління майном, приватизації і підприємництва;
- ✓ промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту й зв'язку;
- ✓ науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, сім'ї, жінок, молоді та неповнолітніх;
- ✓ використання землі, природних ресурсів, охорони довкілля;
- ✓ зовнішньоекономічної діяльності;
- ✓ оборонної роботи та мобілізаційної підготовки;
- ✓ соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати.

Місцеві державні адміністрації вирішують й інші питання, віднесені законом до їх повноважень.

МДА здійснюють повноваження місцевого самоврядування делеговані їм відповідними радами.

Кабінет Міністрів України правомочний передавати МДА окремі повноваження органів виконавчої влади вищого рівня.

Передача МДА повноважень від інших органів супроводжується передачею їм відповідних фінансових, матеріально-технічних ресурсів та посадових одиниць, необхідних для здійснення цих повноважень.

В управлінні відповідних МДА перебувають об'єкти спільної власності територіальних громад, передані їм у встановленому законом порядку. МДА не мають права закладати такі об'єкти (майно) під заставу, сплачувати їх борги, дарувати чи жертвувати.

Відповідно до статті 16 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» МДА здійснюють на підвідомчій території державний контроль за:

- збереженням і раціональним використанням державного майна;
- станом фінансової дисципліни, обліку та звітності, виконанням державних контрактів і зобов'язань перед бюджетом, належним й своєчасним відшкодуванням шкоди заподіяної державі;
- використанням та охороною земель, лісів, надр, води, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та інших природних ресурсів;
- охороною пам'яток історії та культури, збереженням житлового фонду;
- дотриманням виробниками продукції стандартів, технічних умов та інших вимог, пов'язаних з її якістю і сертифікацією;

- дотриманням санітарних й ветеринарних правил, збиранням, утилізацією і захороненням промислових, побутових та інших відходів, дотриманням правил благоустрою;
- дотриманням правил торгівлі, побутового, транспортного, комунального обслуговування, законодавства про захист прав споживачів;
- дотриманням законодавства з питань науки, мови, реклами, освіти, культури, охорони здоров'я, материнства та дитинства, сім'ї, молоді та неповнолітніх, соціального захисту населення, фізичної культури і спорту;
- за охороною праці та своєчасною і не нижче визначеного державою мінімального розміру оплатою праці;
- дотриманням громадського порядку, правил технічної експлуатації транспорту та дорожнього руху;
- дотриманням законодавства про державну таємницю та інформацію;
- дотриманням законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи.

Згідно з чинним законодавством, крім загальних, МДА наділені спеціальними повноваженнями (схема 19).

Основні спеціальні повноваження МДА здійснюються в галузях:

економічного та соціального розвитку – розробка програм соціально – економічного розвитку і забезпечення їх виконання;

бюджету і фінансів – складання проекту відповідного бюджету і забезпечення його виконання;

управління майном, приватизації та підприємництва – здійснення на відповідній території управління об'єктами, що перебувають у переданій до сфери управління державної адміністрації власності;

містобудування, житлово – комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку – організація експертизи містобудівної документації, забезпечення обслуговування населення підприємствами вказаних галузей;

використання та охорони земель, природних ресурсів і довкілля – розробка і забезпечення виконання програм у сфері екології;

науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури та спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді, соціального забезпечення й соціального захисту – реалізація державної політики в цих сферах;

зайнятості населення, праці та заробітної плати – реалізація державних гарантій у сфері праці;

міжнародних та зовнішньоекономічних відносин – забезпечення сприяння розвитку міжнародного співробітництва;

оборонної роботи – забезпечення законодавства про військовий обов'язок.

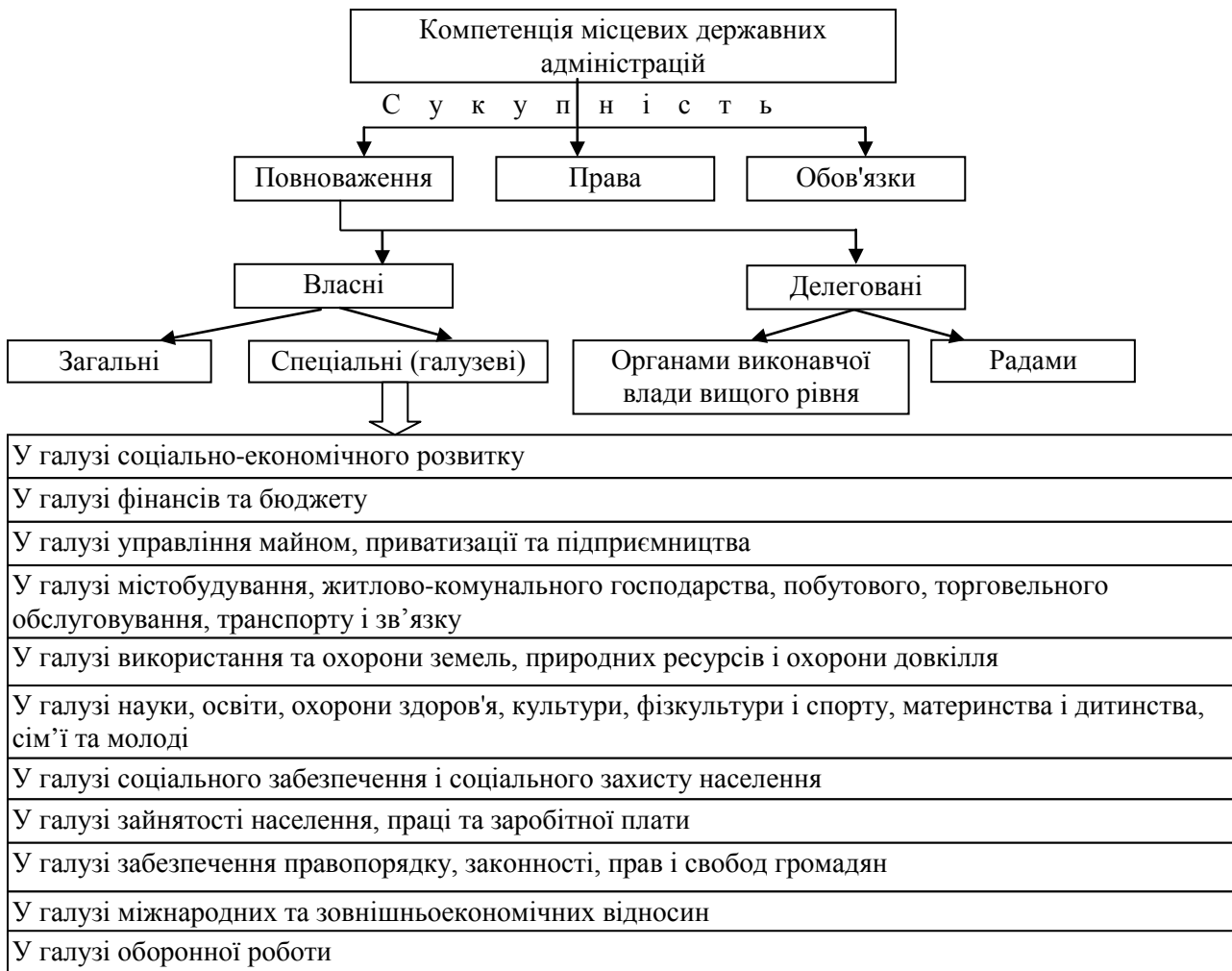

Схема 19. Система повноважень місцевих державних адміністрацій

Для реалізації наданих основних галузевих повноважень МДА мають право:

- проводити перевірку стану дотримання Конституції України, чинного законодавства органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, керівниками підприємств, установ організацій, їх філіалів та відділень незалежно від форм власності і підпорядкування по напрямках, визначених статтею 16 цього Закону;
- залучати вчених, спеціалістів, представників громадськості до проведення перевірок, підготовки і розгляду питань, що входять до компетенції місцевих державних адміністрацій;
- одержувати відповідну статистичну інформацію та інші дані від державних органів та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, політичних партій, громадських і релігійних організацій, підприємств, установ та організацій, їх філіалів і відділень незалежно від форм власності;
- давати згідно з чинним законодавством обов'язкові для виконання розпорядження керівникам підприємств, установ, організацій, їх філіалів та відділень незалежно від форм власності і громадянам з контрольованих питань, порушувати питання про їх відповідальність у встановленому законом порядку;
- здійснювати інші функції і повноваження згідно з чинним законодавством.

При цьому слід зауважити, що МДА здійснюють повноваження, делеговані їм обласними та районними радами відповідно до Конституції України в обсягах і межах, передбачених статтею 44 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

8.4. Відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом України, Кабінетом Міністрів України, міністерствами, іншими ЦОВВ та органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями

Відносини МДА у системі вертикальних та горизонтальних зв'язків поділяються на адміністративні (субординаційні), функціональні (координаційні), ініціативні (реординаційні). За формою і вираженням вони поділяються на правові й не правові, за сферами прояву – галузеві, територіальні, міжрегіональні та інші. Діапазон класифікації відносин МДА в координатах державного управління є досить широким і багатогранним.

Відносини МДА з Президентом України та Кабінетом Міністрів України будуються на підставі статті 30 Закону України «Про місцеві державні адміністрації». МДА та їх голови відповідальні, підзвітні та підконтрольні як Президенту України, так і Кабміну України. Голови ОДА інформують та щорічно звітують перед ними про виконання повноважень, а також про суспільно–політичний, соціально–економічний і екологічний стан на підвідомчій території.

Відносини МДА з міністерствами та іншими ЦОВВ регламентуються статтею 31 зазначеного Закону якою передбачено підзвітність та підконтрольність управлінь, відділів та інших структурних підрозділів МДА відповідним міністерствам, іншим ЦОВВ. В свою чергу керівники територіальних органів міністерств та інших ЦОВВ підзвітні і підконтрольні головам відповідних МДА.

Подвійне підпорядкування керівників управлінь, відділів та інших структурних підрозділів передбачає погодження рішень про їх призначення і звільнення із займаної посади.

Відносини ОДА та РДА будуються на підставі статті 33 названого Закону в якій домінує вертикальний зв'язок.

Відносини МДА з обласними, районними радами, органами місцевого самоврядування територіальних громад і їх посадовими особами регулюють статті 34 і 35 цього ж Закону. Тут ділові зв'язки носять тільки горизонтальний характер. Проте в практиці державного управління інколи мають місце конфлікти між керівниками цих органів, що вимагає координації з боку керівників вищих органів влади або вдосконалення законодавства - з боку Верховної Ради та Президента України.

Відносини МДА з підприємствами, установами та організаціями врегульовані статтею 36 названого Закону. Якщо такі формування належать до сфери управління МДА, то їх голови вповноважені укладати та розривати трудові контракти з їх керівниками.

Керівники формувань, що належать до сфери управління міністерств та інших ЦОВВ, призначаються та звільняються за погодженням з головами відповідних МДА, крім керівників Збройних Сил та інших військових формувань України, а також керівників навчальних закладів.

Стосовно керівників приватних підприємств, МДА має право звертатись до власників в разі порушення останніми чинного законодавства. Про результати розгляду власник чи уповноважена ним особа зобов'язаний повідомити МДА у місячний термін.

Відносини МДА з об'єднаннями громадян будуються на підставі статті 37 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», а відносини МДА з громадянами - на підставі статті 38 цього ж закону, а також Закону України «Про звернення громадян».

8.5. Організація і порядок діяльності місцевих державних адміністрацій

Повноваження голів МДА передбачені статтею 39 Закону України «Про місцеві державні адміністрації». Голови місцевих державних адміністрацій:

- ❖ очолюють відповідні місцеві державні адміністрації, здійснюють керівництво їх діяльністю, несуть відповідальність за виконання покладених на місцеві державні адміністрації завдань і за здійснення ними своїх повноважень;
- ❖ представляють відповідні місцеві державні адміністрації у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, політичними партіями, громадськими і релігійними організаціями, підприємствами, установами й організаціями, громадянами та іншими особами як в Україні, так і за її межами;
- ❖ призначають на посади та звільняють з посад своїх заступників, керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів відповідно до статей 10 та 11 цього Закону;
- ❖ призначають на посади та звільняють з посад керівників апаратів місцевих державних адміністрацій та керівників структурних підрозділів апаратів місцевих державних адміністрацій;
- ❖ укладають і розривають контракти з керівниками підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління відповідної місцевої державної адміністрації, або уповноважують на це своїх заступників;
- ❖ погоджують у встановленому порядку призначення на посади та звільнення з посад керівників не підпорядкованих підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління органів виконавчої влади вищого рівня, крім керівників установ, підприємств і організацій Збройних Сил та інших військових формувань України;
- ❖ в межах затверджених бюджетів виступають розпорядниками коштів відповідних державних адміністрацій, використовуючи їх лише за цільовим призначенням;
- ❖ регулярно інформують населення про стан виконання повноважень, покладених на місцеву державну адміністрацію;
- ❖ утворюють для сприяння здійсненню повноважень місцевих державних адміністрацій консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи, служби та комісії, члени яких виконують свої функції на громадських засадах, а також визначають їх завдання, функції та персональний склад;
- ❖ здійснюють інші функції, передбачені Конституцією та законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади вищого рівня.

Голови обласних державних адміністрацій у випадках, передбачених законом, можуть порушувати перед Верховною Радою України питання про призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільської, селищної, міської, районної в місті, районної, обласної ради, сільського, селищного, міського голови.

У разі відсутності голови місцевої державної адміністрації його функції і повноваження виконує перший заступник голови, а у разі відсутності останнього - один із заступників голови місцевої державної адміністрації.

Голови місцевих державних адміністрацій видають розпорядження одноособово і несуть за них відповідальність згідно із законодавством.

Проекти розпоряджень нормативно-правового характеру погоджуються з керівниками відповідних структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій.

Акти місцевих державних адміністрацій ненормативного характеру, прийняті в межах їх повноважень, набирають чинності з моменту їх прийняття, якщо самими такими актами не встановлено пізніший термін введення їх у дію. Ці акти доводяться до їх виконавців, а при потребі – оприлюднюються.

Нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій підлягають державній реєстрації у відповідних органах юстиції в установленому порядку і набирають чинності з моменту їх реєстрації, якщо самими такими актами не встановлено пізніший термін введення їх у дію.

Нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій, які стосуються прав та обов'язків громадян або мають загальний характер, підлягають оприлюдненню і набирають чинності з моменту їх оприлюднення, якщо самими такими актами не встановлено пізніший термін введення їх у дію.

Акти місцевих державних адміністрацій, що суперечать Конституції України, законам України, рішенням Конституційного Суду України, актам Президента України та Кабінету Міністрів України або інтересам територіальних громад чи окремих громадян, можуть бути оскаржені до органу виконавчої влади вищого рівня або до суду.

Розпорядження голови державної адміністрації, що суперечать Конституції України, законам України, рішенням Конституційного Суду України, іншим актам законодавства або є недоцільними, неекономними, неефективними за очікуваними чи фактичними результатами, скасовуються Президентом України, Кабінетом Міністрів України, головою місцевої державної адміністрації вищого рівня або в судовому порядку.

Накази керівників управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевої державної адміністрації, що суперечать Конституції України, іншим актам законодавства, рішенням Конституційного Суду України та актам міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, можуть бути скасовані головою місцевої державної адміністрації, відповідним міністерством, відповідним іншим центральним органом виконавчої влади.

Для правового, організаційного, матеріально-технічного й іншого забезпечення діяльності місцевої державної адміністрації, підготовки аналітичних, інформаційних та інших матеріалів, систематичної перевірки виконання актів законодавства і розпоряджень голови місцевої державної адміністрації, надання методичної та іншої практичної допомоги місцевим державним адміністраціям і органам місцевого самоврядування головою місцевої державної адміністрації утворюється апарат місцевої державної адміністрації у межах виділених бюджетних коштів.

Апарат місцевих державних адміністрацій очолює керівник, який призначається на посаду головою місцевої державної адміністрації.

Керівник апарату місцевої державної адміністрації організовує його роботу, забезпечує підготовку матеріалів на розгляд голови місцевої державної адміністрації, організовує доведення розпоряджень голови місцевої державної адміністрації до виконавців, відповідає за стан діловодства, обліку й звітності, виконує інші обов'язки, покладені на нього головою місцевої державної адміністрації.

Голова місцевої державної адміністрації затверджує положення та визначає структуру апарату, призначає на посади і звільняє з посад керівників та інших працівників структурних підрозділів апарату.

Організаційно-процедурні питання внутрішньої діяльності місцевих державних адміністрацій регулюються їх регламентами, що затверджуються головами відповідних

місцевих державних адміністрацій. Типові регламенти місцевих державних адміністрацій затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Фінансове забезпечення місцевих державних адміністрацій здійснюється за рахунок Державного бюджету України.

Гранична чисельність працівників, фонд оплати їх праці, витрати на утримання місцевих державних адміністрацій та їх апаратів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Для забезпечення діяльності місцевих державних адміністрацій, їх структурних підрозділів за ними на праві управління закріплюється майно, що є державною власністю.

Граничну чисельність працівників, фонд оплати праці працівників управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевої державної адміністрації, у межах виділених асигнувань, визначає голова відповідної місцевої державної адміністрації

Посадові особи місцевих державних адміністрацій є державними службовцями, їх основні права, обов'язки, відповідальність, умови оплати праці і соціально-побутового забезпечення визначаються Законом України «Про державну службу».

Посадові особи місцевих державних адміністрацій несуть відповідальність згідно з чинним законодавством.

Матеріальна шкода, завдана незаконними рішеннями голів місцевих державних адміністрацій, наказами керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій, діями чи бездіяльністю посадових осіб місцевих державних адміністрацій при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується за рахунок держави.

Держава має право зворотної вимоги (регресу) до посадової особи місцевої державної адміністрації, яка заподіяла шкоду, у розмірах і порядку, визначених законодавством.

Розпорядження голів місцевих державних адміністрацій, акти інших посадових осіб, які призначаються ними, можуть бути оскаржені в судовому порядку відповідно до закону.

ТЕСТИ

1. До регіональних органів державної влади відносяться:
 - а) департаменти міністерств;
 - б) державні агентства;
 - в) місцеві державні адміністрації;
 - г) дипломатичні місії іноземних країн.
2. Структуру МДА встановлює і затверджує положення та штатний розклад:
 - а) Президент України;
 - б) Верховна Рада України;
 - в) Кабінет Міністрів України
3. Голів МДА призначає (обирає) та звільняє:
 - а) відповідна обласна (районна) рада;
 - б) електорат (виборці) області, району;
 - в) Кабінет Міністрів України;
 - г) Президент України.
4. МДА виконують повноваження:
 - а) власні (загальні та галузеві);
 - б) делеговані (відповідними радами та органами виконавчої влади вищого рівня);
 - в) обидва варіанти вірні
5. Голови МДА приймають:
 - а) укази;
 - б) розпорядження;
 - в) постанови;
 - г) рішення
6. Акти голови МДА, що суперечать діючому законодавству можуть бути скасовані:
 - а) відповідною радою;
 - б) органом виконавчої влади вищого рівня або в судовому порядку
 - в) Президентом України.
7. Матеріальна шкода, завдана незаконними рішеннями голів МДА, їх неправомірними діями чи бездіяльністю при виконанні ними своїх повноважень, відшкодовуються:
 - а) за власний рахунок;
 - б) за рахунок місцевого бюджету;
 - в) за рахунок державного бюджету
8. Органи регіонального управління, які розробляють і виконують обласний (районний) бюджет:
 - а) Державне казначейство;
 - б) Державна податкова інспекція;

- в) обласна (районна) державні адміністрації.
9. Взаємовідносини органів публічної влади з трудовими колективами, підприємствами, установами і організаціями, які розташовані на підвідомчій території будуються за поділом:
- адміністративні (субординаційні);
 - функціональні (координаційні);
 - ініціативні (реординаційні);
 - всі три варіанти мають місце
10. МДА правомочна делегувати свої повноваження відповідним радам:
- ні в якому разі;
 - в окремих випадках за згодою;
 - з дозволу органу виконавчої влади вищого рівня
11. Голови МДА, їх заступники мають право обиратися депутатами рад:
- відповідного рівня;
 - вищого рівня;
 - нижчого рівня;
 - кожний із варіантів вірний.
12. МДА як регіональні органи державного управління можуть бути ліквідовані у випадках:
- в умовах воєнного чи надзвичайного стану;
 - за будь-яких обставин ліквідація не допускається;
 - внаслідок адміністративної реформи

Ситуаційне завдання 1

У квітні наступного року відбудеться Міжнародний економічний форум «Інновації. Інвестиції. Інформатизація». У рамках цього форуму у вищих навчальних закладах заплановано проведення тематичної виставки «Енергія зростання». Метою Форуму та Виставки є сприяння ефективному залученню інвестицій у економіку країни, встановленню економічних зв'язків між провідними підприємствами та іноземними партнерами.

Для участі у заходах запрошені керівники торгово-економічних місій провідних країн світу, керівники державних установ та структурних підрозділів міністерств, які займаються інноваційною та інвестиційною діяльністю, експерти і представники міжнародних інвестиційних фондів й фінансово-промислових груп, переможці Міжнародного конкурсу інноваційних проектів «Інноваційні ініціативи».

Підготуйте перелік необхідних документів для організації цього заходу.

- Запропонуйте найбільш вдале, на вашу думку, місце проведення такого заходу в межах вищого навчального закладу.
- Визначте, хто з вашого навчального закладу повинен бути залученим до проведення Форуму та проведення Виставки.
- Запропонуйте творчі колективи, які можуть бути залучені до цього заходу, обґрунтуйте ваш вибір.
- Сформулюйте та підготуйте перелік необхідних документів для організації цих заходів та службову записку з вашими пропозиціями щодо цих заходів.

Ситуаційне завдання 2

На базі Інституту сільського господарства Полісся УААН відбулася установча нарада учасників проекту заснування Українсько-білоруського технопарку. У нараді взяли участь науковці інституту Полісся та ЖНАЕУ, директори департаментів обласних державних адміністрацій, директори комунальних підприємств «Індустріальний парк», а також керівники підприємств та вищих навчальних закладів Гомельської області Білорусі.

Під час зустрічі учасники проекту обговорили концепцію створення технологічного парку головною метою якого є формування сприятливого середовища для співпраці вчених і підприємців України та Білорусі з метою комерціалізації наукових розробок, а також створення умов для прискореного розвитку високотехнологічних напрямів виробництва для економічного розвитку суміжних областей. Технологічний парк буде спеціалізуватися на

впровадженні інноваційних технологій в аграрне виробництво, а також у формування інформаційно-комунікаційних технологій.

1. Які ключові моменти на вашу думку повинна містити угода про співробітництво між областями.
2. Запропонуйте проект такої угоди.

Запитання до самоперевірки знань

1. Сформулюйте основні завдання МДА.
2. Визначте порядок формування МДА.
3. Назвіть загальні та основні галузеві повноваження МДА.
4. У чому полягає сутність субординаційних зв'язків в системі державного управління?
5. Охарактеризуйте структуру ОДА та РДА?
6. Як будуються стосунки МДА з різними суб'єктами та об'єктами державного управління?
7. Порядок і процедура здійснення діяльності МДА

Основна використана література

1. Афонін Е.А., Войнович Р.В., Гонюкова Л.В., Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. / Е.А.Афонін, Р.В.Войнович, Л.В. Гонюкова. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006 – 160 с
2. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія / Н.Р. Нижник, Н.Т. Гончарук. – Д. : Моноліт, 2009 – 384 с.
3. Гладун З.Б. Поняття і зміст державного управління адміністративноправовий аналіз. / З.Б. Гладун. – Львів, 1996. – 230 с.
4. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: монографія / О.Ю.Оболонський. – Хмельницький: Поділля. 1999. - 573 с.
5. Про місцеві державні адміністрації: закон України від 28 груд.2007 р: № 107 – VI (107-17). // Відомості Верховної Ради України. – 2008.- № 7-8. – ст. 78; зі змінами; ост. ред. 06 лист. 2012 р.
6. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту: підручник. / Г.В.Осовська, О.А.Осовський. – К. : Кондор, 2006. – 664 с.
7. Про систему центральних органів виконавчої влади: указ Президента України // Офіційний вісник України. – 1999. - № 50
8. Якокка Л Карьера менеджера. / Л. Якокка– М. : Прогрес, 1991. – 384 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення теми

1. Годованець В.Б. Конституційне право України : конспект лекцій. / В.Б. Годованець. – К. : МАУП, 2001. – 216 с.
2. Гуревич М. М. Государственное регулирование в условиях рыночной экономики. /- М. М. Гуревич. – 3 вид. допов. Харьков, 1993. – 37 с.
3. Про Концепцію державної регіональної політики: указ Президента від 25 трав. 2001 р: № 341/2001. // Офіційний вісник України. – 2001.- №10.
4. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: навч. посіб. / заг. ред. А.І.Кредісова / пер.з рос. Н.Кіт. К Серот.- К., 1997. - 448 с.

Тема 9. Місцеве самоврядування та його особлива роль у державному управлінні

9.1. Організаційно – правова основа системи місцевого самоврядування.

9.2. Структура і повноваження сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів.

9.3. Повноваження сільського, селищного, міського голови.

9.4. Структура та повноваження районних і обласних рад.

Термінологічний словник

Місцеве самоврядування — це право та реальна здатність територіальної громади (жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста) самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення у межах Конституції і законів.

Представницькі органи місцевого самоврядування — це сільські, селищні й міські ради, які складаються із депутатів, обраних жителями сіл, селищ, міст.

Територіальна громада — це спільнота мешканців, жителів населених пунктів (сіл, селищ і міст), об'єднана загальними інтересами власного життєзабезпечення, самостійного, в межах законів, вирішення питань місцевого значення як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

9.1. Організаційно – правова основа системи місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в Україні діє відповідно до Конституції, Закону України «Про місцеве самоврядування» і полягає у наданні територіальним громадам та їх органам права самостійно вирішувати питання місцевого життя, а у встановлених законом випадках – повноважень місцевих державних адміністрацій. Це означає, що місцеве самоврядування є інститутом як громадського, так і державного управління. Органи місцевого самоврядування є формою залучення громадян України до участі у вирішенні питань місцевого значення і регіональної влади відповідно до вимог діючого законодавства. На жаль, у науковому аспекті достеменно не вивчений зміст місцевого самоврядування та його юридична природа. На практиці місцеве самоврядування ширше вживається не як юридичний, а, переважно як політичний термін, як певне відбиття політичного життя держави.

Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи кількох сіл, селища, міста самостійно, або під відповідальність сільських, селищних, міських рад і їх виконавчих органів, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад, вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах:

- ❖ народовладдя;
- ❖ законності;
- ❖ гласності;
- ❖ колегіальності;
- ❖ поєднання місцевих і державних інтересів;

- ❖ виборності;
- ❖ правової, організаційної та матеріально – фінансової самостійності у межах повноважень, визначеними цим та іншими законами;
- ❖ підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб;
- ❖ державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування;
- ❖ судового захисту прав місцевого самоврядування.

Система місцевого самоврядування включає:

- ✓ територіальну громаду;
- ✓ сільську, селищну, міську раду;
- ✓ сільського, селищного, міського голову;
- ✓ виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- ✓ районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- ✓ органи самоорганізації населення.

У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Закон України «Про місцеве самоврядування» (ст.16) визначає організаційно – правову, матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування є юридичними особами. Вони наділяються власними повноваженнями у межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.

Органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

Матеріальною і фіннсовою основою місцевого самоврядування є рухоме та нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Рішення про наділення міських рад правами щодо управління майном і фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, приймається на місцевих референдумах відповідних районних у містах громад. У разі якщо територіальна громада району в місті внаслідок референдуму не прийме рішення про передачу права управління майном та фінансами відповідній міській раді, а територіальна громада міста або міська рада не прийняла рішення про утворення органів місцевого самоврядування районів у місті, міська рада здійснює управління майном та фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, та несе відповідальність перед громадою відповідного району у місті.

Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

Органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей на підставі договорів можуть перерозподіляти між собою окремі повноваження та власні бюджетні кошти.

Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення) рада може наділяти частиною своїх повноважень органи самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень та здійснює контроль за їх виконанням.

Сільські, селищні, міські, районні в містах, районні, обласні ради мають печатки із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, рахунки в установах банків України.

Крім державної, територіальні громади сіл, селищ, міст, районів і областей можуть мати власну символіку (герб, прапор, тощо), яка відображає їх історичні, культурні, соціально-економічні та інші місцеві особливості і традиції.

Відносини органів місцевого самоврядування з формуваннями, що перебувають у комунальній власності територіальних громад базуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності, а з формуваннями, що не перебувають у комунальній власності, базуються на податковій і договірній основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень наданих діючим законодавством.

9.2. Структура і повноваження сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів.

Відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, за пропозицією сільського (селищного, міського) голови формується структура, загальна чисельність апарату ради та її виконавчих органів і витрати на їх утримання (схеми 20 - 22).

Схема 21. Структура Левківської сільської ради Житомирського району

Згідно зі статтею 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються наступні питання:

- ✓ затвердження регламенту ради;
- ✓ утворення і ліквідація постійних та інших комісій ради, затвердження й зміна їх складу, обрання голів комісій;

- ✓ утворення виконавчого комітету ради, визначення його чисельності, затвердження персонального складу, обрання голів комісій;

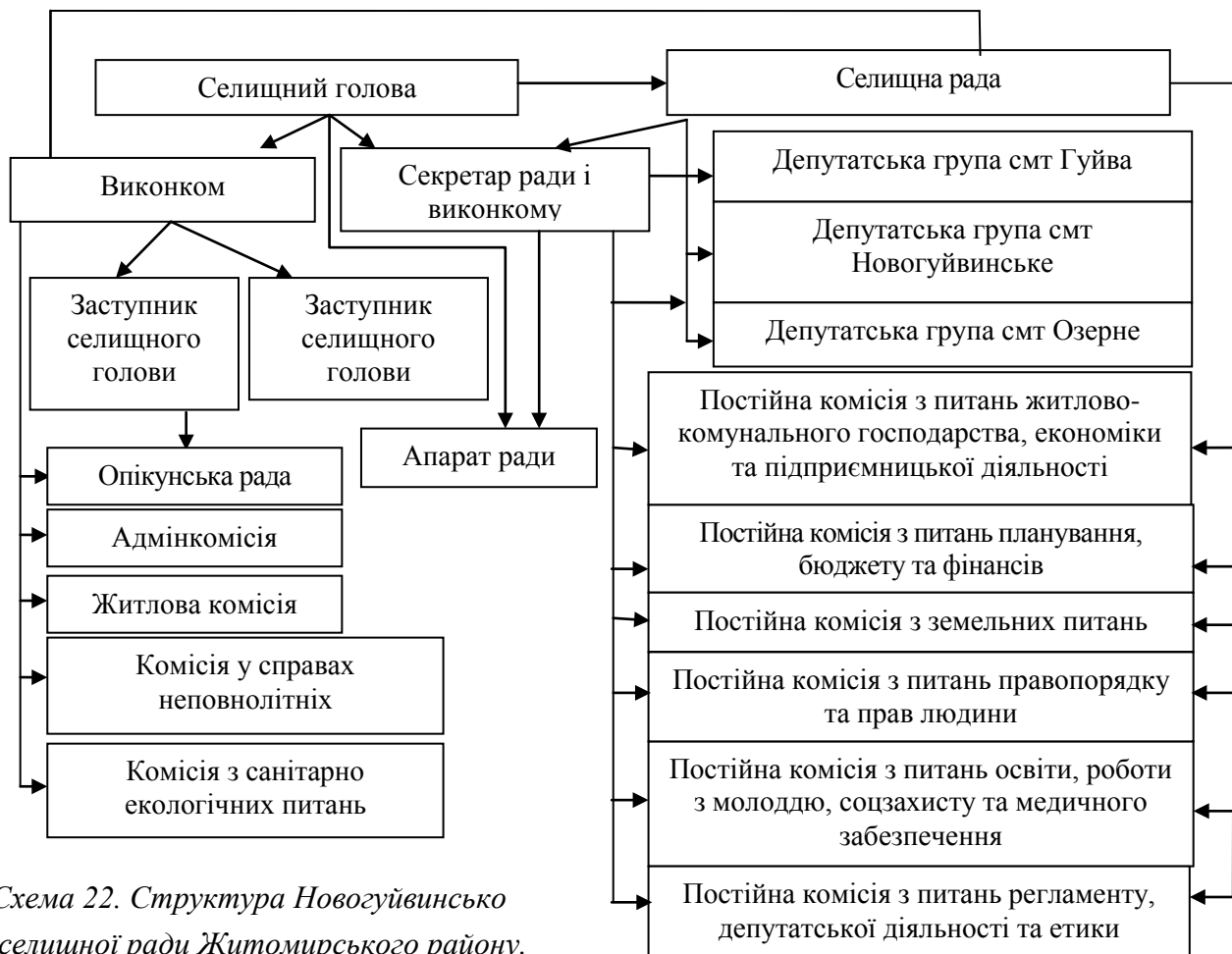

Схема 22. Структура Новогуївинської селищної ради Житомирського району.

- ✓ обрання на посаду та звільнення з посади секретаря ради у порядку, передбаченому цим Законом;
- ✓ затвердження плану роботи ради й заслуховування звіту про його виконання;
- ✓ заснування засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;
- ✓ прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради в порядку, встановленому законом;
- ✓ скасування актів виконавчих органів ради, які не відповідають Конституції чи законам України, іншим актам законодавства, рішенням відповідної ради, прийнятим у межах її повноважень;
- ✓ прийняття рішення щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у випадках, передбачених цим Законом;
- ✓ визначення відповідно до закону кількісного складу ради;
- ✓ прийняття рішення про проведення місцевого референдуму;
- ✓ прийняття відповідно до законодавства рішень щодо організації проведення референдумів і виборів органів державної влади, місцевого самоврядування та сільського, селищного, міського голови;

- ✓ заслуховування звіту сільського, селищного, міського голови про діяльність виконавчих органів ради;

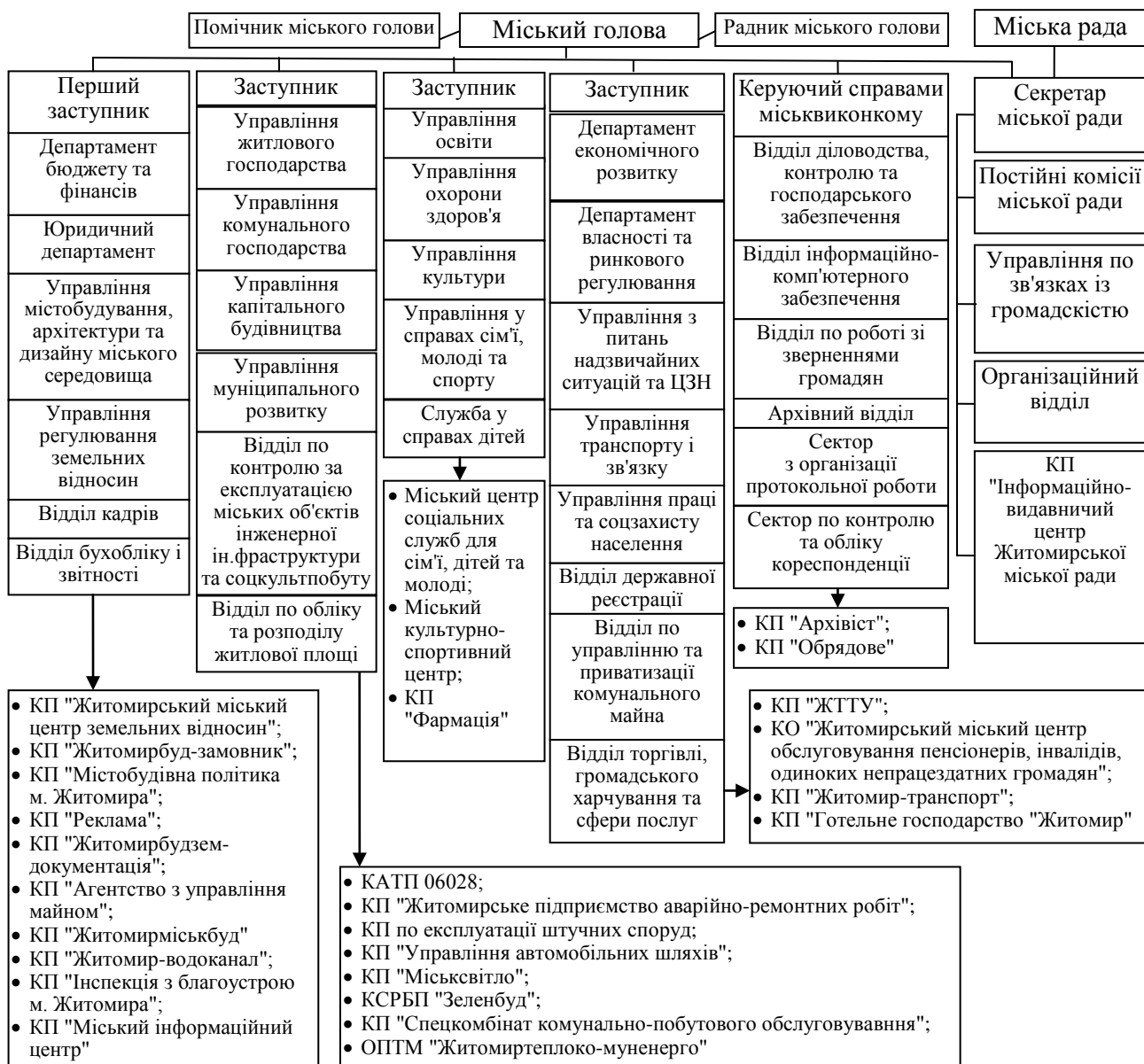

Схема 23. Структура Житомирської міської ради та виконкому

- ✓ прийняття рішення про недовіру сільському, селищному, міському голові;
- ✓ заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, яких вона призначає або затверджує;
- ✓ заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними доручень ради;
- ✓ розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по запитах;
- ✓ прийняття рішень про наділення органів самоорганізації населення окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також про передачу коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення;
- ✓ прийняття рішень про об'єднання в асоціації або вступ до асоціацій, інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування та про вихід з них;

- ✓ затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільових програм з інших питань місцевого самоврядування;
- ✓ затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; затвердження звіту про виконання відповідного бюджету;
- ✓ встановлення місцевих податків і зборів та розмірів їх ставок у межах, визначених законом;
- ✓ утворення цільових фондів, затвердження положень про ці фонди;
- ✓ прийняття рішень щодо випуску місцевих позик;
- ✓ прийняття рішень щодо отримання позик з інших місцевих бюджетів та джерел, а також щодо передачі коштів з відповідного місцевого бюджету;
- ✓ прийняття рішень щодо надання відповідно до чинного законодавства пільг по місцевих податках і зборах;
- ✓ встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;
- ✓ прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна;
- ✓ затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації;
- ✓ визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності;
- ✓ вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, про надання у концесію об'єктів права комунальної власності, про створення, ліквідацію, реорганізацію і перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади.
- ✓ реорганізація або ліквідація діючих комунальних дошкільних навчальних закладів, а також дошкільних навчальних закладів, створених колишніми сільськогосподарськими колективними та державними господарствами (допускається лише за згодою територіальної громади (загальних зборів) села, селища, міста або на підставі результатів місцевого референдуму);
- ✓ прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення;
- ✓ створення у разі необхідності органів і служб для забезпечення здійснення з іншими суб'єктами комунальної власності спільних проектів або спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій, визначення повноважень цих органів (служб);
- ✓ вирішення відповідно до законодавства питань про створення підприємствами комунальної власності спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;
- ✓ вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;
- ✓ затвердження відповідно до закону ставок земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, що є у власності відповідних територіальних громад;
- ✓ вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу;

- ✓ прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом;
- ✓ надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію;
- ✓ створення відповідно до закону муніципальної міліції, яка утримується за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету; затвердження і звільнення керівників та дільничних інспекторів цієї міліції;
- ✓ заслуховування повідомлень керівників органів внутрішніх справ про їх діяльність щодо охорони громадського порядку на відповідній території, порушення перед відповідними органами вищого рівня питання про звільнення з посади керівників цих органів у разі визнання їх діяльності незадовільною;
- ✓ прийняття рішень з питань адміністративно-територіального устрою в межах і порядку, визначених цим та іншими законами;
- ✓ затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації;
- ✓ затвердження договорів, укладених сільським, селищним, міським головою від імені ради, з питань, віднесених до її виключної компетенції;
- ✓ встановлення відповідно до законодавства правил з питань благоустрою території населеного пункту, забезпечення в ньому чистоти і порядку, торгівлі на ринках, додержання тиші в громадських місцях за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;
- ✓ прийняття у межах, визначених законом, рішень з питань боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями за порушення яких передбачено адміністративну відповідальність;
- ✓ визначення територій на яких можуть проводитися потенційно небезпечні заходи в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки;
- ✓ прийняття рішень, пов'язаних із створенням спеціальних вільних та інших зон, змінами в статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань; надання згоди на створення таких зон за ініціативою Президента України або Кабінету Міністрів України;
- ✓ прийняття рішення про дострокове припинення повноважень органів територіальної самоорганізації населення у випадках, передбачених цим Законом;
- ✓ затвердження статуту територіальної громади;
- ✓ затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки територіальної громади;
- ✓ вирішення відповідно до закону питання про мову (мови), якою користується у своїй роботі рада, її виконавчий орган, та яку застосовують в офіційних оголошеннях;
- ✓ надання згоди на передання об'єктів з державної у комунальну власність та прийняття рішень про передання об'єктів з комунальної у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;
- ✓ створення, відповідно до законодавства, комунальної аварійно-рятувальної служби;

- ✓ затвердження, відповідно до закону Положення про помічника-консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника-консультанта депутата ради.

Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, що викладені в статтях 27- 40 Закону України «Про місцеве самоврядування» відображені на схемі 23.

Для реалізації власних і делегованих повноважень виконавчі органи мають відповідну матеріальну і фінансову основу (статті 60 - 70) та гарантії місцевого самоврядування (статті 71 - 80) Закону України «Про місцеве самоврядування».

Рада, в межах своїх повноважень, приймає нормативні, інші акти у формі рішень, які приймає на пленарному засіданні після обговорення більшістю загального складу депутатів. Рішення приймається відкритим (у тому числі по іменним) або таємним голосуванням.

Голова районної та обласної ради, як і голова владної структури нижчого рівня, в межах своїх повноважень видає розпорядження.

9.3. Повноваження сільського, селищного, міського голови

Конкретні повноваження, компетенція і обов'язки голови викладено в главі 3 (стаття 42) Закону «Про місцеве самоврядування».

Повноваження сільського, селищного, міського голови починаються з моменту оголошення відповідною сільською, селищною, міською виробничою комісією на пленарному засіданні ради про його обрання і закінчується в момент вступу на цю посаду, іншої, обраної відповідно до закону особи, окрім випадків дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови, що має здійснювати секретар відповідної сільської, селищної, міської ради. Секретар сільської, селищної, міської ради тимчасово здійснює зазначені повноваження з моменту дострокового припинення повноважень до моменту вступу на посаду новообраного сільського, селищного, міського голови відповідно до закону.

Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути припинені достроково у випадках, передбачених цим Законом. У разі дострокового припинення повноважень рада призначає та проводить вибори сільського, селищного, міського голови замість того, який вибув, згідно із Законом України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» у стотридцятиденний період з моменту дострокового припинення його повноважень.

Сільський, селищний, міський голова:

- забезпечує здійснення у межах наданих законом повноважень органів виконавчої влади на відповідній території, додержання Конституції та законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади;
- організує в межах, визначених цим Законом, роботу відповідної ради та її виконавчого комітету;
- підписує рішення ради та її виконавчого комітету;
- вносить на розгляд ради пропозицію щодо кандидатур на посаду секретаря ради;
- вносить на розгляд ради пропозиції про кількісний і персональний склад виконавчого комітету відповідної ради;
- здійснює керівництво апаратом ради та її виконавчого комітету;
- скликає сесії ради, вносить пропозиції та формує порядок денний сесій ради і головує на пленарних засіданнях;
- забезпечує підготовку на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з питань самоврядування, місцевого бюджету та звіту про його виконання, рішень ради з питань, що належать до її відання;

- оприлюднює затвержені радою програми, бюджет та звіти про їх виконання;
- призначає на посади та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, крім керівників дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладів;
- скликає загальні збори громадян за місцем проживання;
- забезпечує виконання рішень місцевого референдуму, відповідної ради, її виконавчого комітету;
- є розпорядником бюджетних коштів, та використовує їх лише за призначенням, визначеним радою;
- представляє територіальну громаду, раду та її виконавчий комітет у відносинах з державними органами, іншими органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності, громадянами, а також у міжнародних відносинах відповідно до законодавства;
- звертається до суду щодо визнання незаконними актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права та інтереси територіальної громади, а також повноваження ради та її органів;
- укладає від імені територіальної громади, ради та її виконавчого комітету договори відповідно до законодавства, а з питань, віднесених до виключної компетенції ради, подає їх на затвердження відповідної ради;
- веде особистий прийом громадян;
- забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань;
- здійснює інші повноваження місцевого самоврядування, визначені цим та іншими законами, якщо вони не віднесені до виключних повноважень ради або не віднесені радою до відання її виконавчих органів;
- видає розпорядження у межах своїх повноважень;
- забезпечує в межах повноважень, визначених законодавством, організацію охорони громадського порядку і громадську безпеку на відповідній території, дотримання законності та належну організацію роботи місцевої міліції;
- вносить до головних управлінь, управлінь Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі пропозиції щодо призначення на посади і звільнення з посад працівників місцевої міліції, їх заохочення або притягнення до відповідальності.

Сільський, селищний, міський голова несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому законом повноважень.

При здійсненні наданих повноважень сільський, селищний, міський голова є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою, відповідальним – перед відповідною радою, а з питань здійснення виконавчими органами ради повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольним відповідним органам виконавчої влади.

Сільський, селищний, міський голова не рідше одного разу на рік звітує про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами. На вимогу не менше половини депутатів відповідної ради сільський, селищний, міський голова зобов'язаний прозвітувати перед радою про роботу виконавчих органів ради у будь-який визначений ними термін.

Сільський, селищний, міський голова в межах своїх повноважень видає розпорядження.

9.4. Структура та повноваження районних і обласних рад

Загальний склад ради визначається радою відповідно до закону про вибори. Ради складаються з депутатів, які обираються населенням відповідної території на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Термін повноважень рад – чотири роки. Рада вважається повноважною за умови обрання не менш як двох третин депутатів від загального складу ради.

Структура ради (схеми 25 - 27) формується на сесії.

Повноваження районних і обласних рад передбачені статтею 43 Закону України «Про місцеве самоврядування».

Виключно на пленарних засіданнях вирішуються такі питання:

- обрання голови ради, заступника голови ради, звільнення їх з посади;

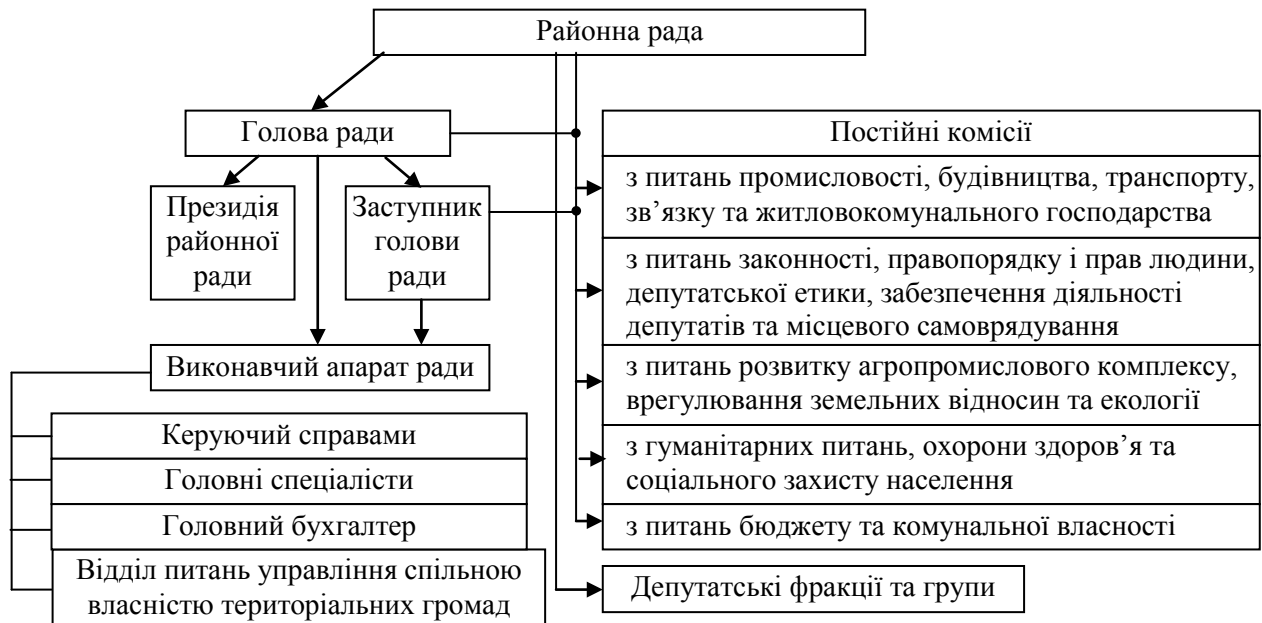

Схема 25. Структура Житомирської районної ради

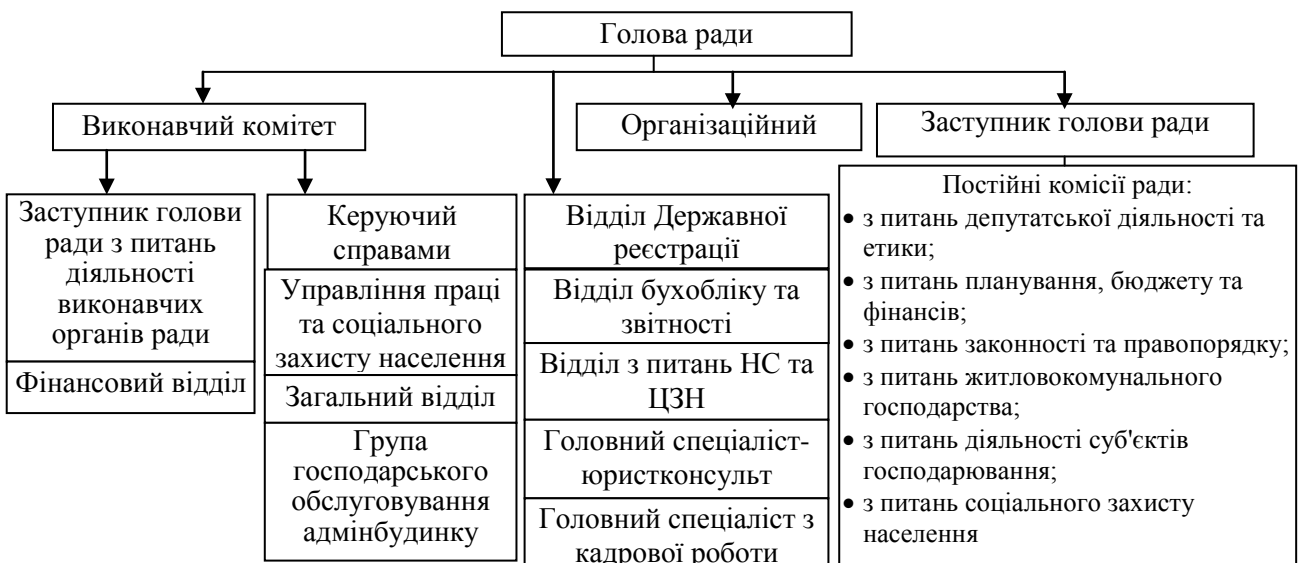

Схема 26. Структура Корольовської у м. Житомирі районної ради та виконкому

Схема 27. Структура Житомирської обласної ради

- утворення президії (колегії) ради, затвердження положення про неї; утворення, обрання і ліквідація постійних та інших комісій ради, зміна їх складу, обрання голів комісій;
-
- затвердження регламенту ради;
- затвердження за пропозицією голови ради структури виконавчого апарату ради, його чисельності, встановленої відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, витрат на утримання ради та її виконавчого комітету;
- затвердження плану роботи ради, заслуховування звіту про його виконання;
- заснування засобів масової інформації відповідної ради, призначення і звільнення їх керівників;
- заслуховування звітів постійних комісій, керівників органів, які рада утворює, обирає та призначає;
- розгляд запитів депутатів, прийняття рішень по них;
- прийняття рішень щодо дострокового припинення повноважень депутата ради у порядку, встановленому законодавством
- визначення відповідно до закону кількісного складу ради;
- прийняття за пропозицією територіальних громад рішення щодо проведення консультативного опитування з питань, які стосуються їх спільних інтересів;
- здійснення відповідно до закону повноважень щодо організації проведення всеукраїнських референдумів та виборів органів державної влади і місцевого самоврядування;
- затвердження відповідно до закону Положення про зміст, опис та порядок використання символіки району, області;
- прийняття рішень щодо об'єднання в асоціації, вступ до асоціацій та інших форм добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, а також про вихід із них;

- затвердження програм соціально-економічного і культурного розвитку відповідно району, області, цільових програм з інших питань, заслуховування звітів про їх виконання;
- затвердження відповідно районних, обласних бюджетів, внесення змін до них, затвердження звітів про їх виконання;
- розподіл переданих з державного бюджету коштів у вигляді дотацій, субвенцій відповідно між районними бюджетами, місцевими бюджетами міст обласного значення, сіл, селищ, міст районного значення;
- вирішення за дорученням відповідних рад питань про продаж, передачу в оренду, концесію або під заставу об'єктів комунальної власності, які забезпечують спільні потреби територіальних громад і перебувають в управлінні районних, обласних рад, а також придбання таких об'єктів в установленому законом порядку;
- вирішення в установленому законом порядку питань щодо управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, що перебувають в управлінні районних і обласних рад; призначення та звільнення їх керівників;
- вирішення відповідно до закону питань регулювання земельних відносин;
- вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів відповідно районного, обласного значення, а також про скасування такого дозволу;
- встановлення правил користування водозабірними спорудами, призначеними для задоволення питних, побутових та інших потреб населення, зон санітарної охорони джерел водопостачання, обмеження або заборони використання підприємствами питної води у промислових цілях;
- прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, є пам'ятками історії або культури, які охороняються законом;
- прийняття за пропозицією відповідних сільських, селищних, міських рад рішень, пов'язаних зі створенням спеціальних вільних та інших зон, зміною у статусі цих зон, внесення до відповідних органів пропозицій з цих питань;
- прийняття рішень з питань адміністративно – територіального устрою в межах і в порядку, визначених законом;
- прийняття рішень щодо делегування місцевим державним адміністраціям окремих повноважень районних та обласних рад;
- заслуховування звітів голів місцевих державних адміністрацій, їх заступників, керівників управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету, рішень ради із зазначених питань, а також про здійснення місцевими державними адміністраціями делегованих їм радою повноважень;
- прийняття рішення про недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації;
- прийняття рішень про звернення до суду щодо визнання незаконними актів місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальних громад у сфері їх спільних інтересів, а також повноваження районних, обласних рад та їх органів;
- внесення до Кабінету Міністрів України пропозицій щодо голови відповідної місцевої державної адміністрації;

- надання згоди на передачу об'єктів з державної власності у спільну власність територіальних громад сіл, селищ, міст та прийняття рішень про передачу об'єктів права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних, обласних рад, у державну власність, а також щодо придбання об'єктів державної власності;
- утворення за погодженням з відповідними головними управліннями, управліннями Міністерства внутрішніх справ України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі місцевої міліції; погодження призначення на посади і звільнення з посад керівника місцевої міліції та начальників структурних підрозділів цієї міліції й дільничних інспекторів міліції, внесення пропозицій щодо їх заохочення або притягнення до відповідальності;
- заслуховування звітів начальників органів внутрішніх справ про стан боротьби зі злочинністю, а також керівників місцевої міліції про стан громадської безпеки та охорони громадського порядку на відповідній території, порушення перед відповідними органами питання про звільнення з посад цих керівників у разі визнання їх діяльності незадовільною;
- затвердження, відповідно до закону Положення про помічника – консультанта депутата ради та опису посвідчення помічника – консультанта депутата ради.

У відповідності до статті 44 цього ж закону районні, обласні ради делегують повноваження відповідним МДА з питань соціально – економічного і культурного розвитку підвідомчої території.

ТЕСТИ

1. Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, є:
 - а) місцеві державні адміністрації;
 - б) районні та обласні ради;
 - в) Верховна Рада України.
2. До складу сільської, селищної, міської ради входять депутати, що обираються жителями села, селища, міста на основі загального рівного прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на:
 - а) 3 роки;
 - б) 4 роки;
 - в) 5 років.
3. Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом приймають:
 - а) розпорядження;
 - б) накази;
 - в) рішення.
4. Сільський, селищний, міський голова є:
 - а) посадовою особою територіальної громади відповідного села, селища, міста;
 - б) посадовою особою відповідної районної ради;
 - в) посадовою особою обласної ради.
5. Фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень проводиться:
 - а) з бюджетів сільських, селищних, міських рад;
 - б) через благодійну допомогу підприємств, установ, організацій, що знаходяться на території підвідомчій раді;
 - в) фінансування проводить держава.
6. Регіональні органи влади, які можуть встановлювати місцеві податки і збори:
 - а) обласна державна адміністрація;
 - б) органи місцевого самоврядування;
 - в) районна державна адміністрація.
7. Рада вважається правомочною за умови обрання:
 - а) не менш як 1/2 депутатів від загального складу ради;
 - б) не менш як 2/3 депутатів від загального складу ради;
 - в) не менш як 3/4 депутатів від загального складу ради.
8. Чи є органи місцевого самоврядування юридичними особами?
 - а) органи місцевого самоврядування є юридичними особами;
 - б) органи місцевого самоврядування не є юридичними особами;
 - в) органи місцевого самоврядування не мають цього статусу.
9. Рішення про проведення місцевого референдуму щодо дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови приймається:
 - а) сільською, селищною, міською радою за власною ініціативою;
 - б) на вимогу не менш як 1/10 частини громадян, що проживають на відповідній території;
 - в) у обох випадках.

10. Зміст, опис та порядок використання символіки відповідних територіальних громад визначається:
- відповідною радою;
 - відповідною місцевою державною адміністрацією;
 - органами Міністерства юстиції України.
11. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності територіальних громад будуються на засадах:
- їх підпорядкованості органам місцевого самоврядування;
 - їх підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування;
 - обидва твердження правильні.
12. Рішення про використання вільних бюджетних коштів, додатково одержаних у процесі виконання місцевих бюджетів, приймається:
- відповідною радою;
 - відповідною місцевою державною адміністрацією;
 - виконавчим комітетом.
13. Виконавчий апарат ради утворюється:
- відповідною місцевою державною адміністрацією;
 - відповідною радою;
 - такий апарат не утворюється.
14. Сільський, селищний, міський голова про свою роботу перед територіальною громадою на відкритій зустрічі з громадянами звітує:
- не менше одного разу на рік;
 - не рідше двох разів на рік;
 - не рідше чотирьох разів на рік.
15. Асоціації та інші форми добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування реєструються:
- в органах Міністерства юстиції України;
 - у відповідній місцевій державній адміністрації;
 - у вищестоящій раді.

Ситуаційне завдання 1

Органом державної влади, де Ви працюєте, визначено, що 15-16 березня в області будуть проведені навчання для керівників сільгоспідприємств. На навчанні розглядатиметься широке коло питань, які стосуються вдосконалення роботи сільськогосподарських підприємств щодо організації діяльності, планування роботи, фінансування, забезпечення необхідними ресурсами, а також розглядатимуться питання реалізації виробленої продукції. Планується, що захід проведитиметься на базі санаторію «Лісовий берег» й запрошуватиметься більше 200 осіб. Прийнято рішення, що для зустрічі з керівниками сільгоспідприємств можуть бути запрошені представники провідних банків області, виробників сільськогосподарської та переробної техніки, оптової та роздрібною мереж, навчальних закладів, наукових та науково-дослідних інститутів тощо. Підсумки підводитимуться за участю голови обласної державної адміністрації.

- Визначте які навчальні заклади та наукові установи вашого регіону потрібно буде залучити до цих навчань. Обґрунтуйте свій вибір.
- Визначіть перелік тем, які будуть висвітлені на заняттях.
- Підготуйте план проведення занять.
- Сформулюйте перелік, які на вашу думку, визначні місця вашого міста можуть бути запропоновані гостям для огляду у вільний час від занять (культурна програма). Обґрунтуйте ваш вибір з огляду на рівень заходу.

Ситуаційне завдання 2

Готується нарада щодо результатів роботи органу державної влади в якому ви працюєте. У підготовчих документах зазначено, що обласною державною адміністрацією в поточному році вживалися заходи щодо безумовного виконання затверджених планів роботи, завдань, визначених актами Президента України та Уряду, державними і регіональними програмами щодо соціально-економічного розвитку регіону, реалізації повноважень, визначених Законом України «Про місцеві державні адміністрації». На виконання рішення обласної ради від 17.06. № 1703-V, «Про стратегію сталого розвитку області до 2020 року», було розроблено Програму економічного і соціального розвитку області на наступний рік.

- Кого на вашу думку необхідно включити до складу учасників наради для обговорення проекту Програми?
- Підготуйте службу записку з такими пропозиціями.

Запитання для самоперевірки знань

1. Охарактеризуйте правовий статус, принципи діяльності та складові системи місцевого самоврядування.
2. Накресліть структуру місцевого самоврядування:
 - а) за місцем знаходженням ВНЗ в якому ви навчаєтесь;
 - б) за місцем народження або проживання.
3. Сформулюйте повістку дня пленарного засідання сесії сільської, селищної, міської, районної, обласної ради у відповідальності до їх повноважень.
4. Підготуйте проект рішення ради запланований постійною комісією з питань, що відносяться до компетенції ради.
5. Побудуйте схематичну модель взаємодії органів місцевого самоврядування з органами МДА, а також з формуваннями різних форм власності.

Основна використана література

1. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія / Н.Р. Нижник, Н.Т. Гончарук. – Д.: Моноліт, 2009. – 384 с.
2. Афонін Е.А., Войнович Р.В., Гонюкова Л.В., Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики./ Е.А. Афонін, Р.В.Войнович, Гонюкова Л.В. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. - 160 с.
3. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні./ П.Д.Біленчук, В.В. Кравченко, М.В. Підмогильний. К.:– Атіка. 2000. – 360 с.
4. Вергун М.Г., Маслак П.В. Державне управління та державне регулювання економіки: навч. посіб. / М.Г.Вергун, П.В.Маслак – Житомир: Рута, 2009. – 240 с.
5. Лебединська О.Ю., Михайлов В.І. Роль органів місцевого самоврядування у зниженні ризиків виникнення надзвичайних ситуацій / О.Ю. Лебединська, В.Михайлов // Вісник державної служби України. – 2011. - № 3. – С.71-76.
6. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21 трав. 1997: № 280/97 – ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1997. - № 25. – С.20; зі змінами; ост. ред. № 5498 – IV (5498-17) від 20 лист. 2012 р.
7. Нижник Н.Р. Государственно-управленческие отношения в демократическом обществе./ Н.Р.Нижник – К., 1995. – 230с.
8. Осовська Г.В. Осовський О.А. Основи менеджменту: підручник / Г.В.Осовська, О.А.Осовський. - 3-є вид., доп. – К.: Кондор, 2006. – 664 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення теми

1. Бабич Л., Барсук Р., Понеделкова О. Аналіз податкової системи пропозиції щодо її удосконалення / Л. Бабич, Р.Барсук, О. Понеделкова. //Економіка України. - 1995. - № 12. - С 35-41.
2. Годованець В.Б. Конституційне право України : конспект лекцій. / В.Б. Годованець. – 2-ге вид., стереотип. – К. : МАУП, 2001. – 216 с.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування (укр/рос), Страсбург, 15 жовтня 1985. Хартію ратифіковано Законом України: від 15 лип. 1997: № 452/97-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.
4. Мосіюк П.О. Економіка і організація аграрного сервісу /П.О. Мосіюк. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – 345 с.
5. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: указ Президента України від 21 жовт.2011р: № 1001/2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.

Тема 10. Державна служба у сфері державного управління та служба в органах місцевого самоврядування

10.1. Закон України „Про державну службу”.

10.2. Закон України „Про службу в органах місцевого самоврядування”.

Термінологічний словник

Апарат держави – це система державних органів, установ і організацій, що здійснюють практичну роботу з реалізації внутрішніх і зовнішніх функцій держави

Відповідальність державних службовців — це встановлена законодавством України відповідальність державного службовця за свої вчинки і дії. Відповідно до законодавства і залежно від характеру правопорушення (провини) може бути дисциплінарною, адміністративною, цивільно-правовою та кримінальною

Виконання посадових обов'язків державним службовцем — систематична правовиконавча і правозастосовна діяльність державного службовця з виконання посадових функцій і повноважень, що встановлені як обов'язкові для регулярного виконання.

Професіоналізм державної служби — це здатність державного службовця, визначати з урахуванням умов і реальних можливостей найбільш ефективні шляхи та способи реалізації поставлених цілей та завдань у межах нормативно визначених повноважень.

Державний орган – це складова частина апарату держави, що має державне майно. фінансові кошти, певну організаційну структуру і компетенцію.

Дисциплінарна відповідальність державних службовців — це відповідальність, яка здійснюється у формі дисциплінарних стягнень, що накладаються за невиконання або виконання неналежним чином державним службовцем покладених на нього обов'язків, у формі зауваження, догани, суворої догани, попередження про неповну службову відповідальність, звільнення.

Закон – це нормативно-правовий акт, який має вищу юридичну силу і приймається вищим представницьким органом державної влади.

Законність – це вимога дотримання чинних законів держави і їх реальне виконання

Компетенція – це необхідний обсяг владних повноважень.

Правова культура – це стабільна відповідність способу і результату поведінки всіх і кожного правовим нормам, які у сфері права сприймаються людьми і реалізуються в юридичній практиці.

Юридична відповідальність – це застосування до винної особи мір державного примушення за вчинене правопорушення.

10.1. Закон України „Про державну службу”

Державна служба та служба в органах місцевого самоврядування є необхідним елементом всіх управлінських процесів у державі. Як державний соціальний інститут вона має сформувати суспільно-політичні та державно-правові передумови зв'язку держапарату з життям народу, тобто, має розкрити свою соціальну природу.

Державна служба – це механізм досягнення цілей та виконання завдань держави.

Державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб (держслужбовців), які займають посади в державних органах та їх апаратах щодо практичного виконання завдань і

функцій держави й одержують заробітну плату за рахунок державних коштів (ст.1 названого Закону).

Посада – це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень. Посадовими особами є державні службовці, що здійснюють у відповідності до законодавства, організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції.

В ст.3 цього Закону сформульовані основні принципи державної служби:

- ❖ служіння народу України;
- ❖ демократизму і законності;
- ❖ гуманізму та соціальної справедливості;
- ❖ пріоритету прав людини і громадянина;
- ❖ професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі;
- ❖ персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліну;
- ❖ дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування;
- ❖ дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян.

В ст.4 визначено право громадян України на державну службу, а у ст.5 - етика поведінки державного службовця.

Державна політика у сфері державної служби визначається Верховною Радою України.

Для проведення єдиної державної політики та функціонального управління державною службою утворюється Головне управління державної служби при Кабінеті Міністрів України.

Указом Президента України від 18.07.2011р. №769 «Питання управління державною службою в Україні» утворено Національне агенство України з питань державної служби шляхом реорганізації Головного управління державної служби України.

Пріоритетом Нацагенства з питань державної служби є покращення якості кадрового потенціалу державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, як найважливішого інтелектуального та професійного ресурсу втілення програми економічних реформ ініційованою главою держави.

Ст. 7 Закону України «Про державну службу» визначає загальні функції Нацагенства.

Вона:

- прогнозує і планує потребу державних органів та їх апарату в кадрах;
- забезпечує разом з іншими державними органами реалізацію загальних напрямів політики у сфері державної служби в державних органах та їх апараті;
- розробляє і вносить на розгляд Кабінету Міністрів України проекти нормативних актів з питань державної служби в державних органах та їх апараті;
- розробляє, координує і контролює здійснення заходів щодо підвищення ефективності державної служби в державних органах та їх апараті;
- здійснює методичне керівництво проведенням конкурсного відбору державних службовців в державних органах та їх апараті;

- організує навчання і професійну підготовку державних службовців державних органів та їх апарату;
- контролює дотримання визначених цим Законом умов реалізації громадянами права на державну службу;
- організує, координує та забезпечує умови для розвитку наукових досліджень з питань державної служби.

В ст.10 цього Закону сформульовані основні обов'язки державних службовців. Це:

- ✓ дотримання Конституції України та інших актів законодавства України;
- ✓ забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів відповідно до їх компетенції;
- ✓ недопущення порушень прав і свобод людини і громадянина;
- ✓ безпосереднє виконання покладених на них службових обов'язків, своєчасне й точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників;
- ✓ збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відомою під час виконання обов'язків державної служби, а також іншої інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню;
- ✓ постійне вдосконалення організації своєї роботи і підвищення професійної кваліфікації;
- ✓ сумлінне виконання своїх службових обов'язків, ініціатива і творчість в роботі.

В ст.11 даного Закону викладені основні права державних службовців. Вони впраі:

- ❖ користуватися правами і свободами, які гарантуються громадянам України Конституцією та законами України;
- ❖ брати участь у розгляді питань і прийнятті в межах своїх повноважень відповідних рішень;
- ❖ одержувати від державних органів, підприємств, установ і організацій, органів місцевого та регіонального самоврядування необхідну інформацію з питань, що належать до їх компетенції;
- ❖ на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників та громадян;
- ❖ вимагати затвердження керівником чітко визначеного обсягу службових повноважень за посадою службовця;
- ❖ на оплату праці залежно від займаємої посади, рангу, який йому присвоюється, якості, досвіду та стажу роботи;
- ❖ безперешкодно ознайомлюватись з матеріалами, що стосуються проходження ним державної служби і в необхідних випадках давати особисті пояснення;
- ❖ на просування по службі з урахуванням кваліфікації та здібностей, сумлінного виконання своїх службових обов'язків, участь у конкурсах на заміщення посад більш високої категорії;
- ❖ вимагати службового розслідування з метою зняття безпідставних, на думку службовця, звинувачень або підозри;
- ❖ на здорові, безпечні та належні для високопродуктивної роботи умови праці;
- ❖ на соціальний і правовий захист відповідно їх статусу;

- ❖ захищати свої законні права й інтереси у вищестоящих державних органах та у судовому порядку.

Конкретні обов'язки і права державних службовців визначаються на основі типових кваліфікаційних характеристик й відображаються у посадових положеннях та інструкціях, що затверджуються керівниками відповідних державних органів у межах закону та їх компетенції.

Особи, які претендують на заняття посади державного службовця, а також державні службовці щорічно декларують свої доходи та доходи членів своєї сім'ї.

Громадяни України, які вперше зараховуються на державну службу, приймають Присягу такого змісту:

Повністю усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю, що буду вірно служити народові України, суворо дотримувати Конституції та законів України, сприяти втіленню їх життя, зміцнювати їх авторитет, охороняти права, свободи і законні інтереси громадян, з гідністю нести високе звання державного службовця, сумлінно виконувати свої обов'язки.

Державний службовець підписує текст Присяги, який зберігається в його особовій справі. Про прийняття Присяги робиться запис в трудовій книжці.

Законом передбачені вікові обмеження перебування на державній службі: для чоловіків - 65 років, 60 років для жінок.

В розділі V цього Закону викладені умови кар'єрного зростання державного службовця: проходження служби, класифікація посад, ранги державних службовців, просування по службі, кадровий резерв державної служби, навчання і підвищення кваліфікації державних службовців.

Основними критеріями класифікації посад державних службовців є організаційно-правовий рівень органу, який приймає їх на роботу, обсяг і характер компетенції на конкретній посаді, роль та місце посади в структурі державного органу. Таким чином встановлюються сім категорій посад службовців:

перша категорія – посади голів державних комітетів, що не є членами Уряду України, голів інших центральних органів державної виконавчої влади при Кабінеті Міністрів України, Представника Президента України в Республіці Крим, голів державних адміністрацій в областях, містах Києві та Севастополі, перших заступників міністрів, перших заступників голів державних комітетів, що входять до складу Уряду, керівників Адміністрації Президента України, Секретаріату Верховної Ради України та інші прирівняні до них посади;

друга категорія – посади заступників керівника Адміністрації Президента України, заступників керівника Секретаріату Верховної Ради України, заступників керівника апарату Кабінету Міністрів України, керівників структурних підрозділів Секретаріату Верховної Ради України, секретаріатів постійних комісій Верховної Ради України, заступників керівників Адміністрації Президента України, апарату Кабінету Міністрів України, радників та помічників Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, заступників міністрів, заступників голів державних комітетів, які входять до складу

Уряду, перших заступників, заступників голів комітетів та інших центральних органів державної виконавчої влади при Кабінеті Міністрів України, першого заступника Представника Президента України в Республіці Крим, перших заступників голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та інші прирівняні до них посади;

третья категорія – посади заступників керівників структурних підрозділів, завідуючих секторами, головних спеціалістів, експертів, консультантів Адміністрації Президента України, Секретаріату Верховної Ради України і апарату Кабінету Міністрів України, заступників Представника Президента України в Республіці Крим, заступників голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, голів адміністрацій в районах, районах міст Києва та Севастополя, начальників управлінь, самостійних відділів у складі Міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади та інші прирівняні до них посади;

четверта категорія – посади спеціалістів Адміністрації Президента України, Секретаріату Верховної Ради України і апарату Кабінету Міністрів України, заступників начальників управлінь, самостійних відділів (підвідділів) Міністерств та інших центральних органів державної виконавчої влади, керівників управлінь, відділів, служб обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та інші прирівняні до них посади;

п'ята категорія – посади спеціалістів Міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, заступників представників Президента України в районах, районах міст Києва та Севастополя, заступників керівників управлінь, відділів, служб обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, спеціалістів апарату цих адміністрацій та інші прирівняні до них посади;

шоста категорія – посади керівників управлінь, служб районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, спеціалістів управлінь, відділів, служб обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій та інші прирівняні до них посади;

сьома категорія – посади спеціалістів районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, їх управлінь і відділів та інші прирівняні до них посади.

Відповідно до категорій посад, встановлюються такі ранги державних службовців:

службовцям, які займають посади, віднесені до першої категорії, може бути присвоєно 3, 2 і 1 ранг; службовцям, які займають посади, віднесені до другої категорії, може бути присвоєно 5, 4 і 3 ранг; службовцям, які займають посади, віднесені до третьої категорії, може бути присвоєно 7, 6 і 5 ранг; службовцям, які займають посади, віднесені до четвертої категорії, може бути присвоєно 9, 8 і 7 ранг; службовцям, які займають посади, віднесені до п'ятої категорії, може бути присвоєно 11, 10 і 9 ранг; службовцям, які займають посади, віднесені до шостої категорії, може бути присвоєно 13, 12 і 11 ранг; службовцям, які займають посади, віднесені до сьомої категорії, може бути присвоєно 15, 14 і 13 ранг.

Положення про ранги службовців затверджується Кабінетом Міністрів України.

Ранг службовцю присвоюється відповідно до займаної посади, рівня професійної

кваліфікації та результатів роботи.

Ранги, які відповідають посадам першої категорії, присвоюються Президентом України. Ранги, які відповідають посадам другої категорії, присвоюються Кабінетом Міністрів України. Ранги, які відповідають посадам третьої - сьомої категорій, присвоюються керівником державного органу, в системі якого працює державний службовець. При прийнятті на державну службу службовцю присвоюється ранг у межах відповідної категорії посад.

Для присвоєння чергового рангу в межах відповідної категорії посади державний службовець повинен успішно відпрацювати на займаній посаді два роки. За виконання особливо відповідальних завдань державному службовцю може бути присвоєно черговий ранг достроково в межах відповідної категорії посад.

Динаміка загальної чисельності держслужбовців за період 1995 – 2010р.р. наведена в таблиці 6.1

Таблиця 6.1

Динаміка загальної чисельності державних службовців за період 1995-2010 рр.

За роками	1995	2000	2005	2010	2010 у % до 1995
Всього державних службовців в Україні, в т.ч.:	172346	192409	257112	292516	169,7
Органи і установи, що забезпечують здійснення повноважень Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, в т.ч.:	-	219	2688	4440	-
Адміністрація Президента України	535	623	497	435	81,3
Апарат Верховної Ради України	781	929	1051	1065	136,4
Секретаріат Кабінету Міністрів України	717	638	935	1022	142,5
Державні органи України	-	165	360	3691	-
Центральні органи виконавчої влади (всього), в т.ч.:	13287	10143	13871	13211	99,4
міністерства	8174	5740	8585	7369	90,2
державні комітети та прирівняні до них ЦОВВ	2087	2937	1777	2020	96,8
ЦОВВ зі спеціальним статусом	-	1466	3509	1643	-
Інші ЦОВВ	-	-	-	2179	-
урядові органи державного управління	-	-	2430	3578	-
Територіальні органи міністерств, інших ЦОВВ	49780	88710	124843	153474	308,3
Апарат Ради Міністрів АР Крим	86	100	146	155	180,2
Апарат міністерств та комітетів АР Крим	2470	798	76	75	3,0
Апарат Верховної Ради АР Крим	100	176	161	179	179,0
Державні адміністрації (всього), в т.ч.:	68611	63874	68995	72511	105,7
обласні, Київська і Севастопольська міські держадміністрації	24217	17391	18530	19390	80,1
районні державні адміністрації	43941	45059	50465	51469	117,1
Органи судової влади і прокуратури (крім атестованих працівників)	9803	10748	27202	27450	280,0
Корпорації, концерни, об'єднання та установи, посади керівних працівників та спеціалістів яких віднесені до посад державних службовців	-	314	34	325	-
Державні службовці в системі Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки, Адміністрації Держприкордонслужби	26176	8998	9 988	13016	49,7

За сумлінну працю державному службовцю при виході на пенсію може бути присвоєно черговий ранг поза межами відповідної категорії посад.

Державний службовець може бути позбавлений рангу лише за вироком суду.

Якщо державний службовець перейшов на посаду нижчої категорії або залишив державну службу, на яку потім повернувся, за ним зберігається присвоєний ранг.

Народним депутатам України, які до обрання перебували на державній службі, час виконання цих обов'язків зараховується до стажу державної служби.

У трудовій книжці державного службовця робиться запис про присвоєння, зміну і позбавлення відповідного рангу.

За даними Державного Комітету статистики України станом на 31.12.2010р. налічувалось 292516 державних службовців, що становило в 1,7 рази більше ніж на відповідну дату 1995р.

За цей період чисельність територіальних органів міністерств, і інших ЦОВВ зросла більше ніж у 3 рази, органів судової влади і прокуратури – у 2,8 рази, районних державних адміністрацій на 17,8%. В деяких державних структурах апарат управління у досліджуваному періоді був скорочений.

В розділі VII цього Закону виписане матеріальне та соціально-побутове забезпечення державних службовців.

Оплата праці державних службовців повинна забезпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання службових обов'язків, сприяти укомплектуванню апарату державних органів компетентними і досвідченими кадрами, стимулювати їх сумлінну та ініціативну працю.

Заробітна плата державних службовців складається з посадових окладів, премій, доплати за ранги, надбавки за вислугу років на державній службі та інших надбавок.

Посадові оклади державних службовців устанавлюються залежно від складності та рівня відповідальності виконуваних службових обов'язків.

Доплата за ранг провадиться відповідно до рангу, присвоєного державному службовцю.

Надбавка за вислугу років виплачується державним службовцям щомісячно у відсотках до посадового окладу з урахуванням доплати за ранг і залежно від стажу державної служби у таких розмірах:

Державним службовцям можуть встановлюватись надбавки за високі досягнення у праці і виконання особливо важливої роботи, доплати за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників та інші надбавки й доплати, а також надаватися матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань.

понад 3 роки – 10%;	понад 15 років – 25%;
понад 5 років – 15%;	понад 20 років – 30%;
понад 10 років – 20%;	понад 25 років - 40 %.

Умови оплати праці державних службовців, розміри їх посадових окладів, надбавок, доплат і матеріальної допомоги визначаються Кабінетом Міністрів України.

Джерелом формування фонду оплати праці державних службовців є Державний бюджет України та інші джерела, визначені для цієї мети положеннями про органи державної виконавчої влади, затвердженими указами Президента України та постановами Кабінету Міністрів України.

В табл.6.2 наведена середньомісячна заробітна плата державних службовців.

Середньомісячна заробітна плата державних службовців, станом на 31.12.2010 р.

	Середньооблікова кількість штатних працівників облікового складу, осіб	Фонд оплати праці штатних працівників облікового складу, тис.грн.	Середньомісячна заробітна плата штатних працівників облікового складу, грн.	у % до серед. рівня по економіці
Всього в Україні, в т.ч.: *	261950	9295934	2957,3	131,6
Органи і установи, що забезпечують здійснення повноважень Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України	4338	422643	8119,0	361,4
Державні органи України	3473	406445	9752,5	434,1
Центральні органи виконавчої влади, в т.ч.:	12390	783736	5271,3	234,6
Міністерства	6940	462950	5559	247,4
Державні комітети та прирівняні до них центральні органи виконавчої влади	1937	120152	5169,2	230,1
Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом	1570	86591	4596,1	204,6
Інші ЦОВВ	1943	114043	4891,2	217,7
Урядові органи та підпорядковані установи	3432	224462	5450,2	242,6
Державні корпорації, концерни	294	17650	5002,8	222,7
Органи судової влади та прокуратури України	25496	816393	2668,4	118,8
Територіальні органи центральних органів виконавчої влади	141867	4693869	2757,2	122,7
Органи державної влади АР Крим	395	32516	6859,9	305,3
Місцеві державні адміністрації	69932	1874406	2233,6	99,4

* без урахування державних службовців СБУ, МВС, МО, Адміністрації Держприкордонслужби

Скорочення бюджетних асигнувань не може бути підставою для зменшення посадових окладів, надбавок до них та фінансування інших, передбачених цим Законом гарантій, пільг і компенсацій.

Необхідною передумовою залучення до державної служби найбільш кваліфікованих спеціалістів, підвищення привабливості державної служби та забезпечення її конкурентоспроможності на ринку праці, запобігання проявів корупції є удосконалення умов оплати праці, соціального забезпечення та захисту державних службовців.

Згідно зі статистичними даними, середньомісячна зарплата держслужбовців у 2010р. становила 2957,3 грн., що перевищувало на 31,6% середній рівень по економіці в Україні. У державних органах України та центральних органах виконавчої влади зарплата штатних працівників держслужби перевищувала середній рівень у країні в 2,2 – 4,3 рази.

Наряду з цим середньомісячна зарплата штатних працівників облікового складу місцевих державних адміністрацій склала 2233,6 грн., або 99,9% від середньо державного рівня.

Статтею 37 даного Закону передбачається відповідне пенсійне забезпечення і грошова допомога державним службовцям.

10.2. Закон України „Про службу в органах місцевого самоврядування”

Вказаний Закон містить 24 статті, які об'єднані в шість розділів, а VII розділ – „Прикінцеві та перехідні положення” має шість пунктів.

Немало статей цього Закону аналогічні за змістом Закону України „Про державну службу”.

Закон України „Про службу в органах місцевого самоврядування” регулює правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в органах місцевого самоврядування.

Служба в органах місцевого самоврядування - це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Посадовою особою місцевого самоврядування є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Дія цього Закону не поширюється на технічних працівників та обслуговуючий персонал органів місцевого самоврядування.

Посадами в органах місцевого самоврядування є:

- ❖ виборні посади на які особи обираються територіальною громадою;
- ❖ виборні посади на які особи обираються або затверджуються відповідною радою;
- ❖ посади на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, районної у місті, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України.

Служба в органах місцевого самоврядування здійснюється на таких основних принципах:

- ✓ служіння територіальній громаді;
- ✓ поєднання місцевих і державних інтересів;
- ✓ верховенства права, демократизму й законності;
- ✓ гуманізму та соціальної справедливості;
- ✓ гласності;
- ✓ пріоритету прав та свобод людини і громадянина;
- ✓ рівних можливостей доступу громадян до служби в органах місцевого самоврядування з урахуванням їх ділових якостей та професійної підготовки;
- ✓ професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі;
- ✓ підконтрольності, підзвітності, персональної відповідальності за порушення дисципліни і неналежне виконання службових обов'язків;
- ✓ дотримання прав місцевого самоврядування;
- ✓ правової і соціальної захищеності посадових осіб місцевого самоврядування;
- ✓ захисту інтересів відповідної територіальної громади;
- ✓ фінансового та матеріально-технічного забезпечення служби за рахунок коштів

місцевого бюджету;

- ✓ самостійності кадрової політики в територіальній громаді.

Правовий статус осіб місцевого самоврядування визначається Конституцією України, законами України „Про місцеве самоврядування в Україні”, „Про статус депутатів місцевих рад”, „Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”, цим та іншими законами України.

В ст.8 цього Закону сформульовані основні обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування:

- додержання Конституції і законів України, інших нормативно-правових актів, актів органів місцевого самоврядування; забезпечення відповідно до їх повноважень ефективної діяльності органів місцевого самоврядування;
- додержання прав та свобод людини і громадянина;
- збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків, а також іншої інформації, яка згідно із законом не підлягає розголошенню;
- постійне вдосконалення організації своєї роботи, підвищення професійної кваліфікації;
- сумлінне ставлення до виконання службових обов'язків, ініціативність і творчість у роботі;
- шанобливе ставлення до громадян та їх звернень до органів місцевого самоврядування, турбота про високий рівень культури, спілкування й поведінки, авторитет органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- недопущення дій чи бездіяльності, які можуть зашкодити інтересам місцевого самоврядування та держави.

В ст.9 Закону викладені основні права посадових осіб місцевого самоврядування.

Кожна посадова особа має право:

- ❖ на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників та громадян;
- ❖ на оплату праці залежно від посади, яку вона займає, рангу, який їй присвоєно, якості, досвіду та стажу роботи;
- ❖ на просування по службі відповідно до професійної освіти, результатів роботи та атестації;
- ❖ на безпечні й необхідні для високопродуктивної роботи умови праці;
- ❖ на соціальний і правовий захист;
- ❖ отримувати у порядку, встановленому законодавством, від відповідних органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, об'єднань громадян, окремих осіб матеріали та інформацію, необхідні для виконання своїх службових обов'язків;
- ❖ у порядку і в межах, встановлених законом, отримувати інформацію щодо матеріалів своєї особової справи та ознайомлюватися з іншими документами, що стосуються

- ❖ проходження нею служби в органах місцевого самоврядування, отримувати від керівників органу місцевого самоврядування відповідні пояснення та давати особисті пояснення;
- ❖ вимагати проведення службового розслідування з метою спростування безпідставних, на її думку, звинувачень або підозри щодо неї;
- ❖ захищати свої законні права та інтереси в органах державної влади, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування та в судовому порядку.

Громадяни України, які вперше приймаються (обираються) на службу в органи місцевого самоврядування, складають Присягу такого змісту:

Посадова особа місцевого самоврядування підписує текст Присяги, який зберігається за місцем її роботи. Про складання **Присяги** робиться запис у трудовій книжці.

Новообрані сільські, селищні, міські голови, голови рад складають **Присягу** на сесії відповідної ради.

Таблиця 6.3

Кількість посадових осіб місцевого самоврядування за період 2005-2010 рр

Назва області (регіону)	Всього посадових осіб		2010 р. у % до 2005 р.
	2005	2010	
Україна	91925	99783	108,5
Автономна Республіка Крим	3621	4092	113,0
Вінницька	3874	4184	108,0
Волинська	2354	2600	110,5
Дніпропетровська	6715	7273	108,3
Донецька	8403	9492	113,0
Житомирська	3246	3526	108,6
Закарпатська	2152	2186	101,6
Запорізька	3549	3904	110,0
Івано-Франківська	2839	3119	109,9
Київська	3944	4491	113,9
Кіровоградська	2802	2959	105,6
Луганська	5427	5632	103,8
Львівська	5225	5643	108,0
Миколаївська	2392	2605	108,9
Одеська	4372	5044	115,4
Полтавська	3760	3997	106,3
Рівненська	2465	2561	103,9
Сумська	3277	3379	103,1
Тернопільська	2020	2738	135,5
Харківська	5273	5350	101,5
Херсонська	2396	2507	104,6
Хмельницька	3044	3294	108,2
Черкаська	3691	3839	104,0
Чернівецька	1801	1838	102,1
Чернігівська	2921	3124	106,9
м.Київ	215	193	89,8
м.Севастополь	147	213	144,9

Усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю, що буду вірно служити громаді та народові України, неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, сприяти втіленню їх у життя, охороняти права, свободи і законні інтереси громадян, сумлінно виконувати свої посадові обов'язки

Особа, яка претендує на заняття посади в органах місцевого самоврядування декларує свої доходи та доходи своєї сім'ї. Посадова особа щорічно надає відомості про доходи та зобов'язання фінансового характеру.

Станом на 31.12.2010р. до вітчизняної системи місцевого самоврядування входить понад 12 тис. самостійних органів – обласні, міські, районні, районні в містах, селищні та сільські ради.

В таблиці 6.3 наведено кількісний склад посадових осіб місцевого самоврядування в розрізі областей (регіонів) за період 2005 – 2010р.р.. Динаміка чисельності посадових осіб місцевого самоврядування в Україні та по регіонах має тенденцію до зростання (за виключенням м. Києва), аналогічно росту чисельності держслужбовців.

На схемі 27 показано, що в міських, районних у містах радах працюють 46210

посадових осіб місцевого самоврядування, в сільських та селищних радах – 41119, в районних радах – 4935, в обласних, Київській та Севастопольській міських радах – 1634 посадові особи місцевого самоврядування.

В органах місцевого самоврядування встановлюється сім категорій посад. Особам, які займають посади, віднесені до певної категорії може бути присвоєно ранг від 15 включно до 1 рангу.

Ранги, які відповідають посадам першої та другої категорій, а також ранги сільським, селищним, міським головам, головам районних, районних у містах рад присвоюються рішенням відповідної ради в межах відповідної категорії посад.

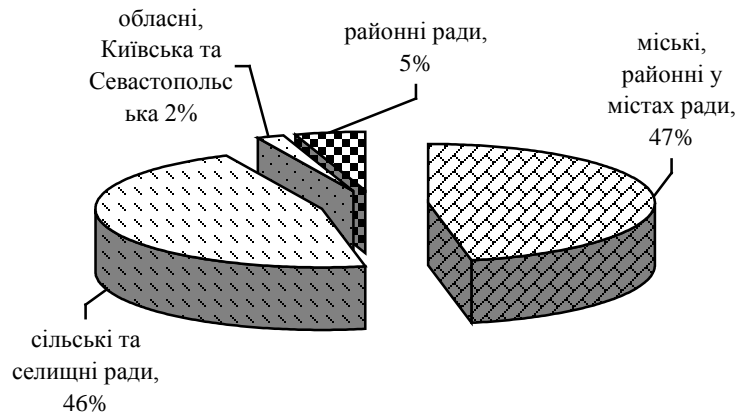

Схема 28. Структура чисельності посадових осіб місцевого самоврядування за рівнем органу, в якому вони працюють

Ранги, які відповідають посадам третьої – сьомої категорії, присвоюються відповідно сільським, селищним, міським головою, головою обласної, районної, районної у місті ради.

Ранги присвоюються відповідно до займаної посади, рівня професійної кваліфікації, результатів роботи.

Ранги присвоюються одночасно з обранням (прийняттям) на службу в органи місцевого самоврядування або обранням (призначенням) на вищу посаду. Особам, які призначаються на посади з випробувальним строком, ранги присвоюються після його закінчення за результатами роботи. Особам, які призначені на посади і мають ранги посадових осіб місцевого самоврядування або ранги державного службовця присвоєні за попереднім місцем роботи, надбавка за ранг у період випробувального строку виплачується відповідно до цих рангів.

Черговий ранг присвоюється за умови, якщо посадова особа успішно відпрацювала на займаній посаді не менш як 2 роки.

За виконання особливо відповідальних завдань посадовій особі місцевого самоврядування може бути присвоєно черговий ранг достроково у межах відповідної категорії посад.

За сумлінну працю при виході на пенсію посадовій особі місцевого самоврядування може бути присвоєно черговий ранг поза межами відповідної категорії посад.

Посадова особа місцевого самоврядування може бути позбавлена присвоєного відповідно до цього Закону рангу лише за вироком суду.

Якщо посадова особа місцевого самоврядування обрана чи призначена на посаду нижчої категорії або залишила службу в органі місцевого самоврядування, за нею

зберігається присвоєний ранг.

У трудовій книжці посадової особи місцевого самоврядування робиться запис про присвоєння, зміну чи позбавлення її відповідного рангу.

Вікові обмеження перебування на службі в органах місцевого самоврядування не поширюються на посадових осіб місцевого самоврядування, які обираються на відповідні посади.

Цим Законом передбачено кадровий резерв служби в органах місцевого самоврядування, атестацію посадових осіб та підстави припинення служби (ст.16, 17, 20).

В розділі V цього Закону визначене матеріальне та соціально-побутове забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування, а в VI розділі – відповідальність за порушення законодавства про службу в органах місцевого самоврядування.

ТЕСТИ

1. Державна служба це:
 - а) громадська діяльність;
 - б) професійна діяльність;
 - в) любительська діяльність.
2. Державну політику у сфері державної служби та служби в органах місцевого самоврядування визначає:
 - а) Президент України;
 - б) Верховна Рада України;
 - в) Кабінет Міністрів України.
3. Національне агентство України з питань державної служби входить до структури:
 - а) Верховної Ради України;
 - б) Адміністрації Президента України;
 - в) Кабінету Міністрів України.
4. Процедури, які проводяться при прийнятті на державну службу та службу в органи місцевого самоврядування:
 - а) конкурс;
 - б) стажування та випробування;
 - в) обидва варіанти є правильними.
5. Чисельність категорій посад яка налічується в держслужбі та органах місцевого самоврядування:
 - а) п'ять категорій;
 - б) сім категорій;
 - в) тринадцять категорій.
6. Для присвоєння чергового рангу в межах відповідної категорії держслужбовець, посадова особа місцевого самоврядування повинен успішно відпрацювати термін:
 - а) два роки;
 - б) три роки;
 - в) чотири роки.
7. Періоду протягом якого посадові особи місцевого самоврядування та держслужбовці підлягають атестації?
 - а) один раз на 2 роки;
 - б) один раз на 4 роки;
 - в) один раз на 5 років.
8. Позбавлення посадової особа місцевого самоврядування та держслужбовця присвоєння рангу здійснюється:
 - а) за рішенням того органу, який присвоїв ранг;
 - б) за рішенням вищого органу за ієрархією;
 - в) за рішенням суду
9. Загальна чисельність держслужбовців та осіб місцевого самоврядування:
 - а) стабільна;
 - б) зростає;
 - в) зменшується.
10. Державний орган який розробляє і затверджує Примірний порядок формування кадрового резерву:
 - а) Адміністрація Президента України;
 - б) Верховна Рада України;
 - в) Кабінет Міністрів України
11. Джерела формування кадрового резерву:
 - а) посадові особи місцевого самоврядування та штатні держслужбовці (висунення по вертикалі, переміщення по горизонталі);
 - б) спеціалісти виробничої, господарської, освітньо-наукової та сфери культури;
 - в) випускники вищих навчальних закладів відповідного профілю;
 - г) всі три варіанти є правильними.
12. Держслужбовці та посадові особи місцевого самоврядування, користуються пільгами:
 - а) так, мають пільги;
 - б) не мають пільг

Ситуаційне завдання 1

Ви - керівник структурного підрозділу органу МДА. Вам доручено підготовку та проведення спортивних змагань серед державних службовців органу державної влади, де ви працюєте. Для виконання поставленого завдання ви можете залучати інші структурні підрозділи органу регіонального управління та місцевого самоврядування.

1. Запропонуйте перелік змагань які можуть бути проведені в зимовий та літній періоди.
2. Визначте перелік заходів, які будуть потрібні для підготовки та проведення змагань.
3. Сформулюйте та підготуйте перелік необхідних документів для організації цього заходу та службову записку з пропозиціями щодо виконання зазначеного завдання.

Ситуаційне завдання 2

Розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації та голови обласної ради було прийнято рішення від 02.04.12 № 11/98 «Про відзначення 75-річчя утворення Житомирської області».

1. Визначіть коло запрошених осіб на святкування ювілею області.
2. Запропонуйте можливий перелік заходів.
3. Яка на вашу думку повинна бути реклама свята і в яких засобах масової інформації?

Запитання для самоперевірки знань

1. Сформулюйте поняття „посада” та „посадова особа”:
 - а) у змісті інституту державної служби;
 - б) у системі місцевого самоврядування.
2. Назвіть основні принципи:
 - а) державної служби;
 - б) служби в органах місцевого самоврядування.
3. Визначте згідно діючого законодавства основні обов’язки та права:
 - а) держслужбовців;
 - б) посадових осіб місцевого самоврядування.
4. Для чого запроваджено декларування доходів держслужбовців та посадових осіб місцевого самоврядування?
5. Класифікуйте посади та ранги:
 - а) держслужбовців;
 - б) посадових осіб місцевого самоврядування.
6. Опишіть порядок проходження державної служби в державних органах та їх апараті.
7. Назвіть складові елементи проходження служби в органах місцевого самоврядування.
8. Що розуміється під службовою кар’єрою та кадровим резервом державної служби.
9. Назвіть основні мотиви, що спонукають держслужбовців та посадових осіб місцевого самоврядування до відповідального, добросовісного, творчого відношення до службових обов’язків.

Основна використана література

1. Афонін Е.А., Гонюкова Л.В., Войнович Р.В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики./ Е.А.Афонін, Р.В. Войнович Л.В.Гонюкова - К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 160 с.
2. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні. / П.Д. Біленчук, В.В.Кравченко, М.В.Підмогильний – К.: Атіка. 2000. – 360 с.
3. Вергун М.Г., Маслак П.В. Державне управління та державне регулювання економіки: навч. посіб./ М.Г Вергун., П.В Маслак – Житомир: Рута, 2009. – 240 с.

4. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія /Н.Р. Нижник, Н.Т. Гончарук. – Д. : Моноліт, 2009.- 384 с.
5. Про державну службу: закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, №52, ст.490
6. Про службу в органах місцевого самоврядування // Відом. Верховної Ради України. - 2001. - № 33. - ст.175.
7. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21 трав. 1997: № 280/97 – ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1997. - № 25. – С.20;
8. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: указ Президента України від 21 жовт.2011р: № 1001/2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.
9. Звіт про підсумки діяльності Головного управління державної служби при Кабінеті Міністрів України у 2007 році, - К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби при Головному управлінні державної служби України, 2008. – 144 с.
10. Мотренко Т.В., Присяжнюк В.К. Матеріали з підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та місцевого самоврядування I – IV категорій посад та їх кадрового резерву: збірник лекцій, ч. I. Є європейський вимір становлення та розвитку державної служби України: навч. посіб. /Т.В. Мотренко, В.К. Присяжнюк. – К.:Видавничо поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2008. – 224 с.
11. Мотренко Т.В., Присяжнюк В.К. Матеріали з підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та місцевого самоврядування I – IV категорій посад та їх кадрового резерву: збірник лекцій. ч.ІІ. Перспективні напрями вдосконалення кадрової політики Державної служби України: навч. посіб. /Т.В. Мотренко, В.К. Присяжнюк. – К.: Видавничо поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2008. – 208 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення теми

1. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери./ О.М Могильний. Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.
2. Про рішення РНБО України від 21.04.2008р. «Про заходи щодо реалізації національної антикорупційної стратегії та і інституційного забезпечення цілісної антикорупційної політики від 05.05.08р. №414
3. Саморукова А. Румыния: новые подходы к структурной политике /Саморукова А. // Пробл. теории и практики управления. -1994. -№ 6. - С. 29-34.
4. Указ Президента „Про Концепцію державної регіональної політики” // Офіційний вісник України. – 2001. – № 10.
5. Экономическая и социальная политика Франции (Генеральный комиссариат планирования). -Париж, 1992.
6. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента України від 25 трав. 2001 р: № 341/2001. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 10.

Тема 11. Ефективність державного управління та місцевого самоврядування

11.1 Загальна соціальна ефективність державного управління та місцевого самоврядування.

11.2 Ефективність організації і функціонування суб'єктів державного управління та місцевого самоврядування.

11.3 Ефективність діяльності управлінських органів та посадових осіб.

11.4 Економічна оцінка ефективності діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування.

Термінологічний словник

Ефективність управління (від лат. *effectivus* — досягаючий певного ефекту, необхідного результату) — це результат, зіставлений із витратами на його досягнення або з цілями.

11.1 Загальна соціальна ефективність державного управління та місцевого самоврядування.

В першій темі дана характеристика управлінню, як суспільному явищу, яке вироблене і пристосоване людством для забезпечення своєї життєдіяльності. Там же визначено поняття «державне управління», як тип соціального управління. Тому проблема соціальної ефективності держуправління та місцевого самоврядування стосується всього суспільства.

Ефективність управління – це об'єктивна економічна категорія, що характеризує ступінь досягнення загальнодержавних та регіональних результатів через оптимальне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Ефективність управління – це **результат, зіставлений із затратами на його досягнення (які включають не лише прямі витрати на систему управління, а й витрати на реалізацію управлінських рішень)**. Проте це міркування не дає змоги кількісно визначити соціальні наслідки, як результат досягнення мети управління. Визначити результат управління й оцінити зумовлений ним ефект непросто. Тому, насамперед, потрібно виділити критерії, на основі яких можна було б виміряти об'єктивізацію управління (наближення суб'єктивності управління) до об'єктивних тенденцій, закономірностей, форм суспільної життєдіяльності і висловити з цього приводу достовірні й обгрунтовані судження.

Критерії ефективності становлять собою ознаки, сторони, прояви управління, аналізуючи які можна визначати рівень і якість управління, його відповідність потребам та інтересам суспільства і територіальної громади.

Соціальна ефективність державного управління та місцевого самоврядування розкриває результати функціонування системи, тобто сукупності суб'єкта і керованих об'єктів управління, має комплексний характер.

Беручи до уваги зазначене, розрізняють три основних поняття ефективності державного управління та місцевого самоврядування:

- загальну соціальну ефективність управління;
- ефективність організації і функціонування суб'єктів управління;
- ефективність діяльності управлінських органів і посадових осіб.

Критерії загальної соціальної ефективності державного управління – це показники, які дають можливість вимірювати досягнутий через державне управління рівень задоволення назрілих потреб, інтересів і цілей суспільства, окремої соціальної групи та пересічного громадянина. На їх основі можна визначити найголовніше: зв'язок державного управління і суспільства та готовність першого до забезпечення динаміки і гармонійності другого. З погляду раціональності й ефективності державного управління важливо, щоб задоволення потреб і вирішення породжених ними проблем проходило стабільно, надійно й безповоротно, з належною повнотою і в належний час, при оптимальному використанні суспільних ресурсів. Критерії загальної соціальної ефективності покликані спрямовувати державне управління на потреби суспільства та характеризувати управлінський рівень їх вирішення. Вони логічно мають включати не тільки результати суспільного виробництва, а й соціальні наслідки їх споживання, не тільки економічні, а й соціальні, духовно-ідеологічні, психологічні, політичні, історичні, екологічні, демографічні явища, тобто весь спектр явищ, відносин і процесів, необхідних для нормальної життєдіяльності людини.

До критеріїв загальної соціальної ефективності державного управління та місцевого самоврядування можна віднести:

- рівень продуктивності праці, співвіднесений зі світовими параметрами за її відповідними видами;
- темпи і масштаби приросту національного багатства;
- рівень життя населення порівняно зі стандартами розвинутих країн;
- впорядкованість, безпеку, стабільність та надійність суспільних відносин, їх творення з наростаючим позитивним результатом;
- рівень міждержавної міграції населення.

Стосовно територіальних громад, до критеріїв соціальної ефективності відносяться:

- ✓ демографічна ситуація, тобто аналіз коефіцієнтів народжуваності, смертності та природного приросту (скорочення) населення;
- ✓ міграція населення (внутрішньо - регіональна та міжрегіональна);
- ✓ рівень зайнятості населення;
- ✓ рівень безробіття населення;
- ✓ тривалість зареєстрованого безробіття;
- ✓ стан умов праці найманих працівників;
- ✓ доходи, витрати та заощадження населення;
- ✓ споживання продуктів харчування тощо.

Проте соціальну ефективність управління не завжди можна визначити кількісними параметрами, на перший план тут виступають якісні показники життєдіяльності суспільства.

Наведені узагальнюючі критерії загальної соціальної ефективності державного управління та місцевого самоврядування диференціюються за сферами суспільної життєдіяльності.

11.2 Ефективність організації і функціонування суб'єктів державного управління та місцевого самоврядування.

Загальна соціальна ефективність управління проявляється як результати взаємодії у системі:

- керуюча ланка↔керована ланка;
- держава↔суспільство;
- місцеве самоврядування↔територіальна громада.

Сумарна ефективність носить синергетичний характер і не виділяє долю кожного елемента системи.

Оцінку стану організації і функціонування самої держави як суб'єкта управління суспільними процесами *виражає ефективність організації і функціонування суб'єктів державного управління.* Для цього служить група критеріїв спеціальної соціальної ефективності державного управління, які розкривають і характеризують якість (рівень) всієї сукупності органів державної влади й місцевого самоврядування в єдності їх цілеполягання, організації та функціонування. Які проблеми вирішують керуючі компоненти, яким чином, які витрачають суспільні ресурси — ось питання, на які покликані дати відповідь наступні критерії.

Перш за все, це цілеорієнтованість організації і функціонування державно-управлінської системи, її великих підсистем та інших організаційних структур, що визначається через ступінь відповідності їх управлінських впливів цілям, які об'єктивно впливають з їх місця і ролі в суспільстві. Цілеорієнтованість організації і функціонування керуючих систем (підсистем) визначаються шляхом вивчення й оцінювання їх організаційної нормативної та іншої діяльності з погляду її відповідності цільовій спрямованості, встановленій для них. Це дає змогу виключати дублювання, паралелізм як у діяльності самих органів державної влади, так і в розподілі повноважень між ними та органами місцевого самоврядування, а також виявляти ділянки суспільної життєдіяльності, що залишилися поза необхідними управлінськими впливами. Аналіз цілеорієнтованості керуючих компонентів передбачає:

- виявлення об'єктивно зумовлених і суспільно актуальних цілей та їх розгляд у розвитку з урахуванням суспільних потреб та інтересів;
- встановлення виміру цілей за конкретними результатами, тобто за характером і повнотою їх втілення в управлінських рішеннях і діях.

Другим критерієм спеціальної соціальної ефективності є витрати часу на вирішення управлінських питань і здійснення управлінських операцій. Це час, який витрачається на внутрішню управлінську діяльність, тобто на обробку і проходження управлінської інформації від «входу» до «виходу» в державно-управлінській системі в цілому (у державному апараті), відповідних підсистемах, організаційних структурах і об'єктах управління, тобто до отримання наперед визначеного прогнозованого (у процесі реалізації

управлінського рішення може бути здійснено коригування кількісних показників цілі) результату.

Як третій критерій спеціальної соціальної ефективності державного управління можна назвати стиль функціонування державно-управлінської системи, її підсистем та інших організаційних структур. У цьому випадку йдеться про реальну практику управлінської поведінки конкретних посадових осіб.

Четвертий критерій спеціальної соціальної ефективності державного управління відображає складність організації суб'єкта державного управління, його підсистем і ланок. Складність тієї чи іншої організаційної структури безпосередньо впливає на її внутрішню життєдіяльність (реалізацію внутрішніх функцій) і формування управлінських дій (здійснення зовнішніх функцій).

Важливе соціальне значення має п'ятий критерій, який відображає загальні (сукупні) економічні, соціальні, технічні, кадрові, витрати на утримання і забезпечення функціонування державно-управлінської системи, її підсистем та інших організаційних структур. При їх аналізі й оцінюванні слід враховувати взаємозалежність між вартістю управління і соціальними результатами діяльності керованих об'єктів.

Взяті у взаємозв'язку критерії **«цілі – час – стиль – складність - затрати»** й розглянуті під кутом зору змісту та сили зумовлених ними управлінських дій, здатні досить повно характеризувати організацію і функціонування держави, як суб'єкта управління суспільними процесами.

11.3 Ефективність діяльності управлінських органів і посадових осіб.

В попередніх темах вивчалися структури виконавчих органів державного управління та місцевого самоврядування, а також законодавче визначення понять – «посада» і «посадова особа».

В цьому параграфі вивчаються критерії соціальної ефективності їх практичної діяльності.

В оцінці ефективності державного управління важлива роль належить *критеріям конкретної соціальної ефективності* діяльності кожного управлінського органу (органу державної влади чи органу місцевого самоврядування) і посадової особи, кожного одиничного управлінського рішення, дії, впливу. Ці критерії необхідні тому, що загальна і соціальна ефективність державного управління є наслідком конкретної соціальної ефективності окремих управлінських зусиль.

Кожен орган державної влади чи орган місцевого самоврядування володіє своєю компетенцією, яка характеризує цілі, зміст, можливості та межі його діяльності, а в ньому кожна посада державного службовця – своїми кваліфікаційними ознаками, що відображають її роль і участь у реалізації компетенції відповідного органу. Це нормативна модель управлінської діяльності, яку можна розглядати як засіб впорядкування, раціоналізації і забезпечення ефективності управління. Тому *ступінь відповідності напрямів, змісту і результатів* управлінської діяльності органів і посадових осіб тим її параметрам, які

відображені у правовому статусі органу й окремої посади є *першим вихідним критерієм конкретної соціальної ефективності*.

Другий критерій конкретної соціальної ефективності *виражається в законності рішень і дій* органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб. Дотримання законності надає державному управлінню певної цілеспрямованості і впорядкованості. Будь-які порушення принципів законності, чим би вони не пояснювались і не виправдовувались з погляду суспільства і самого державного управління, не можуть визнаватись ефективними.

Третім критерієм конкретної соціальної ефективності державного управління є *реальність управлінських впливів*. Вибір критерію зумовлений тим, що діяльність управлінських органів і посадових осіб, знаходячи зовнішній прояв у правових і організаційних формах, має забезпечувати цілі орієнтацію, організацію і нормативне регулювання керованими об'єктами.

Державне управління зобов'язане представляти і забезпечувати в реалізації корінні й комплексні потреби, інтереси і цілі життя людей. Тим самим, *зміст будь-яких управлінських актів (рішень, розпоряджень і т. д.) з погляду відображення в них запитів і потреб людей, спрямованості на їх добробут та розвиток може виступати четвертим критерієм конкретної соціальної ефективності державного управління*.

П'ятий критерій полягає в *характері й обсязі взаємозв'язків* відповідних органів державної влади чи органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з громадянами, їх об'єднаннями і колективами. Цей критерій показує рівень демократизму управлінської діяльності.

Шостим критерієм конкретної соціальної ефективності державного управління є *міра забезпечення в рішеннях і діях органу та його посадових осіб престижу держави*.

Правдивість і доцільність управлінської інформації, яка видається органами та їх посадовими особами, є *сьомим критерієм* конкретної соціальної ефективності державного управління. Інтереси суспільства вимагають, щоб за будь-яких умов, навіть найнесприятливіших для управлінського органу або посадової особи, в систему державного управління надходила тільки достовірна, об'єктивна інформація.

Восьмим критерієм, конкретної соціальної ефективності державного управління є *моральний, який полягає в морально-ідеологічному впливі управлінської діяльності на зовнішнє середовище*, на людей, з якими управлінські органи і посадові особи стикаються, взаємодіють, спільно вирішують різні проблеми.

Системне використання названих критеріїв дає змогу всесторонньо оцінити управлінську діяльність державних органів і посадових осіб.

У державному управлінні при оцінюванні його результативності та ефективності мають, як мінімум, порівнюватись:

- ❖ цілі, які практично реалізуються в ньому, з цілями, які об'єктивно детерміновані суспільними запитамі;
- ❖ цілі, які реалізовані в управлінських процесах, з результатами, одержаними при об'єктивізації державного управління (рішень і дій його управлінських компонентів);

- ❖ об'єктивні результати управління із суспільними потребами й інтересами;
- ❖ суспільні витрати, які пішли на державне управління, з об'єктивними результатами, одержаними внаслідок управління;
- ❖ можливості, закладені в управлінському потенціалі, зі ступенем їх реального використання.

Можна оцінювати й інші управлінські явища, але головне полягає в тому, щоб пізнати ступінь реального задоволення суспільних запитів у державно-правовому цілепокладенні, організації і регулюванні.

Оцінку державному управлінню дають різні суспільні інститути: громадяни, сім'я, трудові колективи, громадські об'єднання, державні структури. Є і певні процедури, відповідно до яких така аналітична діяльність здійснюється і приводить до тих чи інших наслідків. Багато інформації містять звіти органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб. Великі можливості аналізу й оцінки ефективності державного управління містяться в масових обговореннях та голосуваннях (референдумах) з різних питань життя країни, її регіонів, територіальних громад і трудових колективів.

Також важливим засобом аналізу й оцінки ефективності державного управління завжди виступає громадська думка, практично проходить зіставлення, порівняння рівня і результатів управління з потребами й інтересами, ідеалами й очікуваннями людей.

Багатогранну аналітичну й оцінювальну роботу стосовно державного управління здатні здійснювати засоби масової інформації (телебачення, радіо, преса). Важлива об'єктивність (незалежність) їх погляду, позиції, аналізу й оцінки.

Окреме місце серед каналів аналізу й оцінки державного управління належить зверненням громадян. Структура та зміст, предмет і адресність звернень дуже точно відображають життя людей. Кожне звернення несе інформацію про конкретний інтерес, порушення прав, факт, подію, тому система звернень дає картину глибоких взаємозв'язків і процесів, виявляє механізми вирішення питань за змістом звернення.

На шляху розв'язання цих проблем органам влади необхідно:

- активніше використовувати самі звернення громадян для виявлення недоліків, упущень, слабких місць в управлінні та їх усунення;
- повніше аналізувати потоки одно типових (які збігаються за предметом і змістом) звернень громадян з тим, щоб своєчасно вживати управлінські заходи з недопущення зростання негативних проявів і процесів;
- ширше вступати через звернення в прямий діалог з громадянами.

Критерії конкретної соціальної ефективності являються важливим фактором довіри людей до владних структур та посадових осіб від сільського, селищного, міського голови до Президента України, наріжним каменем формування громадянського суспільства в державі.

11.4 Економічна оцінка ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Діяльність державного апарату, як і органів місцевого самоврядування, зводиться, в значній мірі, до управління людськими, матеріальними, фінансовими, інформаційними, інтелектуальними та іншими ресурсами. Виконуючи функції спрямування ресурсних

потоків, апарат управління визначає умови й послідовність подальшого використання та моніторинг ресурсного потенціалу.

Предмет економічної діяльності апарату зумовлений цілями його функціонування щодо забезпечення реалізації завдань і функцій держави з метою задоволення економічних, соціальних та духовних потреб суспільства й конкретної особи.

При цьому державний апарат має також відстежувати всі зміни ринкової кон'юнктури з метою внесення відповідних коректив до нормативно-правових актів і своїх дій, суворо стежити за дотриманням положень, вимог цих актів, установлених правил та застосовувати економічні й адміністративні заходи впливу.

Ринкові умови перетворюють державу в рівноправного суб'єкта ринкових відносин. У цій ролі держава виступає через свій апарат, який розпоряджається державною власністю, регулює та контролює фондові ринки, ринки нерухомості, ресурсів, зокрема, фінансові, мобілізує та розподіляє ресурси за допомогою податків, тарифів, митних, акцизних та інших зборів, пільг, квот, субсидій, субвенцій, кредитів, лімітів тощо.

Держава унормовує правила та процедури функціонування сучасного ринку, які використовуються нею для забезпечення життєдіяльності всього суспільства. При цьому державний апарат перебуває під постійним впливом і тиском економічних закономірностей, стану розвитку ринкових відносин, принципів організації та правил й норм функціонування ринку. Функціональна та структурна складові державного апарату мають відповідати потребам ринку, державний апарат має постійно змінюватися, перебувати у постійному русі й розвитку.

Тим самим постає проблема ефективності діяльності державного апарату, тобто отримання державою гарантованого прибутку від своїх прав на реалізацію певних економічних функцій і, перш за все, з делегованих державою прав на володіння державною власністю та органів місцевого самоврядування комунальною власністю.

З економічного погляду володіння власністю вимагає професійного розпорядження та користування нею. Отримання найбільшого прибутку від використання своєї власності, як показує світовий досвід, притаманно використанню приватних способів господарювання зумовлених приватною зацікавленістю, мобільністю та динамізмом. Іншим напрямом економічної діяльності державного апарату є отримання державою прибутку від делегування права власника. До цього слід віднести: оренду майна та її окремий вид – концесію; квотування; ліцензування; сертифікацію; конкурентне надання прав шляхом тендерів, торгів, аукціонів на участь у виробництві продукції та послуг тощо; комерційну участь у реалізації інвестиційних проектів і програм, у тому числі шляхом надання (або продажу) гарантійних зобов'язань і прямих капітальних вкладень на умовах повернення, оплатності та прибутковості; запровадження комерційних (платних) засад для певних економічних функцій. Фактично у цих випадках держава через свій апарат діє як звичайний учасник ринку.

Роль державної служби, як професійної діяльності працівників державного апарату в організації економічної діяльності, є ключовою. Державна служба забезпечує здійснення завдань і функцій держави. Тим самим вона формує й реалізує державну економічну політику, регулює та контролює економічні відносини. Поряд із цим ефективність державної служби відповідно відображена у запровадженій політиці державного та регіонального управління.

Державна економічна політика інтегрує інтереси суспільства та господарюючих суб'єктів. Вона є певним «компромісом між численними та різноманітними інтересами суспільства і суб'єктів господарювання - з метою досягнення максимального блага в межах існуючого ладу». При цьому обов'язково враховується соціально-економічний стан. Тому нормативно-правового регулювання потребують не тільки механізми реалізації економічних функцій держави, а й правове, законодавче закріплення процесів формування, затвердження, впровадження та контролю економічної політики.

Всі процедури щодо економічної політики реалізуються через професійну діяльність державних службовців, тобто через державну службу. При цьому проблема ефективності державної служби набуває виняткового значення.

Треба зазначити, що ефективність державної служби певним чином тотожна ефективності діяльності органів державної влади. Тому в центрі уваги мають бути питання макроекономіки, мікроекономіки, державного управління, теорії організацій та управління персоналом.

Для макроекономіки ефективність відіграє винятково важливу роль. У ринкових умовах держава стає «рівнозначним суб'єктом господарювання та важливою складовою у національному виробництві країни».

Перехід до держави, як виробника платних послуг і товарів, зумовлює підвищення значення поняття високоефективного державного апарату та державного сектору. Останнє вимагає змін у методологічних підходах до вимірів ефективності на макрорівні, а також в оцінках і ставленні до ефективності в державному секторі. Тим самим значно підвищується значущість оцінок, що характеризують діяльність державних підприємств, установ і організацій, як показників, що об'єднуються в оцінки на макрорівні.

Згідно із сучасними підходами до аналізу діяльності організацій одним з економічних показників є продуктивність. Продуктивність і ефективність є двома чітко визначеними концепціями одного й того ж явища. Продуктивність постає мірилом ефективності організації, оскільки реалізація цілі за допомогою наявних ресурсів є формальною метою організації.

Разом з тим організації взаємодіють з навколишнім середовищем, тобто є відкритими системами. Внаслідок цієї взаємодії цілі та ресурси змінюються. Зовнішні та внутрішні фактори мають надавати динамізму і рухомості функціональній та організаційній структурам державного апарату й органів влади. Зміна ситуації вимагає нових стратегій. Системна теорія організацій також передбачає досягнення цілей та позитивних настанов, але організація має бути гнучкою та здатною відстежувати стан зовнішнього оточення. При цьому показники ефективності організації постають багатомірними.

Функціонування державного апарату, як і державного управління, має бути оцінено з двох сторін: функціональної та витратної. Функціональна оцінка характеризуватиме його роль у суспільному розвитку, рішенні тих проблем, що виникають у процесі соціально-економічного розвитку та суспільної життєдіяльності.

Діяльність органу влади може оцінюватися також у двох аспектах: *оцінки досягнення цілей функціонування органу та оцінки ефективності його діяльності*.

Треба зазначити, що оцінка досягнення цілей діяльності органу державної влади різними суб'єктами здійснюється з різних позицій. Громадянина цікавлять досягнуті результати цієї діяльності як для усвідомлення правильності обраного курсу соціального та економічного розвитку, так і для прийняття особистого рішення в період виборів.

Законодавця мають цікавити передусім можливі наслідки цієї діяльності, а також, з прагматичного погляду – результати та обсяг діяльності для виділення коштів з бюджету.

Державного службовця зацікавлює характер діяльності для досягнення цілей, що поставлені перед органом. Останній вимушений визначати стандарти, норми й питомі витрати щодо надання послуг, розробляти та вдосконалювати організаційні, технологічні, процедурні, технічні проблеми, і відстежувати систему оцінки адекватності отриманих результатів тощо. Тим самим окремі випадки оцінки діяльності органу державної влади замінюються систематичним контролем за ефективністю його діяльності.

Основне ж призначення органів державної влади полягає у створенні та підтриманні умов для забезпечення високого рівня добробуту населення, охорони здоров'я, освіти, особистої безпеки й безпеки навколишнього середовища тощо. Тому ефективність їх діяльності необхідно розглядати через *показники життєдіяльності населення та життєзабезпечення людини*, тобто через основні цілі громадян – суспільний добробут.

Об'єктом аналізу є результат діяльності органу управління. Останній є тільки організаційною структурою, що забезпечує отримання необхідного результату діяльності.

При цьому доцільно оцінювати ефективність діяльності органу на всіх стадіях:

- ✓ при формуванні пропозицій щодо цілей державної політики та їх реалізації;
- ✓ при правовому їх закріпленні або затвердженні;
- ✓ на етапах визначення необхідних та достатніх ресурсів;
- ✓ при наданні послуг або виробництві товарів з метою реалізації визначених цілей;
- ✓ при оцінюванні досягнення визначених цілей. Фактично ефективність має оцінюватися протягом усього циклу «*мета – випуск*».

Враховуючи термінологію системного підходу, цей цикл має такий вигляд (схема 27):

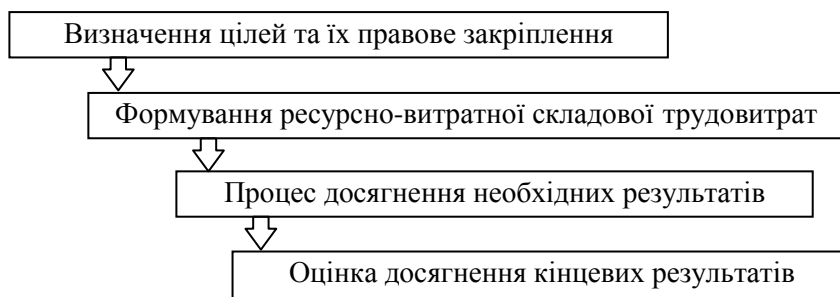

Схема 28. Стадії оцінювання ефективності органу

Цілі органу або його структурного підрозділу реалізуються шляхом здійснення певних функцій. Ефективність їх здійснення оцінюється завдяки використанню конкретних показників, зокрема: загальної мінімізації витрат, недопущення втрат, задоволення запитів громадян тощо. Тобто цими показниками фактично оцінюється практична діяльність державного органу. Треба зазначити, що чітко, пунктуально, а точніше, -діагностоване визначення цілей значно збільшує кількість показників відповідних різним характеристикам досягнення результату, в тому числі якісним. При цьому проблема якості постає рівнозначною з наданням послуг чи виробництвом товару.

Ефективність управління, у тому числі й державного, прийнято оцінювати через відношення фактично отриманих результатів до тих що могли б бути максимально отримані. При цьому використані ресурси мають бути однакові. Аналіз ефективності діяльності органу державної влади має бути зосереджений, в основному, на наслідках діяльності, тому що кінцевою метою надання послуг і виробництва товарів є не самі послуги чи товари як такі, а саме їх спроможність задовольняти інтереси користувачів та платників податків. При цьому виникає проблема багатомірності цілей, що зумовлює й множину критеріїв їх досягнення.

Потрібно зазначити, що витрати й обсяги робіт є певною мірою суспільно значимими показниками ефективності органів управління. Інтегрованими показниками ефективності їх функціонування можуть бути оцінки заздалегідь підготовлених експертів та опитування громадян з приводу їх задоволення реалізацією цілей діяльності органу управління. За їх допомогою можна оцінити: ступінь виконання поставлених перед органом завдань; адекватність якості наданих послуг потребам громадян; їх готовність сплачувати ці послуги; задоволення громадян діяльністю даного органу тощо.

Система оцінок значною мірою залежить від статистики. На сучасному етапі на перший план виходять характеристики поставлених завдань, здатність керівництва та працівників органу державної влади забезпечити ефективно їх виконання тощо.

Підсумовуючи, можна констатувати: перше – особливу увагу при оцінюванні ефективності діяльності органу державної влади слід приділяти виявленню невизначених завдань; друге – необхідно задавати чіткі діагностовані критерії оцінки досягнення мети.

Для систематичного та підсумкового контролю ефективності діяльності органу виконавчої влади найбільш логічним є такий порядок її оцінки:

- аналіз технологічних процедур розробки та затвердження програми діяльності органу державної влади з визначенням діагностованих цілей;
- аналіз бюджету органу з урахуванням таких вимог;
- статті бюджету органу державної влади мають відображати всі аспекти програми його діяльності на певний період, шляхом застосування програмно-цільового методу організації діяльності;
- статті бюджету органу необхідно розглядати в аспекті послуг, що мають надаватися, роботи, що має бути виконана для надання цих послуг, а також послуг та/або ресурсів, які необхідні й достатні для забезпечення досягнення програмних цілей діяльності органу. Тому для оцінювання ефективності функціонування органу має слугувати діяльність, а не функція чи завдання;
- бюджет має бути сформований за допомогою показників діяльності, тобто роботи та ресурсного забезпечення діяльності;
- фінансово-економічне обґрунтування програми діяльності має спиратися на фактичні, розрахункові і прогностичні питомі витрати.
- експертиза функціональної та організаційної структури органу державної влади відповідно до цілей його функціонування;
- аналіз ресурсного, в тому числі інформаційного та кадрового забезпечення реалізації цілей діяльності органу державної влади;
- моніторинг «випуску» (тобто надання якісних, платних послуг у визначеній кількості);
- проведення поточного контролю ефективності використання бюджетних коштів та ефективності діяльності державних службовців з досягнення визначених цілей органів державної влади;
- проведення громадського оцінювання діяльності органу шляхом залучення спеціально підготовлених експертів та опитування громадян з приводу задоволення населення діяльністю цього органу.

Тим самим аналіз виконання бюджету органу державної влади разом з незалежною оцінкою експертів надасть можливість оцінити ефективність як цього органу, так і професійної діяльності його працівників — державних службовців.

Головним завданням у забезпеченні та підвищенні ефективності державної служби є поєднання наукових і практичних знань різних наукових галузей: макроекономіки, мікроекономіки, державного управління, теорії організацій та управління персоналом. Потрібна не тільки виключно економічна модель «витрати — випуск» (мається на увазі не лише товарів, а й послуг, необхідних для забезпечення і підвищення добробуту населення) на

макро- та мікрорівнях, а й раціональна, юридична техніка формування та прийняття рішень за умов ринкової економіки, професійний кваліфікований персонал органів державної влади, сучасна державна служба адекватна умовам демократичної, соціальної, правової держави.

ТЕСТИ

1. Ефективність управління це:
 - а) прогноз, зіставлений із витратами на його досягнення або з цілями;
 - б) результат, зіставлений із витратами на його досягнення або з цілями;
 - в) всі варіанти вірні.
2. Соціальна ефективність держуправління та місцевого самоврядування має:
 - а) локальний характер;
 - б) комплексний характер;
3. Критерії ефективності держуправління та критерії ефективності місцевого самоврядування;
 - а) ідентичні;
 - б) протилежні;
 - в) подібні;
 - г) ваш варіант прогресивний характер.
4. Критерії соціальної ефективності держуправління та критерії місцевого самоврядування:
 - а) натуральні показники;
 - б) вартісні показники;
 - в) обидва варіанти вірні;
 - г) відсутня вірна відповідь
5. Критерії ефективності організації і функціонування суб'єктів державного управління та місцевого самоврядування:
 - а) абсолютні сукупні витрати;
 - б) відносні сукупні витрати;
 - в) обидва варіанти вірні;
 - г) ваш варіант.
6. Кількість критеріїв прийнята для оцінки соціальної ефективності держуправління та місцевого самоврядування:
 - а) чотири;
 - б) вісім;
 - в) десять;
 - г) дванадцять
7. Оцінку держуправлінню та місцевому самоврядуванню надають:
 - а) громадяни;
 - б) сім'ї;
 - в) колективи;
 - г) громадські об'єднання;
 - д) державні структури;
 - є) всі варіанти вірні.
8. Показники ефективності державного управління:
 - а) збільшення розміру Державного бюджету;
 - б) покращення забезпечення добробуту населення;
 - в) ефективне використання Державного бюджету;
 - г) всі варіанти вірні.
9. Послуги які надають органи виконавчої влади та місцевого самоврядування є:
 - а) збитковими;
 - б) прибутковими;
 - в) дотаційними.
10. Для оцінювання роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування із забезпечення життєдіяльності соціуму враховують ефективність:
 - а) економічну;
 - б) соціальну;
 - в) екологічну;
 - г) всі варіанти вірні
11. Послуги, що надаються органами виконавчої влади та місцевого самоврядування (може бути 2 відповіді) :
 - а) надання соціальної допомоги малозабезпеченим;
 - б) фінансова підтримка політичним партіям;
 - в) інформаційні послуги (крнсультації, пояснення тощо);
 - г) всі варіанти вірні
12. Методи, які застосовують для вивчення і оцінювання ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування:
 - а) аналізу;
 - б) синтезу;
 - в) анкетування (соцопитувань);
 - г) статистичних спостережень;
 - д) періодична звітність посадових осіб перед громадськістю на зібраннях та в засобах масової інформації;
 - ж) всі варіанти вірні.

Ситуаційне завдання 1

Ви - керівник структурного підрозділу регіонального органу виконавчої влади. З метою виконання Указу Президента України № 1085/2010 «Про оптимізацію системи регіональних органів виконавчої влади» прийнято рішення щодо розробки проекту розпорядження керівника органу державної влади, в якому ви працюєте про організацію роботи тимчасового творчого колективу для розробки заходів щодо оптимізації організаційної структури.

1. Підготуйте проект розпорядження керівника органу державної влади щодо створення та організації роботи зазначеного творчого колективу.

2. Підготуйте пакет документів, які необхідні для проведення цього заходу у вашому структурному підрозділі.

Ситуаційне завдання 2

Відповідно до рішення голови міськради від 24.03. 2012 р. в місті планується проведення місячника «Санітарної очистки», який відбудеться у квітні у рамках проекту «Чисте місто». Метою акції є облаштування та прибирання територій, а також зон масового відпочинку. Вас призначено керівником проведення цієї акції.

1. Яка на вашу думку повинна бути реклама акції і в яких засобах масової інформації?
2. Запропонуйте план здійснення зазначеного заходу.
3. Визначте які матеріальні ресурси будуть залучені для проведення акції.
4. Підготуйте пакет документів для проведення цього заходу.

Запитання для самоперевірки знань

1. В чому заключається загальна соціальна ефективність управління?
2. Назвіть критерії загальної соціальної ефективності:
 - а) державного управління;
 - б) місцевого самоврядування.
3. Сформулюйте критерії соціальної ефективності організації та функціонування суб'єктів управління.
4. Які показники доцільно застосовувати для оцінки діяльності:
 - а) місцевої державної адміністрації, її структурних підрозділів та посадових осіб?
 - б) сільської, селищної, міської, районної обласної ради та її керівників?
5. Оцініть управлінську діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування:
 - а) за місцем Вашого народження або проживання;
 - б) за місцем знаходження ВНЗ в якому Ви навчаєтесь.

Основна використана література

1. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія / Н.Р. Нижник, Н.Т. Гончарук. – Д.: Моноліт, 2009. – 384 с.
2. Афонін Е.А., Войнович Р.В., Гонюкова Л.В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. / Е.А., Афонін, Р.В. Войнович, Л.В.Гонюкова– К. : Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 160 с.
3. Вергун М.Г., Маслак П.В. Державне управління та державне регулювання економіки: навч. посіб. / М.Г. Вергун, П.В. Маслак –Житомир: Рута, 2009. – 240 с.
4. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні. / П.Д. Біленчук, В.В. Кравченко, М.В. Підмогильний–К.: Атіка. 2000. – 360 с.
5. Лукинов И.И. Эволюция экономических систем. / Лукинов И.И М.: ЗАО Экономика. - 2002. – 567 с.
6. Вишневецький А. Україна: оцінювання системи врядування /А.Вишневецький. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2007. – 248 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення теми

1. Мосіюк П.О. Економіка і організація аграрного сервісу / П.О. Мосіюк. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 345с.
2. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери./ О.М. Могильний Ужгород: ІВА, 2005 – 400 с.
3. Про місцеві державні адміністрації: закон України від 28 груд.2007 р: № 107 – VI (107-17). // Відомості Верховної Ради України. – 2008.- № 7-8. – ст. 78; зі змінами; ост. ред. 06 лист. 2012.
4. Про службу в органах місцевого самоврядування // Відом. Верховної Ради України. - 2001. - № 33. - ст.175.
5. Про систему центральних органів виконавчої влади Указ Президента України: від року № // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50.
6. Про Концепцію державної регіональної політики: указ Президента України від 25 трав. 2001 р: № 341/2001. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 10.

Бібліографічний список

Основна використана література

1. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи: монографія / за заг. ред. Н.Р. Нижник, Н.Т. Гончарук. – Д.: Моноліт, 2009. – 384 с.
2. Афонін Е.А., Войнович Р.В., Гонюкова Л.В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики. / Е.А. Афонін, Р.В.Войнович, Л.В. Гонюкова– К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006. – 160 с.
3. Біленчук П.Д., Кравченко В.В., Підмогильний М.В. Місцеве самоврядування в Україні. / П.Д. Біленчук, В.В.Кравченко, М.В. Підмогильний. – К.: Атіка, 2000. – 360 с.
4. Брич В.Я. Регулювання ринку праці: регіональні аспекти. – К. : НЦ ЗРП, 1997. – 216 с.
5. Вергун М.Г., Маслак П.В. Державне управління та державне регулювання економіки: навч. посіб. / М.Г. Вергун, П.В. Маслак. – Житомир: Рута, 2009. – 240 с.
6. Геєць В. Державне управління в умовах сітової кризи системного характеру: контекст змін / В.Геєць. // Вісник державної служби України. – 2011. - №2. – С.30-43.
7. Грузинська І. Особливості міжособистісної взаємодії між керівником і підлеглими на державній службі / І.Грузинська. // Вісник державної служби України. – 2012. - № 3. – С.43-47.
8. Гладун З.С. Поняття і зміст державного управління: адміністративноправовий аналіз. / З.С.Гладун. - Львів, 1996. – 21 с.
9. Гурне Б. Державне управління. / Б. Гурне. - К.: Основи, 1993. – 226с.
10. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація: Монографія / від. ред. Н.Р. Нижник. – К.: вид-во при Президентові України, 1997. – 520 с.
11. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: монографія / О.Ю. Оболенський. – Хмельницький: Поділля, 1999. – 573 с.
12. Державне управління: навч. посіб. / Васіна Л.Ю., Гордієнко, А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський. – К.: Знання-Прес, 2003. - 343 с.
13. Державне управління: теорія і практика / за ред. В.Б. Авер'янова. – К.: Юрінком, 1998. – 432с.
14. Загальна теорія держави і права / за ред. акад. АПрН України, д.ю.н., проф. В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком, 1997. – 320с.
15. Звіт про підсумки діяльності Головного управління державної служби при Кабінеті Міністрів України у 2007 році. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби при Головному управлінні державної служби України, 2008. – 144с.
16. Калмыкова Ю. Регулирование экономики (опыт Франции) // План. хоз-во. -1990. – № 9. - С. 102-108.
17. Конституція України. Прийнята на 5 сесії Верховної ради України 28 червня 1996 р. Із змінами внесеними законом України від 8 груд. 2004: № 2222- IV. Станом на 1 січня 2006. Офіційне вилання. – К, 2006. – 122 с.
18. Вергун М.Г., Казьміришина Е.Б. Курс лекцій з дисципліни Державне управління та регулювання / М.Г.Вергун, Е.Б.Казьміришина - Житомир: ДАЕУ, 2005. – 70 с.

19. Вісник Житомирської обласної ради (офіційне видання) вип.. №5. – Житомир. – 2012. – 46 с.
20. Вісник Житомирської обласної ради (офіційне видання) вип.. № 7. – Житомир. – 2012. – 46 с.
21. Лукинов И.И. Эволюция экономических систем. / И.И. Лукинов. - М.: ЗАО Экономика, 2002. – 567 с.
22. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посіб. / В.Я. Малиновський – Луцьк: Вежа. 2000. – 370 с.
23. Матеріали з підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та місцевого самоврядування I – IV категорій посад та їх кадрового резерву зб. лекцій: ч. I. Європейський вимір становлення та розвитку державної служби України: навч. посіб. / Т.В. Мотренко, В.К. Присяжнюк. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2008. – 224 с.
24. Матеріали з підвищення кваліфікації працівників органів державної влади та місцевого самоврядування I – IV категорій посад та їх кадрового резерву зб. лекцій. ч. II. Перспективні напрями вдосконалення кадрової політики Державної служби України: навч. посіб. / Т.В. Мотренко, В.К. Присяжнюк. – К.: Видавничо-поліграфічний центр Академії муніципального управління, 2008. – 208с.
25. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту.: підручник. / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. - 3-є, вид., доп. – К.: Кондор, 2006. – 664с.
26. Райт Г. Державне управління. / Райт Г. – К.: Основи. 1994. – 191с.
27. Сало І. Методи формування і регулювання бюджету і позабюджетних фондів / І. Сало. // Економіка України. - 1995. -№ 10. - С 24-32.
28. Про місцеве самоврядування в Україні: закон України від 21 трав. 1997: № 280/97 – ВР // Відом. Верх. Ради України. – 1997. - № 25. – С.20; зі змінами; ост. ред. № 5498 – IV (5498-17) від 20 лист. 2012 р.
29. Про утворення Кабінету Міністрів України : закон України від 06 лист. 2012 р: № 5477 –VI (5477-17). // Відом. Верховної Ради України. – 2013. - № 2. – ст. 4.
30. Плішка Т.П. Ефективність механізмів державного управління: регіональний аспект / Т.П. Плішка. // Вісник державної служби України. – 2011. - №1. – С. 66-70.
31. Пашко Л.А. Виклики сьогодення та управлінське лідерство на державній службі: сутність, роль, значення. / Л.А. Пашко. // Вісник державної служби України. – 2012. - №1. – С. 31- 35.
32. Пашко Л.А. Реалізація сучасної кадрової політики як передумова модернізації Української держави. // Наукові записки інституту законодавства Верховної Ради України. – 2011. - № 3(6)2011. – С. 201-207
33. О государственной службе : закон Украины от 16 дек. 1993 г. № 3724 – XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - № 52. – ст. 490.
34. Про місцеві державні адміністрації: закон України від 28 груд.2007 р: № 107 – VI (107-17). // Відомості Верховної Ради України. – 2008.- № 7-8. – ст. 78; зі змінами; ост. ред. 06 лист. 2012.
35. Про службу в органах місцевого самоврядування // Відом. Верховної Ради України. - 2001. - № 33. - ст.175.
36. Про систему центральних органів виконавчої влади Указ Президента України: від року № // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50.

37. Толкованов В.В. Нові підходи та інноваційні інструменти в реалізації державної регіональної політики / В.В. Толкованов. // Вісник державної служби України. – 2012. - № 3. – С.6-10.
38. Толкованов В.В. Розвиток належного урядування на місцевому і регіональному рівнях / В.В.Толкованов. // Вісник державної служби України. – 2011. - № 3. – С.4-8.
39. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: підручник / О.Ф. Фрицький. - К.: Юрінкомінтер, 2002.-536с.
40. Якокка Л. Кар'єра менеджера. / Л. Якокка - М.: Прогресс, 1991. – 384 с.

Рекомендована література для поглибленого вивчення курсу

1. Абросимова И. В. Государственная региональная инвестиционная политика как основа социально-экономической стабилизации регионов / И. В. Абросимова. // Социология власти. - 1997. -№2. -С. 144-154.
2. Айрапетова А. Г, Карлик А. Е. Государственное регулирование деятельности предприятий: учеб. пособ. / - А. Г. Айрапетова, А. Е. Карлик СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 1997. – 51 с.
3. Бабич Л., Барсук Р., Понеделкова О. Аналіз податкової системи і пропозиції щодо її удосконалення / Л. Бабич, Р.Барсук, О. Понеделкова // Економіка України. - 1995. - № 12. - С 35-41.
4. Брич В Я Регулювання ринку праці: регіональні аспекти. / В. Я. – Брич. - К.: НЦ ЗРП, 1997.- 216 с.
5. Василевский Э. К. Эволюция структуры американской экономики / Э.К. Василевский. // США: экономика, политика, идеология. - 1995. -№ 8-9. - С. 17-42.
6. Гелбрайт Дж. К. Жизнь в наше время. / Дж. К. Гелбрайт. - М. : Прогрес, 1986. – 405 с.
7. Годованець В.Б. Конституційне право України : конспект лекцій. / В.Б. Годованець. – 2 -ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. - 216 с.
8. Государственное регулирование экономики: практика и проблемы / Отв. ред. Н. Г. Чумаченко // Сб. науч. тр. НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. -Донецк, 1995. - 204 с.
9. Гуревич М. М. Государственное регулирование в условиях рыночной экономики. /- Гуревич М. М. - Харьков, 1993. – 37 с.
10. Європейська хартія місцевого самоврядування (укр/рос), Страсбург, 15 жовтня 1985. Хартію ратифіковано Законом України: від 15 лип. 1997: № 452/97-ВР: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.
11. Економіка і організація аграрного сервісу / П.О. Мосіюк. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – 345с.
12. Кетова К П. Региональные рынки: проблемы регулирования / К.П. Кетова. // Соц.-полит. журн. - 1994. -№6. - С. 32-46.
13. Кирюшин В Государственное и местное регулирование территориального развития. / В. Кирюшин. // Экономист. -1994. – № 8. – С. 63-74.
14. Кримінальна конвенція Про боротьбу з корупцією, підписана від імені України 27.01.99р. в м. Страсбурсі та ратифікована згідно із Законом України від 18.10.06р. № 252-V.

15. Крючкова И. В Научно-техническая политика и методологические подходы к обоснованию государственных регуляторов. Государственное регулирование рыночной экономики. / И.В. Крючкова. //Сб. науч. тр. - К, 1992. - С. 127-140.
16. Лексин Б., Шевцов А. Государственное регулирование и селективная поддержка регионального развития // Рос. экон. журн. - 1994. - № 5-6. -С. 64-67.
17. Малиновская М. А. Государственное регулирование реализации региональной политики Российской Федерации / М.А.Малиновская. // Регионология. - 1998. -№ 12. -С. 37-46.
18. Малиновский В.Я. Державне управління: навч. посіб. / В.Я. Малиновский. Луцьк: Вежа, 2000. – 558 с.
19. Малый И. И., Шумилов А. Ю. Структурная перестройка экономики - важный приоритет развития производительных сил Украины / И.И.Малый, А.Ю.Шумилов. // Формування ринкових відносин в Україні: зб. мол. вчених. – К.: НДЕІ Міністерства економіки України,- 1995. - Вип. 1. - С. 85-91.
20. Мельник А. Ф. Державне регулювання економіки перехідного періоду. Світовий досвід і проблеми України./ А. Ф. Мельник. – Тернопіль: Збруч, 1995. – 179 с.
21. Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери. / О.М. Могильний. - Ужгород: ІВА, 2005. – 400 с.
22. Нешев С. Государственное регулирование конкуренции в переходный период / С.Нешев. // Пробл. теории и практики управления. - 1996. -№ 3. - С. 50-53.
23. Панасюк Б. Я. Державне регулювання економіки / Б.Я. Панасюк. // Економіка України. -1994. -№1. - С. 19-30.
24. Про вдосконалення структури служби Прем'єр-міністра України та Секретаріату Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 9 берез. 2000 р: № 466. // Офіційний вісник України. 2001. – № 22.
25. Про урядові комітети: постанова Кабінету Міністрів України від 12 лют. 2000: № 339. //Офіційний вісник України. – 2000. – № 21.
26. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011-2015 роки: указ Президента України від 21 жовт.2011р: № 1001/2011: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua.
27. Саморукова А. Румыния: новые подходы к структурной политике / А. Саморукова. // Пробл. теории и практики управления. -1994. -№ 6. - С. 29-34.
28. Стеченко Д. К, Никитина К Г. Особенности структурных преобразований экономики отдельных зарубежных стран / Д. К Стеченко, К Г. Никитина. // Деловое обозрение. - 1997. -№5. - С. 20-23.
29. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента України від 25 трав. 2001 р: № 341/2001. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 10.
30. Червова Л. Г., Попов А. Г. Проблемы планового регулирования экономики в новых условиях / Л. Г.Червова, А. Г Попов. // Проблемы управления государственным сектором экономики: Сб. науч. тр. -Донецк: ИЭП НАН Украины, 1996. - С. 41-50.
31. Наеук, Freidrich A. The Keynes Centenary: The Austrian Critique // The Ekonomist, 287 : 7293 / 11 june.

Глосарій основних понять і термінів

А

Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

Адміністративно-територіальна одиниця – область, район, місто, район у місті, селище, село.

Адміністрація Президента України (*неофіційно: Банкова*) — постійно діючий орган, утворений Президентом України для здійснення його повноважень.

Арбітр – а) посередник, що його обирають сторони за взаємною згодою або в передбаченому законом порядку з метою розв'язання спору; б) службова особа, що розв'язує майнові спори між підприємствами, установами, організаціями, кооперативами, малими підприємствами тощо.

Аудит – це перевірка публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинних документів та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

Б

Благодійництво – добровільна безкорислива пожертва фізичних та юридичних осіб у поданні набувачам матеріальної, фінансової, організаційної та іншої благодійної допомоги; специфічними формами благодійництва є меценатство і спонсорство.

Брифінг – коротка нарада представників засобів масової інформації, на якому дається погоджена сторонами – учасниками переговорів, засідань, конференцій і т. п. інформація про їх хід, погляди, оцінки сторін та ін.

Бюджет – план доходів і видатків установ, підприємств на певний строк.

Бюджет розвитку – доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази.

Бюджет місцевого самоврядування (*місцевий бюджет*) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.

Районний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного призначення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Обласний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Поточний бюджет – доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків.

В

Верховна Рада України - єдиний органом законодавчої влади в Україні - український парламент.

Виконавчі органи рад – органи, які відповідно до Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених законами.

Г

Господарський договір – цивільно-правова угода між підприємствами, спрямована на встановлення, змінення або припинення їх господарських прав і обов'язків.

Д

Девальвація – законодавче зменшення золотого вмісту (вартості) грошової одиниці, зниження курсу паперових грошей щодо золота або іноземної валюти.

Делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Державне замовлення – форма планового завдання підприємствам і організаціям органами вищого рівня. Є засобом координації діяльності підприємств в умовах формування ринку, розмежування функцій державного керівництва і господарського управління, становлення самостійності підприємств. Через державне замовлення здійснюється прямий вплив держави на виробництво, забезпечується відтворення найважливіших матеріально-речових пропорцій. Держзамовлення гарантоване матеріально-технічним постачанням і реалізацією.

Державне регулювання – форма цілеспрямованого впливу держави на економіку з метою забезпечення або підтримання її функціонування у заданому режимі чи для зміцнення і розвитку економічних явищ або їх зв'язків. Регулювання здійснюється за допомогою системи норм і заходів. Останні регламентують поведінку господарських суб'єктів через адміністративні методи впливу: закони, накази, інструкції, а також через систему економічних методів, регуляторів: ціни, податки, банківські проценти, преференції, санкції і т. п.

Державний бюджет – основний фінансовий план утворення і використання централізованого грошового фонду держави.

Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів – це автоматизований банк даних, створений для забезпечення єдиного державного обліку фізичних осіб, які зобов'язані сплачувати податки, збори, інші обов'язкові платежі до бюджетів та внески до державних цільових фондів у порядку і на умовах, що визначаються законодавчими актами України.

Депутат місцевої ради є повноважним і рівноправним членом відповідної ради - представницького органу місцевого самоврядування.

Депутатський запит - це підтримана радою вимога депутата місцевої ради до посадових осіб ради і її органів, сільського, селищного, міського голови, керівників підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, які розташовані або зареєстровані на відповідній території, а депутата міської (міста обласного значення), районної, обласної ради - також до голови місцевої державної адміністрації, його заступників, керівників відділів і управлінь з питань, які віднесені до відання ради.

Депутатське запитання - це засіб одержання депутатом місцевої ради інформації або роз'яснення з тієї чи іншої проблеми. Відповідь на запитання може бути оголошено на сесії ради або дано депутату місцевої ради в індивідуальному порядку. Запитання не включається до порядку денного сесії, не обговорюється і рішення по ньому не приймається.

Дивіденд - частина прибутку акціонерних товариств, яку щорічно розподіляють між акціонерами за акціями. Або: доход, який одержує власник акції, у формі проценту до її вартості.

Документ (свідоцтво) – матеріальний носій інформації, призначеної для її обробки і передачі в часі і просторі. Відомості, що містяться в документі, повинні бути зручні для обробки людиною або машиною і мати згідно з діючим законодавством правове значення.

Дотація – асигнування з державного бюджету на покриття збитків, для збалансування бюджетів нижчих рівнів, доплата.

Доходи населення – матеріальні кошти, які має населення для здійснення своїх потреб. Основними джерелами одержання доходів є: заробітна плата робітників, службовців, оплата праці колгоспників, виплати і пільги з громадських фондів споживання (пенсії, стипендії, допомоги, безплатні й пільгові путівки тощо). У сільських жителів важливе джерело доходів – особисте підсобне господарство.

З

Загальні збори – зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення.

Загальний склад ради – кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону.

Е

Етика поведінки державного службовця. Державний службовець повинен: сумлінно виконувати свої службові обов'язки; шанобливо ставитися до громадян, керівників і співробітників, дотримуватися високої культури спілкування; не допускати дій і вчинків, які можуть зашкодити інтересам державної служби чи негативно вплинути на репутацію державного службовця.

І

Інвестиція – довгострокове вкладення капіталу (коштів) у різні галузі економіки, переважно за межами країни. Також майнові та інтелектуальні цінності, які вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті яких утворюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект. Такими цінностями є: 1) грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери; 2) рухоме і нерухоме майно (будови, споруди, обладнання та інші матеріальні цінності); 3) майнові права, що впливають з авторського права, ноу-хау, досвід та інші інтелектуальні цінності; 4) права користування землею та іншими природними ресурсами тощо.

Інвестор – суб'єкт інвестиційної діяльності, що прийняв рішення про вкладення власних, позикових і залучених майнових та інтелектуальних цінностей.

Інфляція – збільшення кількості паперових грошей, що є в обігу в державі, понад потреби господарського обігу; процес обезцінення грошей.

Індуційована інфляція – інфляція, зумовлена будь-якими економічними факторами.

Кредитна інфляція - інфляція, викликана надзвичайною кредитною експансією.

Повзуча інфляція – інфляція, що розвивається повільними темпами.

Галопуюча інфляція – інфляція, що розвивається стрімкими темпами.

Адміністративна інфляція – інфляція, що породжується «адміністративними» (керованими) цінами.

Соціальна інфляція – зростання цін під впливом зростання витрат у зв'язку з новими громадськими вимогами до якості продукції, охорони оточуючого середовища.

К

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. КМУ відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України (Ст. 113).

Консенсус – збіг думок. Консенсусний принцип – одноголосне прийняття рішень усіма учасниками наради, конференції тощо.

Конституційне подання - це письмове клопотання до КСУ про визнання правового акта (його окремих положень) неконституційним, про визначення конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення КУ та ЗУ.

Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Завданням КСУ є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Корупція – підкуп посадової особи. Під корупцією також розуміють діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг.

М

Менеджмент – управління (планування, регулювання, контроль), керівництво, організація виробництва. Сукупність методів, форм, засобів управління виробництвом для досягнення поставленої мети (підвищення ефективності виробництва, збільшення прибутку).

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою.

Мікро- і макроекономіка – поняття, широко розповсюджені в науковій літературі різних країн для забезпечення аналізу становища економіки на різних рівнях управління – верхніх (усе господарство – макроекономіка) і нижніх (прийняття господарських рішень на рівні управління підприємством, фірмою – мікроекономіка).

Мінімальний бюджет місцевого самоврядування – розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, які гарантуються державою.

Мінімальний рівень соціальних потреб – гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення у межах усієї території України.

Міське самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Міське самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Місцевий референдум – форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування

Мораторій – ситуація, коли позичальник робить формальну заяву про те, що він не в змозі оплатити свої борги або їх частину. Як правило, навмисні дії, які мають за мету перегляд умов погашення заборгованості.

Н

Наука державного будівництва і місцевого самоврядування – це сукупність науково обґрунтованих ідей, поглядів, уявлень про організацію та діяльність органів публічної влади.

О

Обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст.

Органи самоорганізації населення – представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста.

Оренда – майнова позика, договір про надання майна, земельної ділянки і т. п. у тимчасове користування (строк обумовлюється договором оренди) за плату. Нині в оренду можуть передаватися земля, будови і споруди, підприємства, засоби виробництва тощо. Оренда не тягне за собою зміни права власності.

Власником залишається орендодавець – особа або організація, яка надала своє майно в оренду. У випадку оренди державної власності орендодавець визначається законодавством держави.

Орендар – особа, яка тимчасово (на певний строк) і в рамках, обумовлених у договорі, одержує права власника, за що і вносить орендну плату. Він за угодою з орендодавцем може викупити майно, взяте в оренду.

Умови і порядок викупу визначаються договором оренди. Орендарями можуть бути юридичні особи і громадяни України, спільні підприємства, міжнародні об'єднання і організації з участю українських та іноземних юридичних осіб, а також іноземні держави, міжнародні організації, іноземні юридичні особи і громадяни.

Орендна плата – винагорода, яка стягується орендодавцем з орендаря за здане в тимчасове користування майно, приміщення або землю. Величина середньої плати включає амортизаційні відрахування від вартості орендного майна і частину доходу від використання майна, яка встановлюється на договірній основі, але, як правило, не нижче банківського процента.

П

Парламентаризм — це система взаємодії держави і суспільства для якої характерним є визнання провідної або особливої і досить істотної ролі у здійсненні державновладних функцій загальнонаціонального постійно діючого представницького органу.

Патент - документ, що видається на певний строк компетентним державним органом винахіднику або його правонаступнику, який засвідчує авторство і виключне право на винахід.

Підприємство – самостійний господарський суб'єкт, створений для виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг з метою задоволення суспільних потреб і одержання прибутку. Можуть створюватися і діяти підприємства, що перебувають у приватній, державній, муніципальній власності, власності громадських організацій, а також підприємств змішаної форми власності.

Подання прокурора - подання з вимогами усунення порушень закону, причин цих порушень і умов, що їм сприяють, вноситься прокурором, його заступником у державний

орган, громадську організацію або посадовій особі, які наділені повноваженням усунути порушення закону, і підлягає невідкладному розгляду.

Податки – форма платежу, що стягується з доходів або майна юридичних і фізичних осіб, яка характеризується обов'язковістю, що регламентує розміри і строки внесення

Постанова прокурора – внесена вмотивована постанова про дисциплінарне провадження, провадження про адміністративне правопорушення або про порушення кримінальної справи щодо винних осіб. Постанова про порушення дисциплінарного провадження або провадження про адміністративне правопорушення підлягає розгляду повноважною посадовою особою або відповідним органом у десятиденний строк після її надходження, якщо інше не встановлено законом.

Посада - це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень.

Посадова особа місцевого самоврядування - особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Право комунальної власності – право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Право на службу в органах місцевого самоврядування мають громадяни України незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території.

Правомочний склад ради – кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, що становить не менш як дві третини від загального складу ради.

Представницький орган місцевого самоврядування – виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення.

Презентація – подання переказного векселя для його акцепту особі, яка зобов'язана сплатити по ньому трасатові. Також: публічне представлення підприємства, фірми тощо з метою її реклами.

Президент України є главою держави і виступає від її імені, він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Приватизація - процес придбання у власність громадян усіх або частини акцій (паїв) акціонерних товариств, інших господарських товариств, а також підприємств, що ґрунтуються на державній або колективній власності.

Принципи діяльності місцевих державних адміністрацій. Місцеві державні адміністрації діють на засадах: - відповідальності перед людиною і державою за свою діяльність; - верховенства права; - законності; - пріоритетності прав людини; - гласності; - поєднання державних і місцевих інтересів.

Припис прокурора - письмовий припис про усунення порушень закону вноситься прокурором, його заступником органу чи посадовій особі, які допустили порушення, або вищестоящому у порядку підпорядкованості органу чи посадовій особі, які правомочні усунути порушення. Письмовий припис вноситься у випадках, коли порушення закону має очевидний характер і може завдати істотної шкоди інтересам держави, підприємства,

установи, організації, а також громадянам, якщо не буде негайно усунуто. Припис підлягає негайному виконанню, про що повідомляється прокурору.

Прокурорський нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами державного і господарського управління та контролю, Радою міністрів АРК, місцевими Радами, їх виконавчими органами, військовими частинами, політичними партіями, громадськими організаціями, масовими рухами, підприємствами, установами і організаціями, незалежно від форм власності, підпорядкованості та приналежності, посадовими особами та громадянами здійснюється *Генеральним прокурором України* і підпорядкованими йому прокурорами.

Протест прокурора Протест на акт, що суперечить закону, приноситься прокурором, його заступником до органу, який його видав, або до вищестоящого органу.

Протекціонізм – державна політика, яка передбачає систему заходів по захисту національної економіки і всебічному заохоченню її розвитку. Для цього використовуються митна оплата, ліцензії, прямі заборони, податкові пільги, переваги в кредиті, фінансова допомога та ін.

Р

Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Районні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст.

Ратифікація – затвердження верховним органом державної влади міжнародного договору, який з цього моменту набирає юридичної сили для даної держави.

Рахункова палата є постійно діючим органом контролю, який утворюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

Рента – а) прибуток з капіталу, землі або майна, що його власники регулярно одержують, не займаючись підприємницькою діяльністю; б) прибуток у формі процента, одержуваного власниками грошового капіталу або власниками цінних паперів з твердим курсом.

Ринок – сфера товарного обміну, де виникають і реалізуються відносини, пов'язані з процесом купівлі – продажу, і має місце конкретна господарська діяльність з приводу просування товарів і послуг від їх виробників до споживачів.

Ринок праці – сукупність установ, що обслуговують працевлаштування, підготовку кадрів, сприяють зайнятості, матеріальній підтримці непрацюючих. Включає: біржу праці, центри підготовки кадрів, фонд зайнятості, комерційні центри бізнесу, державний фонд сприяння підприємництву, пенсійний фонд, фонд милосердя тощо.

С

Самооподаткування – форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально – побутового характеру.

Сепаратизм – прагнення до відокремлення, відособлення.

Склад ради – кількість депутатів обраних до відповідної ради. повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку.

Служба в органах місцевого самоврядування - це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування,

що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Спонсор – юридична або фізична особа, яка бере на себе фінансове забезпечення будь-якого великого заходу (організація виставки, проведення спортивних заходів, виступ ансамблю тощо). Спонсорство здійснюється, як правило, з метою реклами без участі у використанні одержуваних доходів.

Субвенція – форма фінансової допомоги.

Субсидія – допомога, переважно у грошовій формі, яка надається державою за рахунок коштів державного бюджету місцевим органам влади, юридичним і фізичним особам, іншим державам.

Судова влада - одна з гілок державної влади, її здійснює не будь який державний орган, а лише суд, що має властиві тільки йому можливості і спроможності впливу на поведінку людей, а через це - на процеси, що відбуваються в суспільстві. Судову владу можна визначити як реалізовані займаючими особливе положення в державному апараті органами властивої їм можливості і спроможності впливу на поведження людей і соціальні процеси.

Т

Тариф – плата за різні послуги виробничого і невиробничого характеру, що надаються підприємствам, організаціям, населенню.

Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

У

Угода – взаємна домовленість про що-небудь. Правовий акт, що є підставою для виникнення або припинення правовідносин. Є дійсною якщо підписана і оформлена відповідно до чинного законодавства.

Умови – правила, вимоги, пропозиції, що висувуються однією з сторін, які домовляються про що-небудь, а також при укладанні угоди чи договору.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює на постійній основі і в межах конституційної юрисдикції парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного громадянина на території.

Управління – елемент, складова виробничих, підприємницьких та ін. відносин, що ставлять своїм завданням координувати, погоджувати діяльність людей і трудових колективів щодо організації виробництва матеріальних благ, їх розвитку, реалізації, продажу, споживання.

Ф

Фінанси – система грошових відносин держави, за допомогою яких вона здійснює розподіл ВВП і національного доходу для утворення і використання грошових фондів на розширене відтворення і задоволення ін. потреб суспільства.

Х

Хутір – відокремлене селянське поселення - господарство разом із садибою власника.

Ш

Штат – постійний, встановлений склад співробітників на якому-небудь підприємстві чи в установі.

Предметно-алфавітний покажчик

Абсолютна монархія	A	30, 33	Національний комітет	51
Авторитаризм		33	О	
Бюджетна функція	Б	96	Об'єкти управлінської діяльності	32
Бюрократія		32,39	Обов'язки державних службовців	163, 164
Верховна Рада України	В	19, 25, 32, 62	Ознаки держави	29
Влада		31	Орган державної влади	105
Виконавча влада		32, 44, 75	Охлократія	31
Види управління		10	П	
Гласність	Г	42	Повноваження виконавчих органів рад	132, 142, 143, 145
Громадянське суспільство		28	Правова держава	28, 38, 161
Громадський контроль		94	Перший віцепрем'єр-міністр	52
Демократія	Д	31, 38	Принципи державної служби	162
Департаменти секретаріату Кабінету Міністрів України		54	Принципи контрольної діяльності	91
Дерево цілей		70	Прогнозування	79
Держава		28	Принципи державного управління	14
Державна служба		49	демократизму	15
Державні агентства		50	об'єктивності	15
Державні інспекції		50	централізації і децентралізації	15
Державні комітети		32	правової впорядкованості	15
Державний апарат		31	публічності	15
Державне управління		9, 11	структурно-цільові	15
Об'єкти державного управління		60	структурно-функціональні	16
структура державного управління		69	структурно-організаційні	16
Державна влада		31	структурно-процесуальні	16
Державна політика		9, 16	спеціалізовані	16
Державна економічна політика		18	Р	
Державно-правовий режим		31	Ранги	168, 172
демократичний		31, 35	Республіка	30, 33
недемократичний		31	аристократична	30, 33
Джерела інформації		59, 79	демократична	30,33
Дисциплінарна відповідальність		160	парламентська	30, 33
Е			президентська	30,33
Ефективність управління		187	змішана	30,33
критерії		188	Референдум	161
оцінка		188	С	
З			Самоврядування	129, 172
Закон України		160, 172	Соціальне управління	9, 10
Законність		42	Стратегічне планування	78
І			Судова влада	40
Інститути громадянського суспільства		28, 38	Суспільство	9
Ієрархія цілей		70	ознаки	9
Імперія		34	підсистеми	9
К			Суспільні функції держави	13
Кабінет міністрів України		32	Т	
принципи діяльності КМУ		47	Теократія	31
Кадрова політика		95	Територіальна громада	130
Компетенція МДА		117	Територіальні органи влади	44
Компетенція органів державної влади..69		34	Тоталітаризм	35
Конфедерація		91	У	
Контроль		91, 94	Управління персоналом	95
прокурорський		91, 94	Ф	
фінансовий		92	Федерація	34
судовий		92	Форми держави	28, 32
парламентський		92	правління	28, 30, 32
громадський		94	державного устрою	28, 34
М			політичного режиму	28, 31, 35, 161
Міністерство		32,48	Форми народовладдя	31
Місцеві державні адміністрації		105	Функції державного управління	29, 69, 72, 74
Місьцеве самоврядування		130	основні	73
Методи прийняття управлінських рішень		86	загальні	77
Монархія		30, 32	допоміжні	94
обмежена		33	Ц	
Н			Цілі державного управління	69
			Центральні органи виконавчої влади	44, 48, 51
			зі спеціальним статусом	51
			Ю	
			Юридичне забезпечення	72
			Юридична відповідальність	161
			Юридична функція управління	95, 97

1. ЗРАЗКИ АКТИВ ОРГАНІВ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

УКРАЇНА		
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА		
_____	РАЙОНУ _____	ОБЛАСТІ
РІШЕННЯ		
_____	СЕСІЯ	_____
		СКЛИКАННЯ
« _____ » _20_ року		№ _.
Про затвердження Плану діяльності		
_сільської (селищної) ради		
з підготовки регуляторних актів		
на 20_рік		
Відповідно до статті 7 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» сільська (селищна) рада		
вирішила:		
1. Затвердити План діяльності сільської (селищної) ради з підготовки регуляторних актів на 20_рік (додаток 1 до рішення).		
2. Підготовку регуляторних актів у 20_році здійснювати відповідно до затвердженого Плану діяльності.		
3. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію з правової політики, місцевого самоврядування та депутатської етики (П.І.Б. голови постійної комісії.		
Сільський (селищний) голова	підпис	П.І.Б.

УКРАЇНА		
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА		
_____	РАЙОНУ _____	ОБЛАСТІ
РІШЕННЯ		
_____	СЕСІЯ	_____
		СКЛИКАННЯ
« _____ » _20_ року		№ _.
Про обрання голови		
_районної (обласної) ради		
Відповідно до ст. 141 Конституції України, ст. ст. 43, 55 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст. 15 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» районна (обласна) рада		
вирішила:		
1. Обрати головою _ районної (обласної) ради _скликання депутата		
_районної (обласної) ради _скликання (П.І.Б.)_.		
Голова районної (обласної) ради	підпис П.І.Б.	

УКРАЇНА
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА
 _____ РАЙОНУ _____ ОБЛАСТІ

РІШЕННЯ

_____ СЕСІЯ

_____ СКЛИКАННЯ

«_____» _20_ року

№_.

Про затвердження переліку, персонального складу, голів та Положення про постійні комісії _____ сільської (селищної, міської) ради ...скликання

Відповідно до п.2 ч. 1 ст. 26 та ст. 47 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», сільська (селищна, міська) рада

вирішила:

1. Утворити та затвердити перелік постійних комісій _____ сільської (селищної, міської) ради_скликання:

- з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестицій;
- з питань промисловості, підприємництва, транспорту і зв'язку;
- з питань містобудування, регулювання земельних відносин, охорони навколишнього середовища;
- з питань комунальної власності та житлово-комунального господарства;
- з питань правової політики, місцевого самоврядування та депутатської етики;
- з питань гуманітарної політики та соціального захисту.

2. Обрати постійні комісії _____ сільської (селищної, міської) ради у такому складі:

- з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестицій: (П.І.Б. членів комісії);
- з питань промисловості, підприємництва, транспорту і зв'язку: (П.І.Б. членів комісії);
- з питань містобудування, регулювання земельних відносин, охорони навколишнього середовища: (П.І.Б. членів комісії);
- з питань комунальної власності та житлово-комунального господарства:
- (П.І.Б. членів постійної комісії);
- з питань правової політики, місцевого самоврядування та депутатської етики: (П.І.Б. членів комісії);
- з питань гуманітарної політики та соціального захисту: (П.І.Б. членів комісії);

3. Обрати головами комісій:

- з питань бюджету, соціально-економічного розвитку та інвестицій;
- з питань промисловості, підприємництва, транспорту і зв'язку;
- з питань містобудування, регулювання земельних відносин, охорони навколишнього середовища: (П.І.Б. голови постійної комісії);
- з питань комунальної власності та житлово-комунального господарства;
- з питань правової політики, місцевого самоврядування та депутатської етики;
- з питань гуманітарної політики та соціального захисту;

4. Затвердити Положення про постійні комісії _____ сільської (селищної, міської) ради_скликання (додається)

5. Рішення _____ сільської (селищної, міської) ради_скликання від «_»20_ року № «Про Положення про постійні комісії ради, обрання їх персонального складу та голів вважати таким, що втратили чинність.

Сільський (селищний, міський) голова

підпис П.І.Б.

УКРАЇНА
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА
 _____ РАЙОНУ _____ ОБЛАСТІ

РІШЕННЯ

_____ СЕСІЯ

_____ СКЛИКАННЯ

« _____ » _20_ року

№ _____

Про утворення виконавчого комітету селищної ради _____ скликання

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 26, п. 5 1 ст. 42, ст. 51 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», пропозицій _____ сільського (селищного, міського) голови П.І.Б щодо кількісного і персонального складу виконавчого комітету _____ сільської (селищної, міської) ради _____ скликання, сільська (селищна, міська) рада

вирішила:

1. Утворити виконавчий комітет _____ сільської (селищної, міської) ради у кількості _____ осіб.
2. Затвердити персональний склад виконавчого комітету _____ сільської (селищної, міської) ради _____ скликання (додається).

Сільський (селищний, міський) голова

підпис

П.І.Б

УКРАЇНА
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА
 _____ РАЙОНУ _____ ОБЛАСТІ

РІШЕННЯ

_____ СЕСІЯ

_____ СКЛИКАННЯ

« _____ » _20_ року

№ _____

Про створення комунального підприємства «Інженерні мережі»

Відповідно до п.30 ч.1 ст.26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та враховуючи необхідність створення спеціалізованого підприємства для формування і модернізації міської інженерної інфраструктури _____ міська рада

вирішила:

1. Створити комунальне підприємство «Інженерні мережі».
2. Затвердити Статут комунального підприємства «Інженерні мережі» (додається).
3. Встановити розмір статутного фонду (капіталу) комунального підприємства «Інженерні мережі» у сумі 8000 (вісім тисяч) грн.. 00 коп.
4. Призначити на посаду директора комунального підприємства «Інженерні мережі» П.І.Б. керівника.
5. Доручити _____ (П.І.Б. керівника) здійснити реєстрацію підприємства згідно із законодавством.
6. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію з питань комунальної власності та житлово-комунального господарства (П.І.Б. голови комісії)

Сільський (селищний, міський) голова

підпис

П.І.Б.

УКРАЇНА
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА
 _____ РАЙОНУ _____ ОБЛАСТІ

РІШЕННЯ

_____ СЕСІЯ

_____ СКЛИКАННЯ

« _____ » _20_ року

№ _.

**Про передачу у власність громадян
земельних ділянок**

На підставі розробленої та наданої технічної документації із землеустрою щодо складання документів, що посвідчують право власності на землю, відповідно до ст.. ст.. 12, 116, 118, 121, 125 Земельного кодексу України керуючись п.34 ч.1 ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» сільська (селищна, міська) рада

вирішила:

1. Затвердити технічну документацію із землеустрою та передати громадянам у власність земельні ділянки для будівництва і обслуговування житлових будинків, господарських будівель та споруд згідно з додатком.
2. Громадянам протягом трьох місяців з дня набуття рішенням чинності оформити документи, що посвідчують право на землю.

Сільський (селищний, міський) голова

підпис

П.І.Б.

УКРАЇНА
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА
 _____ РАЙОНУ _____ ОБЛАСТІ

РІШЕННЯ

_____ СЕСІЯ

_____ СКЛИКАННЯ

« _____ » _20_ року

№ _.

**Про надання згоди на передачу у власність
територіальної громади села (селища, міста)
об'єктів соціальної інфраструктури**

Відповідно до п. 51 ч.1 ст 26, ч. 5 ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності», ч. 4 ст. 78 Господарського кодексу України міська рада

вирішила:

1. Надати згоду на безоплатну передачу у комунальну власність територіальної громади села (селища, міста)___підвищувальної насосної станції до житлового будинку по вул. Миру, 22, згідно з додатком.
2. Передачу здійснити відповідно до Положення про порядок передачі у комунальну власність територіальної громади села (селища, міста)___об'єктів соціальної інфраструктури, затвердженого рішенням сільської (селищної, міської) ради скликання від «_»_20_р. №_.
3. Контроль за виконанням рішення покласти на постійну комісію міської ради з питань комунальної власності та житлово-комунального господарства (*П.І.Б. голови комісії*)

Сільський (селищний, міський) голова

підпис

П.І.Б.

УКРАЇНА
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА
 РАЙОНУ _____ ОБЛАСТІ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

« _____ » _20_ року

№ _.

**Про застосування
дисциплінарного стягнення
щодо _____ (П.І.Б. працівника)**

На підставі статті 147 Кодексу законів про працю України, оголосити догану провідному спеціалісту організаційного відділу _____ (П.І.Б. працівника) за порушення трудової дисципліни.

Підстава:

1. Доповідна записка начальника організаційного відділу _____ (П.І.Б. керівника) від « _ » _____ 20_ року.

Сільський (селищний, міський) голова

підпис

П.І.Б.

УКРАЇНА
СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА
 РАЙОНУ _____ ОБЛАСТІ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

« _____ » _20_ року

№ _.

**Про скликання позачергової
сесії сільської (селищної, міської) ради
_____ скликання.**

Відповідно до частин 4 та 5 статті 46 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Регламенту _____ сільської (селищної, міської) ради, затвердженого рішенням _____ сесії _____ сільської (селищної, міської) ради від « _ » _____ 20_ року № _____:

1. Скликати позачергову сесію _____ скликання.

2. Пленарне засідання провести « _____ » _____ 20_ року о 10.00 годині у приміщенні _____ сільської (селищної, міської) ради з порядком денним:

2.1 Про внесення змін до бюджету села (селища, міста) на 20_ рік.

2.2 Про визнання такими, що втратили чинність деяких рішень _____ сільської (селищної, міської) ради.

Сільський (селищний, міський) голова

підпис

П.І.Б.

Сільському (селищному, міському) голові
_____ (П.І.Б.)

Начальника організаційного відділу
_____ (П.І.Б.)

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА

Довожу до Вашого відома, що «__» _____ 20__ року о 15 годині провідний спеціаліст організаційного відділу _____ (П.І.Б. працівника) залишив своє робоче місце без попередження безпосереднього керівника і без поважної причини.

Надавати письмове пояснення щодо порушення трудової дисципліни _____ (П.І.Б. працівника) відмовився.

Прошу Вас застосувати щодо _____ (П.І.Б. працівника) дисциплінарне стягнення (догану).

Додаток: акт про відмову від надання письмового пояснення _____ (П.І.Б. працівника) від «__» _____ 20__ року.

«__» _____ 20__ року

підпис П.І.Б.

УКРАЇНА

СІЛЬСЬКА (СЕЛИЩНА, МІСЬКА) РАДА

_____ РАЙОНУ _____ ОБЛАСТІ

РОЗПОРЯДЖЕННЯ

«_____» _20_ року

№ _.

Про затвердження порядку та графіків прийому громадян у 20__ році

На виконання Закону України «Про звернення громадян», Указів Президента України від 13.08.2002 № 700 «Про додаткові заходи щодо забезпечення реалізації громадянами конституційного права на звернення» та від 14.04.2004 № 434 «Про невідкладні заходи з удосконалення організації прийому громадян органами державної влади, органами місцевого самоврядування та посадовими і службовими особами цих органів», затвердити:

1. Порядок проведення особистого прийому громадян у виконавчому комітеті _____ міської ради (додаток 1).
2. Порядок проведення особистого прийому громадян міським головою (додаток 2)
3. Графік прийому громадян з особистих питань керівництвом міської ради та її виконавчим комітетом (додаток 3).
4. Графік проведення прямих («гарячих») телефонних ліній керівництвом міської ради та її виконавчим комітетом (додаток 4).
5. Розпорядження міського голови від 05.01.20__ № ____ «Про затвердження порядку та графіків прийому громадян у 20__ році» вважати таким, що втратило чинність.
6. Контроль за виконанням розпорядження покласти на керуючого справами виконкому (П.І.Б. уповноваженої особи)

Сільський (селищний, міський) голова

підпис П.І.Б.